

УИЛЯМ УОРТЪН ИЛЮЗИИ

Превод от английски: Милко Христов, 2005

chitanka.info

На Сейнт Никълъс

*Години аз живях наред,
без да изпълня
обещанието си пред теб.*

I

ЯРЕБИЦА, КАЦНАЛА НА КРУША

Тази година зелениката не е дала плод; тъмнозелените листа на храстите са силно нащърбени и заострени, но червените топчета плодове липсват.

Въздухът е влажен и студен, стеле се гъста мъгла, която от време на време се поразсейва и се превръща в ледени капчици. Небето е притъмняло, прехвърчат снежинки, които плавно се спускат към земята.

Вече съм съbral цял наръч зеленика и се отправям към старата ни мелница, изградена от каменни блокове и дърво, сгущена сред долината Морвандо. Пъlnоводните потоци сякаш всеки миг ще залеят бреговете; мътната вода стремително се спуска по наклона, заобикаляйки огромните, покрити с мъх камъни в речното корито.

Улиците на селцето са напълно безлюдни. Малобройните му обитатели са се сгущили пред камините, опитвайки се да забравят самотата и да прогонят студа, загнездил се в стените на старите каменни къщурки. Наближава пет следобед, ала всички щори вече са спуснати.

Днешният ден е най-краткият в годината — слънцето е достигнало надира си. Утре ще станем свидетели на прераждането му, живителните му лъчи ще помогнат на човечеството да оцелее и през следващите дванайсет месеца.

В подножието на хълма пътят извива, виждам светлината, примамливо проблясваща през прозорчето, прорязано в дебелия зид от дялани камъни на мелницата, построена преди триста години. Често през юлските вечери се наслаждавам на залеза през това прозорче, а в днешния мрачен и студен зимен следобед розовата светлина е символ на топлина и на домашен уют.

Влизам в мелницата през избата, чиято врата е откъм пътя. Подът е застлан с ръчно дялани гранитни площи, които вечно са влажни.

Тук са разположени гигантските зъбчати колела, валовете и маховиците на бездействащия мелничен механизъм. Помещението ухае на брезова кора; тази сутрин нарязах дърва и ги подредих до камината на горния етаж — отчаян и навярно обречен на неуспех опит да затопля огромното помещение, където цялото семейство ще се събере да отпразнува Коледа.

Тази година двете ни дъщери ще пристигнат от Америка за празниците. Нашето най-малко дете Бен все още не е напускало домашното гнездо. По-големият ни син ще прекара Коледа с приятелката си, която е французойка. С неговия мотоциклет двамата ще изминат безчет километри по пустинните пътища на Аризона и на Ню Мексико.

И това е начин за отпразнуване на Коледа — нали самият Христос е роден в пустиня? Представям си как нашият Майкъл/Йосиф, препуска по прашните пътища, яхнал своя мощен мотоциклет „Ямаха“ вместо магаре, а на задната седалка пътува Женевиев/Мария, която още не е бременна или поне така се надявам. Ала не се съмнявам, че рано или късно ще се усамотят в стаята на някоя странноприемница.

Най-голямата ни дъщеря Маги, която е и първородното ни дете, от седем години не е идвала във Франция. Съобщи ни, че ще остави петгодишния си син (нашия единствен внук) при съпруга си в Аризона, когото всъщност искала да напусне.

Другата ни дъщеря Никол преди три години прекара Коледа с нас в мелницата. Непрекъснато хленчеше, че е измръзнала до мозъка на костите си, че няма топла вода и баня, за да си взима душ по всяко време, че й липсва рокмузиката и мъж в леглото. Този път ще си доведе приятел, но иначе нищо друго не се е променило, тъй че не ще й липсват поводи да се оплаква.

Нашето най-малко отroke Бен ще навърши петнайсет години преди Бъдни вечер. Единствено той споделя нашето атавистично, езическо отношение към Коледните празници. За нас самото присъствие в мелницата е извор на радост. Удоволствие е да живеем в долината, заобиколена от хълмисти, обрасли с дървета възвищения, върху чиито била се простират пасища за овцете, осмелили се да се изкатерят по стръмните склонове.

Бен не обича да се къпе и не си пада по рокмузиката. Предпочита животните пред хората, а в тази долина представителите на животинския свят стократно превишават броя на човеците.

Напуснах Париж три дни по-рано от предвиденото, след като приключи семестърът в Американския колеж, където преподавам. Ще се опитам (навярно усилията ми ще бъдат напразни) да създам удобствата, на които са свикнали обитателите на Западните американски щати. Съпругата ми Лор, която също е преподавателка и има свои проблеми, заяви, че предвид всички обстоятелства може би решението ми е най-благоразумно.

Докарах от Париж още един електрически радиатор, та дано този път спася Никол от измръзване. Възнамерях да купя бойлер и да го инсталирам, но в колата ми нямаше място за него. Въпросната кола е малък спортен фиат с мощност 1300 кубика. Сигурен съм, че спокойно би се побрал в багажника на някой американски автомобил комби. Фиатът е единственото „спортивно“ нещо, което притежавам, с изключение на долните ми гащета и на маратонките ми.

Докарах и два топа плат с ширина два метра, които купих от парижкия пазар Алигре. Единият съдържа десет метра яркочервена материя. С нея възнамерявам да замаскирам част от недостатъците на почти спартанска обстановка в мелницата.

През първия ден от зори до мрак метох, бърсах прах, мих прозорци и подове; освен това заковах или закрепих по-солидно елементи от мелничния механизъм, които дразнеха окото.

Събрах цяла купчина изпражнения от плъхове или мишки и две колички със смет, предимно хоросан, изровен от процепите в каменните стени. Мелницата постепенно се руши, но за щастие процесът е доста бавен; ако се поддържа, постройката няма да рухне поне още двеста-триста години.

Изгребах и пепелта от камината; подозирам, че през десетте години, откакто обитаваме мелницата, сме изгорили една средно голяма гора.

Сетне направих завеси от червения плат. По-точно прикрепих парчетата към массивните дъбови трегери над прозорците. Изрязах ивата и с нея привързах „завесите“, за да позволя на оскъдната дневна

светлина да прониква в помещението. С остатъка от червения плат застлах голямата маса в центъра на стаята. Сега обстановката е типично коледна и впечатлението ще се подсили от зелениката, макар да липсват червените й плодове.

На втория ден отново се въоръжих с верния телбод и се качих в таванското помещение, където ще спят нашите момичета и специално доведеният мъж.

Навремето използвах за изолация фибростъкло, което си е горедолу на мястото, само тук-там е провиснало. Бог знае защо тукашните мишки прекарват зимния си сън във фибростъклото (навярно имат някакви ативистични „огледални“ спомени) — разкъсват го и си правят гнезда. Може би ще измрат от силикоза — не, че ще бъде голяма загуба.

Опънах двайсетина метра от кафявия плат от единия до другия край на тавана, закривайки изолационния материал заедно с гризачите в него. До настъпването на пролетта няма да забележат промяната (имам предвид мишките, не моите гости).

„Нищо не помръдва, дори мишленцето се е спотаило.“

Използвам остатъка от плата за разкрасяване на мъничката тоалетна, която съседите ни смятат за връх на американската изобретателност, а помежду си навярно шушукат, че е ужасно нехигиенична. Ние бяхме първите в градчето, които се сдобихме с подобно нововъведение. Зазидал съм тоалетната чиния, та да не се клати, когато човек посегне да се избърше. Сега в тясното помещение не можеш да се обърнеш, тъй като досами чинията съм инсталирал малка електрическа печка. Така поне най-изнежените части на тялото няма да измръзват при използване на тоалетната.

За съжаление, когато използваме малката печка се налага да изключваме електрическия радиатор в дневната. Иначе бушоните няма да издържат, тъй като са едва петнайсетамперови. Досега този проблем не ни е притеснявал, тъй като идваме в мелницата предимно през лятото.

Клозетната инсталация е толкова сложна, че не подлежи на описание, а пък „по-малко“ употребяваната тоалетна хартия събираме и изгаряме в камината. Не го правим с цел съхраняване на енергията,

макар да подкрепям въпросната инициатива; може би това е само част от моя проблем, който е в основата на всички наши проблеми. Истинската причина е, че след тринацет години използване има опасност септичната яма да се препълни.

Подреждам във вази клончетата зеленика. Сетне отварям месна консерва. Обирям соса със залци хляб, докато отпивам от чашата с червено вино. Когато съм сам, обедите и вечерите ми се свеждат до отваряне на консерви; не си правя труда да приготвям специални ястия.

По-късно отново ще изляза, за да накъсам клончета от близката елхова гора. Ала трябва да изчакам падането на нощта. От дванайсет години насам по традиция се „снабдяваме“ с коледна елха от тази гора. През деня я обхождаме, докато открием подходящо дръвче, и го набелязваме. Падне ли мрак, крадешком се промъкваме в гората, отсичаме елхата колкото е възможно по-ниско до земята, прикриваме отрязаното стъбло с пръст, после, заедно с трофея прекосяваме заспалото градче и се прибираме в мелницата. Нищо не стопля сърцето ми така, както откраднатата коледна елха.

По принцип е доста трудно да съчетаеш традициите на християнството с начина, по който обикновените американци отбелязват Рождество.

Още по-нетрадиционно е празнуването на Коледа в *нашето* семейство. За нас това е вълшебна приказка за добрия старец и за елхата, за Витлеемската звезда и за Младенеца, роден в обора, сред домашните животни. За нас празникът не е истински без традиционния дънер в камината и без размяната на подаръци. С една дума ние сме истински езичници. Отгоре на всичко по традиция крадем нашето коледно дръвче.

Ала сега на мястото на залесения преди тринацет години парцел се издига великолепна гора. Елхите са високи, а стволовете им са дебели като телеграфни стълбове. Никой от семейството не ще ми помогне да отсечем дръвчето и тайно да го пренесем в мелницата. Навярно тази година ще се наложи да купим елха. Ще отидем на пазара в Невер, ще се бълскаме с другите купувачи и ще прехвърляме отсечените дръвчета, търсейки най-подходящото.

Отново си слагам дебелото палто и вълнената шапка, грабвам триона и електрическото фенерче, отварям капака в пода и се спускам в мрака, като предпазливо слизам по стъпалата. Още преди да се озова в избата, дъхът ми секва от студ. Със сигурност знам, че леденият въздух не се издига нагоре. Може би молекулите са толкова нагъсто в това мазе, достойно заместващо фризер, че биват изтласквани от налягането в светлото, просторно помещение на първия етаж. Спускам капака, който няма панти и се полюшва от ледения вятър, олюявайки се слизам по последните стъпала и се озовавам навън, сред непрогледната тъма. Казвам си, че някъде на небето би трябало да се вижда лунният сърп, но при все това продължавам да се движа в пълен мрак.

Какво ли е онова, което белее пред мен? Дали е мокрото шосе или е оптическа измама? Човешкото въображение е способно на всичко. Усещам паважа под подметките на гumenите ми ботуши, тъй че ще разбера, ако се отклоня от шосето. Мога да включа фенерчето, но очите ми, вече привикнали към мрака, ще бъдат заслепени. Пък и не ми се иска съседите да разберат, че съм тръгнал да секача елхови клонки.

В далечината виждам съседното градче, обгърнато от лунен ореол; от единствената улична лампа струи белезникава светлина и се разсейва сред мъглата; причудливи фигури изскачат от мрака. Светлината създава видения, различни от обикновените гледки, които наблюдаваме посрещ бял ден; тя е като снега, затрупващ всичко и същевременно създаващ нови форми. Взират се като омагьосам в осветените каменни къщи, които се открояват сред нощната тъма.

Прекосявам осветеното пространство и сянката ми побягва пред мен. Стисвам фенерчето и си казвам, че някъде тук пътят завива. След завоя навлизам в гората и усещам как стъпвам върху изпопадали клони. Толкова са изгнили и влажни, че не се чупят под тежестта ми.

Залавям се да режа борови клонки с малкия трион, докато събирам цял наръч, който едва държа. С несигурни крачки отново се озовавам на шосето и обгърнат от мрака и от влажния въздух, бързам да се прибера в домашното гнездо.

Когато се озовавам в затопленото помещение, свалям палтото и шапката, сетне започвам да прикрепвам с телбод клонките към гредите на тавана и над прозорците, за да прикрия металните скобки с драпериите.

Утре ще отида с колата до Невер да посрещна Лорета и Бен. Те ще тръгнат в седем сутринта с влак от Париж. Ще купим в Невер подаръците и храната за празничната трапеза, сетне се връщаме в мелница. Надявам се да се приберем преди мръкване. Междуселищните шосета във Франция са рисковани за шофиране нощем, освен това има опасност от снежна буря.

Момичетата и непознатият гост ще пристигнат вдругиден, на празника на Бен. Той беше нашата коледна изненада, тъй като е роден ден преди Бъдни вечер. Всъщност раждането на всяко от децата ни беше прекрасна изненада за нас, едно малко чудо. Може би затова Коледа означава толкова много за цялото ни семейство.

На следващата сутрин се събуждам в шест. Насочвам фенерчето към прозореца и виждам гъста снежна завеса. Метеоролозите са пообъркали прогнозата; снеговалежът трябва да изчака поне още ден. Сега пред мен се очертава примамливата перспектива да шофирам шейсетина километра в мрака на снежната буря; при това колата ми не е със специални гуми, нямам вериги, отоплителната система работи според капризите си, а стъклото откъм шофьорското място не може да се вдигне дногоре. Друг проблем е, че не мога да включвам на трета скорост, а докато пътувах от Париж насам стартерът започна да предава Богу дух. Накратко казано автомобилът ми не е шикозна и нова спортна кола.

Нищо чудно да се окаже, че няма да успея да подкарам старата барака за пътуването до Невер. Акумуляторът май е изтощен. Когато поглеждам през прозрачната му кутия, забелязвам върху цинковите пластини белезникави напластвания. Може би ако го разклатя, във вътрешността му ще се образува миниатюрна снежна буря като в стъклените играчки, които толкова харесвах в детството си.

За всеки случай докарах тук уреда за зареждане на акумулятори. Имам горчив опит от сцената, която от време на време разиграваме в ранните утрини по парижките улици. Ние с Бен с херкулесови усилия

бутаме колата, а Лорета е на волана; тя включва на скорост, но двигателят издава кашлящ звук и отказва да се запали. В крайна сметка съпругата и синът ми грабват чантата с учебниците и изпаднали в истерия, хукват към метрото, а аз свалям изтощения акумулатор, пъхтейки се изкачвам с него до нашия апартамент, където го зареждам. През двета часа, необходими за тази процедура, времето поомеква, отново поставям акумулатора и успявам да стигна в колежа навреме за часовете ми, които започват в десет. По принцип Лорета и Бен пътуват с колата, а аз вземам метрото.

Бързо навличам дрехите, които още снощи поставих на стола до леглото. Слагам си ръкавиците и шапката, проверявам дали не съм забравил фенерчето и през отвора в пода се спускам в избата, наподобяваща гробница от гранит. Огромният мелничен механизъм безмълвно и никак застрашително се мержелее в почти непрогледния мрак. Вдигам резето, отварям вратата, изкачвам няколкото каменни стъпала и леденият вятър ме бълсва в лицето. Улицата вече е заснегена; бялата покривка е десетина сантиметра дълбока, не се виждат никакви следи. Висулки са окичили стрехата на хамбара, който използвам като гараж. Около колата ни, като почетен ескорт, са разхвърляни останките от поне шест мотоциклета — свидетелства на пристрастията на Майк, като се започне с първата му петдесеткубикова машина, която се стартираше с педал, и се стигне до сегашната му любов — мощна „Ямаха“. Ръждясалите, потънали в прах части от мотоциклета сякаш са свидетелство за преминаването на един мъж от пубертета в по-зряла възраст.

Качвам се в колата и преди да завъртя ключа, проверявам дали фаровете и отоплителната система са изключени. Издърпвам смучача почти до край и бавно натискам два пъти съединителя, дословно следвайки указанията на човека, от когото купих колата, някой си господин Даймант.

Сетне завъртам ключа. Стартерът весело запява: „Тръгваме! Тръгваме! Тръгваме!“. Двигателят остава глух като пън (вероятно би трявало да се каже „глух като парче чугун“), не чува веселия напев, не реагира.

Завъртам обратно ключа и си казвам, че трябва да изчакам, макар постепенно да ме обземат паника и отчаяние. Опитвам отново. Отново зазвучава бодрото „Тръгваме! Тръгваме!“. Ала двигателят не благоволява да го чуе.

Натискам съединителя до дупка, противно на изричните указания на господин Даймант.

Стarterът очевидно отказва всякакви взаимоотношения с двигателя и води свободно, макар и безсмислено самостоятелно съществуване. Или пък двигателят категорично отказва да се задейства именно от този глупав стартер. Постепенно напевът се променя от „Тръгваме!“ на „Не успявам да се справя“, после зазвучава „Не мога да се справя“, докато накрая се чува „Предавам се“ и в бодрия глас се промъкват нотки на умора и на разочарование, все едно принадлежи на олюляващ се пияница или на човек, отблъснат от любимата.

И на мен ми идва да се откажа, но същевременно трескаво размишлявам. Разполагам с около час да заредя акумулатора. Имам съединителни кабели. Може пък да изчакам, докато стане съседът Филип и да ги свържа към неговия акумулатор.

Завъртам ключа за последен път и двигателят смутено се покашля и а-ха да се включи, задавя се и отново настъпва тишина.

Изчаквам цели две минути в мрака, отправяйки към Всевишния нескопосната си езическа молитва, а към съдбата най-нецензурни ругатни, докато най-сетне се опитвам да умилостивя двигателя. Обещавам, че ще му сменям маслото по-рано от задължителния пробег; че ще поставя масло, подходящо за зимни условия, че може би дори ще ремонтирам трансмисията.

Е, с последното май се поизсилих — ремонтът ще струва повече от самата кола. За миг се опитвам да прогоня съблазнителната и ужасно примамлива идея; ще закарам тази таратайка на автомобилното гробище и ще си купя нова кола. Всъщност вече обмислям няколко възможности.

Не ме изкушавай, Сатана!

Прогонвам съблазнителните видения от съзнанието си. Завъртам ключа и колата неочеквано запалва, сякаш навън е горещ юлски ден. Двигателят изревава преди още да съм чул звука на стартера! Каква ли е тайната? Седя озадачен сред мрака в леденостуденото купе и се ослушвам, докато и четирите цилиндъра заработват в синхрон,

взаимно загрявайки се. Намалявам газта и излизам да отворя огромната врата на хамбара, докато не съм се задушил от въглеродния окис. Вероятно смъртта ми ще бъде причислена към странните самоубийства, извършвани по време на Коледните празници.

„Не сме забелязали нищо необичайно, но той винаги е бил много потаен. Човек не можеше лесно да се сближи с него, дори съпругата му беше доста сдържана. Странни птици са това философите. Представете си, този човек даже не бе убеден, че светът е реален!“

Оставям двигателят да работи, след неуспелия ми опит за самоубийство. Притичвам през избата и се качвам във все още топлата стая. Оправям леглото, изключвам трансформатора за електрическото одеяло, измивам си зъбите и лицето, като непрекъснато се ослушвам дали двигателят още работи. Събирам топлата пепел от камината; подреждам парченца хартия, подпалки, тънки вейки, сухи клони, върху които внимателно поставям две дебели цепеници, та да може да запаля огъня веднага щом се приберем. Надавам ухо към хамбара; двигателят боботи.

Оставям кибрит до камината, намалявам газовия радиатор до минимум; бутилките с газ струват по седемдесет и осем франка, освен това се налага да шофирям осем километра до Шатен, за да се снабдя с тях. Проверявам дали съм взел портфейла, чековата си книжка и документите на колата. Не бива да забравям още гаечен ключ, отверка и клещи. Вземам и лопата за въглища. В случай, че заседна в някоя преспа, ще нахвърлям под колелата чакъл от купчините покрай пътя, ако изобщо успея да ги открия под снега и в непрогледната тъма.

Смятам, че съм напълно готов. Оставям да свети лампата над масата. Господи, как не ми се тръгва; стаята изглежда толкова уютна; иска ми се да прекарам зимния ден пред камината, да отпивам от чашата с ледена водка и мислите ми да се движат по техния познат, добре утъпкан път. Какъв е смисълът на живота? Защо съм тук? Възможно ли е човек да знае каквото и да било? Какво би направило Лор щастлива? Мисля, че знам отговора на този въпрос, но действително ли съм готов да предприема нещо? Господи, труден е

компромисът между чувствата и разума. По дяволите, какво е любовта? Нима се подхранва от взаимното уважение или пък от страстта? Възможно ли е да я запазя или ще я разруша?

Двигателят на колата продължава да работи, дори купето се е позатоплило. Прибирам смукача и натискам леко педала за газта. Точно пред входа на хамбара под снега има участък от замръзнала кал. Включвам на заден ход и излизам на шосето. Удрям спирачки, колата занася и едва не се озовава в покритата със сняг градина на мадам Лемоан, засадена на мястото на някогашния обор.

Слизам, влизам в хамбара и заключвам двете крила на огромната порта, спускам голямото резе; в лявото крило е изрязана хобитова вратичка, но за обикновените хора. Излизам, заключвам след себе си и предпазливо пристъпвам в мрака, напразно опитвайки се да не стъпя в калта, прикрита под тънък слой сняг и лед.

Първите два километра ще бъдат решаващи. Мелницата се намира на дъното на огромна „купа“, в която се вливат три потока и образуват езеро. Няма начин да се излезе от дълбоката падина, освен по заобикалящите я стръмни склонове. В която и да било посока шофьорът го очаква изчакване на почти отвесна отсечка, дълга около два километра. Да бягаш за здраве тук е истинско предизвикателство, което изисква безразсъдна смелост.

Връщам се в колата и установявам, че парното е стоплило купето дотолкова, че стъклата не се изпотяват; снегът и ледът постепенно се топят върху предното стъкло. Надвесвам се навън и почиствам страничното огледало; поглеждам часовника си. Седем и десет. Остават по-малко от два часа до пристигането им; очевидно се опитвам да отложа неизбежното. Натискам газта, включвам на първа и автомобилът запълзява нагоре по стръмния хълм към Вошо.

Успешно преминавам първия труден участък, мястото, откъдето през лятото смело се спускам във финален спринт по *нанадолнището*. Продължавам да карам на първа и взимам острия завой, след който се намира портата към имота на мосю Пинсон. Задницата на колата поднася ту наляво, ту надясно, сякаш автомобилът танцува самба.

Изкачвам се като скиор-слаломист по хълма, защото знам, че спра ли, никога не ще се добера до билото му, където е разположен Вошо. Мисля си, че пускането по стръмнината ще бъде вълнуващо преживяване.

Преминавам през градчето без никакви перипетии.

Шосето, водещо към Корбо, е изпълнено с остри завои и лъкатуши по полегатия склон. Нашият Майкъл обича да изкачва с мотоциклета си точно този хълм, като бясно сменя скоростите, а машината му е толкова наклонена, че почти докосва земята. Започва да ми се струва, че неговото пътуване през пустинята е най-безобидният и разумен начин да прекараш Коледните празници.

Продължавам да шофирям на първа. На два пъти колата поднася, но успявам да я задържа на шосето и ето, че се озовавам на правия участък, водещ към Корбо. За пръв път превключвам на втора. Изминавам десет километра по път с много завои, който ту се изкачва, ту се спуска по стръмнината, но изобщо не може да се сравни с шосето, което преди малко преодолях. В сърцето ми проблясва надежда, че все пак ще успея да се добера до Невер — царството на мечтите Бургон.

Сивкавата дневна светлина започва да се процежда през гъстата снежна завеса, когато пресичам автомагистрала 978. Забелязвам, че снегът по платното се е стопил под колелата на многобройните превозни средства и се вижда асфалтираната му повърхност. Предпазливо излизам на магистралата, превключвам от втора направо на четвърта, тъй като колата ми няма трета скорост, минавам на къси светлини, свалям с усилие страничното стъкло и избърсвам огледалото. Задното стъкло е запотено от ученето ми дишане.

Французите често поставят на задните брони на автомобилите си лепенка с надпис: „Au volant la vue c'est la vie“. Така и не разбрах дали това означава „Докато крадеш, добрата видимост може да ти спаси живота“ или „Докато шофираш, гледката означава живот“. Това навсярно ви дава представа за моя „първокласен“ френски. Макар дипломната ми работа да беше върху концепцията на Камю за „съхраняване на илюзиите“, познанията ми по френски език са меко казано недостатъчни.

Успявам да вдигна до половината своеенравното странично стъкло и избърсвам капчиците влага от предното. Сега снегът като че не е толкова обилен. Развиделява се. Поглеждам часовника си. Разполагам с около час, а ми остава да измина само четирийсет и пет километра.

В девет без пет вече шофирам по калдаръмените улици на Невер, над които сякаш надвисват средновековни каменни къщи, укрепени с дебели дървени греди. Когато се озовавам пред гарата, паркирам колата и поглеждам часовника на фасадата на сградата. Подранил съм с петнайсет минути, оказва се, че ръчният ми часовник малко избързва.

Влизам в ресторантa и си поръчвам кафе и кроасан. Плащам на бара и сядам на една маса. Наоколо се разнася невъобразим шум; цяла група френски юноши, издокарани със сака и вратовръзки с училищната емблема, нарамват ските и туристическите си екипировки, подготвяйки да се качат на влака, с който според очакванията ми ще пристигнат Бен и Лорета.

От миризмата на кафето ми се повдига и след първата гълтка хуквам да търся тоалетната. Влизам в тясното помещение, където има мивка с огледало над нея и две тоалетни кабини, предназначени за представителите и на двата пола. Влизам и установявам наличието на тоалетна чиния. Вътре е тъмно, но си казвам, че по френски маниер осветлението се включва след завъртане на резето на вратата. Резето е точно каквото предполагах, ала след завъртането му в кабинката продължава да цари мрак. Открехвам вратата, за да се ориентирам за местоположението на тоалетната чиния, хартията, казанчето (снабдено с верижка), хартиените кърпи (някак влажни при докосване). Сграбчвам няколко, оглеждам се за последен път и понечвам да затворя вратата.

От другата кабинка излиза жена с кожено палто и приглажда с ръка добре подстриганата си коса. Питам се дали в онази тоалетна има осветление, обмислям дали да не се стрелна в празната кабинка, но накрая побеждава кавалерството (или свянът), затварям вратата и се усамотявам в мрака.

Когато свършвам и се преборвам с различни копчета, ципове и закопчалки, посягам да отключа вратата. Над бельото съм навлякъл

дълги гащи и скиорска грейка; нося две фланели с дълги ръкави, едната ватирана и гарантираща защита от полярен студ (ала не успяваща да ме предпази от студа в нашата долина), пуловер и яке. В мрака не успявам да дръпна ципа на якето.

Когато излизам, с облекчение установявам, че общото помещение е празно. Според току-що сверения ми часовник разполагам с пет минути до пристигането на влака. Заставам пред умивалника и надничам в огледалото. Ярката неонова лампа осветява мръсното ми лице — невероятно е колко съм успял да се изцапам преди да тръгна от мелница. Опитвам се да се изтрия с нечистата ми носна кърпа. Новите ми и скъпи обувки с дебели подметки са покрити с кал от локвата пред гаража. Прекарвам треперещите си пръсти през побелялата си коса, която е щръкнала във всички посоки. Мразя, когато съм нервен и то толкова, че ръцете ми треперят. Имам чувството, че напоследък ми се случва все по-често.

Косата ми започна силно да се прошарва, когато бях на трийсет и пет, ала имам бял кичур още от двайсетата си годишнина. Има нещо в хората с преждевременно прошарена или побеляла коса, което кара събратята им да се отнасят за умопобъркани или мислят, че са преживели тежка травма, която ги е увредила завинаги. Аз съм един от тези хора. Може би затова завърших философия. Приличам на човек, който непрекъснато е измъчван от тревоги. Всъщност това е самата истина.

Сега съм на петдесет и две и побелялата коса вече отговаря на възрастта ми, ала все още е много гъста и буйна. Навярно дори в ковчега ще изглеждам като посбъръчкано момченце. Всъщност това няма да бъде далеч от истината. Повече от петдесет години очаквам да се почувствам истински мъж. Май е крайно време да свикна с мисълта, че това никога няма да се случи.

Докато мия ръцете си, десетина секунди се взирям в неуверените небесносини очи, заобиколени от синкава плът. Странно как с течение на годините клепачите ми все повече увисват и очите ми сякаш надничат изпод повдигнатите платнища на наредени една до друга палатки.

Тази сутрин трябваше да се избръсна, но не ми остана време, пък и изобщо не ми беше до това. Колкото и да е странно, брадата ми все още е тъмна, особено току-що наболите косъмчета. Едно време я

оставих да порасне, за да видя как ще изглеждам. Приличах на човек, чиято глава е обърната наопаки.

Влакът има пет минути закъснение, поради което ми остава време да направя откритие, епохално поне за мен. Прозрението не е велико, но е съзидателно като се имат предвид възможностите ми. Откривам защо кроасаните са направени от няколко пласта тесто, извito във формата на полумесец. Причината е хората да ги топят в кафето си без в чашата да падат трохи. С удоволствие отхапвам от кроасана и отпивам от поизстинайлото кафе; радвам се на гениалното си хрумване и се чувствам като истински светски човек, изпълнен съм с искрена обич към себеподобните си.

Страховете и съмненията, които ме терзаеха по време на пътуването, сега са изтласкани в далечен ъгъл на съзнанието ми, като купчините мръсен, топящ се сняг от двете страни на магистралата.

По принцип кафето ми действа възбуждащо, но този път отпуска нервите ми, може би защото е почти изстинало или пък се получава някаква химическа реакция, когато в него се потопи кроасан; може би съм се поуспокоил след ужасния път и бързането. Не съм сигурен каква е истинската причина, ала се чувствам като истински Дядо Коледа и искрено съжалявам, че нямам звънче и шейна. Навярно е много забавно действително да бъдеш добрият старец. Е, може би ще имам това щастие в следващия ми живот.

Ето защо когато чувам как влакът от Париж навлиза в гарата и излизам на перона, се чувствам като герой от книга: светски човек, който посреща любимите си хора. Може би книгата е от Джон О'Хара или от Дж. П. Марканд и в нея се говори за несподелена любов. Погодбре да не мисля за това; не точно сега. Още не съм готов.

II

ДВЕ ГУРГУЛИЦИ

Стоя на перона и постепенно ме обзema отчаяние, замислям сe дали да телефонирам в Париж. В съзнанието ми се редуват какви ли не ужасяващи картини; сетне внезапно забелязвам съпругата ми и сина ми — те са последните пътници, които слизат от влака.

Не биваше да се притеснявам. Доколкото познавам Лорета, тя не е от хората, които ще си пробиват път по задръстения коридор на вагона, за да бъде сред първите, които ще слязат на перона. Ще седи невъзмутимо на мястото си, докато останалите пътници се блъскат и пъхтят под товара на тежкия си багаж; сетне без да бърза и някак царствено, сякаш пътува в собствен вагон и разписанието изобщо не я засяга, тя слиза от влака, като не пропуска да се усмихне приветливо на кондуктора. В това отношение двамата с Бен си приличат, но аз не съм като тях. Спадам към онези пътници, които с лакти си пробиват път, за да се озоват по-бързо на перона. Спокойствието им ме подлудява; предпочитам да не мисля за реакцията им на моето поведение.

И така, забелязвам ги как като в унес се движат зад тълпата забързани пътници; носят малко багаж. Откриват ме на перона и ми се струва, че удоволствието да бъдем заедно е взаимно. Чувствам, че коледните празници вече са започнали. Поглеждам изпод око Лор, за да проверя как реагира на срещата ни, ала тя сияйно се усмихва, сякаш иска да каже „нали светът е прекрасен“, тъй че не успявам да разгадая чувствата ѝ. Майк често се усмихва по този начин, но неговата „маска“ е аматьорска и детинска в сравнение с тази на Лор.

Първо отиваме с колата до голям магазин, намиращ се на два километра извън града и наречен „Карефур“, което на френски означава „кръстовище“. Магазинът прилича доста на американски супермаркет — пред него има огромен паркинг, в търговската зала звучат коледни песни, за клиентите са осигурени колички за

пазаруване. Оттук ще се снабдим с необходимите хранителни продукти и може би ще изберем подаръци за нашите съседи.

Най-важната ни задача е покупката на пуйката. Птицата трябва да е по-голяма, за да задоволи апетита на шестима души и при това да остане достатъчно мясо за приготвянето на супа и на топли сандвичи.

Купих предварително от Париж по-дълготрайните продукти и те вече са складирани в мелницата; към тях спадат деликатеси като пушена съомга, шоколади и няколко вида суhi сладки: вафлени тури, курабийки с шоколад и други, пригответи от овесено брашно и стафиди. Взел съм още по една бутилка „Коантро“, „Поар Уилям“, коняк и шампанско. Това са покупки, които правя само за големите празници. Похарчих още осемстотин франка за стоки, без които едно домакинство не може: ябълки, брашно, ориз, няколко вида сирена, захар, масло, консерви, кромид лук и няколко кутийки кибрит.

Тримата с Лор и Бен бутаме нашата количка по пътеките между полиците със стоки; спорим относно дадена покупка или постигаме взаимно съгласие, избираме това или онова, докато напълваме количката. Купуваме още мандарини и портокали, лешници за Коледните сладки. И още чувалче с небелени фъстъци, цикория, марули и домати; една глава целина заедно с листата за пълнежа на пуйката. Подозирам, че ще напълним не само нея, но и стомасите ни до преяддане.

Купувам и десетлитрово бидонче лак и нова четка за рисуване. Като се сетя за лака, сякаш мислите ми заблестяват.

Тайно пъхвам в количката комбиниран миксер за Лорета. Бен също ще получи мечтания Коледен подарък — двайсет и два калиброва пушка с телескопичен мерник, произведена в Русия. Нашето кратко, срамежливо момче, което скоро ще навърши петнайсет, има необяснима слабост към пушките. Посредством списанието „Оръжия и боеприпаси“ той е единствената ни връзка със свят, напълно непознат за нас. Лор се питат дали пушката е най-подходящият подарък за празник, който е символ на мира. Ала Коледа е празник и на любовта. За мен любовта означава да уважаваш мнението на другите, особено когато предпочитанията им се различават от твоите. Господи, на мен най-малко подхожда да изнасям лекции за любовта!

Бен проявява огромен интерес към въпроси, свързани с траекторията и точния мерник на оръжието, както и към оптиката. За

него пушката представлява хитроумно измислено средство за изстрелване на предмет, който с голяма скорост изминава определено разстояние и попада в целта. Слабостта му към огнестрелните оръжия напомня страстта му към макетите на самолети и на делтапланери. Той изпитва страх, дори ужас от ловуването, както и от пътуването със самолет. Навярно никога няма да стане ловец, делтапланерист или военен.

Купуваме още две кукли и колички за тях, пумпал с монтирано в него влакче, което обикаля и свири, когато пумпалът се върти, плюс чувал с царевица за храна на патиците в езерото. За мадам Лемоан избираме саксия, в която са засадени различни растения. На сина й Филип, който е трийсет и седемгодишен ерген, ще подарим комплект шишенца, във всяко от които има различен плод, потопен в ракия, и едно от онези кученца, чиято глава се поклаща, когато го поставиш до задното стъкло на автомобила.

Близо до магазина продават коледни елхи. Дръвчетата са малки (нито едно не надвишава два метра), но са евтини, струват само осемнайсет франка. Когато излизаме от супермаркета, тъкмо разтоварват камион с нови елхи. Избираме най-кичестата и най-високата. Привързваме я върху колата, а Бен шокирано възклика:

— Хей, татко, това не е елха, а някакво клонче.

Бързам да го успокоя, че съм открил няколко великолепни дръвчета в гората, близо до хижата на Майк. Филип ми каза, че този участък е собственост на мосю Буден и че вероятно ще успея да се споразумея с него да ни отсече една елха. В замяна ще получи разрешение да пасе магарето си Пом Пом на нашата ливада, когато отсъстваме. Да платим на някого да ни отсече елха посрещ ден няма нищо общо с усещането, което изпитваме при нощните набези за коледно дръвче, ала все пак този вариант е за предпочтитане пред жалкото подобие на елха, привързано към покрива на колата ни.

Когато се озоваваме в центъра на Невер, часът е два следобед и уличното движение е убийствено. Случайно забелязваме автомобил, шофиран от някаква жена, с две деца на задната седалка, който освобождава място за паркиране на еднопосочната уличка зад пощата. Само че ние не можем да влезем от тази страна. Кавалерски пропускам дамата, сетне бързо подкарвам на заден ход по тясната уличка, като се старая да не ударя някоя от колите, паркирани почти една до друга.

Едва ли на света има по-бездарен човек от мен, що се отнася до управляването на автомобил на заден ход. Мисля си, че за това се изисква специален талант като на жонгъорите и на въжеиграчите и че не го притежавам. Някои хора са способни да паркират на заден ход за секунди, като използват само огледалото за обратно виждане. А пък аз трябва да се извърна почти напълно и да гледам назад, при това не всеки път се справям със сложната задача.

Лорета е коленичила на седалката; бърше задното стъкло и се опитва да ме насочва със спокоен глас, за да не ме паникьоса. Бен се е стушил на седалката до мен, сякаш всеки миг очаква върху него да полетят счупени стъкла. Карам възможно най-бързо, макар да изпитвам непоносима болка в гръбнака, защото всеки момент мястото може да бъде заето от автомобил, който е влязъл в уличката според изискванията на пътния знак. Успявам да изпреваря някакво пежо; шофьорът кисело се усмихва, изчаква, докато след четвъртия опит успявам да паркирам, сетне пежото се стрелва покрай нас. Оставаме в колата още няколко секунди, докато възстановя душевното си равновесие.

Пазаруването в Невер неизменно ми доставя удоволствие. Улиците са украсени за празника, но украсата не е крещяща и безвкусна. Липсват високоговорители, от които гърмят коледни песни. Улиците в центъра на града са затворени за превозни средства. Магазините са старомодни, в повечето от тях са запазени дървените скърцащи подове. Асансьорите представляват метални клетки, които се полюшват по време на движение и подскачат при спиране. Взимат пътници само нагоре; на слизане клиентите трябва да използват стълбите.

Тримата се разделяме, след като се уговаряме да се срещнем на паркинга в три часа. Ще тръгнем по-рано с надеждата да се приберем преди падането на мрака. По това време на годината и особено когато е облачно, в пет вече е тъмно като през нощта. В един магазин намирам много хубав сглобяем макет на самолет „Сопуйт Кемъл“, с каквито са летели пилотите през Първата световна война. Купувам и уред за печене на вафли като подарък за цялото семейство, както и електронна игра за Бен. Ще оставим уреда в мелницата, където разполагаме с

повече време за приготвяне на закуската. Откривам фотоапарат „Полароид“, с който Лор не ще има проблеми, макар да й липсват технически познания, купувам и две ролки филм. Не пропускам да взема свещници и свещи за елхата.

Уговорил съм с един приятел-художник, който живее в Париж — да нарисува портрети на момичетата. Знам, че го бива, те са на възраст, когато чертите им едва ли ще се променят, а пък парите ще бъдат добре дошли за приятеля ми; накратко — с един курсум три заека.

Откакто момичетата пораснаха, все не успявам да им поднеса подарък, който да им хареса. Купуването на дрехи се оказа пълен провал; Маги все още потръпва при спомена за оранжевия дъждобран, който й подарих за петнайсетия рожден ден, а Никол изобщо не благоволи да обуе високите до коляно ботуши, с които се опитвах да я зарадвам на Коледа, когато беше четиринайсетгодишна. Очевидно те се сблъскват със същия проблем при избора на подарък за мен. Мразя да ми купуват каквito и да било, всъщност не ми хрумва за нещо, което бих искал да притежавам; поне не за нещо, което те могат да си позволяят. Никой не може да купи времето, любовта и разбирателството. Те са прекалено крехки, трудни за транспортиране.

Срещаме се до колата. Дори Бен е направил покупки и в таратайката почти не остава място както преди три дни, когато я бях натоварил с багажа от Париж. Лорета се настанява на задната седалка, а ние струпваме пакетите в скута й и около нея; дългите крака на Бен не му позволяват да седи отзад, а Лор се страхува да пътува на „мястото на самоубиеца“.

Наближава четири, когато напускаме магистралата и поемаме на второкласното шосе; смрачава се и макар дърветата и полята все още да са покрити със сняг, тясното шосе е почистено. Включвам на дълги светлинни не защото е прекалено тъмно, а поради липсата на клаксон, който би трябвало да натискам на всеки завой. Тукашните шофьори не могат да свикнат с мисълта, че не са сами на шосето и имат навика да карат по средата на пътя. По тези места е много по-вероятно да загинеш при член удар, отколкото да умреш, намушкан от някой глиган.

Преодоляваме без инциденти заледеното шосе, лъкатушещо надолу по хълма и спираме пред нашия дом. Мелницата е уникална с това, че е изградена в самия бент; пътят, по който пристигнахме, се намира на около пет метра под равнището на дигата. Хамбарът, превърнат в гараж и избата са откъм шосето. Онази част от мелницата, която сме приспособили за жилищна площ, и където се трудих цели три дни, опитвайки се да създам илюзията за домашен уют, е откъм горната част на бента. Входната врата се намира само на три метра от езерцето и на едно ниво с него.

Залавяме се с разтоварването на багажа. Бен ми помага да свалим елхичката от покрива на колата. После ще прибера автомобила в гаража; искам да бъда в мелницата, когато новодошлиите видят как съм подновил всичко, забележат завесите, подредените шкафове, чистотата, зелениката, боровите клонки и украсата.

Лорета и Бен грабват част от провизиите и заобикалят сградата, за да влязат през вратата откъм бента. Аз пък минавам през избата, тичешком изкачвам каменните стъпала, отмествам капака на пода и се озовавам в стаята. Запалвам осветлението, драсвам клечка кирит и я поднасям към предварително подредените дърва в камината и включвам новия газов радиатор при влизането на жена ми и на сина ми. Отварям входната врата и безмълвно им правя път.

Бен моментално се насочва към любимите си огнестрелни оръжия, които съм окачил край камината.

Лорета изпада във възторг, което ме кара да си мисля, че усилията ми не са били напразни; моментално забелязва завесите и чистите прозорци и заявява, че „блестят дори в мрака“. Прехласва се по украсата, коментира, че всичко е подредено и чисто. Късметлия съм, че съм взел жена, която обича домашното гнездо. Ала при все това имам неприятното чувство, че тя играе някаква роля, че се преструва, опитвайки се да ми достави удоволствие. Дано да успея да я задържа по някакъв начин. Изтръпвам при мисълта, че ще трябва да живея без нея.

Огънят в камината моментално пламва, не се носят кълба дим. Лор забелязва дори и това, че съм изгребал проклетата пепел от камината.

С Бен изваждаме останалите покупки от колата, а Лорета ги прибира и подрежда. Отново подкарвам колата през участъка, покрит със сняг и с размекната кал, и успявам да я вкарам в гаража без да се бълсна в някой от мотоциклетите или пък в разхвърляните мотоциклетни резервоари, карбуратори, резервни гуми, ръждясали инструменти. Сетне се справям с резето, съединяващо двете крила на огромната порта, промъквам се пред вратичката и този път като по чудо не нагазвам в калта. Докато минавам през избата, събирам цял наръч подпалки, с които утре сутринта ще подкладя огъня.

Чувствам се прекрасно, след като отново съм заобиколен от най-близките ми хора. Каменните стени, массивните греди, проблясващото езеро и буйният водопад изобщо не могат да изместят или да компенсират усещането, че обичаш и че си обичан. Сигурен съм, че тази нощ ще се различава от трите предишни. Когато съм сам, спя непробудно и не сънувам. Щом Лор е в леглото до мен, задължително сънувам и от време на време се събуджам. Зная, че спя и не се чувствам самотен.

След вечеря запалваме червените свещи, поставени в сребърен свещник, който случайно открих и изльсках. Изглеждат прекрасно върху масата, застлана с червената покривка — остатък от цял топ плат. С Лор пеем коледни мелодии; Бен слуша. Забих елхичката, която купихме в Невер, в дупката на резервния воденичен камък. Той се намира вляво от входната врата. Някога там имаше два камъка, поставени един върху друг, ала вградих горния в основата на камината.

Използвах три автомобилни крика и няколко здрави греди, за да го изтъркалям до стената, като междувременно замалко не получих инфаркт. Камината е огромна, изградена е от грубо издялани камъни и се издава напред в стаята като датска пещ; отворът ѝ прилича на отвор на пещера.

В помещението се носи уханието на Коледното дръвче и на боровите клонки, както и на дима от свещите и от горящите дърва в камината. Остават само два дни до празника, а аз все още не съм решил как да постъпя. Трябва да кажа на Лор, не е честно да продължавам да живея по този начин.

По-късно, когато сме сгушени в леглото и се вслушваме в рева на водопада, в прашенето на огъня и в равномерното дишане на Бен, който спи на походно легло, поставено пред камината, Лор въздиша както прави преди да потъне в сън и промърморва:

— Навярно момичетата ще пристигнат утре; би трябвало вече да са в Париж.

Казвам си, че след по-малко от час Бен ще навърши петнайсет. Не след дълго с Лор ще прекарваме коледните празници сами, стига да не се разделим. В този миг за пръв път осъзнавам, че съм живял със съпругата си два пъти по-дълго от с когото и да било, тъй като родителите ми са мъртви и съм единственото им дете. Тя е единствената ми връзка с „реалния“ свят.

Ден след Коледа се навършват трийсет години от сватбата ни.

На сутринта докато закусваме, мадам Лемоан наднича през прозорчето на входната врата, сетне почуква. Заобиколила е целия бент и е слязла по тесните и хълзгави каменни стъпала. Помолих я да запише номера, ако някой телефонира със съобщение за нас, и да завърже хавлиена кърпа на дръжката на нейната врата. От западния прозорец на мелницата прекрасно се вижда въпросната врата и от няколко дни редовно поглеждам с надеждата да забележа уговорения сигнал.

Наскоро мадам Лемоан отпразнува осемдесетия си рожден ден. Преди пет месеца тя прекара инсулт, след който получи частична парализа и паметта започна да й изневерява. Сега почти напълно се е възстановила, но в никакъв случай не бива да тича из дълбокия сняг и калта, за да предава съобщения.

Упорито отказваме да си поставим телефон. Смятаме, че телефонът, радиото и телевизията ще нарушават спокойствието ни. Първи в градчето се обзаведохме с модерна тоалетна, но сега сме единствените без трите гореизброени придобивки на цивилизацията. Съобщили сме телефонния номер на мадам Лемоан само на нашите деца и на неколцина приятели. Вече знам, че ни търси някой от тях, когато съседката задъхано произнася:

— На телефона!

Поканвам я да влезе, а Лорета отива в дома й, като минава край бента. Почти съм сигурен, че телефонира Никол, както самата е

сигурна, че точно Лорета ще ѝ се обади. Тук е мястото да се впусна в обяснения защо мразя да говоря по телефона, ала няма да го сторя. Мисля, че тайно изпитвам страх от гласовете на невидими хора, които достигат до мен незнайно откъде.

Настанявам старицата в люлеещия се стол пред камината, до нашето мъничко коледно дръвче. Подавам ѝ чаша чай с две бучки захар, изваждам апаратата и измервам кръвното ѝ налягане. Мадам Лемоан се люлее на стола и се усмихва.

Лор научи обитателите на селцето да пият чай. Преди нашата поява те обичали силното кафе, или *un canon* — чаша силно вино, или пък *paole* — концентрирана алкохолна напитка, приготвявана от плодовете, които са изпадали от дърветата, местна версия на джибровата ракия.

Отначало само мадам Калве, мадам Лемоан и мадам Русо пиеха чай; Лор беше шокирана, когато откри, че изсипват в чайник английския чай, който им беше подарила за Коледа, и го *варят*. Сигурна беше, че след няколко години ще бъдат мъртви след отравяне с танинова киселина.

След този инцидент тя посвети обитателките на селото в тънкостите на приготвянето на истински английски чай: как да използват студена вода, как да дръпнат чайната от огъня в момента, когато заври, как да го подсушават, колко лъжички чай да поставят и как да го оставят да покисне в продължение на три минути. Дори ги убеди да го пият без сметана и без захар. Единствено с мен удари на камък, макар че обикновено постига своето и е доста убедителна. Нищо чудно да накара местните жени да плетат специални покривчици за чайници.

Освен че показах на обитателите на селцето как да си направят модерни тоалетни, моят принос към обществения живот е „кръвното налягане“. Когато сме тук, всяка сутрин устройвам импровизирана клиника: измервам кръвното налягане и пулса на стариците, преслушвам ги и чувам биенето на сърцата им под сбръчканите и увиснали гърди. От време на време по някой от мъжете, Пиер, Клод или Филип е мой „пациент“; навярно си мислят, че измерването на кръвното налягане действа терапевтично.

Мадам Лемоан е твърдо убедена, че нямаше да получи инсулт, ако през лятото съм бил в селцето, не в Америка. Действително

изпитвам леко угрizение на съвестта.

Когато кръвното й е по-високо от осемнайсет на десет (французите го измерват в сантиметри, не в милиметри), ѝ давам петмилиграмова таблетка валиум и нещо диуретично. Обикновено тези хапчета вършат работа. Свършват и още нещо: в замяна на „лекуването“ получавам яйца, току-що застрелян заек, марули, картофи, домати, зелен фасул. Не си струва да засаждаме зеленчукова градина. Да стискаш гumenата помпичка на апаратата за кръвно е далеч по-лесно, отколкото да копаеш спечената земя и да носиш вода.

Спускам навития ръкав на мадам Лемоан и ѝ съобщавам добрата новина — *dix-sept sur huit*, сто и седемдесет на осемдесет (може би инсултът е изиграл никаква роля), сетне вдигам глава и виждам как Лор влиза усмихната, като си тананика.

Всеки, който не я познава, би предположил, че е получила добри новини. Ала след като съм живял цели трийсет години с нея, не съм сигурен какво означава доброто ѝ настроение. Лорета е способна да прекъсне безгрижното си тананикане и най-невъзмутимо да съобщи, че Рим е паднал, че американският президент е мъртъв, че някой е неизлечимо болен от рак или пък че дългогодишни съпрузи искат развод. Обикновено тя пее, когато е изплашена, изпаднала в депресия или е объркана — навярно това е начин да се стегне. Бедата е там, че Лорета пее, тананика и подскача и в случаите, когато е щастлива. Подобно поведение ме обърква. Всъщност *подскачането* издава истинските ѝ чувства; тя слезе по стълбите с лекота, нетипична за жена, наблизаваща петдесетте, ето защо не очаквам да чуя най-лошото.

— Беше Никол. Те са добре. Но багажът ѝ се е загубил във Франкфурт, където са сменили самолета, така че ще бъдат тук едва утре сутринта.

Съжалявам, че няма да отпразнуваме заедно с тях рождения ден на Бен, но може пък да е за добро. Така двамата с Лор ще посветим на него цялото ни внимание.

На практика Бен е израснал като единствено дете; изобщо не си спомня кога братята и сестрите му са живели заедно с нас. Всъщност за него те са по-скоро далечни роднини.

Някак си не е честно, че рожденият му ден се пада на Бъдни вечер, още повече, че ден след Коледа с Лор празнуваме годишнина от сватбата ни.

Радвам се, че гостите няма да пристигнат днес, тъй като съм намислил да лакирам; напоследък ме е обзела истинска мания по лакирането. Правя го както някои хора почистват мазетата или таваните си, измиват колите или прозорците си, изльскват обувките или сребърните съдове. За мен това е начин да забравя неприятностите, да успокоя нервите си, когато изпитвам объркани чувства.

Осъзнавам, че действително съм объркан. Доскоро си въобразявах, че се справям с положението и че всичко ще бъде наред, ала сега не съм толкова сигурен.

Непрекъснато си повтарям, че причината е в нежеланието ми да причиня болка на Лор. Но истината е друга, по-дълбока. Страхувам се да мисля как ще живея без нея.

Зная, че постъпвам egoистично. Страхувам се от думите, които ще си разменим. После нещата ще станат непоправими. Изпитвам страх от самия себе си, нямам представа какво се върти в главата на Лорета, какво е намислила.

Част от съзнанието ми отказва да възприеме онова, което се случва. Неприятно ми е да се мисля за страховиц, ала навярно съм именно такъв. Струва ми се, че Лорета възприема нещата не толкова трагично като мен; сигурен съм, че страда и сърцето ми се къса всеки път, когато я погледна. Би било по-добре да поговори с мен за онова, което я терзае. Досега винаги е била откровена и пряма. За разлика от нея аз обичам да увъртам и не се решавам да изплюя камъчето, както се казва в подобни случаи.

Отварям кутията с лак, който е толкова гъст и прозрачен, че прилича на течно стъкло. Когато лакирам дървените повърхности, те ще изглеждат така, сякаш са влажни, пукнатините ще се заличат и мебелите ще станат като нови.

Помитам пода и освобождавам от излишни вещи пространството около нашите легла и умивалника. Потапям четката в кутията и се залавям за работа. Лакът попива в изсъхналите, гррапави дъски и те сякаш грейват. Става ми леко на душата; нанасям политурата с равномерни движения.

Ще лакирам пода на части. Този лак съхне бързо; възможно е да свърша всичко за един ден.

Докато работя, ми хрумва, че лакирането е отражение на моята жизнена философия. Начин е да вземеш онова, което имаш или си въобразяваш, че имаш, и да направиш така, че всички да го забележат. Нямам представа как въпросната теория се „връзва“ с идеята на Камю за съхраняване на илюзиите, ала все пак чувствам, че помежду им има нещо общо. Предпазвам повърхностите и същевременно правя нещата да изглеждат по-красиви, отколкото са всъщност. Все пак това не е толкова лошо, нали?

Изпитвам истинско блаженство от работата си. Лакирам бюфета, който сковах преди дванайсет години от дъските, останали след разрушаването на бараката край мелницата. Лакирам кутията за хляб, барометъра, дървеното приспособление, с което някога са повдигали и премествали воденичните камъни, а сега на него е закачен полилей с пет крушки.

Лакирам полицата над камината. Лакирам огромната маса, която монтирахме върху воденичните камъни. Лакирам шкафа, където държим храната; вратата към хамбара и, разбира се, целия под, като поставям дъски, за да се движим из помещението. Тъкмо се занимавам с една от поддържащите греди, когато Бен ме потупва по рамото.

— Татко, погледни, пропуснал си да лакираш дървата в камината.

Думите му спират устрема ми. Поолекнало ми е на душата, освен това неусетно съм употребил целия лак. Ще посрещнем празника с наполовина лакирана греда.

В мелницата мирише като в ателиетата в близост до парижкия ни апартамент, където изработват мебели в стил Луи XV и Луи XVI.

След като обядваме, с Лор даваме на Бен самолета. Синът ми е възхитен от подаръка. Заедно успяваме да го сглобим до три часа. Бен пожела празничната вечеря да бъде в местния ресторант на мадам Льо Паж, но държи за десерта да се приберем в мелницата и да хапнем торта, приготвена от майка му. Помоли (ако е възможно) главното блюдо да бъде *pintade* — френска токачка. Лор прескача до дома на мадам Лемоан да телефонира в ресторантчето и да провери дали е

възможно да изпълнят желанието му. Връща се усмихната, тананика си и подскача, ето защо изобщо не я питам какво са й отговорили. Тя заявява:

— Ще включат в менюто пържени картофи и бут по морвански. Мадам Лъо Паж е ужасно любезна.

С Бен сме на хълма; нагласяваме крилата под ъгъл, обръщаме елероните и притягаме витлото, което се задейства чрез ластик, когато забелязваме мосю Буден да се изкачва по пътеката.

Всъщност в този момент съм на стълбата и се опитвам да сваля самолета на Бен от най-високите клони на един дъб. Горчивият опит ни е научил при подобни случаи винаги да донасяме стълба и върлина, завършваща с чатал. Внимателно я подпъхваме под самолета и го изтиkvаме нагоре. От опит знаем, че опитите да се свали самолета чрез тръскане на дървото или чрез дърпане, може да се окажат фатални за нашето творение.

През лятото проектираме и конструираме собствени модели на самолети — безмоторни и с батерии. Експериментално сме изработвали и модели с мотори, но шумът, миризмата на бензин и бързината не ни допадат; искали нашите самолетчета да приличат колкото е възможно повече на птици.

Както вече казах, когато мосю Буден пристига, аз съм кацнал на стълбата и с върлината се опитвам да освободя самолета. Бен страда от арофобия, ето защо на мен се пада честта да „спасявам“ моделите, попаднали в най-високите клони. Най-сетне подхващам самолетчето както трябва и то плавно се спуска към земята. Бен понечва да хукне след него.

— Почакай, Бен; първо трябва да сляза.

Синът ми придържа стълбата, за да не се изпълзне от чатала на дървото, където сме я закрепили. Аз също изпитвам страх от височините. Скачам от предпоследната пречка, приближавам се до мосю Буден и се ръкувам с него.

Неизменно се чувствам неловко в присъствието му. Напълно оправдавам Лорета, която се страхува от него. В този човек има нещо

диво; изглежда ми лукав и непредсказуем като хищно животно. Веднъж Лорета ми каза, че той е олицетворение на онова, което кара всички жени да се страхуват от представителите на силния пол, в него се забелязвали атавистичните черти на самеца, който не се подчинява на обществените условности.

Семейството му живее в съседното село. Той е създал девет деца — седем момичета и двама сина. Единият, много симпатично момче, през лятото возеше Бен и децата от селото в старомодната каручка, теглена от магаре. Казваше се Тиери, но преди шест месеца катастрофира с мотоциклет и почина.

Когато отидох при мосю Буден да се договорим за елхата, направих опит да му изкажа съболезнованията си. Мисля, че най-страшно е да надживееш собственото си дете. Десет пъти по-лошо е от онова, което може би ще се случи с нас.

Той свали шапката си — изтъркана, кафява филцова шапка, избеляла на мястото, където някога е имало копринена лента. Носи я със спусната периферия и жълтеникавите му очи, дълбоко хлътнали в орбитите, почти не се виждат. С тази шапка изглежда така, сякаш вечно се пази от слънчевите лъчи или от дъжда.

Прокара пръсти през необикновено гъстата си, къдрава прошарена коса и завъртя глава, както би сторило магарето му Пом Пом, за да прогони досадна муха. Понякога ми се струва, че мосю Буден е слабоумен; идиот, способен да прави само деца. Може би Лор е права, тя рядко греши в преценките си. Завъртането на главата беше единственият знак, че е чул думите ми.

Майк твърди, че мосю Буден е истинско чедо на природата и че познава всеки храст, всяко дърво и всяка гъба в този район. Нищо чудно, тъй като съседът ни по цели дни броди сам по пътеките из безлюдната околност.

Може би мосю Буден разбира от растения и гъби, но няма абсолютно никаква представа каква трябва да бъде коледната елха. Влачи по снега някакво уродливо дръвче, което е високо най-много половин метър и не става дори за украса. Усмихва се лъчезарно. Обикновено физиономията му изразява безразличие и магарешки инат. Двамата с Пом Пом са си лика прилика.

Взимам клона, който би трябвало да мине за Коледна елха, и се преструвам на ентузиазиран. Бен отвратено извръща глава. Съседът отказва парите, които му предлагам и заявява, че в замяна Пом Пом ще използва нашата ливада. Действително думата „използва“ е съвсем правилна. Проклетото магаре изяде насажденията ми със сладка царевица и изгриза три ябълкови фиданки, както и две крушови дръвчета и едно вишнево.

Приемам мизерната елха, която трябва да изиграе ролята на пословично маслиново клонче. Все пак е Коледа, нали? Същевременно трескаво обмислям откъде в последния момент да намеря истинска триметрова елха. Възможно ли е да убедя горкичия Бен навръх рождения му ден да хукне да краде дръвче заедно с мен? Не е честно, освен това той се страхува до смърт от мрака.

От друга страна, възможно ли е да представя за коледно дръвче това хилаво клонче, това недоразумение? И то пред двете ни дъщери, след като съм ги накарал да пропътуват десет хиляди километра, да зарежат слънцето на Калифорния и Аризона, празненствата, приятелите, удобствата, и без особен ентузиазъм да приемат да гостуват в студената, примитивна мелница, сгущена в мрачната и самотна долина?

Трябва да приема нещо! Мосю Буден тромаво се отдалечава, очевидно е безкрайно доволен от жеста си. Решавам, че няма време за губене — ще действам тази нощ и вероятно ще бъде най-добре, ако свърша всичко сам.

Морван се намира на около триста метра над морското равнище. Приблизително две трети от брезите, буковите дървета и ясените са били изсечени, за да се освободят пасища за животните, непокътнати са останали горите по непристъпните, стръмни склонове. Едно време ги изсичали, за да се снабдят с дърва за огрев. Сега повечето хора в долината се отопляват с нафта, малцина използват дърва дори за кухненските печки.

Напоследък различни предприемачи, предимно от Париж, започнаха да купуват залесените участъци. Изсичат дърветата и ги продават на фабриките за хартия или за огрев, сега засаждат

парцелите с бързорастящи борчета, които се търсят на Коледа. Това се практикува от петнайсет години насам.

За да се прекрати вандалската сеч, преди пет години беше създаден един от първите големи паркове във Франция, наречен на името на Морван. Нашата мелница се намира в западния му край. На запад от нас секта продължава. Там растат предимно млади борови дръвчета, засадени преди десетина години. Морван вече се слави като „елховата“ столица на Франция.

Наумил съм си да задигна коледно дръвче от някоя ферма за елхи, намираща се извън парка. Намислил съм и куп обяснения, с които да се оправдая, ала не вярвам френският съдия да ги зачете.

Но нямам избор.

Когато показвам на Лор „коледното дръвче“, донесено от мосю Буден, тя е възмутена не по-малко от двама ни с Бен. Бяхме решили да бъдем по-скромни и да се лишим от огромната петметрова елха, която всеки път поставяме в ъгъла *отдясно* на камината. Невъзможно бе да подрежем клоните ѝ, те не позволяваха да се отваря бюфета и препречваха пътя към тоалетната. Намислили сме тази година елхата ни да бъде по-малка, например триметрова, и да я поставим във воденичния камък от другата страна. Но в момента нямаме никакво дръвче, камо ли триметрово.

Лорета предлага да отиде с колата до Шато Шинон и да потърси елха. И без това трябвало да направи някои покупки. Твърде се съмнявам в успеха на това начинание — елхите, които според французите са високи, обикновено ми стигат до пъпа. Когато Лор отпътува, с Бен изваждаме украсенията, избръсваме стъклените топки; оправявме преплетените гирлянди и жиците на електрическите лампички. Независимо от всичко се подготвяме да украсим гигантска елха. Безсмисленото упорство понякога е велика двигателна сила.

Освен това почистваме яслата и я поставяме на перваза на западния прозорец. Украсявам я с електрически лампички. Бен отива да събере мъх за застилане на пода и на покрива на обора.

Онова, което правим, няма много общо с религията и не означава, че сме вярващи християни. Играем си на кукли, задоволявайки съпружеските и родителските си инстинкти, като се стараем бебето да бъде настанено удобно, заобиколено от майка си и баща си, от животните, които затоплят въздуха с дъха си, а парата от сеното, напоено с урина и с тор, е загрята от ферментацията. Тази картина ни е позната, наблюдавали сме нещо подобно много пъти тук, в селото.

Лор се връща, без да пее или да си тананика. И без елха. Обяснява, че в целия град нямало коледно дръвче, по-високо от метър. Идвало ѝ докато пътувала към мелницата да спре край пътя и като бобър да прегризе стъблото на някоя елха. Успокоявам я, че довечера ще разреша този проблем. Тя не се опитва да ме разубеди. При все че изглежда деликатна и благовъзпитана, Лорета е много практична, когато се окаже в трудна ситуация. Благодарение на това свое качество тя прекрасно се справя със своите питомци-първокласници. Сигурен съм, че то би ѝ помогнало, ако беше президент или директор на заводите „Форд“.

Вечерта отиваме пеша до ресторант на мадам Лъо Паж. Навън цари пълен мрак като в нощта, когато отидох да откъсна елхови клонки. Това ще ме улесни при опасното ми начинание. Когато излизаме от мелницата, термометърът показва три градуса над нулата и въздухът е влажен. Казвам на Бен, че нищо чудно отново да завали сняг. Това е най-голямото му желание за празника. Тайничко се надявам снеговалежът да изчака пристигането на момичетата. Те карат другата ни кола, „Форд Капри“, модел 1969. В сравнение с тази таратайка моят раздрънкан фиат изглежда като нов кадилак.

Вечерята е страхотна, токачката е приготвена превъзходно. Поръчвам за Бен цял литър лимонада, а ние с Лорета си позволяваме бутилка „Пули Фюме“, реколта 1976. Ние сме единствените посетители в салона, чийто стени са украсени с глави на препарирани елени и глигани. Ресторантът се нарича „Краят на лова“ и го посещават най-вече местните ловци.

Изминаваме пътя надолу по хълма, заобиколени от непрогледната тъма; когато се прибираме у дома, наближава девет. Разбърквам жаравата в камината, хвърлям още една цепеница в пламналия огън, слагам си ботушите и се подготвям за голямото приключение. Бен знае какво се готвя да сторя, но не предлага да ми помогне. Не го насиливам; в края на краищата кой би искал да прекара петнайсетия си рожден ден във френски затвор; освен това навсярно страхът му ще ме изнерви още повече. Вероятно ако сме заедно, непрекъснато ще подскочаме и ще връхлитаме един върху друг в мрака.

Взимам ключовете за колата, които са закачени на пирон над камината, пъхвам в джоба си фенерчето, спускам се в избата през отвора в пода, грабвам триона, окачен над купчината нарязани дърва. Излизам и прецапвам през калта, за да вляза в гаража.

Този път няма да се нервирам, ако не успея да запаля колата; но двигателят очевидно е очаквал да чуе песничката на стартера и се включва при второто завъртане на ключа. Възбужда се лесно като нимфоманка. Откъде ли ми хрумна това сравнение? Опитът ми в областите наекса показва, че дори закоравяла нимфоманка не може да ме прельсти. Но успях да прельстя моя инатлив фиат; може би това е знак, че нещата ще се оправят. Шегувам се, разбира се.

Слизам да отворя двойната порта, с надеждата, че двигателят ще се задави и ще спре, но той продължава да работи равномерно.

Бавно изкарвам колата на заден ход; дано да заседне в калта, ала все едно се движа с вериги. По всичко личи, че не мога да избягам от съдбата си.

Изкачвам се по стръмнината към Вошо и се насочвам към Корбо. Карам още осем километра и отбивам по пътя към Монкарон. Отляво се издига елхова горичка; дръвчетата са засадени на половин метър едно от друго; повечето са едва два пъти по-високи от онова, което имаме, но забелязвам няколко, които отговарят на представата ми за идеалната елха. Изключвам фаровете и оставям да светят само стоповете. Толкова е тъмно, че почти не виждам пътя. Изгасвам двигателя и още петдесетина метра колата се движи по инерция. За щастие по шосето няма абсолютно никакви превозни средства. Недалеч забелязвам мостче, което е толкова тясно, че дори един автомобил би се затруднил да премине по него.

Седя в мрака. Спускам двете странични стъкла и се ослушвам; чувам само воя на вятъра, който огъва клоните и шума на капките, които падат от тях; от време на време се разнася писъкът на нощен ястреб или призрачния стон на бухал. Казвам си, че май ще е по-добре да се задоволим с дръвчето, което купихме от Невер, като към върха му привържем елхата на мосю Боден, та да изглежда по-високо.

Обръщам се и взимам триона от задната седалка. Предпазливо слизам от колата и безшумно притварям вратата.

Осветявам пътя си с фенерчето на Бен, ала то не ми помага особено много. Не виждам почти нищо и трябва да действам пипнешком. Препъвам се в мрака, пълзя, лазя и се привеждам, докато се отдалечавам от пътя и навлизам в гората. Опитвам се да не настъпя малките дръвчета, докато опипвам елхите отляво и отдясно, търсейки някоя по-висока от човешки бой. Тъмно е като в рог, така че не съм сигурен относно размерите.

Спирам и се ослушвам. Възможно ли е някой да се е скрил в гората, да се спотайва във влагата и в мрака, за да попречи на един провалил се философ да отмъкне някаква си елха? Разбира се, че е възможно! Налага се да използвам фенерчето. Трябваше да дойда по-рано и да си набележа подходящо дръвче както правя всяка година, ала заради пустия мосю Буден и неговото хилаво клонче не ми остана време.

Засенчвам с длан фенерчето и само тъничък лъч светлина се прокрадва измежду пръстите ми. Оглеждам се за подходяща елха. Забелязвам на двайсетина метра вдясно от мен едно дръвче с подходящата височина и при това доста кичесто. Изключвам фенерчето, като всеки миг очаквам някой да ми изкреши от мрака, да чуя изстрел и да почувствам как едри сачми се забиват в тялото ми. Предпазливо тръгвам към елхата, като последните десет метра пълзя на четири крака. Опипвам стъблото, за да преценя дебелината му, сетне за секунда го осветявам с фенерчето, за да съм напълно сигурен. Не съм се изльгал, елхата е висока над три метра. Изгребвам пръстта и опадалите иглички в основата ѝ. След като отсека дръвчето, ще прикрия остатъка от стъблото с пръст и суhi листа — с течение на времето съм се превърнал в опитен крадец.

Вземам триона и лягам по гръб, ослушвам се и се взирям в безлунното небе. Не чувам нищо, освен крясъците на ястребите и

бухалите и воя на вятъра. Залавям се за работа. Елховата дървесина е мека, а стъблото е не повече от десетина сантиметра в диаметър; справям се за по-малко от минута. За разлика от миналата година, когато елхата наподобяваше корабна мачта. С Майк се редувахме да режем с триона и да натискаме ствала в обратна посока, за да не се счупи трионът. Струва ми се, че в онази нощ предизвикахме съдбата. Когато се прибрахме у дома, Майк разпалено и почти през сълзи се закле, че никога повече не ще открадне елха за Коледния празник.

Когато дръвчето започва да се накланя, го подхващам и довършвам рязането само с една ръка. Елхата политва и пада право върху мен. Лежа и вдъхвам аромата на зелените иглички, усещам ледени капки върху лицето си. Плувнал съм в пот не толкова от физическото усилие, а от нерви. Освен това внезапно изпадам в необяснима и дълбока депресия. Защо съм тук, защо страхът от реалния живот ме подтиква да изпълнявам този измислен ритуал? Кога съм загубил връзка с действителността такава, както я възприемат събратята ми? Как да постъпя, че нещата да се оправят? Крайно време е да се науча да бъда малко по-толерантен, когато ми се струва, че всичко върви наопаки. Постепенно осъзнавам, че продължавам да лежа под отсеченото дърво. Опитвам се да не се разплача.

Дори не съм сигурен в каква посока се намира шосето. Мисля, че трябва да сляза по нанадолнището, обаче не съм уверен. Не виждам абсолютно нищо в мрака. Как ли ще успея да побера гигантската елха в малкия фиат и да я закарам до вкъщи без никой да ме забележи? Ще мина по черния път, покрай къщата, където живее семейството на Женевиев — приятелката на Майк.

Запълзявам сред ниските елхи, като влача огромното дръвче след себе си. Веднъж запалвам фенерчето, за да се уверя, че слизам по стръмнината. Напълно съм дезориентиран и съм убеден, че навлизам още по-дълбоко в гората.

Най-сетне наклонът става още по-голям и вече съм убеден, че ще изляза на шосето. Внезапно установявам, че колата ми е изчезнала. Навярно при пълзенето през дърветата съм сменил посоката и съм излязъл под различен ъгъл. Едва ли биха могли да откраднат фиата без да чуя боботенето на двигателя. Честна дума, това действително ми минава през ума. Възможно е на света да няма по-голям паникър от мен, при това не предприемам нищо да успокоя притесненията си. Или

пък бедата е там, че не се тревожа достатъчно. Доколкото зная Лор е убедена, че не обръщам особено внимание на заобикалящия ме свят; вероятно е права.

Къде ли е колата — вляво или вдясно? Дали изобщо е на това шосе? Напрягам очите си в мрака. За всеки случай скривам елхата в крайпътната канавка. Навярно ще се изцапа с кал, но после ще я измия.

Взiram се в тъмнината и mi се струва, че вдясно различавам някакъв силует. Тръгвам по шосето, докато се убеждавам, че това действително е колата. После се връщам за елхата, но не мога да я намеря. В този миг за сетен път се заричам никога да не предприемам обир на банка или някаква отговорна работа.

В края на краищата без помощта на фенерчето откривам дръвчето, чиито клони стърчат от канавката. Привеждам се и притичвам до фиата, като влача елхата и триона. В момента съм най-уязвим. Ако по шосето mine автомобил или някой ме освети с фенерче, едва ли бих могъл да дам правдоподобно обяснение какво правя тук, стиснал в едната ръка току-що отсечено дръвче, а в другата трион.

Нямам въже, за да привържа „плячката“ си към покрива на колата; много съм методичен при планиране на кражбата, няма що. Отварям лявата задна врата и натиквам дръвчето в колата. Извивам върха му така, че да стърчи през сваленото стъкло и внимателно затварям вратата. Лампичката на пода изгасва. Отново съм заобиколен от мрак.

Докато пипнешком заобикалям автомобила, за да се кача, се препъвам в триона, който съм облегнал на бронята. В противен случай като нищо щях да отпраща без него. Две злини понякога водят до нещо положително, като отрицателните числа в алгебрата; при положение, че незаконното отсичане на елха се причислява към положителните деяния.

Двигателят моментално се включва, слава на Бога или на когото и да било. Карам стотина метра без светлини, сетне малко преди мостчето пускам фаровете. Вече съм се отдалечил от местопрестъплението. Ще заслепя с дългите си светлини всеки, който се изпречи на пътя ми. Ще бъда безмилостен.

Преминавам по мостчето и насочвам колата по черния път, който е малко по-широк от пътечка; лъкатуши нагоре-надолу из гората, която

едно време наричахме омагьосана: нявга тя бе приказна страна, където се издигаха огромни дъбове, покрити с мъх, а днес тук се виждат само елхички, засадени преди три-четири години. Когато минавам покрай дома на Женевиев забелязвам, че капациите на прозорците са затворени; но вратата на хамбара зее и ми се струва, че единият прозорец е осветен. Навсякъде майката на Женевиев е там; тази Коледа ще бъде доста тъжно за нея. Липсва ми смелост да направя онова, което стори тя; надявам се, че същото се отнася и за Лорета. Може би цялостта на семейството означава много за мен. Освен това съм прекалено инертен, липсва ми смелост, обичам да обмислям всичко. Това обяснява много.

Натискам педала за газта и се заричам, че тези дни ще се отбия да ѝ честитя Коледа. Превключвам на първа и се отправям към Вошо. По шосето почти няма сняг, но попадам на заледени участъци. Оставам на първа и се спускам по склона към мелницата. Оставил съм вратите на хамбара отворени и лесно ще вкарам колата.

Влизам в градчето без да срещна нито един автомобил, фиатът поднася в калта пред гаража; спирам, изключвам двигателя и фаровете и за миг оставам да седя в мрака, докато кръвното ми налягане се нормализира.

Сетне слизам и затварям портата на хамбара. Запалвам фенерчето и заобикалям колата, като си проправям път през останките от мотоциклети, отварям вратата; освобождавам прегънатото връхче, което се допира до стъклото и внимателно изваждам елхата. Хващам ствола през средата и няколко пъти удрям долната му част в пода на хамбара.

Открехвам вратичката, прорязана в портата, за да проверя минава ли някой по улицата. Няма жива душа. Прекрачвам прага и прецапвам през калта, понесъл елхата под мишница като младоженка. Влизам през вратата на избата и се залавям да избутам дръвчето нагоре по стъпалата. Страхувам се, че когато го промуша през отвора в пода, ще скупя някое клонче. Лор придържа капака и долната част на ствола. Промъквам се през отвора и поемам елхата; навсякъде представлявам незабравима гледка: победоносното завръщане на смелия крадец, чиито дрехи са подгизнали от влага, лицето му е издраскано от елховите клонки, а побелялата му коса се развява като буйна грива.

Измъквам елхичката, която купихме в Невер от дупката във воденичния камък, изхвърлям я на верандата и на нейно място поставям новото, току-що отрязаното дръвче. То приляга идеално в отвора и се изправя гордо, като върхът му почти достига гредите на тавана; мокрите клончета се разперват. Не са прекалено нагъсто, но помежду им няма грозни пролуки; Бог знае как, но по тях няма и кал.

Бен се ококорва, после присвива очи, което при него замества усмивката.

— Това се казва елха, татко. Като я гледам, изпитвам желание отново да повярвам в съществуването на Дядо Коледа.

Лор ме прегръща и ме притиска към себе си.

— Стига да искаш, нямаме нищо против, Бен; навярно има някакъв начин да го сториш — попитай баща ти, той е експерт в тази област.

— Не, едва ли ще мога, прекалено трудно е. Всъщност никой не иска петнайсетгодишните момчета да вярват в измислици като Дядо Коледа. Неподобаващо е на възрастта им.

Лор ми налива чашка „Поар Уилям“. Запалваме свещите на масата и изгасваме всички лампи. Стаята се осветява само от отблясъка на огъня в камината. Топло е, затова сме изключили електрическите радиатори; работят само газовите. Стайният термометър, монтиран върху нас скоро лакирания барометър, показва двайсет градуса. Външният посочва два над нулата, което означава, че все още има възможност да завали сняг. Когато бях обзет от манията за лакиране, съм намазал и пластмасовата кутия за кибрит до умивалника, включително драскалото, затова доста се поозорваме, докато запалим свещите. Обаче все пак успяваме.

С Лор тихичко запяваме коледни мелодии. Бен ни приглася с тананикане. Гласът му е плътен и мелодичен, но днес за пръв път синът ни се присъединява към нас, докато пеем. Само преди година безшумно би излязъл от стаята, за да отиде в хамбара или на разходка. Бен изпитва ужас, дори отвращение от публичните изяви. Разбирам и споделям тези негови чувства. Човек изпитва тъга и гледа да избяга, когато близките му свирят или играят роли, отчаяно опитвайки се да докажат, че съществуват. Често плача по време на концерт или на театрално представление. Мъчно ми е за музикантите, за актьорите, за

всички онези, които се препитават, като позволяват на публиката да проникне в техния собствен, измислен свят.

Изкушавам се да поздравя Бен, да му благодаря задето се е присъединил към нас в последните мигове на рождения си ден. Но се въздържам, не искам да го накарам да се засрами. Опитвам се да свикна да превъзмогвам импулсите си. Изглежда, донякъде съм безчувствен или не проявявам уважение към душевното състояние на близките; Лор пък сякаш винаги знае как да постъпи. Навярно затова от мен излезе некадърен философ, а от нея прекрасна преподавателка на малчугани. Имам чувството, че в повечето случаи тя без усилие право точно онова, което е необходимо.

Тихичко продължавам да тананикаме; когато Бен запява с нас, действително съм изненадан, че знае текста на почти всички Коледни песни; навярно е осъзнал, че няма защо да се смущава, че тази традиция е израз на добра воля. Елхата безмълвно се издига в полумрака, клонките ѝ сякаш загадъчно нашепват; тя е изкупителна жертва на стремежа ни да демонстрираме единство с целия свят, с всички същества.

На душата ми е леко, спокоен съм. Твърдо съм решен да спазя обещанието, което дадох на Лорета и да си държа езика зад зъбите, когато дъщерите ни заекнат болната тема. И двете страстно поддържат еманципацията. В резултат на това братята и бащите автоматично попадат в категорията на виновните за несправедливото отношение към жените и биват подложени на вербална атака. По принцип запазвам спокойствие, но само една обидна дума по мой адрес е в състояние да ме извади от равновесие, ако не внимавам. Работата е там, че след като в продължение на двайсет и пет години съм „дълбал“ във философските проблеми, никой не може да ме обори по време на спор, което дразни момичетата, особено Никол.

Преди две години, когато празнувахме Коледа в Калифорния, между мен и дъщерите ми едва не избухна скандал. Лорета предпочете да ме изостави и да си легне; тя мрази да я въвличат в безсмислени конфликти. Завиждам на спокойствието ѝ; предполагам, че заядливият ми характер се дължи на ирландската ми кръв. Никол става особено враждебна и нападателна, след като прекали с бялото вино. Толкова много прилича на Нора, покойната сестра на Лорета, че понякога ме побиват тръпки.

През онази нощ тя упорито твърдеше, че сме съсипали живота й. Навсякътко родител ще бъде неприятно изненадан и разтревожен, ако чуе подобно изявление. Но и двамата с Лор сме имали доста нещастно детство, затова искрено сме се старали да не причиним страдание на нашите деца. Толкова е трудно да изразиш любовта си, особено към хората, които искрено обичаш, да изразиш истинското си уважение и възхищение към тях. Те сякаш те предизвикват да ги осърбяваш, да се опитваш да наложиш волята си. Може би искат възможност да изразят любовта си към теб чрез покорство и подчинение. Нямам представа какво се върти в съзнанието им.

Сега, докато седя в прекрасния полумрак, отново се заричам да ги изслушвам безпрекословно, да не им позволявам да ме провокират, за да отпразнувам Коледа като щастливо семейство, което навсякътко ще бъде за последен път. Сърцето ми отново се свива при мисълта, че Майк няма да бъде с нас, но човек не може да има всичко, нали?

Преди да си легна, стоплям малко вода и прилежно се измивам. Когато съм нервен, се потя обилно и на Лор едва ли ще бъде приятно да спи до човек, вонящ на диво животно, избягало от зоопарка. Дори се избръсвам. Бен нагласява походното си легло пред камината; когато всички са готови, изгасвам свещите и също си лягам.

Притискам се към гърба на Лорета и в просъници си мисля каква грешка са допуснали хората, когато са започнали да строят къщи с отделни помещения за спане, хранене, готовене и къпане. В това село абсолютно всички семейства живеят като нас — в една стая. Изненадващото е, че това ми действа успокояващо. Но никога не бих го споделил с момичетата. Няма смисъл, едва ли ще ме разберат.

Събуждам се към седем и половина поради неотложна нужда да посетя тоалетната. По принцип вечер избягвам да вземам диуретици, но снощи изгълтах едно хапче заедно със задължителния валиум. Почувствах, че съм вдигнал кръвно, изпитвах стягане в сърдечната област, а кръвта пулсираше в слепоочията ми.

Вземането на диуретик имаше две положителни последствия. Първо, когато ставах през нощта, на два пъти хвърлих дърва в камината, за да поддърjam огъня и сега пламъците весело проблясват в мрака. Потръпвам при мисълта да започна деня в ледена стая, докато се опитвам да запаля влажните цепеници.

Оглеждам се и се наслаждавам на спокойствието и на пробуждането на деня.

Второ, кръвното ми се е понижило и се чувствам доволен и спокоен, в мир с целия свят.

Отново обмислям какво ни предстои и всъщност съм загрижен за реакцията на Лор. Но не се страхувам, че чувствата ѝ ще бъдат засегнати.

За мен денят преди Коледа е по-важен и по-вълнуващ от самия празник. Радостното предчувствие и очакването са част от магията. Чувам равномерното дишане на Лор. Бен се е проснал по цялата си дължина върху походното легло, ръцете му висят отстрани. Спи спокойно и непробудно — не се мята, не скърца със зъби, не се стряска от кошмари и не смуче палеца си. Предпочитаме да мислим, че за спокойствието му сме допринесли ние с майка му, защото никога не сме го оставяли да плаче, докато се умори и заспи, никога не сме го изоставяли сам в мрака, когато е искал да бъде с нас. До седмата си годишнина той прекарваше поне половината нощ в нашето легло, обикновено сгущен в мен. Нямах нищо против, дори ми харесваше; мисля си, че да спиш сам е противоестествено. Когато отглеждахме първите ни три отрочета, с Лор бяхме млади и глупави и вярвахме на авторите на различни книги, които твърдяха, че малките деца трябва да бъдат приучени да не напускат леглата си нощем. В резултат и тримата спят неспокойно. Самият аз започнах да спя непробудно едва когато наблизих четирийсетте. Напоследък трудно успявам да се унеса дори с помощта на валиума, но тревогите не ми дават покой.

Докато се взирям в таванските прозорчета, забелязвам, че навън започва да се развиделява. Сякаш виждам ясното синьо небе зад клоните, надвиснали над нашия покрив. Стаята бързо се изпълва със светлина.

Предпазливо ставам от леглото, нахлувам леденостудените си чехли, пристягам разхлабения ластик на пижамата, усиливам газовия радиатор и наливам вода в чайника. Обичам да го пълня през чучура; може би подсъзнателно изпитвам сексуално удоволствие, известна компенсация за неуспеха ми да бъда любовник на жената, която обичам.

Запалвам печката и поставям отгоре тенджера с вода за миене. Промъквам се покрай походното легло, обръщам дънера, който гори в

камината и поставям още един. Стайният термометър показва четиринайсет градуса — за един час би трябвало да се повиши до обичайните двайсет. Приближавам се до вратата и отдръпвам дебелите червени завеси, за да проверя данните на външния термометър.

Поразен съм, когато съзирам белезникавото, бавно просветляващо небе над заскрежените дървета, което постепенно преминава в прозрачна синева. За миг оставам неподвижен, смяян от незабравимата гледка.

Досещам се да погледна термометъра през заскрежения прозорец. Двайсет и два градуса под нулата! Слънцето още не е изгряло. Колебая се дали да събудя Лор и Бен или сам да изживея този вълшебен момент. Надделява egoизмът ми: казвам си, че довечера ще си легнат късно заради тържествената вечеря в дома на мадам Калве, освен това ще бъдат уморени от възбудата около посрещането на момичетата — ще ги оставя да поспят още малко.

Безшумно се обличам, изключвам печката, тъй като водата в тенджерата се е стоплила, и слагам ботушите си, дебелото яке, ръкавиците и вълнената плетена шапка. Предпазливо отварям вратата, излизам и я придърпвам, за да се заключи след мен.

Поглеждам наляво и забелязвам, че водопадът се е превърнал във величествена ледена скулптура. Водните струи са замръзнали в блестящи спирали, наподобяващи прозрачни захарни пръчки. Бръшлянът, който расте около шлюза, също е обвит в лед — зелените му листа са провиснали от тежестта на ледения обков. От скалата са провиснали гигантски висулки, всъщност истински сталактити. Прекосявам верандата, замръзналият дървен под скърца под стъпките ми, после се изкачвам по хълзгавите стъпала върху дигата и хвърлям поглед към езерото.

То е заледено и е гладко като огледало. Ако човек не знае, че е зима, и ако клоните на разлистените дървета се отразяваха върху неподвижната му повърхност, би си помислил, че е ранна юнска утрин; ала дотогава ни предстои да прелистим половината календар.

Първите слънчеви лъчи все още не са се показали иззад стръмните склонове, обграждащи нашата долина. По небето няма нито едно облаче. Въздухът не помръдва; започвам да се питам дали някога съм чувстввал полъха на вятъра; дали отново ще го усетя как милва лицето ми.

Изпълнявам обичайния летен ритуал: изправям се на пръсти и вдигам ръце; пускам душата си на свобода и се опитвам да се слея с великолепното небе. Иска ми се да надам силен вой, но успявам да се въздържа, за да не събудя моето семейство и съседите.

С върха на ботуша успявам да изкъртя от повърхността на бента три камъчета — две гладки и едно грапаво. Навеждам се да ги взема и дори през ръкавиците те смразяват пръстите ми. С всички сили запращам грапавото камъче върху леда. Застанал съм върху малката дървена платформа, от която през лятото се спускам във водата, за да поплавам преди закуска и след като съм пробягал обичайното разстояние.

През летните утрини влизам тихо в езерото, за да не изплаща рибарите, спуснали въдиците си в другия му край. Днес платформата е заледена, но подметките на ботушите ми не се плъзгат по нея. Камъчето отскуча от леда, след като оставя в него малка вдълнатина, подскуча и се плъзга още няколко метра по огледалната повърхност. Ледът от единия до другия край заскърцва и надава дълбок стон. Навремето един приятел ми обясни, че виещият звук се получава поради факта, че ледът се разчува по повърхността със свръхзвукова скорост, по този начин се създава ехо. Обяснението изглежда невероятно, но звукът действително е вълшебен.

Здраво хващам някакъв надвиснал клон и предпазливо спускам крак върху леда, за да проверя здравината му. Разнася се тихо прашене и се появяват пукнатини, които се разпространяват във всички посоки. Изглежда, че дебелината на леда е около три сантиметра. Взимам гладкото камъче, замахвам и го запращам към невероятната огледална повърхност, напомняща бистра вода. То отскуча само веднъж и започва да се плъзга без усилие, придвижавано от кънтеха на пропукващия се лед; струва ми се, че никога не ще спре. Продължава да се плъзга, докато почти изчезва от погледа ми; попада сред тръстиките върху блатистата почва на противоположния бряг на езерцето и пътят му е препречен от купчината пръст над убежището на някакъв воден плъх.

Кая се да хвърля третото камъче, което сякаш изсмуква топлината от пръстите ми, в този миг сънцето наднича иззад източния склон и долината като че запламтява. Светлината е почти бяла, като нафора, нарисувана от испански художник от осемнайсти век.

Времето сякаш е осезаемо. Чувствам го да преминава през мен. Когато човек се замисли върху същността на времето (а аз доста размишлявам върху този въпрос, та нали все пак се смятам за философ), осъзнава, че времето е най-загадъчното явление за човечеството.

Опитваме се да го определим чрез часовници и календари, които до голяма степен се основават на движението на Слънцето, Луната и Земята, ала това са само измервания. Можем само да предполагаме, че времето е свързано с пространството и с материята, каквото и да представляват те. Ако са възникнали случайно, то и определянето на времето е започнало от този миг. И все пак то не може да започне, тъй като думата „започвам“ означава начало, а началото и краят са функции на времето.

Но независимо от всичко слънцето, което се издига над хълмовете, е истинска светлина, която достига до Земята, преминавайки милиони километри, за да направи възможен живота на обитателите й.

Още преди да се е показало напълно, усещам лъчите му върху леденостуденото ми лице. Те стоплят душата ми. Пъхвам последното камъче в джоба си и свалям ръкавиците, за да подложа длани си под вълшебните лъчи. Затварям очи и обръщам лице към слънцето.

Но дори и през затворените клепачи усещам топлината, означаваща нов живот. Иска ми се да затая дъх, да запея или да затанцувам; да направя нещо, с което да изразя благодарността си.

Ала само отново нахлувам ръкавиците, отварям очи и наблюдавам как слънцето се отделя от земята и отново се превръща в небесно тяло, което безвъзмездно ни дарява с топлина и живот. Заричам се да изразя благодарността си като докажа обичта си на любимите ми хора. Де да можех някакси да обясня на Лор, на децата каква радост ми доставят, въпреки недостатъците си. Но все се случва нещо наглед маловажно, което ми пречи да изразя истинските си чувства. Все пак непременно ще опитам.

Но преди това ми се иска да повървя, да чуя и да усетя скърцането на замръзналата трева под краката ми. Заобикалям езерцето и се отправям към дома на семейство Русо. Стволовете и клоните на дърветата са покрити с дебел леден слой, който е прозрачен

като лак; пропуква се под слънцето и образува хиляди цветни призми, отразяващи се от сланата по земята.

Всяка една от необраните и изсъхнали къпини по заскрежените храсти е обвита от напълно прозрачна ледена капсула с неправилна форма, и напомня насекомо в кехлибар. Натежали са върху клоните както през лятото, когато са пълни с пурпурен сок, подсладен от слънчевите лъчи.

Обръщам се и виждам как нашата мелница се отразява върху леда. Отражението не е толкова реално дори през летните дни, когато по време на безветрие повърхността на езерото се превръща в огледало. Незнайно защо ми се струва, че мелницата напомня отдавна мъртъв човек от дагеротип.

За миг безмълвно се взирям в нея, смаян от внезапното ѝ преобразяване, сетне потропвам с крака, за да ги стопля, и бавно се затичвам обратно към мелницата. Готов съм за ритуалното измиване, предшестващо Бъдни вечер. Дъщерите ми пристигат днес и ми се иска да изглеждам колкото е възможно по-добре, което на практика е почти невъзможно, но човек не може да промени външността и характера си. О, как копнея да бъда по-различен, да бъда онова, което искат Лор и децата. Чувстваш се ужасно, когато всички те мислят за неудачник и за мекушав човек, а самият ти изобщо не се смяташ за такъв. А ти си убеден, че грешат.

Лор и Бен още спят. Отново стоплям водата за миене. Събличам се и оставам само по бельо — фланела и гащи с дълги крачоли. Температурата в стаята вече е осемнайсет градуса. Дърпам завесите на източния прозорец и светлината нахлува в помещението. Изливам горещата вода в легена и доливам студена от каната. Измивам лицето си и насапунисвам косата си. Надвесвам се над умивалника и изплаквам главата си със студената вода в каната. Това ми действа ободряващо и напълно прогонва съниливостта ми.

Свалям фланелата и прилежно изтърквам горната част на тялото си, като не пропускам да измия със сапун гърдите и гърба си, а не само да се изплакна под мишниците.

Изтривам се с пешкир, смъквам дългите гащи и измивам интимните си части. Прилякам над легена така, че да свърша всичко както трябва. Струва ми се, че тази част от мъжката анатомия е някак по-лека и се задържа на повърхността на водата. Всъщност това е

напълно в реда на нещата, та нали там няма кости, макар да се твърди точно обратното. Взирам се в сложния орган и се питам каква ли музика трябва да засвири, за да го забележат. Изплаквам се, избърсвам се с кърпата и обличам бельото си най-вече за да не притеснявам Бен. Той е на възраст, когато се срамува от голотата. Стига дотам, че дори се облича в тоалетната. Надявам се, че електрическата печка, която поставих там, ще му попречи да хване пневмония.

Поставям легена на пода и постиlam пешкира до него. Сетне един по един измивам пръстите на краката си. Не е чудно, че това ритуално измиване е задължително за толкова много религии. Действа безкрайно успокояващо.

Устоявам на желанието да се почеша между пръстите на левия крак, където имам гъбички. Няма смисъл да раздразвам допълнително кожата.

Грижливо избърсвам краката си и обувам чорапите, които снощи изпрах с бельото си и проснах да съхнат над камината. Посмачкани са, но са меки и все още топли от огъня. Има малки удоволствия, които не се поддават на описание, но правят живота по-хубав; това, че съм изпрал на ръка чорапите и бельото си и съм ги изсушил край огъня, който съм поддържал цяла нощ, прави преживяването още по-приятно. Ала в никакъв случай не бива да задължавам любимите ми хора да харесват нещата и начина на живот, които допадат на мен. Не е трудно да допусна подобна грешка. Би могла да бъде определена като безразсъдството, безумието на един философ или може би на цялото човечество. Ще бъде прекрасно, ако може да изразим привързаността си към любимите хора, като се примирим с недостатъците им и ги обичаме такива, каквито са, а не някакви идеализирани образи, съществуващи само в нашето съзнание. Това би било проява на взаимна еманципация.

Обличам тъмносиния си вълнен пуловер и размишлявам върху проблема за еманципацията, когато чувам прозявки и примляскване с устни, означаващи, че Лорета се е събудила. Пуловерът е подарък от нея за рождения ми ден, тя отлично познава вкуса ми и знае какво ще ми хареса. Не е никак чудно след трийсет години съвместен живот, но много жени изобщо не успяват да опознаят съпрузите си. Понякога не

мога да отгатна истинските й желания; дано действително иска момичетата да прекарат Коледа с нас. Дано самата тя искрено желае да бъде тук. Бог ми е свидетел, че има пълно право и достатъчно поводи да се намира някъде другаде. Но всичко се случи толкова бързо...

— Колко е часът, скъпи?

Поглеждам часовника си, който е на масата, редом с легена с мръсна вода.

— Девет без петнайсет. Господи, навън е приказно красиво, Лор. Слънцето грее ярко, но все още е двайсет градуса под нулата и всичко е замръзнало. Ако не беше изгревът, човек би си помислил, че времето е спряло.

Лорета се преобръща по корем, подпира брадичка върху лактите си и се взира през измитото стъкло към ледения свят навън. Струва ми се, че в очите ѝ проблясват сълзи. Вероятно са причинени от силната светлина, която нахлува от прозореца. Лорета побързва да ги избърше с опакото на ръката си.

— Трябваше да ме събудиш. Какъв прекрасен ден. Радвам се, че днес ще отпразнувам Бъдни вечер.

— Аз също. Има още гореща вода да се измиеш, ако искаш. — Поглеждам стайнния термометър. — Почти деветнайсет градуса е, също като в Калифорния.

Лор се преобръща и сяда в леглото; заема се да оправи завивките, сетне става. Носи тъмносиня бархетна нощница. Не си пада по прозрачните, украсени с дантели нощници. Напоследък носи дрехи, които подчертават сексапила ѝ; сменила е прическата и грима си и сега изглежда много по-женствена, но все още спи със старомодни бархетни нощници, и то предимно в тъмносин цвят.

— Няма нищо общо с Калифорния, скъпи. Не се оплаквам; напротив, възхищавам се от усилията ти да стоплиш този хамбар, но тук един калифорниец би се почувстввал като на Северния полюс. Питам се дали момичетата няма да се разболеят. Предупредих ги да си вземат топли дрехи.

Изливам мръсната вода в умивалника, избърсвам легена с хартиена салфетка, напълвам го с вряла вода и доливам студена, докато Лорета отива да посети леденостудената тоалетна. Излягам се върху оправеното легло. Тя не си прави труда да включва и да изключва печката. Набързо се изпикава, всъщност по-изискано би било да се

каже, че уринира. Звуците от пикаенето на мъжа и уринирането на жената се различават, поне когато ги слушаш да отекват в тоалетната чиния. Най-стрannото е, че на студа урината мирише по-силно. Питам се дали и Лорета го е забелязала; а може би това спада към многобройните теми, които са прекалено вулгарни и не подлежат на обсъждане.

Тя се връща, сваля нощницата, наплиска тялото си с вода и се избърска. Не искам да разбере, че я наблюдавам, но тази интимност е едно от нещата, които правят живота в мелницата толкова привлекателен. Кожата на Лорета все още е гладка, някак прозрачна и розова като на младо момиче; не е загрозена от брадавици и бенки, коремът ѝ е леко отпуснат след износването на четири деца, но тялото ѝ напомня снагата на одалиска. Най-изящен е гърбът ѝ — Лор би била любим модел на Енгър, Матис и на Сезан. Отношенията ни са такива, че докато я наблюдавам, Бог знае защо, изпитвам естетическа наслада, вместо полова възбуда. Струва ми се, че двамата с нея предпочитаме да запазим в равновесие лодката, която символизира нашия брак — тя е солидно изработена, трудноподвижна е и е невъзможно да бъде преобърната — поне доскоро си въобразявах, че е такава.

Започвам да се убеждавам, че необузданият секс е най-сериозната пречка за дълготрайна връзка между мъжа и жената. Рано или късно той или тя, понякога и двамата, започват да използват като оръжие отказа си да задоволят партньора, сексът се превръща в средство за изнудване. Дори сега, след всичко случило се, все още поддържам тази теория. Навярно това е една от причините за душевните ми терзания.

По време на дългогодишната си преподавателска дейност съм имал безброй възможности да флиртувам със студентките и с моите колежки. Винаги съм се въздържал — в края на краищата се оказва, че надеждите ти са измамени, че завоеванието не си струва усложненията и неприятностите. Изглежда, че ми липсва типичният мъжки нагон. Аз съм по-скоро романтик, отколкото полов атлет.

Лор се напръсква с дезодорант и започва да се облича. Ставам, разбърквам жаравата в камината и хвърлям още дърва. Онзи ден нарязах доста, но едва ли ще ни стигнат до довечера. Може би е време да посветя Бен в изкуството да цепи дърва. Ще бъде в духа на Коледните празници. Дано и синът ми да мисли така.

Ето, че и той се събужда. Посяга към очилата си върху масата до леглото, слага ги и се взира в дигиталния часовник, който също е върху масата. Бен страда от силно късогледство. При следващото ни посещение в Илинойс ще го заведем на очен лекар, за да му постави лещи.

Нашият син има странно отношение към часовниците и към начините за отчитане на времето. Притежава ръчен компютъризиран часовник с размерите на кредитна карта. Странното е там, че не умеет да разпознава времето по обикновен часовник. Ако му кажете, че е три без петнайсет, вместо че е 2:45, той го възприема като истинско светотатство.

Бен спуска крака на пода и нахлuzва огромните си чехли (във Франция не се произвежда по-голям номер). Сетне, без да помръдне, се втренчва в огъня. След като се събуди, Бен бавно и постепенно напуска света на сънищата си, които понякога (но не и днес) ни разказва по време на закуска. На всички ни е известно, че в този момент е излишно да го заговаряме. Веднъж той сподели с мен, че няма нищо против да става по което и да било време, но мрази мига, когато престава да сънува.

— Добро утро, Бен. Добре ли спа?

— Ъ-хъ.

— Навън е прекрасно. Слънцето ярко грее, но всичко е замръзнало, дори езерцето.

— Радвам се. Паднал ли е сняг?

— Не. Прекалено е студено.

— Ъ-хъ.

Бен има някои навици, типични за старец. Всяка вечер грижливо сгъва дрехите си и ги поставя на стола до леглото си. Истинско чудо е доброволно да предостави за пране облеклото и бельото си. Не обича промените и стига дотам, че дори мрази да сменя чорапите си. Ако щастието означава да си доволен от онова, което имаш, то Бен е най-щастливият човек на света.

Той става, протяга се, разбърква жаравата с любимия си ръжен, грабва дрехите си и изкачва четирите стъпала, водещи към тоалетната.

— Бен, ако искаш, пусни електрическата печка. Аз ще изключам един от радиаторите.

— Благодаря, няма нужда. Няма да изстина.

Все пак изключвам радиатора. Благодарение на буйния огън температурата в стаята е почти двайсет градуса. Междувременно Лор се е облякла. Излива мръсната вода в умивалника, избърсва легена и заедно с каната ги поставя на масичката.

— Скъпа, не е зле Бен да се мие поне сутрин. Вони на кучешка колиба, след като по цял ден си играе със селските песове. От тази воня, съчетана със специфичната миризма, изльчваща се от тялото му, направо ми се повдига.

— Снощи, докато ти беше в тоалетната, успях да сменя мръсните му чорапи с изпратни. Колкото до теб, усетих колко пъти се разходи до нова помещение. Навярно си взел таблетка за обезводняване плюс обичайния валиум? Толкова зле ли се чувстваш?

— Все още не, но се подготвям за атаката; въоръжавам се със спокойствие, подготвям се да играя ролята на добродушен баща и на приятен събеседник. Какво ще закусваме?

— Мислех да изпържа палачинки. Сиропът вече е готов, имаме и мед. Какво ще кажеш?

— Великолепна идея. Ще помета, докато приготвиш тестото.

Изпитвам силно изкушение да разваля изненадата и да извадя уреда за печене на вафли, предназначен за коледен подарък.

Прекрасно ще бъде да закусим с топли вафли. Навивам спалния чувал на Бен и го поставям в долната част на нашето легло. Грабвам дюшека, изкачвам се по стълбата и го прибирам вътре, където едно време държахме играчките. Връщам се и сгъвам походното легло, сетне го пъхам под стълбището, водещо към тавана, където ще спят момичетата. Не беше лошо да изчакам Бен да се появи от тоалетната. Той винаги правя леглото си бавно и методично; само че днес искам всичко да е прибрано преди закуска.

Стълбището към тавана прилича по-скоро на тясна корабна стълба и не е особено стабилно, но ни служи вярно вече петнайста година.

Когато го сковавах, нарочно поставих първите две стъпала на шейсетина сантиметра от пода, та мъничкият Бен да не ги достига. От седем години насам се каня да поставя липсващото стъпало, но така и не го направих. Такъв съм си по природа, предпочитам да забравя незначителните неща; или пък защото поставянето на стъпалото би

означавало да призная, че ние с Лор вече нямаме малко дете и че никога повече не ще имаме бебе.

В скоро време не се очертават и внучета в нашия дом; Майк и Никол твърдят, че не искат да имат деца, а Маги изглежда твърдо решена да се раздели с бащата на отрочето си. Колкото до Бен, макар физически да е преждевременно развит, той не проявява сексуален интерес към момичетата. Евтините им трикове за привличане на представителите на противоположния пол му изглеждат глупави. Веднъж сподели с мен, че с удоволствие би разговарял с някое интелигентно момиче, но съученичките му се интересували само от мъже.

— Не са глупави, татко, но се държат като тъпачки.

Навярно е наследил гените ми. Може би ще имаме продължение, наречено „Синът на Невидимия“. Идеята хрумна на Никол и срецна всеобщо одобрение. Дъщеря ми твърди, че понякога действително съм невидим, че когато работата стане напечена, изключвам съзнанието си и се скривам в черупката си. Може би е права. Не съм сигурен.

Все пак няма да е зле да закова липсващото стъпало; момичетата ще се зарадват — та нали именно те най-много ще използват стълбата, след като ще спят в таванско помещение.

Напоследък се опитвам да подредя всички думи, изразяващи различни степени на неудовлетворение. В момента разполагам със следната класация: възприемане, търпимост, компромис, примирение, покорство, негодувание, капитулация, бунт. Опитвам се още да установя коя от тези думи отразява най-точно душевното ми състояние и поведението ми.

Не съм сигурен, че последната е на място в своеобразната класация, но поставянето на липсващото стъпало би могло да се окаже като приспособяване или може би като примирение. В действителност трябва да свърша някаква задача: да намеря подходящо дърво, пирони, чук, трион; да пригответя стъпалото и да го закова.

Грабвам метлата и се залавям да мета откъм ъгъла, където държим дъrvата за камината. Лор изсипва тестото за палачинки в тигана и миризмата изпъльва стаята.

Жена ми се обръща и казва:

— Скъпи, не може ли да пометеш след като закусим?

— Лор, обещавам да не се престаравам. Ще видиш, че изобщо няма да вдигна прах. Освен това Маги е още по-вманиачена от теб на тази тема; ако не помета сега, прахът ще стигне до глезните ни, докато гостите си отидат.

— Пег, скъпи, не забравяй да я наричаш Пег. Знаеш колко се дразни, когато ѝ викаш Маги. Освен това мисля, че тя ще остане тук най-много три-четири дни. Винаги е мразила мелницата.

Лор обръща палачинката, поставя сироп и захар на масата. Продължавам предпазливо да мета, като се старая да не вдигам прах. Помитам пространството пред воденичния камък и пред камината, събирам боклука на купчинка и го хвърлям в огъня.

Бен слиза по стълбата откъм тоалетната и носи прилежно сгънатата си пижама. Приближава се до леглото и я пъхва под спалния чувал.

— О, какво виждат очите ми? Палачинки! Ето едно от нещата, с които ме привлича животът в мелницата: тук винаги има време за истинска закуска. — Спира и мърква за миг. — Благодаря, че си оправил леглото ми, татко. Знаеш, че сам щях да се справя.

Приближава се до шкафа и започва да изважда съдове, за да подреди масата.

Лор се обажда:

— Бен, миличък, поставила съм чиниите върху печката, за да се затоплят. Внимавай да не се опариш. — После поставя нова партида изпържени палачинки във фурната, за да не изстинат.

Бен внимателно взима чиниите от печката и ги поставя на масата, като се съобразява с обичайното място на всекиго: аз седя с лице към камината, Лорета — отстрани, за да може да влеза и да излиза от кухнята, а Бен — с гръб към огъня. Питам се как ли ще се настаним около масата, когато пристигнат тримата ни гости. Мога да седна на друго място, Лор също, но никой не е в състояние да накара Бен да се премести.

По принцип той дори не обича да се храни заедно с други хора; твърди, че не може да усети вкуса на храната и че се дразни, когато чува как сътрапезниците му дъвчат, прегълъщат и как приборите потракват върху зъбите им.

Когато е във ваканция, Бен обикновено довършва две-три книги дневно. Казвам „довършва“, тъй като често той чете по четири, пет

едновременно, също като Ниро Улф. Веднъж ми каза, че му доставя удоволствие да чете смешна книга от рода на „Смахнатият“, един криминален роман — например „Екзекуторът“ или произведенията на Макдоналд, една книга с научнофантастична тематика и една „сериозна“ — като справочник за самолети, за автомобили, енциклопедия по геология или ботаника. Освен това често препрочита по някой от петстотинте броеве на „Нешънъл Джиографик“, които са струпани в мелницата и в апартамента ни. О, замалко щях да забравя, че Бен е голям почитател на прекрасните френски комикси „Тен Тен“, „Астерикс“ и „Обеликс“ и „Щастливият Люк“. Твърди, че именно от тях, не в училище, е научил френски. Склонен съм да му повярвам. Синът ни е от онези щастливици, които не се нуждаят от преподаватели. По природа е схватлив и е склонен да обмисля всичко до най-малката подробност.

Все пак се примирива с неизбежното и се храни заедно с мен и с Лор. Ние също правим известни компромиси. Научих се да се храня по начина, по който мета: предпазливо, на малки хапки, които лесно прегъщам. Всъщност така храната ми се струва по-вкусна, освен това ям по-малко. Ако не внимавам, започвам да мляскам и с изненада установих колко често вилицата, потраква по зъбите ми, щом не се старая да се храня по-безшумно.

Освен това с Лорета обичаме да бъбрим на масата, ала строгият поглед на Бен ни кара да се срамуваме, когато говорим с пълна уста. Невъзможно е да държим храната в устата си като хамстерите. Признавам, че дъвкането и прегъщането не стимулират разговорите; от друга страна, навярно това действа благотворно на храносмилателната система.

Поглеждам през прозореца и забелязвам някаква кола, която минава по улицата. Гледката все още е невероятно красива — побелелите от скреж дървета се откояват на фона на кристалносиньото небе. Ако не беше толкова студено, поне днес момичетата не биха имали повод да се оплакват от времето. Забелязвам, че и Лорета гледа през прозореца. И двамата сме неспокойни. Дори ако дъщерите ни са тръгнали на път в осем сутринта (което е почти невероятно), биха могли да изминат разстоянието от Париж дотук само за три часа, но *не* и с раздрънкания форд, особено

ако го шофира човек с капчица здрав разум. Кой знае, може би пък кара приятелят на Никол.

Не, ще имаме достатъчно време да закусим. Не вярвам дъщерите ни да са се разбързали да се озоват в мелницата. И без това закъсняха за рождения ден на Бен. Кой знае, може би ще дойдат само за един ден — точно на Коледа. Навярно така ще бъде по-добре. После ще си заминат обратно за Париж, за да се позабавляват истински, а ние с Лор ще се опитаме да разрешим проблемите си. Бен няма да ни пречи, нито ще ни обърне внимание. Сигурен съм, че няма да забележи дори избухването на война.

III

ТРИ КОКОШКИ

Точно когато дояждам втората палачинка, дочувам до болка познатото скърцане на предната спирачка на форда. Изправям се на колене върху стола и виждам, че действително това са очакваните гости.

— Пристигнаха, Лор. При това са здрави и читави.

Двамата с нея се приближаваме до западния прозорец, Бен застава зад нас. Предната дяснa врата се отваря и Никол слиза от колата. Носи дебело яке и се е омотала с огромен червен вълнен шал. Кой знае защо ми напомня на Айседора Дънкан, която е любимка на Никол. По-малката ми дъщеря е нахлутила върху челото и ушите си вълнената си шапка, а шала е вдигната пред устата си. Лудешки размахва ръце, макар вероятно да не ни вижда през тесния прозорец. Приятелят слиза от другата страна. Потръпвам от изненада. Той адски прилича на Майк, само дето е по-възрастен, косата му е оредяла и той има брада. Никога не съм предполагал, че Никол може да хареса подобен мъж. Доколкото съм забелязал, досега си е падала само по мръсни, клоощави и миризливи музиканти, които не са с всичкия си, или по невероятно красиви типове, стремящи се към кариера в киното.

— Божичко, Лор! Това момче е копие на Майк!

Лорета се втурва покрай мен и вдига капака на пода.

— Ами че това е самият Майк, глупчо. Каква прекрасна изненада; в края на краишата цялото семейство се събира тук за Коледа.

Сега виждам, че младият мъж действително е синът ни. Той се протяга, за да се раздвижи след дългото шофиране и това ми напомня за начина, по който сутрин протягам ръце към слънцето. Сетне леко повдига левия си крак и в стила на героя на Джак Керуак пуска звучна пръдня. Питам се къде е Женевиев. Може би са се разминали и сега тя напразно го очаква на летището в Лос Анжелис.

Забързано слизам по стълбите откъм избата, следвайки Лорета по петите. Мадам Лемоан стои със скръстени ръце на прага на къщата си и лицето ѝ засиява от щастие, когато забелязва радостта ни. Майк сграбчва Лорета в прегръдките си. На свой ред прегръщам Никол. Допираме страните си и се целуваме по френски маниер. Дори когато сваля дебелото яке, тя ми се струва по-напълняла. Ала очевидно е в добро здраве, очите ѝ блестят, а лицето ѝ е румено — изглежда по-добре, отколкото преди две години, когато я видях за последен път.

— Изненадахме ли ви?

— Разбира се. Какво се е случило? Къде е Женевиев?

— Майк ще ти обясни. Хайде да влизаме, умирам от студ.

Маги се измъква от задната седалка. Навлечена е с още повече дрехи от Никол и изглежда премръзнала до смърт. Досега върху скута ѝ и около нея бяха натрупани различни пакети и чанти. Подавам ѝ ръка, за да ѝ помогна да преодолее наведената предна седалка. Прегръщаме се сърдечно. Тя е висока точно колкото Лорета, но е по-слаба. Поддържа формата си с физически упражнения и изглежда прекрасно. След като роди Сет беше напълняла, но сега отново прилича на момиче, струва ми се по-млада от Никол, макар да е с пет години по-голяма от нея. Носи вълненото палто, което беше оставила в парижкия ни апартамент.

— Здравей, татко. Божичко, косата ти напълно е побеляла. Хей, да не би да боядисваш веждите си, или са естествено черни?

— Само косата ми е побеляла, Маги. Остаряването се оказа така неприятно и мъчително, както предполагах.

Тя обгръща раменете си с ръце и скрива долната половина на лицето си във високата яка на пуловера си.

— Господи, направо съм се вкочанясала. Майк държеше стъклото свалено, за да сигнализира. Левият мигач не работи.

— Зная.

Синът ми се намесва:

— Бога ми, татко, не е зле веднъж в живота си да купиш свястна кола; с тази рискуваш живота си; всеки път, когато вдигах над осемдесет, започваше така да вибрира, че зъбите ни заплашваха да изпаднат. Мускулите на ръцете още ме болят от стискането на волана.

— Вярвам ти. Причината е в шасито — беше изкривено още когато купих колата. Ето защо и гумите се износват бързо. Ясно ми е,

че си уморен, Майк.

— Направо съм скапан. Иска ми се да спя поне три дни.

Маги се навежда да вземе багажа си от задната седалка.

Лор е прегърнала Никол. Майк заобикаля колата, прекосява участъка, покрит с буци замръзнала кал и се приближава към мен. Очите му са зачервени, сякаш три дни е пушил марихуана. Навярно причината е липса на сън — за да се озове тук, е трябвало часове наред да лети през океана, сътне геройски да се бори със семейната таратайка по заледените пътища. Пътешествието до мелницата е направо убийствено. Майк се здрависва с мен и поставя свободната си ръка върху рамото ми.

— Изненадахме ли те?

— Напълно. Не те очаквах, пък и не те познах с тази брада. Отначало те помислих за приятеля на Никол. Между другото, къде е той?

— Реши да не идва. Успяхме да убедим Ники, че зимно време помещенията в мелницата са недостатъчни за шестима души, особено ако един от тях не е член на семейството. Знам го от опит, нали живях тук една зима. Майчице, капнал съм от умора; шофирането на тази кола е истински подвиг — знаеш, че предната лява спирачка е почти извън строя.

— Известно ми е. Къде е Женевиев?

Може би си въобразявам, но ми се струва, че той ме стрелва изпод око; от опит знам, че децата ми ме гледат така, когато (разбира се, съвсем неволно), започвам да се бъркам в живота им.

— Женевиев реши, че неин дълг е да остане тук; така и не дойде в добрата стара Америка. Твърдеше, че не може да остави майка си сама точно на Коледа. Баща й също ще пристигне и ще остане няколко дни, за да уреди въпросите с имуществото. Преживяването ще бъде неприятно и за двама им, ето защо Женевиев държеше да бъде тук. Аз пък се зарадвах на възможността да прекарам Коледа в мелницата с цялото семейство, както едно време.

Отново се взира в лицето ми, сякаш иска да се убеди, че съм му повярвал. Чувствам, че нещо не е наред, но не зная точно какво. Майк е от хората, които „изльчват“ вибрации. Обикновено ги усещам, но никога не успявам да отгатна значението им. Той се привежда към мен.

— Наложи се да похарча таксата за университета, за да си купя самолетен билет. Нали не се сърдиш?

— Не. Просто ще напиша нов чек. Доколкото знам, крайният срок за внасянето на сумата е четвърти януари.

— Не се притеснявай за парите, татко. Ще ги изкарам.

Какво ли има предвид? Да не би да е започнал работа?

Или пък ще извърши компютърен обир на някоя банка? Може би ще ми обясни по-късно.

Иска ми се да бях лишен от „вътрешна антена“ или пък тя да беше по-чувствителна. Моята антена ми подсказва кога нещо не е наред, но не и причината. През повечето време съм в емоционален полумрак. Като се има предвид, че пощенската служба ще бъде затрупана с картички и че предстоят няколко празнични дни, започвам да се страхувам, че парите за таксата не ще бъдат приведени до четвърти януари.

— Имаш ли нещо против да взема колата ти, татко? Искам да се отбия в дома на Женевиев и да й съобщя, че съм тук. Ще разопаковаме багажа, после ще прескоча да я видя.

— Разбира се, че нямам нищо против. Между другото, тя знае ли за пристигането ти?

— Не. Положително ще бъде много изненадана. Честно казано, самият аз не знаех, че ще се озова тук до самия ден на заминаването на Пег и Ники. Имах късмет, че разполагах с онзи чек. Стегнах си багажа само за половин час.

— Радвам се, че си тук, независимо от причината. Може би утре за последен път цялото семейство ще празнува заедно Коледа.

Осъзнавам, че отново „не съм в час“. Но това не ме изненадва особено, тъй като е обичайното ми състояние. Освен това зная, че не бива да разпитвам Майк защо не отиде до дома на Женевиев с форда. Ще изчакам Лор да проучи ситуацията и да ми я разясни.

Тя все още бърбори с Никол и с Маги. Маги е много нервна — забелязва се дори от разстояние. Може би очаква да я порицая задето е изоставила Джордж и Сет. Никога няма да го сторя, безполезно е. Освен това съм принуден да живея със съпругата си. Подобни отношения не се нуждаят от обяснения и анализи; при тях важи първият закон на Кели: в любовта няма виновни и невинни (стигне ли се до чувства, всеки греши).

Залавяме се с разтоварването на багажа. Тримата носят само спални чували и сакове. Момичетата съобщават, че са оставили големите куфари в апартамента. Майк е по-небрежен и от мен към облеклото си. Целият му багаж се е побрал в най-малкия сак, не е оставил нищо в Париж. Сигурен съм, че ще премръзне. Носи само синия пуловер, който Женевиев му изплете послучай миналата Коледа. Ако не е побрал някакво чудодейно съвсемо палто в сака и не си е взел чорапи, бельо, ризи и обувки, ще му бъде необходимо допълнително облекло. Замислям се какви топли дрехи сме прибрали в горния хамбар, който използваме като килер. Все ще открием нещо. Всъщност мога да му отстъпя дебелото си зимно палто, което рядко обличам. Благодарение на термобельото от каталога на „Бийн“ не усещам никакъв студ.

Най-сетне Бен излиза и предпазливо заобикаля Лорета и момичетата, мен и Майк. Опитва се да види всички, да участва в посрещането без да бъде забелязан. Притеснявам се как ще реагира на поздравите на сестрите си. Тази година за пръв път запази самообладание и позволи на мадам Лемоан да го целуна по бузата, когато пристигнахме. Майк пръв го забелязва.

— Боже мой, Бен! Пораснал си поне петнайсет сантиметра откакто те видях за последен път. Сега аз съм твоят по-малък брат. Я ми кажи точно колко си висок? Забелязвам, че брадата ти започва да набожда.

Приближава се до него и му протяга ръка. Бен, чиито длани не отстъпват по големина на стъпалата му и чиито пръсти са дълги и тънки, се здрависва като истински мъж, но за нищо на света не желае да погледне в очите человека, чиято ръка стиска. Струва му се, че е прекалено интимно. Обикновено се взира в земята или в някаква точка зад онзи, с когото се здрависва. Майк отлично го познава и се съобразява с тази негова странност.

— Навярно е към един и деветдесет, Майк. Когато реших да отбележа ръста му върху дебелата греда, трябваше да се кача на стол. Миналото лято той израсна по-висок и от двама ни.

Дъщерите ми забелязват Бен. Докато се приближава към него, Никол увива шала около шията си и тръсва глава, за да падне косата ѝ

върху ушите и раменете й.

— Господи, превърнал си се в исполин. Невъзможно е да си братчето ми. Отново съм най-малката в семейството. Какво се е случило?

Протяга ръце и го прегръща. Дори не достига до рамото му. Той се вцепенява, не прави опит да я докосне и вирва глава, да не би сестра му да се опита да го целуне. Тя отстъпва на една крачка и го оглежда от глава до пети.

— Божичко, не мога да повярвам; гледайте, поникнала му е брада! Може би ще бъдеш новият Дядо Коледа, а пък още покосматият брат ще се класира за ролята на първо джудже.

Маги застава зад Никол. Поставя сака си върху снега, за да не го изцапа с кал.

— Здрави, Бен. Станал си толкова красив, че едва те познах. Обзалагам се, че съученичките ти непрекъснато те преследват.

Прегръща го, но не го целува, макар да е висока почти колкото него. Ако положи повечко усилия, може би ще успее да докосне с устни брадичката му. Навсякътко е забелязала как Бен се огъва назад.

Той взима саковете от момичетата. Те носят спалните чуvalи. Майк е пъхнал багажа си под двете си мишници. На нас с Лорета остава да пренесем опакованите подаръци и никаква платнена чанта, която е натъпкана с нещо — дано да е пълна с топли дрехи. Грабваме пакетите; надявам се да са купили видеоигра „Атари“ за Бен и че касетите са точно тези, които го интересуват — „Сражение“ и „Космически нашественици“. Нашето момче не си пада по спортните игри — футбол, тенис... Сигурен съм, че всичко е както трябва.

Решаваме да минем по обиколния път през бента. Трудно ще ни бъде с багажа да се катерим по тясната стълба и да се промушваме през отвора в пода. Освен това искам да им покажа колко красivo е езерото и да се похваля, че съм почистил бършляна от покрива, помел съм листата от верандата и съм привързал розите към стената.

Откъм бента мелницата досущ прилича на истинска селска френска къща: с високи прозорци и с каменна тераса по дълбината на сградата, фасадата ѝ откъм пътя, където е паркирана колата, изглежда студена и заплашителна, като висока крепост. Никол и Маги продължават оживено да бърборят с майка си. Преди да слязат по стълбата, Лор спира и се обръща.

— Погледнете, момичета. Виждали ли сте някога по-прекрасна картина?

Двете ни дъщери притискат спалните чували към гърдите си и послушно поглеждат към езерото. Цялата му повърхност е осияна с миниатюрни заледени издънки, скучени на групички като пеперуди. Всеки кристал отразява и пречупва блясъка на снега, в резултат на което се превръща във факла от бяла светлина, изпъстрена със сини, червени, лилави и дори жълти точки.

— Господи! Все едно се намираме в Дисниленд или гледаме научнофантастичен филм. Навярно наркоманите имат подобни видения — прошепва Никол, тоест Ники. Маги безмълвно се взира в прекрасната гледка.

— Толкова е красиво; някои сутрини съм наблюдавала подобно явление в Айдълуайлд, Калифорния. Но хайде да влизаме, направо съм замръзнала.

Бен и Майк стоят като хипнотизирани зад мен. И двамата носят багаж, но са без ръкавици. Ала не оставят саковете, само продължават да се взират в езерото.

— О, татко! Забравил съм колко красиво е тук. Толкова е лесно да позволиш на подробностите да се заличат от съзнанието ти. Знаеш ли, страхувах се да дойда, след като научих за нещастието с Тиери и разбрах, че Анри Карон е умрял от рак, а мадам Лемоан едва не е хвърлила топа след инсулт. Притеснявах се дали ще свикна с тези промени, дали ще изпитвам същите чувства.

— Мадам Лемоан вече е добре, Майк. Възвърна паметта и отчасти силите си. Все ме разпитва за теб. Вчера ни дойде на гости. Дори стоеше на прага на къщата си, когато пристигнахме, но навярно не е искала да ни пречи. Същата си е — прекрасната жена, която познаваш.

— Нима е била наблизо, а ние даже не я поздравихме?

Поглежда ме право в очите, после сякаш понечва да се отправи към дома на съседката и да ѝ се извини. Бен се намесва:

— Няма значение, Майк. Тя ще разбере. По-късно ще я посетиш.
— Отминава брат си и продължава: — Не се притеснявай. Погледнах към нея и направих знак, че я виждам, а тя докосна с пръст устните си, като че искаше да замълча — очевидно не желаше да ни пречи. Мадам Лемоан е мъдра жена, Майк.

Отминава и мен и слиза по стълбата. Майк се доближава и възклика:

— Господи, татко, винаги ли е толкова сериозен?

— Общо взето, да. Толкова е добросъвестен, че кара мен, импулсивния човек, да се чувствам като лош дух.

Слизаме предпазливо по напуканите стъпала и се озоваваме в мелницата. Жалко, че не бях тук да видя първоначалната реакция на момичетата при влизането им, но се радвам, че за няколко минути останах насаме с Бен и с Майк. Бог знае защо успявам да намеря общ език само със синовете си. Поне така ми се струва. Трудно е да разбера дали съм прав, във всеки случай момичетата по-често изразяват недоволството си от мен... или пък са склонни да се оплакват повече в сравнение с момчетата.

В тази област Лор е истинска специалистка — не мрънка, не се заяждат, но непрекъснато ми досажда, като ми напомня какво трябва да свърша, не ми позволява да се отпусна и зорко ме наблюдава. Винаги казва: „Хайде да направим това“ или „Струва ми се, че трябва да го направим“, но всъщност „това“ е само моя задача. Може би се случва при всички семейни двойки. Не зная и не ме интересува. Ще ми се да можех да контролирам нещата и най-вече брака си.

Влизам и едва затварям вратата след себе си. Доскоро имаше тясна пролука между огромната маса и воденичния камък, в който сме поставили елхата. Само че сега пролуката е барикадирана от трите сака и трите спални чувала. Не е ясно дали децата са влезли и са захвърлили багажа зад себе си, или са го пуснали на пода и са го прескочили. Всъщност мястото е относително подходящо за целта. Рано или късно ще се наложи да качат чантите си в таванското помещение, така поне са по-близо до стълбата.

Замислям се за миг преди да изрека предложението си — идеята ми се струва толкова логична.

— Имате ли нещо против да занеса багажа ви горе?

В продължение на две секунди цари тишина; тримата се споглеждат, после едновременно избухват в смях. Лор ме поглежда.

Бен объркано ги наблюдава, сякаш иска да разбере какво е толкова смешно; какво не е чул и не е разbral. Никол пристъпва напред, спъва се в чантите и полита към мен.

Зная защо се смеят и имат пълно право. Никол закачливо ме целува по носа, както някое дете би потупало любимото си куче по главата след успешно изпълнен от него трик.

— Татко, ако щеш вярвай, но докато пътувахме насам, говорихме точно за това. Чувстваме се странно, че баща ни се държи като стара мома. Изпаднахме в истерия, като си спомнихме как непрекъснато метеш пода тук, в мелницата, или как почистваш с прахосмукачка апартамента в Париж; когато бяхме на почивка в Бавария, ти дори помагаше на старата фрау Бергер при ежеседмичното съботно почистване. Спомняш ли си как не ни пускаше в стаите ни, ако не сме си оправили леглата и не сме подредили дрехите си в гардероба?

Тя толкова силно се смее и се кикоти, че едва говори. Имам странното усещане, че смехът ѝ не е искрен, че служи за прикриване на някакво дълбоко чувство. Може би дъщерите се дразнят от бащи, които са вманиачени по реда и по чистотата. Другите деца мълчат; поглеждам ги изпод око — по лицата им е изписано неудобството, което пък аз изпитвам. Лор се е вцепенила. Ето че едва сме прекрачили прага на мелницата, а вече се очертава семеен скандал, очевидно всички са забравили, че днес е Бъдни вечер.

— Кой знае, Ники, може би страдам от натрапчивата идея за чистота. Разказал съм ви как майка ми ме „дресираше“. Всеки път, когато изцапвах пеленките си, тя отказваше да ме кърми. После ме сложи на гърне още преди да се науча да седя; спомням си, че все пропадах през отвора. Едва когато навърших седем, успях да докарам лайно, което да не прилича на заешки барабонки.

Маги запушва ушите си с пръсти.

— Хайде, татко. Не започвай с гадостите още от сега. Мислех, че ще изчакаш поне докато започнем да се храним. Кълна се, че в детството си като нищо можех да загина от гладна смърт, имайки предвид, че Майкъл непрекъснато се уригваше и пърдеше, а ти ни разказваше отвратителни истории.

— Извинявай. Просто се опитвах да обясня. Мълквам.

Най-любопитното е, че обичам реда, но самият аз много-много не обичам да се мия; освен това определено не се обличам добре и

винаги изглеждам размъкнат. Но се чувствам зле и несигурен сред безредието; така и не разбрах дали е по вина на майка ми, на службата в армията или пък причината е психологическа. Живея така, като че всеки момент ще започне съботната инспекция. Навсякътко действам на нервите на близките си, но моите нерви се отпускат. Най-приятните и спокойните мигове в живота ми настъпват, след като съм почистил апартамента, у дома няма никого и всички помещения, където цари идеален ред, са на мое разположение. Навсякътко в тези моменти отново се превръщам в „Невидимия“. Може би се опитвам да накарам всичко около мен да изчезне.

Майк проговоря и ме откъсва от размишленията:

— Прав си, татко. Не биваше да захвърляме багажа където ни попадне. Но се радвахме задето сме тук, а като влязохме и забелязахме колко е чисто и красиво, като истински дом, изобщо не помислихме какво правим. Ще ти помогна. Застани по средата на стълбата, а аз ще ти подавам чантите.

Изкачвам се на четвъртото стъпало, за да ми е по-удобно да поставям багажа на пода на таванското помещение. Майк и Никол ми подават саковете и спалните чували. Радвам се, че не виждат изражението ми. Напоследък дори най-незначителните събития ме карат да се просълзя. Но съм сигурен, че щом дъщерите ми не искат баща, който се държи като стара мома, положително ще изпаднат в ужас, ако разберат, че той е и ревъльо. Възможно е да съм изнервен от очакването, от безбройните въпроси, които си задавам, от усилието да подгответя всичко, включително себе си. Най-страшно е да не знаеш какво ще се случи.

Освен това забелязвам, че с напредването на възрастта се разнежвам по-лесно. Може би философите са хора, които ронят сълзи за щяло и нещяло; смяtam, че това е валидно поне за онези от тях, чиято житетска философия е напълно безрезултатна.

Лорета се преструва, че не се е случило нищо особено. Чувам, че пълни чайника, за да приготви чай, който ирландците смятат за универсален лек — нещо като пилешката супа за евреите.

— Само да видите какви усилия е положил баща ви за спалнята ви. Толкова е уютно — таванът е облицован с плат, до всяко легло има нощна лампа. Дори подът е застлан. Баща ви саморъчно изпра

киличето в езерото, макар водата да е леденостудена. Сами ще се убедите колко е уютно.

Слава Богу, че Лор ме подкрепя. Ако и тя се предаде, с нас е свършено. Сигурен съм, че ще издържи. По време на кризи е доказала, че притежава железни (или по-скоро еластични) нерви. Досега не съм успял да установя кое определение е по-правилно.

Ето че саковете и спалните чуваха вече са върху най-горното стъпало. Качвам се в таванското помещение и разпределям багажа пред леглата. Маги ме следва. Подавам й ръка, за да й помогна да преодолее последното стъпало. Тя се държи за перилото, което поставих в миналото, за да предпазя малкия Бен от падане.

— Татко, гарантираш ли, че разни плъхове няма да изгризат пръстите на краката ми и не ще притичват по лицето ми?

Косата й ще настръхне, ако й кажа колко изпражнения от гризачи съм измел от таванското помещение и от кухненския шкаф. Плъховете дори са изгризали до половината един сапун; острите им зъби са му придали формата на корал. Успели са да пробият и капака на бурканче с горчица, навсякътко са били горчиво разочаровани след като са я опитали.

Ще запазя в тайна тези подробности. Откровеността ми би я накарала да потръпне от отвращение и да не мигне по цяла нощ. Напоследък не мога да преценя какво постигам с откровеността си. В повечето случаи установявам, че искам да причиня болка някому, понякога на самия себе си. Спекулирането с истината и със справедливостта (във всяко от тези понятия се съдържа илюзорна арогантност), е причинило най-големите злини на човечеството. Инквизицията, Стогодишната и Тридесетгодишната войни, кръстоносните походи, изтребването на хора, включително на евреите от Хитлер — всичко това е извършвано в името на „истината“ и на желанието да се постъпи „справедливо“.

Започвам да си мисля, че човекът ще бъде щастлив и ще успее напълно да се реализира само когато осъзнаем, че всичко е временено, дори самият живот; когато проумеем, че всъщност, действителността е нереална. Необходимо е да се отдаваме на предположения да градим хипотези, без да очакваме точен отговор, а само нови въпроси.

Стремежът ни към непоклатима сигурност в действителен и в преносен смисъл, всъщност е бягство от истинската ни същност. Ако

човек е надарен с разум, то е за да си задава различни въпроси, да проверява валидността на отговорите, отново да прави догадки и така до безкрайност. Една религия или нравствена система, дори една държава, създадени въз основа на тази теория, ще бъдат истинска благодат за нашата планета, дори за цялата вселена. Какво щастие да мислиш и да бъдеш заобиколен от други мислители.

Усещам, че съм се отплеснал във философски проблеми; време е да сляза на земята.

— Честна дума, мисля, че ще умра, ако някой плъх ме нападне. Едно време адски се страхувах да спя на тавана; отгоре на всичко мама ми разказа как някакъв плъх се разхождал по лицето й; още сънувам кошмири като си го припомня.

Тя закрива лицето си с длани и потръпва. Докато Маги беше малка, си мислех, че уплахата й е престорена, ала сега съм на друго мнение. Тя е прекалено чувствителна. Ето защо ни е трудно да разберем поведението й. Сякаш тя съзнателно изключва рецепторите си, става напълно безчувствена и се държи така, сякаш дори най-близките й не съществуват, че никой и нищо няма значение за нея. Страхувам се да мисля как се отнася с Джордж и със Сет.

Никол е застанала на най-горното стъпало. Тук таванът е полегат, но тя е нисичка и не се налага да се навежда. Свалила е дебелото си яке и стои с ръце на кръста.

— Дай ми лист хартия, парче въглен и ще ти напиша Обръщението от Гетисбърг^[1]. После мога да прекарам през града човек, намазан с катран и овалян в перушина, мога да стана първата жена-президент, да освободя неколцина цветнокожи роби.

Майк е застанал малко по-ниско от нея.

— Прекрасно е, татко. Положил си страховни усилия. Навярно знаеш, че стъкленият памук е много опасен, ако попадне в очите ти; а ако проникне в белите дробове, причинява силикоза. Надявам се, че си работил с очила и с маска.

Бързам да го изльжа. Прекалено съм възбуден, за да обяснявам, че по природа съм си небрежен. Никол се изтяга върху едното легло.

— Страхотно е. Напомня ми за онзи случай, когато обясних на Майк и Пег, че Дядо Коледа не съществува.

Майк и Маги са вперили очи в нея. Аз също. С нетърпение очаквам следващите ѝ думи. Постъпката ѝ беше неоправдана и безсмислено жестока и нарани всички ни. Питам се как ли я оценява сега.

Никога досега не сме говорили за случилото се преди години, по време на една от първите ни Коледи в мелницата. И без „откровението“ на Никол беше трудно да създадем вълшебната атмосфера на празника. Сега тя седи върху леглото с кръстосани крака, като йога.

— Показах им подаръците, които беше скрил в старото рено. — Извръща глава и сподавено се кикоти; преструва се, че не забелязва нашата реакция. — Милите ми братче и сестричка, не искахте да повярвате, но все пак успях да ви убедя: заведох ви в хамбара и ви показах скритите подаръци. Господи, май бях едва осемгодишна, а вие сте били на десет и на дванайсет.

Настъпва тишина, Майк и Маги отново се споглеждат. Думите на Никол са изпълнени с толкова злоба, че с усилие на волята стисвам устни и се въздържам да проговоря. Наум си повтарям: „Запази спокойствие, инатливо старче; дръж се, приятел!“

Майк изкачва последните няколко стъпала и оглежда полиците, сковани лично от мен, които заемат цялата стена. Подредил съм всички книги, които досега бяха разхвърляни из цялата мелница. Отделих любимите книги на Бен от онези, които чете Лорета. После занесох останалите на тавана. Доскоро те бяха поставени върху первазите на прозорците, понякога на три реда; търкаляха се под леглата или на полицата над камината... всъщност върху всяка плоска повърхност. Вероятно аз, великият философ, чета най-малко от всички членове на семейството. Маги и Никол са пристрастени към готическите любовни романи, но от време на време прочитат по някой трилър. Много рядко посягат към някоя сериозна книга, обикновено по настояване на Лорета. Съпругата ми е преподавателка и извън училището, а ние сме учениците, които, макар и тъпички, винаги са на нейно разположение.

Странното е, че с напредването на възрастта чета все по-малко. Упорито се самозаблуждавам, че съм се отдал на философски размишления; от време на време записвам по някоя случайно хрумнала ми идея, но от пет години не съм публикувал нищо. Предполагам, че писателят в мен умря, когато започнах да преподавам в Американския

колеж в Париж. Всъщност съдбата би могла да бъде много по-жестока към мен. Тази работа е за предпочтение пред перспективата да съм учител в някоя прогимназия в Илинойс. На практика парижкият колеж е най-доброто учебно заведение, в което съм работил: студентите са умни и са от различни националности, което е особено интригувашо. Но все пак ме гризе мисълта, че бих могъл да се занимавам с нещо много по-важно. Може би трябва да се посветя на създаването на нова, практическа религия. Религия, която ще помогне на хората да осъзнайт собствената си стойност, вместо непрекъснато да им внушава чувство за вина. Освен това няма да служи за потискане и за манипулиране на човечеството. Може би ще постигна целта си, подобно предизвикателство е точно по вкуса ми; ала все още съм прекалено млад. Или пък индусите са ме изпреварили.

Ето защо се опитах да събера тук всички книги, които според мен ще заинтересуват момичетата. Освен това те служат като изолация, тъй като запушват няколко от дупките на източната стена. Най-студените ветрове в долината са източните.

Майк се обръща.

— Знаеш ли, Ники, бих могъл да те убия задето ни съсиша празника. Все още се вбесявам като се сетя за постыпката ти. Я си признай, какво те накара да го сториш? Спомням си, че плаках цяла нощ. Струва ми се, че от този момент престанах да бъда дете и разбрах колко ужасно е да си възрастен. Може би си била готова за този преход, но аз не бях.

— Татко, откога не си сменял маслото на колата? Почерняло е.

— Добре, Майк, ще го проверя, когато се върна в Париж.

По-скоро ще сменя колата, отколкото маслото. Това е последната ми грижа на света. По принцип грижите ми са на привършване.

Сетне, точно по средата на разговора за смяната на маслото, когато Майк е изпил само половината от билковия чай, зачервените му очи се изпълват със сълзи. Господи, какво да направя? Щом това означава толкова много за него, ще купя ново масло. Той блъсва стола назад и става. Момичетата се споглеждат, после отново се залавят с чая. Лор и аз сме озадачени. Бен остава съсредоточен върху списанието

за оръжия. По негова молба момичетата донесоха няколко броя от колекцията му в Париж.

Майк се приближава до камината, взима ключовете за моя мотоциклет и тръгва към капака на пода.

— Отивам до Женевиев, за да ѝ кажа, че съм тук.

Лорета го поглежда внимателно и загрижено.

— Ще се прибереш ли за обяд, Майк? А Женевиев ще може ли да дойде?

Той вече слиза и между стъпалата се виждат само зачервените му насълзени очи.

— Да, разбира се, че ще се върна. Нали е Бъдни вечер. Но за Женевиев не знам.

Братата долу се отваря. Майк излиза. Лор отново налива чай.

— Ще сложа още едни прибори за обяд. За всеки случай.

Седим, без да разговаряме и слушаме как Майк безуспешно се опитва да запали мотоциклета. После чуваме как го форсира и изкарва на пътя. Сетне започва да го бута покрай мелницата. Моторът запалва и изревава нагоре по хълма, към къщата на семейство Вашо. Поздравявам се, че не предупредих Майк за заледените участъци. Ами, ако се подхълзне и катастрофира? Защо не взе някоя от колите? Не са чак толкова лоши.

Момичетата се качват горе да подреждат нещата си, а Бен и аз закрепяме елхата, за да не падне и започваме да слагаме електрическите светлинки. За щастие имам още една кутия с крушки. Светлинките са свързани по старомодния начин — последователно — и ако изгори една, всички угасват. Проверяваме ги, завинтваме и отвинтваме и изведнъж те блескат като светлинна магия, неочекван шок, изненада или сняг на Коледа сутринта.

Бен се качва на воденичния камък. Висок е. Може да увие кабела около върха на елхата и бавно да го спусне по клонките, като търпеливо разплита почти незабележимите зелени жички сред боровите иглички. Успяваме да наредим светлинките на четири нива. Доволни сме от себе си. Бен се вторачва в елхата. Пъхнал е палци в задните си джобове. Прегърбил се е, а лицето му е озарено от

съзнателна и неудържима усмивка — най-силната демонстрация на възторг, която според мен може да си позволи.

Никол слиза по стълбите. Спира.

— Господи! Погледнете, тези двамата са сложили крушки на елхата. Досущ като булевард „Уилшър“ или Белия дом.

Тя прескача последното стъпало. Маги предпазливо върви след нея и спира по средата.

— О, татко! Мислехме, че Коледа ще бъде *старомодна*, с истински свещи, каквите използвахме в Бавария.

Протягам ръка и изключвам светлинките. Бен извръща глава.

— Това е само резервен вариант, Пег. Ще ги запалим, след като заминете или ако се свършат восъчните свещи. Едва ли ще забелязвате крушките сред гирляндите и украсата. Няма да знаете, че са там.

Никол застава пред елхата и слага ръце на кръста си.

— Аз ще знам.

— Виж какво, Ники, те са като едновремешните. Имах такива, когато бях дете.

Господи, тя се държи толкова враждебно! А може би аз съм свръхчувствителен и нервен. Коледа може да бъде трудна — време на неизпълними очаквания.

Маги слиза. Коледните украшения са сложени на масата. Лорета окачва три щипки на върха на елхата. Прави го методично, почти машинално, защото мислите ѝ са далеч. Много е тъжно.

Бен лъска топките с хартиени кърпи. Маги минава покрай яслата с люлката на младенеца — сцената, която двамата с Бен подредихме на перваза на прозореца, фигурите са отпреди двайсет години. Някои съм издялал от дърво, други децата са направили от хоросан или сапун, а трети са от папие-маше. Много са.

— Спомням си как в Германия оцветявах фигурата на Йосиф. Лицето му още изглежда така, сякаш има запек. Къде е овцата със счупения крак? А, ето я. Много обичам да изработвам коледната украса. Не знам защо с Джордж още не сме направили люлка с младенец. Той не иска да пълним главата на Сет с религиозни глупости. Но аз мисля, че тази украса не е чак толкова религиозна. Забавно е. Все едно играеш на кукли... Господи, татко, ти и Бен сте направили всичко. Винаги двете с Ники сме изработвали фигурите. Това беше *наша* задача.

— Тогава ги наредете както искате, Пег. Бен и аз само проверявахме дали всички фигури са тук.

— Няма да е същото. Ще ги оставим така. Двамата сте свършили добра работа.

Ники се приближава до капака на пода, сетне се обръща.

— Знаете ли, може би ще бъде забавно да направим нови фигури — модернистични и същевременно готически. Така ще докажа, че съм истински скулптор... Хайде, Пег, в колата останаха доста наши неща. Да отидем да ги донесем. Взела съм ключовете.

— Добре, Ники, но онова мазе долу ме плаши. Мислех, че вече съм преодоляла страха си. Не се боя, когато във Финикс или в Лос Анджелис е тъмно, а тук. Дори през деня. Това мазе е като гробницата на Дракула.

Двете вдигат капака. Никол слиза първа. Държа го, докато минат, после го спускам. Момичетата бъбрят и изглеждат доволни, но всичко е някак изкуствено. Вероятно се дължи на нервността на Маги. Или на моята.

Поглеждам към Лорета, която е в кухненския ъгъл. Тайно ми прави знак. Приближавам се до нея. Тя прошепва:

— Отвори си устата.

Правя го, като си мисля, че е ми е приготвила нещо вкусно. Готов съм на почти всичко. Лорета държи устата ми широко отворена и гледа вътре като зъболекар.

— Не виждам кръв. Очаквах, че езикът ти ще бъде изранен от хапането.

Тя затваря устата ми с палци и нежно ме целува. Не го е правила отдавна. Прекрасен коледен подарък.

— Това няма да продължи дълго, Уил. Сигурна съм, че ще заминат за Париж веднага след годишнината ни. Не забравяй, че и на тях им е трудно. За всички ни е така. Те биха искали да се почувстват отново деца на тази последна Коледа. Нашето желание е същото. Но не можем да се придържаме към всичко. Няма смисъл.

Опитва ли се да ми каже нещо?

Прегръщам я. Притискам я до себе си. Вглеждам се в нежните ѝ кафяви и трептящи очи, които те посрещнат радушно, а после те отминават. Приличат на катерици, които се стрелкат насам-натам,

водени от любопитство и страх. Не искам да уловя погледа ѝ, но в същото време искам да го задържа.

— Може би идеята да поканим момичетата тук не беше толкова добра, а?

И двамата се усмихваме на неочекваната шега.

— Мисля да взема Бен в мазето да режем дърва. Така ще ти дадем възможност да останеш сама с момичетата, преди Майк да се върне. Нещо става, но не мога да разбера какво. Може би ще кажат на теб.

— Вероятно се дължи на умората от пътуването със самолета, скъпи. Всички сме нервни, а Маги се опасява, че ще кажем нещо за Джордж и нейните неприятности. Не се притеснявай. Коледа е. Всичко ще бъде наред. Да направим каквото можем.

— Добре, добре. Ще се опитам, но искам да покажа на Бен как да ми помага да режем дърва. Остарявам и чувствам необходимост от силен и изпълнен с готовност син, който да ме подкрепя.

Лор ме избутва леко от кухненския ъгъл и се обръща към мивката.

Бен може и да ме е чул, но се съмнявам. Задълбочил се е в книгата — пак някой от неговите романи за екзекутори, които разбиват мафията.

— Хей, Бен, ще ми помогнеш ли да нарежем малко дърва? Ще те науча как да боравиш с триона.

Бавно и неохотно откъсва поглед от книгата. Мислите му са далеч от Морван, Бъдни вечер, камини и дърва за огрев.

— Нали има нарязани дърва?

Бен посочва купчината до камината. Явно няма желание и би трябвало да го оставя на мира, ала решавам да опитам още веднъж, преди да отида да режа дървата сам.

— Хайде, Бен, ще ти достави удоволствие. Това е истинско коледно занимание. Дори *по-хубаво*, отколкото да вярваш в съществуването на Дядо Коледа.

Слагам якето, шапката и ръкавиците си.

Бен започва да се надига и оставя книгата, като отбелязва с лентичка мястото, до което е стигнал. Никога не прегъва страницата. За тази цел използва какво ли не — билет от метрото, плик или стара касова бележка, но винаги написва заглавието на книгата, която чете.

Листчето остава завинаги предназначено за тази функция. Импровизираните маркери се мачкат, измърсяват и скъсват, но тежко и горко на онзи, който ги изхвърли, употреби за нещо друго или присвои.

Веднъж, без да искам изхвърлих един от тези маркери — просто разтребвах по характерния за мен майчински начин. Бен го извади от кофата за боклук и грижливо го изглади.

— Татко, тези маркери означават много за мен. Поглеждам ги и си спомням цялата книга. Инак може да я забравя.

Бен става. Запътвам се към мазето, а той подпира капака, докато сляза по стълбите.

— Бен, сложи си якето и ръкавиците. Тук долу е студено, пък и трябва да внесем дърва отвън.

Той свива рамене и спуска капака след мен. Стъпвам на пода и отварям външната врата. Дървата са струпани пред мелницата, от страната на хамбара. Момичетата са зад форда и не поглеждат към мен.

Покрил съм купчината със сукното от масата за пинг-понг. Развързвам вледенилото се възлесто въже. Пластмасата е скована от студа и чуплива. Въжето е зелено и изпъква на фона на каменната стена. Бен излиза и застава зад мен. Сложил е якето и ръкавиците си и се е превил на две, за да се предпазва от острия вятър. Поглежда момичетата, които разтоварват багажа. Още не ни забелязват.

— Бен, вдигни този край. Аз ще държа другия и така ще сънем платнището и ще го сложим на страна.

Вдигаме сукното и го изтърсваме от снега, треските и вейките. После го сгъваме и оставяме на земята. Дърветата са сухи и по тях няма скреж или сняг.

— А сега, да внесем десетина дървета.

Клоните са еднометрови — твърде дълги за камината. Трябва да ги срежем на две.

Пренасяме дърветата вътре и ги облягаме на влажната заледена каменна стена. Бен упорито избира най-големите. Удивително силен е, като се има предвид неатлетичната му стойка. Покриваме цялата стена и аз спирам. Вече съм плувнал в пот.

— И така, да започваме с рязането.

Откачам триона от гвоздея на носещата греда до мелничния механизъм. Направен е от една метална тръба, извита като лък, а остието е там, където би трявало да е тетивата. Трионът е шведски, но аз скоро сложих ново острие с големи и неравни зъбци, наречени „американски тип“ от французите. Реже дървото с лекота и ще бъде добро начало за Бен, защото няма нищо по-обезсърчително от тъп трион.

Заклещвам единия край на дървото под стълбите, а другия слагам на средноголемия пън, който използвам за рязане, откакто направихме камината. Така сме правили през всичките тези години.

— Добре, Бен. Дръж здраво този край и гледай да не мърда, а аз ще ти покажа как се борави с триона. Точно така. Може дори да седнеш върху дървото и да използваш тежестта на тялото си... Най-важното е да не се порежеш. Пази ръцете, пръстите и краката си. Едвали ще си отрежеш нещо, но можеш да се нараниш дълбоко, ако не внимаваш.

Поглеждам го. Той наблюдава триона, ръцете и очите ми. Може би не трябваше да говоря за дълбоки рани. Искам рязането на дърва да му доставя удоволствие — както на мен, но не желая да се нарани. По дяволите, трудно ми е да решава какво да направя.

— И така, Бен. Първо трябва да прецениш колко е дълго дървото и същевременно да избереш място, където няма възли от разклоненията. Аз винаги търся най-тънката част.

Нагласям триона и леко го дръпвам назад. Зъбците с лекота срязват кората.

— Най-важното, което трябва да запомниш, е, че трионът реже дървото. Ти само го насочваш, направляваш и придаваш допълнителна сила с дълги и леки движения. Опитните дървесекачи могат да режат дърва по цял ден, без да се изпотят.

Започвам бавно да движва триона напред-назад, издърпвайки го докрай. Остието потъва все по-дълбоко в дървото. Разклащам го леко и не натискам.

— Целта е да не огъваш триона и да режеш в права линия. Наистина е забавно.

Очите на Бен са приковани в триона, а тялото му е напрегнато. Дървото е почти срязано и тежестта на Бен започва да огъва триона.

— Сега се дръпни назад, така че дъrvoto да се разцепи и да го прережа. Това е всичко. Дръж здраво.

В същия миг дъrvoto се счупва. Показвам на Бен как да нареди цепениците на стълбите, за да ги занесем горе, след като свършим с рязането.

— А сега е твой ред. Избери си дъrvо.

Той взима едно от най-дебелите. Заклещваме го под стълбите. Давам му триона. Учуден съм, че ръцете му треперят. Мислех, че приема всичко с лекота. Не знам защо пропускам да забележа тези неща. Вероятно се дължи на някаква психическа или емоционална слепота.

— Не се притеснявай, Бен. Това е най-лесното нещо на света. Ще ти хареса.

— Знам. Но изпитвам същото чувство, както когато за пръв път стрелях с пушката. Трионът има толкова много сила, за да среже твърдото дъrvо, а ти го правиш да изглежда съвсем лесно.

Той поставя триона върху дъrvoto и предпазливо го дръпва назад. Зъбците потъват в кората. Бен държи лявата си ръка до тялото, а краката — назад. Аз хващам здраво дъrvoto и той започва да реже. Опитва се да прави дълги и леки движения, но натиска и бърза.

— Спокойно, Бен. Остави трионът да си върши работата. Не бързаме за никъде.

Той продължава по-бавно, а на лицето му заиграва усмивка.

— Сякаш нагорещен нож реже масло, татко. Не знаех, че е толкова лесно.

Бен обича да употребява цветистите клишета, които прочита в книгите. Разклаща триона и срязва дъrvoto от външната страна, запазвайки твърдата сърцевина за последния натиск. След малко дъrvoto се разцепва.

— А сега, внимавай. Последните движения са най-трудните. Трионът не трябва да се огъва. Пази краката си.

Внимателно и почти майсторски той срязва дъrvoto, но половината пада на земята. Той се навежда да я вземе.

— Първо остави триона, Бил. После можеш да вземеш цепеницата.

Той обляга триона на пъна, сетне нареждаме на стълбите нарязаните дъrvета. Обръщам се да взема друг клон. Бен прави

същото.

— Нека да срежа още едно, татко. Започвам да разбирам как става. Имаш право, наистина е забавно.

Сядам върху единия край на дървото. Бен последователно извършва първите движения. Знам, че до края на живота си ще реже дърва по един и същ начин. Той старателно избягва всяка промяна в процедурата.

Забелязвам, че момичетата стоят на прага. Усмихвам се.

— Уча Бен да реже дърва. Отдава му се. Вижте.

Двете носят разни пакети, които сигурно са били в багажника на колата. Поглеждам дали ще минат през капака на пода, ала те държат толкова много неща, че е по-добре да заобиколят по бента. Никол слиза в мазето и застава до мен.

— Тук виждаме как един баща предава тайните на мъжествените си умения на малкия си син. А *нас* защо не си ни научил да режем дърва? Трябва да вършим само женската работа — да слагаме масата, да помагаме в готвенето и да оправявме леглата, така ли? Не е честно.

О, Боже! Пак се започва. Бен свършва с рязането на поредното дърво. Натискам, за да разцепя клона и той го срязва докрай.

— Е, Ники, не знаех, че *искаш* да режеш дърва. С удоволствие бих те научил. Бих се възползвал от помощта ти по всяко време. И през ум не ми е минавало, че ще проявиш интерес. Пък и Пег не обича да стои тук, в мелницата.

Двамата с Бен нареждаме дърветата на стъпалата. Бутам ги настрана, в случай че момичетата искат да се качат оттам. Бен отново взима триона. Никол протяга ръка и той ѝ го дава.

— Сега ще видите колко съм силна.

Тя оставя нещата си на прага. Маги не помръдва от мястото си. Бен се приближава до мен.

— Бъди предпазлива, Ники. Много е остър. Може да се нараниш дълбоко, ако не внимаваш.

Никол мята през рамо края на дългия си шал.

— Не се притеснявай, братко. Само гледай как ще хвърчат трески.

— Внимавай, Ники. Най-важното е да извършваш дълги и леки движения. Сила не е необходима.

Хващам единия край, за да се уверя дали дървото е здраво заклещено. Бен минава покрай Маги, за да донесе още дърва. Никол започва да реже с къси и бързи движения. Ръката ѝ е твърдо близо до острието. Знам, че не обича да ѝ правя забележки, нито да ѝ помагам. Опитва се да докаже нещо.

— Ще ти покажа какво е сила. Дребна съм, но по-силна от някои мъже.

— Внимавай да не отскочи трионът, Ники. Това е най-важното. Ръката ти е много близо до острието.

Шалът пада от раменете ѝ, увисва и един от зъбците закача вълната. Ники спира, оставя триона и дръпва шала си.

— По дяволите! Ейми Лу ми го изплете и подари за Коледа, преди да тръгна. Проклет трион!

Тя маха шала и го слага върху пакетите. Бен взима едно дърво и застава зад нея. Маги се обляга на валчестата дръжка на вратата. Никол отново грабва триона. Този път ръката ѝ е на безопасно разстояние от острието, но все пак е твърде близо. Забелязвам, че сред струпаниите на стъпалата неща има и две бутилки „Шабли“ — едната, изпита до половината. Лорета и аз купихме три бутилки „Пуили-Фюм“ и три „Сансер“, така че да имаме достатъчно бяло вино. Предполагам, че Никол ги е взела за всеки случай. Тя знае, че Лор предпочита червеното.

— Опитай с плавни движения и разклащай триона, за да не се огъва. Видиш ли, че започва да се разцепва, карай бавно, за да не се порежеш.

Няма отговор, а само трескаво бъхтене напред-назад — досущ пародия на истинско рязане на дърва. Никол прави всичко само със сила и воля. Накрая дървото се разцепва, счупва се и пада. Тя се изправя. На челото ѝ е избила пот.

— Готово. Знаех, че мога да го направя.

Бен взима триона от ръката ѝ. Аз нагласям дървото. Надявам се, че Бен няма да каже нищо враждебно. Едва ли ще го стори. Няма да му мине през ума. Само на мен ми хрумват такива неща.

— Да, наистина го сряза бързо. С тази скорост след два часа ще имаме дърва за цяла седмица.

Тя взима нещата си и увива шала около врата си. Маги се отдалечава от вратата.

— Честно казано, предпочитам да помагам в приготвленето на курабиите. Това място ме плаши с колелата, зъбците и влагата си. Хайде, Ники.

Двете излизат и минават по бента. Бен е готов отново да реже. Сигурно повече няма да докосна триона. Бен иззе тази ми функция. Едва ли ще се разплача, но мисля, че бих могъл да го направя заради Ники. Знам, че всеки трябва да има собствен живот и никой не бива да ни помага. Но е много трудно да стоиш встриани.

Двамата с Бен нарязваме още петнайсет дървета и ги нареждаме на стъпалата. Купчината стига до полицата на камината. Знам, че е смешно, но това ми вдъхва чувство за сигурност — все едно хладилник, пълен с храна.

Лор замесва тестото за курабиите. Прави ги по рецептата, която използваше майка ми. Слага им орехи и конфитюр от ягоди. Но преди да се опекат, курабиите трябва да се увият в пергамент и няколко часа да се оставят в хладилника, за да се втърдят. Аз и децата обичаме да открадваме от тестото, преди Лор да го сложи в хладилника. Тя не обича тестото, но отделя малко за нас.

Майка ми казваше, че ако ям неопечено тесто, ще ме заболи стомахът и ще ми избият пъпки, но аз го правех, въпреки последствията. Не разбирам много от съдъдане на предсказания, но онова вероятно беше такова.

Маги стои до вратата и гледа към верандата. Мелницата е построена в ниското и оттам не се вижда бентът и езерото.

— Може ли да отидем да разгледаме моя имот, татко? Ти ми изпрати снимки на работата, която си свършил, но не съм виждала как е станало в действителност.

Двамата с Лор подарихме за сватбата на Маги и Джордж една хубава ливада, около един акър. Наклонът е югоизточен и винаги е огряна от слънцето. В близкия висок ъгъл се намират развалините от първата къща в нашето село, която е по-стара и от мелницата.

Всъщност бяха останали само камъните. Принадлежала е на човека, който контролирал водите на нашето езеро — част от уникалната система за пренасяне на дърва. По онова време хората са се отоплявали предимно с дърва.

Фермерите и дървесекачите отсичали дървата и ги пускали по потоците, вливащи се в река Йон и оттам — в Сена. Изрязвали знак на

всяко дърво, за да ги разпознават. По даден сигнал отваряли шлюзите. Потоците бързо се напълвали и трупите се устремявали със скорост от около шейсет километра в час към Кламеси. Там ги преброявали и заплащали на собственика.

В къщата на Magi живеел човекът, който за няколко лири отварял и затварял шлюзите.

Казаха ни, че в периода между Първата и Втората световна война вдовицата му отгледала дванайсет деца в същата тази къща. Трудно е да се повярва, че тринайсет човека са живели в толкова малко пространство.

За мен изравнянето на останките се превърна в мания — нещо като археологическа страсть. Винаги когато приятелите ни идваха на гости, аз ги карах да копаят заедно с мен. Изкоренихме всички храсти, коренища и папрати. После изкопахме пространството между стените и натрупахме пръстта, за да направим тераса с изглед към селото, като я заздравихме с камъни.

Изкъртихме старите плочки от пода и оформихме ъглите. Помещението беше квадратно — пет на пет. Макар да е имало втори етаж, цялата площ е възлизала едва на петдесет квадратни метра.

Можете ли да си представите семейство с дванайсет деца да живее в такава малка къща?

Оправихме трегерите на вратите и прозорците и почистихме старата фурна за хляб — облицована с плочки и почти непокътната.

Започнах да изграждам стените, внимателно редейки камъните като в гигантски ребус, запълвах цепнатините с глина и вар и завърших със смес от кал и цимент като мазилка. Това беше страхотен проект. Една прекрасна безмислица.

След като стените се извисиха на два метра и половина, аз се отказах от идеята да възстановя къщата в първоначалния ѝ вид и сложих покривните греди. Облицовах ги с дъбови дъски, издялах каменни стъпала и сега там има страхотна слънчева тераса. Изградих и предпазен парапет, висок до кръста. Достатъчно уединено е за нудистки слънчеви бани и най-важното — сравнително тихо и далеч от рибарите, за да можеш да спиш на открито през лятото. Оттам Ben хвърля самолетчетата и стреля с пушката си.

Нправихме и градина. Почвата е плодородна, а слънцето грее през целия ден. Морван не се слави с много слънчева светлина.

Инсталирах и ръчна помпа, с която докарвам вода от селския кладенец.

Най-хубавото е двуминутната разходка до мелницата, защото виждаме цялата долина. Там горе се чувствам като на летящо килимче, което се носи ниско над земята. Все едно сънувам. В мястото има нещо вълшебно. Аз съм сериозен философ и не би трябвало да вярвам в магии, но мисля, че без тях не бих могъл да приема живота.

Ето защо, изгарям от нетърпение да покажа къщата на Маги и да ѝ дам храна за размисъл, някакво чувство за приемственост, постоянство и обновление. Още съм способен да се самозаблуждавам, смятайки, че детайлите в обкръжението могат да повлият на поведението. Аз съм класически пример на апатичен романтик.

Обличаме все по-дебели дрехи. Температурата кръжи около минус петнайсет градуса. Непрекъснато уверявам Бен, че ще завали, но започвам да губя увереност, защото въздухът не мирише на сняг. Маги, която е метър шейсет и седем, се навежда, за да мине през вратата на къщата си.

Интериорът не е много внушителен. Още не съм направил под. Плочките са напукани и се ронят. Вероятно трябва да излея нова циментова плоча и да пренаредя плочките или поне да сложа дюшеме. Ала силите ми са на привършване. Циментът в двета чувала, които съм занесъл там, се е втърдил, а ръчната количка е пълна с инструменти, покрити с брезент. Изпитвам леки опасения, защото не знам какво очаква Маги. Може да мисли, че къщата е завършена и годна за обитаване. Не сме сложили дори врата и прозорци. Всичко е съвсем примитивно.

— Господи, татко, чудесна е! Ако нещата загрубеят, Сет и аз може да се преместим тук. Няма да е много трудно да сложим прозорци, врата и дюшеме. А в ъгъла ще изградим камина. Ще си живеем прекрасно. Ще засадим градина и ще се отопляваме с дърва. Сигурна съм, че Джордж ще ни изпраща някакви пари. Може да бъдем истински независими.

Тя говори съвсем сериозно! Познавам по лицето ѝ. За пръв път разбирам, че наистина мисли да напусне Джордж. *Щом нашата* Маги има желание да живее в тази скалиста дупка, положението явно е лошо. Поглеждам Лор, която е присвила очи и се е съсредоточила върху Маги. Убеден съм, че мисли същото. Нито един от двама ни не

подозираше колко отчайващи са нещата. Беше страхотно да ги гледаме като деца — бяха приятели и вечно се надпреварваха.

— И аз ще дойда да живея с теб, Пег. Между нас казано, можем да превърнем тази стая в уютно гнезденце и да кажем на останалия свят да си го начука.

Бен се обръща и излиза. Това по принцип беше *неговото място*. Той не обича слънцето и топлината. През лятото, когато ние плуваме, слушаме радио и се печем, Бен се затваря във влажната си и студена стая, сяда до големия прозорец и чете. Гледката оттам е красива — досущ картина. Виждат се хълмовете отвъд пътя и ливадата, която купехме заедно с мелницата. Има и поток. Преди три години направих за Бен къщичка в клоните на едно дърво, израснало на остров във водата, която също се вижда от неговия прозорец.

Лорета и аз тръгваме след Бен. Момичетата се изнизват нагоре по стъпалата. Винаги се чувствам въодушевен, когато дойда тук. Ливадата е късо подрязана и зелена. Изкачваме още четири стъпала — този път дървени — и излизаме на терасата. Пространството е десет на пет, а подът — застлан с дъбови дъски. Хубава е. Лор отива до края и поглежда към селото. Момичетата предпазливо се приближават до нея. Терасата е оградена с висок до кръста парапет.

Учудващо е и никак страшно, че с толкова малко усилия се озовахме сякаш на небето. В същия миг облаците се разкъсват и силни лъчи светлина озаряват заскрежения пейзаж около нас. Магия е единственото определение за това явление. Сенките на облаците кръстосват шарените хълмове. Маги се вкопчва в перилата.

— Господи, татко, завива ми се свят. Все едно излитам с „Боинг 747“ или гледам от крилото на безмоторен самолет.

Чувам, че мотоциклетът ми се задава от върха на хълма, където се намира къщата на семейство Вашо. Майк ту се показва, ту се скрива сред дърветата, после се вижда ясно, докато минава по онзи незалесен отрязък от пътя, преди да влезе в селото. Маги се обръща към мен.

— Майк пристига. Да отидем да го посрещнем. Може да ни заведе в хижата си.

Поглеждам Лорета. Тя отново е на хиляди километри далеч от нас. Опитвам се да вдъхна малко ентузиазъм.

— Няма ли да е забавно, ако вземем обяд и ядем там, Лор? Може да запалим камината. Миналото лято струпах вътре сухи дърва.

Двамата с Бен складирахме достатъчно материал за един хубав огън.

— Чудесна идея, Уил. Но по-добре първо да попитаме Майк.

Лицето на Маги засиява.

— Много искам да видя хижата на Майк. Последният път, когато ходих там, тя беше само една кална дупка в земята и купчина камъни. Той и Деби работиха като обезумели. Между другото, какво стана с нея?

Никол я дръпва за ръката и двете започват да слизат по стъпалата.

— Ами, Женевиев я замени. Никой не знае как стават тези неща, сестро.

Смеят се. Лорета и аз тръгваме след тях. Бен се влачи най-отзад. Върви и чете. Това е начин да бъде тук и същевременно да го няма.

В главата ми отново се върти проклетият въпрос за любовта. Дали това означава само да се чувствуаш добре с някого и да ти е приятна компанията му? Или е по-скоро чувство за отговорност и загриженост? Доколко любовта означава да притежаваш и да се чувствуаш нечия собственост? Никога няма да узная.

---

[1] Кратка реч, произнесена от президента Линкълн при тържественото освещаване на националното гробище в Гетисбърг. Край това градче в Пенсилвания се е състояла една от най-ожесточените битки по време на Гражданската война в САЩ. — Б.пр.

↑

IV

ЧЕТИРИ ПРЕЛЕТНИ ПТИЦИ

Стигаме до мелницата. Майк е вече там и хвърля дърва в огъня. Усмихва се, но това е блажена будистка усмивка, в която няма нищо естествено. Държи се добре и ни уверява, че всичко е наред и няма за какво да се притесняваме. Актъорското му майсторство съперничи на моите дипломатически умения.

Маги изплюва камъчето.

— Майк, ще ни заведеш ли в твоята хижа? Татко казва, че имало дърва. Ще вземем обяд и ще си направим пикник.

Усмивката изчезва. Сега той трябва да помисли, да склони и да вземе решение. Не защото ние ще ходим там, а защото ще бъдем заедно. Чувствата му към хижата изключват нашето семейство и включват нещо лично. Може да стане неудобно. Майк стрелва поглед към мен, после към Лор. Сетне се вторачва в очите на Маги и вижда искреност и неподправено желание да сподели нещо негово.

— Добре, разбира се. Ще бъде чудесно. Но ви предупреждавам, че е влажно и плесенясало. През клоните на онази гора не влиза достатъчно слънце.

Постепенно осъзнавам колко ще бъде хубаво да прекараме там следобеда на Бъдни вечер. Понякога това е болезнен период на надежди и очаквания. Разходката ще ни освежи, а после ще се върнем да изпечем курабиите.

— Много сме ти благодарни, Майк. Лор, момичета, пригответе нещо за хапване. Бен, огледай се за кибрита и вземи няколко стари вестника да запалим огъня. Ще трябва да обуем гумени ботуши, защото поляната отвъд западната част на гората е кална и най-вероятно заледена. Нищо не се знае.

Впускам се в организирането на кампанията, ала никой не ми обръща внимание. От лятото не съм ходил в хижата на Майк.

Не след дълго всички сме готови. Излизаме. Майк и Маги вървят най-отпред, Лорета и Ники са по средата, а Бен и аз — най-отзад. Сънцето явно е било засенчено от облаци и вятърът се е усилил, но температурата се е повишила. Сега вече намирисва на сняг, ала все още е твърде студено.

— Може да получиш онова, което поискава за Коледа, Бен.

— Вече го имам, пък и без това знам, че ще го получа. Руската пушка. Снощи я сънувах. Стрелях по малки бели гълъби в нещо като стрелбище. Бяха на стотина метра, но уцелих всичките. Страхотен сън. Гълъбите не бяха истински, а метални и дрънчаха, когато ги улучех.

— Имам предвид снега. Мисля, че ще завали, ако температурата се повиши с около пет градуса. В края на краищата, за Коледа може да имаме сняг.

— Всяка година казваш това, татко. Непоправим оптимист си.

Поредното клише. Кълна се, че Бен играе някаква игра.

Пътят към хижата на Майк ни отвежда първо в съседния град Мили, който се намира на около километър от мелницата. После завиваме надясно и тръгваме по твърдия, замръзнал и набразден селски път. Локвите са сковани от лед. В продължение на още един километър пътеката е доста стръмна. После навлизаме в гората и се отправявме на юг. Маги и Майк ни чакат. Намерили са пръчки, на които се подпират. Бен също. Това е семеен обичай. Аз бях зает с размишления и забравих да го направя.

Там, където ни чакат, расте един от най-големите храсти бодлива зеленика в цялата долина. Огрян е от слънцето и винаги има червени плодове. Но сега клонките му са голи като на останалите храсти.

Коледа без зеленика с плодове. И друга година се е налагало да търсим такива клонки, но сега за пръв път не откриваме никъде. Не знам дали това е защото есента и зимата не бяха достатъчно студени и влажни.

Казвали са ми, че бодливата зеленика се дели на мъжка и женска. Тъмнозелените и по-бодливи храсти са мъжки, а светлозелените и по-небодливи — женски. Но и това не е съвсем вярно. Виждал съм тъмнозелена бодлива зеленика, отрупана с красиви тъмночервени плодове. Може би зелениката има пол, но се размножава по безполов

път или е бисексуална. Хубава идея — бисексуална бодлива зеленика за весела Коледа. Би излязъл прекрасен коледен поздрав или съвременна песен.

Майк се вторачва в храста.

— Не мога да повярвам, татко. Няма никакви плодове. Този храст винаги е бил последната ни надежда.

— Това само доказва, че животът не е купа с плодове, Майк.

Никол и Маги викват в един глас.

— О, моля ви. Някой да му запуши устата. Не позволявай на татко да започне да хитре, Майк. Ще добавя към всичко някакъв нестандартен каламбур и това само ще развали Коледа.

Майк се обръща и тръгва по пътеката. Тътря крака, за да настигна Никол и Маги. Лорета изостава, за да върви с Бен.

— Добре, обещавам да се контролирам. Каквото и да стане с кръвното ми налягане, ще прегълътна гордостта си и няма да ви досаждам с остроумията си.

Най-хубавото от всичко е разходката. Земята е покрита с листа, обагрени в различни нюанси на кафяво — дъбови, букови, брезови и върбови, а в по-сенчестите места има сняг. Тъмнозеленото на бодливата зеленика и на боровете подсилва земните цветове. Както и мъхът по стволовете на дърветата и камъните. Тук пътеката е ясно очертана, замръзнала и кална. Трябва да вървим по края, за да не се подхлъзнем. Прехвърляме върха на хълма. Вдясно има рид, висок метър и двайсет, а вляво — стръмен склон, водещ към поляната до селото. Прекрасен е. Хълмовете на запад и на север са озарени от слънцето. Тревата още е зелена и почти по нищо не личи, че е Коледа.

Изоставам. Другите бързат напред. Дори Лор и Маги ме изпреварват. Не съм уморен. Само ме е обзела някаква отпадналост. Обичам да бъда в гората със семейството си. Поглеждам към тях и знам, че всички те са от нашата кръв и са произлезли от Лор и мен. Когато се оженихме, не мислех за това. Разбира се, искахме деца, но като ги гледам сега — пораснали и големи хора, всеки с идеите и начина си на живот — имам чувството, че това е чудо.

Надявам се, че ще си намерят добри партньори в живота. За мен най-лошото нещо е самотата. Въпреки трудностите, неуспехите,

постоянното приспособяване, приемането на неизбежното, вечното беспокойство и тревоги, аз не знам какво би означавал животът ми, ако нямахме семейство.

А сега Маги се отделя и иска да живее сама. Мисля, че между Майк и Женевиев нещо ври и кипи — за добро или зло. На Никол е много трудно да се угоди. Вероятно ѝ трябва някой като Майк — умен, но с улегнал подход към живота. Не, Никол ще се побърка. Ала подобен човек би бил най-подходящият съпруг за нея. Тя ще го уважава и същевременно няма да изпитва потребност да му съперниччи.

Цялата представа за любовта е много сложна. Явно не става дума само заекс, макар че половиното влечеие би трябало да е част от нея. Необходимо е общо съгласие относно начина на живот. Навсярно доверието и толерантността са важни колкото уважението, възхищението и дори страстта. Но в любовта не бива да има манипулации, чувство за собственост, игри на надмощие и съперничество. Стремежът към власт може да унищожи любовта по-бързо от всичко. Прекаленото взиране в мислите и чувствата на другия и настояванията за специално внимание превръщат закрилящата сила на любовта в клетка. Това са някои от нещата, в които бях започнал да вярвам, но сега разбирам, че не е толкова просто. Животинското у нас не се оставя да бъде убедено лесно. Егото ни е твърде лабилно и крехко.

Никол спира и изважда фотоапарата си. Наближаваме хижата на Майк. Тя е пред нас, скрита сред дърветата.

— Господи! Бях забравила колко е хубава хижата на Майк. В Америка всички мечтаят за такова убежище, когато пушат марихуана. Като сън е.

Майк стои и гледа, а тя снима и се приближава към хижата, за да направи още една снимка. Това дава възможност на Маги и мен да ги настигнем. Обръщам се да видя къде са Лорета и Бен. Той е далеч назад и върви покрай потока. Бърка в студената вода, изважда камъче, оглежда го и после го пуска в бързия ручей. Бен харесва гладки яйцевидни камъчета. Има цяла колекция.

Провираме се под бодливата тел, за да влезем в гората на Майк. Мястото е около два акра и той го е превърнал в парк. Дърветата, които

е изсякъл, са струпани по краищата на имението и са сухи, така че Майк има не само ограда, но и неизчерпаем запас от дърва за огрев.

На пет крачки от верандата има поточе, което не пресъхва през цялата година. Вратата е голяма, сякаш е правена за великани. Тя е единственото нещо, което се вижда от разстояние. Боядисана е в електриково синьо. Стените са облицовани с дъски в естествен цвят, а покривът е от сиви площи, покрити с мъх.

Майк измъква ключа изпод плочата, където обикновено го държи. Мисля, че аз съм последният, който го остави там. Това беше в края на август. Той кляка и пъха ключа в катинара, който едва ли би спрял някой, но сигнализира, че собственикът не желае неканени гости.

Влизаме. На масата има лист хартия. Майк направи тази маса от дървения материал, който купи от дъскорезницата. Дъските са изписани с имената на местни хлапета, поздрави и дати. Той я поглежда и се усмихва. Досещам се, че е казал на някои от местните си приятели къде е ключът. Радвам се, че някой използва хижата — идеално скривалище за млади влюбени, които търсят тишина и спокойствие. Дори за възрастни влюбени — поне за малцината, които са останали.

Маги радостно разглежда хижата. Бавно върти глава, спирайки поглед на малкия кухненски ъгъл, окачените на стените съдове, бюфета и каменния нар до камината. Летвата с кукичките прилича на дървена паяжина. Трябва да запълним цепнатините със стъклена вата или дунапрен за изолация, когато навън е студено. Но хижата не е за зимата, а страхотно убежище за лятото.

На пода има черга. Майк я бе оставил навита на руло в ъгъла на стаята, но когато аз идвах тук през август, чергата беше започнала да мухлясва.

Маги поглежда към тавана, където Майк е направил няколко прозореца. Стъклата са от нашия стар фолксваген. С тази кола Маги и Джордж ходеха на училище. Беше се превърнала в тухен дом.

— Тук е страхотно, Майк. Ако имах такава хижа, щях да живея в нея. Все едно къщата на Франки Фърбо.

Франки Фърбо е измислен герой — малко хитро лисиче мутант, много по-умно от хората. В продължение на двайсет години го използвах за основа на сутрешните си приказки за децата. Не бях

мислил за това, но в хижата наистина витае атмосферата на Франки Фърбо. Намира се вдън гората и всичко е мъничко, обикновено и практично. Само че къщата на Франки е построена в клоните на едно дърво.

Залавям се с огъня. Лорета намира метла и започва да мете. През август Бен и аз изтупахме чергата и може би някои от гостите тук са направили същото, но сега върху нея има мек слой от листа и вейки. Бен изнася клонките и парчетата кора. Дава ми вестниците и кибрита, които е взел от мелницата. Трудно ще запаля огън в тази влажна камина.

Нареждам сухите вършини във формата на индианска колиба и пъхам отдолу вестник. Разпали ли се, ще добавя и по-дебели цепеници. Маги и Никол сядат до масата зад мен. И двете са притиснали ръце до гърдите си, за да се предпазят от студа. Резкият преход от калифорнийското слънце към тази влажна и мрачна гора може да бъде ужасен шок за организма. Надявам се, че огънят ще пламне от първия път. Знам, че отначало ще пуши, но после, когато димоотводът се затопли, димът ще се разсее. Поне винаги е ставало така.

Драсвам клечка кибрит. Непрекъснато подхранвам слабия пламък с късчета хартия. Лека-полека виещите се струйки огън започват да си проправят път през сухите вейки. Бен ми подава клонки. И двамата обичаме да палим огън и колкото е по-трудно, толкова повече се забавляваме. Идеалът ни е огън, запален само с една клечка кибрит. Но с този няма да е лесно. Има твърде много пушек, защото пепелта в огнището е влажна. Но ние не се отказваме. Стаята се изпъльва с дим. Помагаме на пламъците, като веем с вестник. Изразходвам по-голямата част от сухите клони и вестниците, с които разполагаме.

Бен е клекнал и духа огъня като някакъв човешки мях. Момичетата кашлят. Лор е спряла да мете и стои до вратата, за да диша чистия въздух, който прониква през процепите. Не разпалим ли огъня, по-добре след няколко минути да се откажем от тази идея. Стаята е страшно задимена. Обръщам се.

— Момичета, защо не се поразходите с майка си до върха на хълма, докато ние тук се справим с камината? Ще стане само за

няколко минути и може би след това ще имаме хубав буен огън.

Лор открехва вратата.

— Хайде, момичета, да вървим. Отвъд хребета има прекрасен поток. Ще ви покажа къде Майк търси злато.

Майк е излязъл да реже по-дебели дървета в случай, че успеем да запалим огън. Преди две години отсече няколко дървета в желанието си да позволи на светлината да стигне до хижата му. Сигурно вече са изсъхнали.

Но голямото „ако“ е тлеещият огън пред нас. Бен намира още листа и трева в ъгъла зад камината. Слагаме и тях. Пламъкът им изльчва допълнителната топлина, от която се нуждаем. Пушекът променя посоката си и тръгва към комина. Виещите се струйки син дим излизат от стаята. Добавяме няколко по-дебели клона. Сухи са и ако огънят продължава да гори достатъчно дълго, и те ще пламнат. Тогава имаме шанс. Майк влиза с гръб към нас. Носи пънове. Пуска ги на пода пред камината.

— Хей, вие двамата наистина имате напредък. Ако пламнат и големите пънове, ще се изпечем за нула време.

Огънят се разпалва. Слагаме в средата един от пъновете, които Майк донесе. Изпращам Бен да повика Лор и момичетата.

Майк изважда обяда. Взима няколко чинии от бюфета, който е направил, за да предпазва храната от плъхове и други гадини. Преди две години двамата с Женевиев живяха тук почти през цялото лято. Тя е истинска домакиня и го накара да направи някои подобрения, за които той не би се сетил.

Огънят лумва. Не съм убеден дали се дължи само на психологически причини, но ми се струва, че в стаята вече е по-топло. Махам шала и ръкавиците си. Навън се е появил резлив вятър. Може би вътре е по-топло, и защото сме на завет. Пушекът почти е изчезнал и аз изпитвам тиха радост, че съм тук, в гората, в хижата на Майк.

Тъкмо започвам да се беспокоя дали Бен не се е изгубил, докато търси жените, когато виждам, че идват. Бен се препъва, носейки дървено ведро, вероятно пълно с изключително чистата и бистра вода от плиткия поток. Никол и Маги държат борови клонки, а Лорета —

стрък бодлива зеленика. Отивам да отворя вратата. Те изтупват краката си на верандата. Никол влиза първа.

— Решихме да украсим хижата на Майк. Големият ми малък брат имаше нож и отрязахме борови клонки, а мама намери зеленика с плодове. Може би, в края на краищата, ще празнуваме Коледа както подобава.

Маги едва се провира през вратата. Натоварила се е с мокри борови клони, които се навират в очите ѝ. Лицето ѝ е зачервено от студа. Хубава е. Не мога да не си помисля колко тежко ще понесе загубата ѝ Джордж. Чудя се какво ли бих направил, ако Лор бе поискала да се разведем, след като бяхме живяли заедно седем години и Маги беше на шест, а Майк — на три. Вероятно нещо тъпло и отчаяно. Трудно е дори да се мисли за такива неща, макар че децата са пораснали.

Маги се приближава до огъня и се обръща с гръб към него.

— Татко, гората е много красива. Навсякъде има мъх и дърветата изглеждат вълшебни, без да са страшни. Досущ немска приказка.

Тя оставя боровите клонки до стената, която гледа към поляната. Лор влиза с неотразимата си походка — бавно и сякаш се плъзга — и се усмихва. Върти глава и поглъща всичко, все едно е осъден на смърт престъпник, който отива към електрическия стол и за последен път гледа света, за да види колко е хубав.

— Виждаш ли каква зеленика намерихме, Уил, скъпи? Огромен тъмнозелен и бодлив храст с една-единствена клонка с плодове. Това сигурно означава нещо. Коледен подарък за нас.

Тя вдига клончето над главата си.

— Отидохме до потока на Майк, после минахме покрай извора. Бен ни пресреща, точно когато вървяхме край гората на мадам Калве. Даде ни нож и ни помогна да отрежем борови клонки, за да украсим дневната. Прекрасно е, нали?

Бен влиза и застава зад Лор. Ведрото е пълно почти догоре. Явно преди това го е измил добре. За един родител е страхотно да гледа как децата му постепенно се учат да правят всичко, както трябва.

— Къде искаш да го сложа, татко?

— В кухненския ъгъл, Бен. Изворът беше ли пълен с листа?

— Да, но аз го изчистих. Водата беше чиста като въздуха. А глинените съдове, които направихме миналото лято и закачихме на

онова дърво до извора, са още там. Дъждът и снегът не са ги разтопили. Трябва да занеса в Париж малко от онази глина, за да я покажа на учителката по грънчарски занаяти. Мисис Райт вечно търси нови видове глина.

— Твърде е студено, за да ровиш в глината, Бен. Може да вземем малко, когато дойдем за Великден.

— О, татко, сигурно ще забравиш. Ти никога не изпълняваш обещанията си.

— Само ми напомни, Бен, и ще го направим. Обещавам. Честен кръст. Остарявам и започвам да забравям.

Никол също топли гърба си на огъня. Маги се е сгущила до нея. Изглеждат премръзнали. Маги поглежда Бен.

— Това не е само от възрастта, Бен. Той никога не помни какво обещава. Обещанията не означават нищо за него. Но въпреки това, е добър татко. Само дето главата му вечно се върти из облаците на космологията, времето, смисъла, реалността и други подобни. Знам, че ако му напомниш, ще ти помогне да занесеш малко глина в училище.

Тя има право. Не би го казала, ако не беше вярно. Честността и навременната намеса винаги са означавали много за нея. Сигурно ѝ е било трудно да израсне с човек като мен, който не знае дали нещо наистина съществува и не си спомня нищо.

Това вече не ме беспокои много. Извинил съм се. Лор свикна да живее така, но за Маги и Ники е трудно. Много ме бива в обещанията. Ако пътят към ада наистина е постлан с добри намерения, аз съм си направил императорска магистрала, водеща право в пъкъла. Възможно ли е човек да се промени?

Горката Лор. Отначало все ми напомняше какво съм обещал и казал. Често променях мнението си. Обичах да цитирам известни фрази от автори, чиито имена не помнех, но това не помагаше. Мисля, че вече се е отказала. Много рядко ми прави забележки. Може би вече се е примирila с факта, че съм побъркан и *не разчита* на мен. Дори аз не разчитам на себе си.

Надявам се, че Лор поне знаеше в какво се забърква. Вероятно е мислила, че ще ме промени. Може би още смята така, но аз съм на друго мнение. Междувременно Майк и Лор са подредили красиво масата. Намерили са някаква стара покривка, която не е твърде плесенясала и са разпънали, за да прикрива грубо издяланите дъски.

Има чаши и чинии. Измили са ги с водата, която Бен донесе от извора. От сака с обяда излиза три четвърти франзела, сирене „Камембер“, домати, кренвириши, масло и туршия. Бен дялка пръчки, за да препече кренвиришите. Никол вече е набола два и ги слага над огъня.

Маги и аз започваме да украсяваме хижата с борови клонки и бодлива зеленика без плодове. Стаята се е проветрила и затоплила. Дори Маги съблича якето и маха вълнената шапка от главата си.

Навън вятърът духа ожесточено. От време на време поривите са толкова силни, че от дърветата се чупят клони. Бен стои до прозореца и гледа към извора.

— Започва да вали, татко! Сняг! Ти каза, че ще стане така и ето — ще имаме сняг за Коледа.

Никол застава до него.

— Престани, Бен. И ти си луд като татко. Това не са снежинки, а листа и вейки, носени от вятъра.

— Не. Погледни, Ники. Вгледай се внимателно и ще видиш.

— Господи! Той има право. Наистина вали.

Никол и Маги започват да танцуват в кръг, като се навеждат и полюшват. Бен доближава нос до стъклото на прозореца и се вторачва навън, преструвайки се, че не ги вижда. Никол маха шала си и го хвърля на пода.

— Хайде, татко, мамо. Танцувайте с нас. Това е танцът на снега. Ще танцуваме, докато натрупа толкова много, че няма да виждаме дърветата.

Никол е оставила кренвиришите на каменната плоча до камината. Бен разбутва двете танцуващи момичета и отново наглася кренвиришите над огъня. Сграбчвам Лор през кръста. Тя слага ръце на раменете ми и двамата започваме да се въртим в кръг. Стаята не е много голяма и затова се бълскаме. Въртим се все по-бързо, а снегът се завихря и засилва. Лор запява „Радост за света“. За пръв път танцурам на коледна песен. Може би за пръв път *някой* го прави.

Сетне Майк подхваща „Украсете залите“ и ние започваме да танцуваме още по-бързо. Всички сме се хванали за ръце и се въртим. Майк и Никол ни водят. Тя слага ръцете ни на раменете, за да има повече място и да се обединим. Кара ни да полюшваме крака и да ги

кръстосваме, сменяйки посоката. Движенията приличат на гръцки народен танц. Майк се опитва да доведе Бен при нас, но Бен само поклаща глава, без да се обърне. Сега пече следващите два кренвириша. Мисля, че има проблем с външното изразяване на чувствата си, но когато порасне, ще се оправи. Поне така се надявам. Проблемът е сериозен. Самият аз цял живот съм се борил с него. Аз съм като автомобил със запушени клапани. Но в момента се забавляваме твърде добре, за да се тревожа за такива неща.

Завършваме с пълната версия на „Добрият крал Венцеслас“ и накрая така се уморяваме, че падаме на пода. Задъхани сме и се смеем. Никол става първа.

— Трябва да ви кажа, че най-после се стоплих. Хайде, Бен, размърдай се. Дай ми една от пръчките си и да продължим с печенето. Умирам от глад.

Редуваме се да ядем и да готовим. Разрязваме франзелата и правим сандвичи с кренвириши, домати, туршия и сирене. Бен донася още едно ведро с вода за пие. Водата е толкова чиста, студена и бистра, че има вкус на трева — като хубаво рейнско вино. За пръв път усещам някакъв вкус в тази вода. Но се чувствам много добре и ароматът, примесен с мириса на препечените и опушени кренвириши, узрялото сирене и дижонската горчица, е идеален.

Здрачава се. Вятерът не духа толкова силно, но снегът пада на големи меки снежинки. Поляната е побеляла. Тази година изглежда ще имаме истинска Бъдни вечер.

Обикновено вали през някои от дните на двуседмичната ваканция, но не и на самата Коледа. Щастлив съм, че този е един от редките случаи. Започвам да чувствам, че нещата ще се оправят. Дори останалото да е пълен провал и тази Коледа да е последната за нас, поне танците в хижата на Майк бяха чудесни. Няма начин да планираме нещата.

Накрая прибираме остатъците от обяд и угасяме огъня, а Лор взима клонката зеленика с плодове. Излизаме и Майк заключва вратата. Не ми се иска да напускам хижата — идеално място за Коледа.

Пък и усамотено. Възможно ли е една къща да се чувства самотна и изоставена?

Обратният маршрут минава по една пътека, по която се върви много по-лесно, отколкото през гората и поляните. Оттук дойдохме, когато купихме мястото. Майк използва същата пътека, докато пренасяше строителните материали с нашето старо рено. Пътеката е неравна, скалиста и пресечена от множество ручейчета. Трябва да си майстор-шофьор, за да караш по нея. Правил съм го с мотоциклет, но никога с кола.

Снегът пада равномерно и бавно, сякаш небето се къса на парчета, които се сипят върху нас. Чувството е чудесно. Учуден съм, че вали сняг, защото е много студено — четири-пет градуса под нулата. Никол и Magi се опитват да правят снежни топки, но снегът е твърде ронлив и не става нищо. Намирам си страховта пръчка. В единия край са издялани орнаменти. Може да е овчарска сопа, която някой е оставил или загубил на пътеката. И така, всички имаме пръчки. В главата ми още звучи „Добрият крал Венцеслас“.

*„Пажът и монархът тръгнали напред
заедно вървели
в бурята и студа...“*

Пажът казва:

*„Сърцето ми не издържа,
не знам как ще продължа...“*

А кралят отговаря:

*„Следвай стъпките ми, верен паж,
Стъпвай смело в тях
и ще видиш, че зимната ярост
няма да смрази кръвта ти.“*

Вървя най-отзад и стъпвам в следите на другите.

Пред нас се появява прекрасна гледка. Долу е град Мили, а вляво — плодни дървета. Започвам да търся изсъхнали плодове, за да направя компот, но птиците са ги изкълвали или са изгнили. Съсухрените сладки круши и кисели ябълки са като шарени кръгчета дунапрен в снега.

Бен изостава, за да върви с мен. По мълчанието му се досещам, че е доволен, задето се разхожда сред природата, точно когато вали сняг. Знам, че се чувства неловко и притиснат от присъствието на цялото семейство, но никой от нас не може да получи онова, което иска.

Пристигаме в мелницата. Огънят е почти загаснал. Невзрачната слънчева светлина е изчезнала в заснеженото облачно небе. Тъмно е. Запалвам лампата над масата. Лорета включва осветлението над мивката в кухненския ъгъл. Бен и Майк се опитват да разпалят жарта, като обръщат полуизгорелите дървета и слагат тлеещите им краища в средата на огнището. Има купчина стари вестници „Хералд Трибюон“ и Бен започва да ги къса на парченца, за да разпали огъня. Виждам, че двамата ще се оправят лесно.

Отварям хладилника и докосвам тестото за курабиите. Готово е за нарязване. Обикновено моята задача е да нарежа курабиите, а Лорги слага във фурната и брои минутите за изпечането им. Аз отговарям и за намазването с масло и за посыпането с брашно на всяка партида. Тази година Бен ще нареди готовите топли курабии в тенекиени кутии, като внимава да не ги счупи. Миналата година той вадеше курабиите от фурната и им слагаше конфитюр. Това дава известна представа колко ненужен се чувства сега.

Масата над воденичния камък е покрита с тънък слой брашно, фурната е гореща, защото Лорета я запали, веднага щом се върнахме. Проверявам термометъра — пак е деветнайсет градуса. Лор иска да инсталираме парно отопление, но аз все отлагам. Извинението ми е, че тук се нуждаем от топлина само две седмици в годината. Но истинската причина е, че ми доставя огромно удоволствие да се боря със студа, да режа дърва, да сменям бутилките с газ, да паля огън и да гледам термометъра. Това ми внушава илюзията, че отговарям за нещо

и се сражавам с природните стихии. Никол, която може курабиите с конфитюр, ме поглежда.

— Хайде, татко. Престани да се мотаеш.

Усмихва се. Никол има една от най-приятните усмивки, които съм виждал. Но още не мога да разбера дали ми се усмихва или ми се присмива. Прави го от седемгодишна. Може би усмивката е една и съща.

— Само проверявам колко е топло тук. Разликата в температурите вън и вътре е почти двайсет и пет градуса.

Всички спирате едновременно и поглеждате през прозореца. Каква красота! Снегът пада бавно и равномерно. Все едно си обкръжен отвсякъде — чувство, което изпитваш, когато в болницата ти инжектират морфин. Не само премахва болката, а те обвива като защитен слой.

Маги оглежда стаята.

— Истинска Коледа. Знам, че това не е реално и трудно за възприемане от останалата част от света, но е страховто да забравиш за малко проблемите и да се преструваш, че всичко е наред. Между другото, кога ще опитаме курабиите?

Лор поглежда във фурната, протяга ръка и издърпва тавата.

— Тези ми се виждат готови. Какво ще кажете?

Слага ги на масата. Из цялата стая се разнася ухание на печени орехи и разтопен конфитюр от ягоди. Майк си взима пръв.

— Аз ще бъда опитното свинче. Какво бих могъл да загубя?

Той отлепя курабията с шпатула, духа, за да охлади горещия конфитюр, пъха я в устата си и хруска. Никол, Маги, Бен и Лор също си взимат. Аз избирам една не толкова препечена, защото обичам меки курабии. Гризвам малко от крайчецата.

Първата коледна курабия винаги е нещо специално. Тя е много по-вкусна от останалите, които изяждам. След нея всичко се превръща в повторение, тъпчене и угаждане. Спомням си детството, когато бях много по-малък от Бен и майка ми печеше такива курабии в мъничката кухня на нашата недовършена къща в предградията на Чикаго. Разрешаваше ми да изям само една курабия преди Коледа.

Времето е странно. Една-единствена курабия може безследно да заличи около половин век. По-голямата част от живота ми се изпарява от прекрасното ухание на тази курабия.

Работим до късно следобед и пълним тава подир тава. Бен нарежда готовите курабии в тенекиени кутии. Тестото в хладилника свършва. Поглеждам часовника си. Седем. Замислям се за бурните вълнения, които ще настъпят довечера.

Майк отива с мотоциклета до къщата на Женевиев. Мисля, че тук му е приятно, но се чувства неудобно. Вечният конфликт между отговорност и удоволствие.

Вечерята е лека. Знаем, че ще се натъпчим на селската вечеринка по случай Бъдни вечер. Никол и Маги искат да се измъкнат, но това би било ужасна обида за селото. Празниците означават много за местните хора. Животът в долината е труден, затова всички ходят на увеселенията.

Мадам Лемоан има още един син, който работи в голям склад за риба в Оксер, на около стотина километра оттук. В осемнайсет часа на Бъдни вечер шефът обикновено казва на служителите, че могат да вземат непродадените стриди и миди, защото ще се развалят, докато минат празниците.

Филип, синът на мадам Лемоан, се връща тук на Бъдни вечер, а Клод, синът на мадам Калве, очаква с нетърпение обаждането от Оксер, че мидите и стридите са осигурени. После двамата изфучават от селото с класическата морванска скорост и безразсъдство, за да ги вземат за вечеринката. Доколкото знам, това трескаво събитие се повтаря от десетина години. На връщане единият шофира, а другият почиства и отваря стридите и мидите. И това е само ордъовърът.

Няма да кажа на момичетата, че основното ястие е печено прасе. Преди няколко дни помагах, докато го колеха. Но едва ли се налага да мълча, защото те вероятно вече знаят.

Чувствам се добре, като знам, че съм спечелил правото да ям от прасето — ако изобщо съществува такова право, но момичетата са на друго мнение и по-добре да запазя това в тайна.

Угощението ще завърши с бъдник, специално опечен за нашата вечеринка в хлебарницата в Лини. Това е най-скъпото вложение. Ще прием виното, което Клод и Филип купиха и бутилираха преди четири

години. На Бъдни вечер винаги пием четиригодишно вино. За по-сериозните пиячи ще има от традиционното местно вино и, както обикновено, бутилка „купешко“ уиски.

Тук никой не пие уиски. Вкусът му е като на блатна вода в сравнение със силата и дъха на местното вино. Може би всяка година бутилката с уиски е една и съща. Купиха я за мен, когато преди дванайсет години дойдохме тук за пръв път, защото във филмите и по телевизията всички американци пият само уиски. Селяните са толкова мили, че почти непрекъснато се чувствува виновен. *Rendre service*, което грубо преведено означава „да ти направя услуга“, изглежда е любимата местна дейност.

След вечерята започваме да украсяваме елхата. Никол е донесла гирлянди — нещо, което във Франция е почти невъзможно да намериш. Но тези са различни от тежките и лъскави металически гирлянди, които си спомням от детството. Направени са от някакъв много лек материал и се разявят при всяко раздвижване на въздуха. Никол изважда няколко гирлянда от жълтата си чанта и слиза, като ги носи под мишница. Приближава се до огледалото и ги слага на главата си, така че да висят над лицето ѝ. Отмята ги встрани и лицето ѝ се показва през лъскавото сребро.

— Боже, приличам на мащехата на Снежанка.

Маги застава до нея. В дясната си ръка стиска носна кърпичка. Маги пише с лявата ръка и неизвестно защо, още от малка винаги държи в юмрука си хартиена носна кърпа. Тя се превива от смях.

— Не, Ники, по-скоро приличаш на Ледената кралица. Липсва ти само шейната, теглена от вълци и джудже, което да те вози. Много си красива.

Никол слага сребристите гирлянди върху главата на Маги.

— Не. Ти повече приличаш на кралица, Пег. Кралиците са по-високи от метър и шейсет.

Лор вдига глава.

— Елизабет Първа, може би най-значимата кралица в историята, е била дребна жена, Ники. Може и ти да си кралица, но да не го знаеш.

— Оставям това на теб, мамо. Ти ще ме направиш кралица. Благодаря все пак.

Тя се приближава и окачва сребристите гирлянди на главата на Лор, после се отдръпва.

— Ето, това наричам истинска кралица.

Придърпвам два стола до елхата.

— Кой иска да окачи топките на върха? Всички ли сме съгласни, че там трябва да бъдат най-малките?

Само се опитвам да задействам нещата. Лор се приближава до мен. Държи няколко топки.

— Ти слагай от едната страна, Уил, а Бен — от другата. Аз ще ви ги подавам. Завързала съм им конци.

Бен и аз се качваме на столовете. Макар че е най-високият, той изпитва смъртен страх от височини. Ето защо, може би Бен не е най-добрият избор. Качва се предпазливо и бавно протяга ръце нагоре.

Лор му подава украсенията. Навеждам върха на елхата, така че Бен да сложи звездата. Това изисква известна сръчност, защото отворът е мъничък. Бен внимателно маха металното капаче с ножа си и надява звездата на клонката. Сетне бавно я пуска.

Никол и Маги слагат щипките за свещите и средно големите топки. Имаме хубави украсения за елха. Събиранни са в продължение на години. Тъй като тази Коледа за пръв път украсяваме малка елха, би трябвало да са предостатъчно. Ники окачва една яркосиня топка и се отдръпва.

— Мисля да надзираам тази работа. Някой трябва да гледа дали цветовете са разпределени правилно и дали има незапълнени клонки.

Тя отива до хладилника, изважда бутилката „Шабли“ и налива половин чаша. Лорета става и двете с Маги започват да подават украсения. Маги поглежда крадешком първо едната, после другата, но Лор се е съсредоточила върху елхата и се усмихва по характерния за нея начин — чудесна глуповата усмивка, предназначена за всички. Усмивка, която би могла да спусне във вода хиляда кораба, но само леко е сръгала един идиот без секстант, компас и карта и четири деца, които не знаят къде е най-близката суша. Лор *наистина* е твърде добра за нас.

Понякога се отчайва, но не го показва. А може би не се отчайва, нито очаква някаква гарантирана реалност. Винаги се опитвам да

прочета мислите на другите хора, но накрая се забърквам в своите. Извръщам глава.

— Никол, кажи ми къде да сложа тази топка? Тя е последната от малките и оттук не мога да преценя къде ще стои най-добре.

Бен слиза от стола, сякаш е изкачил сам Айфеловата кула в буря. Никол сочи с пръст.

— Ей-там, малко по-надолу от звездата. Трябва да сложиш и гирляндите, докато си още на стола.

Тя ми подава лъскавите леки гирлянди. Взимам ги, поглеждам Лорета и се усмихвам.

— Не се беспокой, скъпа, обещавам, че няма да ги хвърля. Ще ги сложа нежно и внимателно, с добре премерена грациозност и един по един на най-празните места.

Тя се усмихва широко и намига.

— Сложи ги, както искаш, Уил. Знам, че ще го направиш както трябва. Не си толкова вятърничав, на колкото се правиш.

— О, не, мамо. Не пускай на свобода лудия хвърляч. Виждала съм го как хвърля гирляндите във въздуха и не уцелва елхата. Донесла съм ги чак от Сан Диего.

— Обещавам, Никол. Ще поставя внимателно всяко гирляндче, сякаш е злато. Няма да ги хвърлям.

Всички играчки са окачени на елхата. Бен е седнал да чете и от време на време поглежда през рамо, за да види как вървят нещата или да направи някое предложение. Лор слага свещите. Маги наглася и последния гирлянд. Отстъпвам назад, после се приближавам до нашето легло и се просвам. Всичко изглежда хубаво и всички се държат разумно. Във въздуха се носи някакво напрежение, но няма препирни и никой не се опитва да прави сцени. Бих искал наистина да мога да се отпусна.

Поглеждам през прозореца. Пълен мрак. Изправям се на колене и надничам през западния прозорец. Единствената бледа улична лампа е запалена, а снегът пада равномерно и настоятелно като на коледна картичка. Пътят е затрупан, а храстите — приведени под тежестта на бялото си бреме.

Ставам и хвърлям в камината още едно дърво. Елхата е близо до огъня, но мисля, че няма реална опасност да пламне. Дръвчето е сурово и от дълбокото огнище не може да излети нито една искра. Но някой пожарникар в Чикаго сигурно е сложил няколко вида пожаросигнални системи. После вероятно ще настъпи истински холокост — мислиш ли твърде много за нещо, то непременно става. Убеден съм в това.

Лор започва да пее — отначало сякаш е смутена, но седне всички подхващат „Тиха нощ“. Пеем тихо и внимаваме да не се впускаме в солови изпълнения. Дори Бен се включва. Завършваме с „Спи в божествен покой...“ и настъпва тишина.

Мислите ми са страни. С течение на годините подсъзнателно съм подредил коледните песни в специална и неизменна последователност. Ето защо, стигнем ли до тази част на „Тиха нощ“, аз автоматично превключвам на „Елате, всички вие правоверни“.

Когато децата бяха малки, нямаше борба за надмощие и всичко беше наред. Всички се радваха, че някой подхваща следващата песен, но сега съм предпазлив. Не желая да изпълнявам трудната роля на баща. Особено сега. Чакам. Цари тишина. После Маги, която сигурно си е била втълпила същото, запява „Елате, всички вие правоверни“ и отново всички се включват. Така е с всяка песен. Пеем и работим. Лор прибира опаковките от коледната украса и кутиите. Никол мете под елхата. Маги седи и пише писмо. Надявам се, че е до съпруга ѝ. Бен разравя огъня. Лор донася адвентистките календари и ги осветява. Адвентизъмът не означава много за нас, но запалените свещи в тъмната стая са нещо друго.

Чувам, че Майк слиза по хълма с мотоциклета. Знам, че не би искал да пропусне коледните песни. Той е най-сантименталното ни дете. А може би Маги. Трудно е да се каже. Всичко, по което можем да гадаем, е колко казват или показват, а това обикновено е много малко.

„Какво ти доставя удоволствие“ е мисъл, която ме преследва през последните дни. Какво очаквам цял живот? Каква награда? Каква реализация? За какво е всичко това? Изпитвал съм мигове на силна радост, както в миналото, така и сега. Но те винаги се промъкват крадешком, неканени и без предизвестие. Това засилва подозрението

ми, че няма нищо друго, освен илюзии и фантазии, предназначени да стимулират разсъдъка.

Но едно от удоволствията, които с нетърпение очаквах, когато бях трийсет-четирийсет годишен, беше да наблюдавам как децата ми растат и стават самостоятелни и непряко да участвам в борбата им за по-добър живот — какъвто и да е той. Но това така и не стана. Още една надежда, изпарила се във въздуха. Би било хубаво, ако съхраня тези *илюзии*, но трябва да внимавам да не чакам твърде дълго и накрая да остана с тръпчивия вкус на разочарованието. Това може да се случи много лесно.

Децата ни вече са независими и в живота им сега няма място за Лор и мен, освен може би като част от тяхната *илюзорна* система. В най-добрия случай ние сме нещо като трамплин за скачане във вода или боксова круша. Но така и би трябало да бъде.

Границата между желаното и действителното е безвъзвратно размита.

Майк се качва по стълбите. Целият е покрит със сняг. Сигурно е било много трудно да кара мотоциклета по онзи хълм. Носът му е зачервен, а очите блестят. Все едно в къщата е влязъл един млад Дядо Коледа, който носи радост и загадъчност от Северния полюс. Той изтърска снега от дрехите, косата и брадата си и сяда между Лор и Маги.

Сетне запява следващата песен — точно онази, която е на ред. „Радост за света“. Пеем прочувствено. Майк още е развълнуван от снега и пътуването по хълмовете. Отмерва такта и ни ръководи. Животът не може да бъде по-хубав. Де да можех да капсулирам всичко това и да си пускам по малко, когато искам.

Поглеждам часовника си. Осем и трийсет. „Средноощната“ литургия в Лини е в девет. Няма начин да оправдая желанието си да отида на тази литургия. Не съм набожен и не холя на църква. Ако се придържам строго към дефиницията, аз дори не съм християнин, нито привърженик на някоя религиозна догма, но в мен има *нещо* религиозно — вероятно езическият ми интерес към мистичното. Литургията е като гвоздеите на разпятието — нещо реално, с което се прикрепя никаква мечта, желание или беспълтен идеал.

Всяка Коледа посещавам местната литургия. Правех го още когато я отслужваха в полунощ. За мен тя е част от Коледа. Харесва ми как хората се събират посрещу нощ. Идват дори такива като мен, които обикновено не ходят на църква. Събираме се под купола на църквата, където се ожениха Маги и Джордж и присъствах на погребенията на някои от селяните, включително на мосю Калве и на мадам Журдан. За мен това е все едно да се сбогуваш с изминалата година и времето и да поздравиш новата — каквато и да бъде. Поредната стъпка към моето изчезване.

Рекордът ми за всички времена е счупен, когато четири коли спират с предложение да ме закарат до върха на хълма. Сигурно вече знаят, че обичам тази разходка по това време на годината, но сега вали сняг и им се струва невероятно.

Пътят не е хълзгав, но се радвам, че съм обул гумени ботуши с дебели подметки. Ако бях с обикновени обувки, щях да сипя сняг наляво и надясно. Студено е и духа вятър, но не силен.

Поемам по последния завой, минавам покрай кръста встрани от пътя и виждам мъглявите светлини на Лини. Площадът се изпъльва с коли. Там има и паметник на загиналите във войните: най-много в Първата световна, неколцина във Втората и само един в Алжир. Паметникът представлява статуя на пехотинец. Той стои в мрака, ръждясал, покрит със сняг и вторачил незрящ поглед в заснежената река. Статуята вероятно е „по-реална“, защото много повече хора я виждат, помнят и честват, отколкото онези, заради които е изваяна — всички отдавна изгнили в земята в различни краища на света. Този войник трябва да стои в родината си и да пази това място, църквата, приятелите си и потомците им.

Изтупвам крака, за да ги отърся от снега и се настанявам до страничната врата, която се намира на половината разстояние от олтара. Това е обичайното ми място. Сядам там, защото винаги мога да се измъкна, ако литургията стане скучна.

Проповедникът е голям загубеняк. Предполагам, че епископът изпраща тук само такива. В района има множество болни и възрастни хора, а той никога не ги посещава и утешава. Непрекъснато обикаля с автомобила си „Симка“ и ходи на гости на всички „зnamенитости“ в

радиус от петдесет километра. В крайчата на устата му вечно е вътъкната тъмножълта цигара „Галоаз“ и той говори, без да я маха оттам. Пали я често, сякаш е лула, но явно не може да я поддържа запалена, защото е просмукана със слюнка. Облича се в тъмносиво, вместо в черно, дебел е и смърди. Собствениците на големи къщи и имения в района вероятно се страхуват от посещенията му.

Не виждам каква е ползата от една проповед, но ако можех поне да разбирам какво говори, това би ми помогнало. Мисля, че е заради цигарата или защото говори на силен морвански диалект. Ала се оказа, че никой от местните хора не го разбира.

Филип твърди, че не знае такъв диалект, а той е чувал множество наречия, докато е бил в Алжир като пехотинец по време на онзи налудничав френски период.

Проповедникът изважда цигарата от устата си, само когато застава на олтара и се опитва да общува с хората, но дори тогава речта му е неразбираемо мърморене. Младите му помощници, децата на мосю Пинсон, непрекъснато се смущават и грешат и мосю кюрето прахосва половината време, предназначено за литургията, да ги насочва. Евангелието и проповедта са неразгадаеми. Що се отнася до религиозното стимулиране, по-добре е човек да гледа празна стена.

Но аз съм тук и както обикновено размишлявам по време на морванската коледна литургия. Първо правя кратко визуално пътешествие по четиринайсетте картини, изобразяващи мъките на Иисус. Мисля за родителите си и какво е да си мъртъв. Опитвам се да почувствам какво означава да си жив и да се носиш на онова вълшебно килимче, наречено време.

Мадам Полико, съпругата на кмета, е подредила коледната украса с яслата и младенеца, която се намира точно пред мен. Вдигам глава, за да видя дали някое от действащите лица или животните не е на мястото си и дали има нови, но всичко е както преди. Това ми вдъхва увереност. Затварям очи и се опитвам да се пренеса две хиляди години назад и да се прехвърля от влажния и студен Морван в онази суха пустиня. Не се получава.

Коленичил съм, така че мога да мина за религиозен фанатик. Смесицата от миризмите в църквата е едно от нещата, заради които съм тук. Дрехите на енориашите ухаят на камфор. Ароматът на стария тамян се примесва с пресния, а стените миришат на вар и

същевременно на влага и плесен. Господи, ако тук не мога да се измъкна от привидната простота, че съществувам, тогава къде другаде? А може би *наистина съм реален*.

Ставам, коленича или сядам в зависимост от хода на литургията. Гледам какво правят хората пред мен. Тук, както и в Америка, няма последователност в литургията. Огромната мрежа на Ватикана явно е претърпяла провал.

Пея френските коледни песни, най-вече „Роди се Божи син“. След обичайното несигурно начало, всички започваме да пеем с удоволствие. Гласовете ни и телесната топлина временно надделяват над тишината и уханието на гробове. После се нареждам на опашката за причастие, взимам в ръка нафората — светотатство за моята младост — и я слагам в устата си да се разтопи. Вкусът ѝ е нещо, което не се променя. Когато бях малък, мислех, че в нафората има вино. Тогава още не бях проумял практическите аспекти на светото причастие. Едва на десет години разбрах, че само свещеникът може да приема пълно причастие — хляб и вино. Но си въобразявах, че има вино.

Трескаво си пожелавам разни неща. Това може да се нарече молитва. Моля се да изкараме Коледа, без някой да остава насъкърен. Очакванията могат да бъдат непосилни, а движенията на любовта — непохватни, когато чувствата са силни. Надявам се, че постъпвам правилно. Отправям горещи пожелания за Лор и мен. Не знам дали ще излезе нещо, но се опитвам. Свързват ни толкова много неща, че би било глупаво да загубим всичко, смачкано върху непримиримите скали на справедливостта и гордостта.

Разходката надолу по хълма е чудесна. Не е толкова тъмно както в нощта, когато брах бодлива зеленика или снощи, докато отсичах елхата. Снегът отразява и увеличава всичко, което пада от онова оловносиво, тежко и пълно с вода небе. Покрай мен минават седем коли и аз махам на всяка, давайки им знак, че предпочитам да вървя пеша. Нищо чудно, че смятат американците за откачени — в моя случай не са попаднали на съвсем произволна мостра.

Прибирам се вкъщи. Всички са се издокарали за морванската Бъдни вечер. Това означава да облечеш най-чистите си дрехи, да измиеш лицето си и да се срешеш. Както и очаквах, Бен е предпочел да остане в мелницата. И може би така е по-добре, защото през цялото време ще чете и ще вдига ръка в знак, че не харесва онова, което

поднасят. За дете, израснало предимно във Франция, той има много ограничен вкус. Маги очевидно не проявява интерес към увеселението. Никол е превъзбудена. Лицето ѝ е зачервено, а движенията — отривисти, но мисля, че това изразява нещо повече от очакване.

Иска ми се да се спра по-обстойно на едно странно явление, характерно за Морван, макар да смяtam, че е само местна особеност.

Тук има необикновено голям брой приемливи, но несклонни да сключат брак ергени. Възрастта им варира от двайсет и три — на колкото е Никол — до четирийсет години. Само в нашето село това са Филип — на трийсет и седем, Жак — на двайсет и осем и Клемент. В Миле и в Уи Билар има по двама, а в Уи дъо Бра — още един. Всички те живеят на около километър един от друг.

Помежду им съществува приятелство. Поддържат се и ходят предимно на лов. Присъстват на всички сватби и танцуваат цяла нощ. Има ли празник, в съответния град се издигат естради и ергените обикалят района в радиус от петдесет километра. Мисля, че танцуваут и пият, но преди всичко се присмиват един на друг.

Тази вечер ще дойдат всичките.

Не ми е приятно да нахлувам в тяхната клика. Не мисля, че някой от тях е отявлен хомосексуалист. По-скоро са нещо като отбор по боулинг, група за покер или спортен клуб.

Тази година този мъжки кръг претърпя две загуби, но те не се дължаха на женитба, а на смърт. Първият беше един от братята Карон. Двамата имат ферма на хребета на южния хълм. Майка им почина преди пет години и оттогава живееха сами. Работеха заедно на нивите. Големият беше по-сдържан. Носеше очила и беше як, набит, трудолюбив и хубав. Все се усмихваше. Малкият беше достатъчно пълен, за да се нарече дебел. Всъщност, би могъл да бъде, ако не работеше толкова много. Беше грозноват и обичаше да говори. Взаимоотношенията им бяха като между Джордж и Лени от „За мишките и хората“.

Бяха известни със силата и готовността си да помогнат. Големият се казваше Пол, а малкият — Рири. Не знаем откъде идва това име.

На Великден Рири, който беше на трийсет и пет, откри, че страда от неизлечим рак с разсейки из цялото тяло. Почина след три месеца. Казаха ми, че накрая бил станал кожа и кости.

Сега Пол работи сам. Кима ни, когато минава с трактора си, но това е всичко. Живее сам в голямата и усамотена ферма на хребета. Мадам Лемоан и мадам Калве се притесняват за него — с какво се храни и дали почиства дома си.

Тази вечер той трябва да дойде на празненството. За пръв път след смъртта на брат си ще се появи на обществено събиране.

Както вече казах, малкият син на мосю Будине също загина насекоро. Беше убит при мотоциклетна катастрофа. От две години участваше в нашите увеселения. Все се шегуваше. Беше умно и мило момче. Странно е, че тази година младите няма да бъдат сред нас. В групата за Бъдни вечер има повече от пет жени над седемдесет години, плюс мадам Калве, Лор и аз, които сме на петдесет. Тази реалност е само въпрос на консенсус и не е по-различна от другите тъй наречени реалности.

Надявам се, че Никол и Маги ще участват в празника. Когато бяха малки, не искаха да идват, а после — да си тръгват. Дъщерята на мадам Калве, Кати, която е колкото Маги, изпълнява главната женска роля.

Лор определено не е такъв тип. Участва в разговора, яденето, смеха и празненството, но краят, когато започва замерянето с храна и лудешките местни танци, не е за нея. Това не и моята представа за развлечение. Мисля, че дълбоко в душата си съм градски сноб.

Местният танц се нарича буру. В звученето на музиката има нещо староирландско, шотландско или може би баварско. Традиционните инструменти са акордеон, цигулка и нещо като гайда. Танцът се състои предимно от тропане.

Има лесни за усвояване движения, но аз все ги забравям и всяка година трябва да ме учат наново — вече за дванайсети път. После има въртене, полюшване и смяна на посоката при по-мистичните елементи на музиката.

Онези, които не танцуваат, пляскат с ръце и тропат с крака, а всички крещят и свиркат. Забавно ми е в продължение на един-два танца, докато го науча, но сетне еднообразната музика ме отегчава. Макар да сменят грамофонните площи, струва ми се, че мелодията е една и съща.

Вървим покрай езерото и си светим с фенерче. Къщата на мадам Калве е осветена. Надявам се, че никой няма да повдигне въпроса за моето падане във водата.

Трябва да е било след третата или четвъртата Бъдни вечер, когато на връщане цамбурнах в езерото. Дълбочината на онова място беше само около метър, но това беше най-смешното, което се случи. Лорета беше убедена, че съм пиян и аз наистина бях пил. Вината са едни от най-хубавите през годината, но аз бях по-скоро уморен, а краката ми — вцепенени от тропането.

Почукваме на вратата и влизаме след груповия вик „*Entrez*“. Местата ни са запазени. Следва истинска вихрушка от целувки и благопожелания. Целувам повече сбръчкани лица отколкото много мъже правят през годината, с изключение вероятно на геронтофилите. Ръкуването с всички тези съсухрени и подпухнали пръсти е още едно изпитание. Но се научих да се справям и с него — задържа ли ръката си или я отдръпна рязко, пръстите ми ще бъдат смачкани.

Настанявам се между мадам Лемоан и мадам Калве. Причината да седя там е, че и двете не обичат стриди и ги трупат в моята чиния.

Не броя, но вероятно изяждам около петдесет, като по този начин удвоявам годишната си консумация. Много са вкусни. Любимият ми вид. После се залавям с двойна порция кървавица и с една от карантията. Няма да успея да стигна до основното ястие — бъдника.

Пийвам още вино и се опитвам да се отпусна и да не бързам. Искам тази нощ да се наспя добре, за да се чувствам страховто на Коледа.

Свинското е чудесно. Отрязали са филето около рибиците и са го препекли. Сготвили са го с бира и лук и са го поднесли с варени картофи. Хубаво е, че пак се правя на прасе. Мисля, че в случая сравнението е дословно. Но си сипвам втори път.

Следва бъдникът и пенливото вино. Шампанското е твърде скъпо и селяните са донесли бяло вино от региона покрай Лоара. Вдигаме наздравица. Виждам, че Маги и Лор се готвят да се измъкнат

крадешком, а Филип и Патрик се замерват с топчета хляб. Не след дълго ще започне истинска вакханалия.

След бъдника Жак Калве изважда пет бутилки местно вино и ги трясва на масата. Има достатъчно пие, за да напълним три-четири приюта за алкохолици. Филип включва грамофона — малък, преносим и поставен на масата, до типичната морванска миниатюрна елха — и слага една от изтърканите плохи с местна танцова музика. Време е за тропането.

Учудващо е, че вече никой не се срамува и притеснява. Сигурно виното е помогнало. Патрик и Жак преместват масата и аз грабвам ръката на мадам Лемоан. Нареждаме се за танца. Макар на осемдесет и с прекаран инфаркт, тя е една от най-добрите танцьорки в селото. Мадам Калве танцува с Маги. Никол хваща Пол. Музиката засвирва и ние започваме да тропаме, да се въртим и да се полюшваме, бълскайки се в масата и големия стенен часовник. Води ни Кати, дъщерята на мадам Калве. Тя танцува с Патрик, а Филип с Лорета. Още никой не се е напил, но настроението е приповдигнато. Лор се усмихва. Лицето ѝ е като на актриса от японския театър Но.

Изиграваме три танца. Сега е моментът да се пие от местното вино. Отново си казваме „Наздраве“ и мъжете изпиват тази отрова. Аз сърбам на малки глътки и внимателно. Ники и Маги кашлят и от очите им бликат сълзи. Трябваше да ги предупредя. Лор държи чашата си и се усмихва, но не пие, после незабелязано я оставя на масата. Поглежда Маги и двете започват да се промъкват към вратата. Ники им прави знак, че ще остане. Пол я държи за ръката с огромната си лапа. Лицето му е зачервено. Усмихва се искрено, Филип слага отново първата плоча и всички ставаме. Чашите пак се пълнят с вино. Трудно е да се каже дали ще паднеш от пие или от умора. Някои изчезват за малко, после се връщат. Тази година не хвърляме толкова много храна както друг път. Не знам дали това е признак на благоденствие или на задаваща се лоша реколта. Все едно да предсказваш какво ще бъде времето, като гледаш дали кравите стоят или лежат. Май имаше някаква връзка, но не мога да си спомня каква.

Изтощен съм, преди да удари един. Ники остава. Лицето ѝ е зачервено и изглежда е обявила някакво състезание по танци на Кати.

Мъжете танцуват така, че са се изпотили като прасето, което заклаха. Момичетата непрекъснато измислят нови стъпки и движения. Рокът изглежда си пробива път в традиционните морвански танци. Всички са изпаднали в екстаз и сигурно ще си счупят я вратовете, я краката.

Минавам покрай езерото, без да падна във водата. Продължава да вали. Всичко е засипано с около двайсет сантиметров сняг. Обхващам с поглед побелялото езеро. Обзала гам се, че ако вляза в него, няма да потъна. Мога да изпълня коледен номер — ходене по вода, но не съм готов да рискувам.

В мелницата е топло. Слагам две цепеници в огъня, сетне поглеждам големия пън, който отделих за през нощта. Намествам го между двете дървета. Той няма да гори цяла нощ, но ще изльчва топлина и вероятно ще поддържа жарта, докато стана да отида по малка нужда. Със сигурност ще го сторя, защото пих много вино.

Събличам се и лягам до Лор. Тя винаги измънква нещо, когато разбира, че си лягам, но всъщност спи дълбоко. Лежа в тъмнината и се чувствам обкръжен и покрит от снега. Надявам се, че Ники ще се върне скоро. Не бива да заспивам. Ще я чакам, но едва ли ще успея. Унасям се, когато осъзнавам, че не сме закачили чорапи над камината. Години наред провесваме шест различни по размер и цвет чорапи и ги напълваме с подаръци. Пишах дълги коледни писма със заоблен почерк и снежинки вместо точки. Тъжно е, че някои неща свършват. Трябва да се подгответя.

V
ПЕТ ЗЛАТНИ ПРЪСТЕНА

ЛОРЕТА

Кой би предположил, че след шестмесечно прекъсване, ще ми дойде менструацията? Дори не нося нищо със себе си. Ще помоля някое от момичетата. Коя ли ще се смути най-малко? Може би Никол.

Макар че моментът е крайно неподходящ, аз се радвам. По всяка вероятност това се дължи на вълнението и притеснението, че семейството ще се събира, сякаш нищо не се е случило, докато единственото ми желание е да се съсредоточа върху онова, което става с Пит и мен. Понякога ми се струва, че ще полудея. Надявам се, че не говоря насиън — толкова съм разстроена.

Пък и децата изглеждат уязвими и объркани. Нуждаят се от обич. Липсва им нещо, но не могат да го поискат. Или може би само аз имам такова чувство. Вече не знам къде съм и какво всъщност желая. Тялото ми има свой разум. А вероятно това е собственият ми разсъдък, но не съм го съзнавала.

След закуска ще помоля Никол за нещо, което ще й се види най-смешното на света — майка й, преминала вече средната възраст, има менструация. Но аз се чувствам добре. Сякаш не всичко е свършило и у мен още функционира жената, която се опитва да демонстрира своята същност.

А и Уил се държи странно. Все едно гледаш бикоборец в тесни панталони, лъскаво елече, наметало и пика, който тича из арената и уплашен до смърт се навежда зад всяка барикада, а бикът дори не му обръща внимание. Понякога животът с фанатизиран онтолог е труден, но Уил минава всякакви граници. Сражава се със сенки. Не, не е така. Мисля, че знае това, но не го съзнава. Господи, не съм сигурна, че ще издържа.

Надявам се, че момичетата и Майк ще побързат да си тръгнат и ще останат само за годишнината ни. И без това в Париж ще им бъде по-забавно. Така ще бъде най-добре за всички ни, особено като се има предвид емоционалния ми срив. Кръвното налягане на Уил сигурно се е повишило. Трябва на всяка цена да говоря с него. Така не е честно нито за него, нито за мен.

Дали знае? Може би е от онези мъже, които умелят да се примиряват с такива неща — не казват нищо и после изчезват. Изчезването е негов специалитет. Понякога говори часове наред как хората нямало да виждат нищо, ако очите им били достатъчно бързи. Само ни се струвало, че виждаме, защото не сме можели да спрем движението на електроните в атомите, на атомите в молекулите и тъй нататък. Твърди, че сме били изпразнени от материя — по-кухи и от небето. Човек може да се побърка, като го слуша.

А после ще остана съвсем сама.

Преди три седмици, когато Пит ми каза, че го връщат в Кънектикът, помислих, че няма да го преживея. Имах чувството, че ми отнемат най-желаното нещо. Смятах, че бих отишла навсякъде с него и бих направила всичко, каквото и да се случи.

Но Пит не ми спести нищо. Имел задължения към Каролин и децата си. Изгубил първото си семейство след развода и не искал това да се повтори. Мисля, че той страда колкото мен, но два брака са му достатъчни.

Наблегна на факта, че моите деца са големи, но неговите не — едното е в трети, а другото в пети клас.

Пит е почти пет години по-голям от мен. Женен е за втори път. Другите му две деца са на същата възраст като Майк и Никол.

Едно от нещата, които харесвам у него, е откровеността. Бързо взима решения и не се страхува да каже какво мисли. В същото време е напълно отдален на онова, което върши. Жivotът му не е сложен — няма сенки, нито смущаващи загадки.

И когато стана дума за това, той ме накара да разбера, че и аз няма да напусна семейството си.

Но, Господи, трудно ми е да го преживея и да се откажа след двете чудесни години, които прекарахме заедно! Кратките мигове, които краяхме от обичайния си живот, бяха наситени с чувства.

Не знам как ще продължа да живея. Карам я ден за ден и полагам големи усилия, опитвайки се да забравя и същевременно да не забравя. И през ум не ми е минавало какво означава една страстна любов.

Но знам, че трябва да кажа на Уил. При това скоро. Убедена съм, че последните години са били ужасни за него, защото сърцето и мислите ми бяха другаде. Нямам представа как ще го приеме. Той е

непредсказуем. Как бих могла да му обясня колко много обичам Пит, как започна всичко и какво се случи?

Обикновено майките приджуряват първокласниците в първия учебен ден. Пит беше единственият татко. Ала не се набиваше на очи, не се пречкаше и помагаше на малката Дана, като в същото време я оставяше да общува с другите деца.

Той е висок почти колкото Уил, но е плешив и има прошарена брада. Съвсем не прилича на служител в многонационална компания. Има проницателни сини очи и червендалесто лице. Предните му два зъба са раздалечени. Пит е едър и пълен и изглежда тромав, но движенията му са бързи.

Много по-възрастен е от другите бащи — онези, които тогава не бяха в училището. Щях да се запозная с тях едва на първата родителска среща или открит урок. Разбрах, че работи в Ай Би Ем — компанията имаше представителство в Париж от година и половина.

Той идваше много по-често от майките и аз предположих, че ще започне да ме поучава. За повечето майки, които са на възраст между двайсет и пет и трийсет и пет години, аз съм нещо като заместник-майка, докато са тук, във Франция, а за децата — по-скоро баба. Наблюдавам тази постепенна промяна в продължение на петнайсет години, откакто преподавам в Международното училище. Отначало хлапетата често се изпускаха и ме наричаха „майко“ или „мамо“, но напоследък това се случва все по-рядко. Сега съм предимно госпожа Кели или „учителката“.

Той дойде един ден, когато децата влизаха в час по френски. Покани ме на кафе в едно заведение наблизо. Мисля, че тогава за пръв път напуснах училищния район по време на учебни занятия. Увлякохме се в разговора — първо за Дана, а после за нас двамата — и толкова се задълбочихме, че закъснях да взема класа си от часа по френски.

Не знам как го правеше, но след това започна да идва често. Пиехме кафе и разговаряхме. Свикнах да живея в очакване и с надеждата, че ще дойде. Чувствах се възрастна и същевременно млада.

Пит сподели колко е несполучлив бракът му с една жена, почти двайсет години по-млада от него. Чувствал, че е много по-възрастен от

своите петдесет и три, а Каролин — по-млада от нейните трийсет и пет. Тя била нещастна в Париж и искала да се върне в Америка, но на Пит тук му харесвало. Открил няколко чудесни ресторанта и искал да ги посети заедно с мен.

Беше толкова лесно. Казвах на Уил, че имам родителска среща или отивам на посещение и всичко беше наред. Не си спомням да ме е питал къде ходя, нито какво правя или с кого. Понякога си мислех, че не му пуха, не е достатъчно отдален на брака ни, за да го интересува и е безмерен egoист. В някои отношения той беше само сянка на съпруг.

Една голяма част от разбиранията на Уил за хубав живот и как трябва да живеят хората е никой да не кара другия да прави онова, което не иска. Винаги се е държал така с децата. Това ме влудяваше. Не им даваше никакви напътствия. Те трябваше да се справят сами. Объркаха ли се, идвала при мен.

Двамата с Пит посетихме няколко чудесни ресторанта. Една вечер отидохме дори в „Бато Муш“. Страхувах се, че някой може да ни види. Пит ме успокояваше, като повтаряше, че Париж е голям град и дори да ни видят, няма да повярват. Той нямаше проблеми върху, защото в Ай Би Ем го караха да работи, колкото пожелаеха. Всъщност, фактът, че почти няма контрол над живота си, го беспокоеше. Освен това можеха да го преместят когато и където поискаха. Пит казваше, че това го кара да се чувства като дете.

Няколко месеца се срещахме така, веднъж седмично, когато една вечер, както се държахме за ръце под масата и пръстите му се плъзнаха по коляното и нагоре по крака ми, той предложи да отидем в някой хотел.

Уплаших се до смърт. Знаех, че искам да го направя, но се страхувах. Дори не бях помисляла за такова нещо. Освен това се боях, че ще бъде както с Уил, ще се стегна и ще разваля всичко. Не знам защо, но сексът винаги ме е плашил, още когато бях малко момиче. Трудно е да се повярва, но никога не съм мастурбирала. Уил ме караше да отида на лекар, но аз се страхувах да направя дори това. Накрая, когато след повече от година съвместен живот, Уил и аз още не бяхме имали полово сношение, аз се консултирах с жена гинеколог. Тя ми даде някакви хапчета и комплект черни пластмасови пениси, с които

да се разширявам, и най-после Уил успя да проникне в мен. Но винаги ме болеше. Дори след като родих Маги и стана по-лесно, пак не ми доставяше удоволствие. Аз съм романтична и обичам да чета такива книги. Чувствам се неловко по време на полов акт. Все едно ми отнемат най-съкровеното.

— Откровено казано, Пит, мисля, че идеята не е много добра. Взаимоотношенията ни са толкова хубави. Ще ми бъде неприятно, ако те загубя.

— Но как би могла да ме загубиш? Убеден съм, че можем да бъдем и по-близки. Знам, че ще чувстваме чудесно в леглото.

Но аз не се предавах. Може би просто изпитвах вина, но всъщност не бях готова. Знаех, че искам да опитам какво еексът с него, но се страхувах.

После в колата се държахме като младежи — толкова бяхме възбудени. Той продължи да настоява да отидем в хотел и накрая аз бях почти готова да рискувам всичко, само за да бъда с него и да усещам допира на гъсто окосменото му тяло. Но ставаше твърде късно. Бях казала на Уил, че ще имаме съвет за „мисловните умения“, но нямаше начин да му обясня къде съм била, ако се приберях вкъщи след полунощ.

Въпросът беше там, че Уил вероятно нямаше да попита, нито дори да забележи закъснението ми. Ако нямахме гости, той обикновено заспиваше преди единайсет. Пък и на другия ден трябваше да ставам в седем и трийсет и да преподавам. Държа се ужасно с децата, ако не съм спала осем часа.

После, следващата събота Пит уж трябваше да замине за Брюксел, а аз — да участвам в някакви опреснителни курсове. Уил имаше три часа и конференция. Бен щеше да ходи с приятели да разглежда пощенски марки, а сетне на кино. Това беше идеалната възможност. Можех да разчитам най-малко на пет часа, дори повече. Знаех, че ако поискам, ще отида с него.

Облякох най-съблазнителното си френско бельо, което Никол ми бе подарила за Коледа. Не беше черно, но оскъдно, прозрачно, дантелено и с цвят на ягоди. Никога не съм имала такова нещо, нито бих се осмелила да го облека.

Напръсках се с хубав френски парфюм — любимия ми „Ecusson“. Уил ми подарява по едно шишенце за всяка Коледа. Току-що си бях направила косата. Съзnavах, че изглеждам добре за жена на моята възраст.

Срещнахме се в кафенето, където обикновено ходехме. В дъното имаше едно потайно кътче, далеч от улицата, където никой не можеше да ни види. Когато влязох, Пит вече беше там. Трябваше да е заминал за Брюксел в девет часа, а тогава беше девет и половина. Дъхът ми секна и краката ми се разтрепериха толкова силно, че едва се държах да не падна. Той ме целуна — страстно, с език — и плъзна устни по шията ми. Изненадах се, че е толкова силен и колко добре се чувствам в прегръдките му.

— Не тук, Пит. Някой ще ни види. Държим се прекалено свободно, дори за разбиранията на французите. Онези типове на барчето ни гледат.

— Наел съм стая. Точно зад ъгъла. Ще дойдеш ли с мен? Можем да останем цяла нощ, ако стъмнееш да се измъкнеш.

Бях твърде смутена, за да отговоря, но кимнах. Той плати сметката и излязохме. Хотелът беше съвсем наблизо и двамата безпрепятствено се качихме по стълбите. Пит ме вдигна на ръце, прекрачи прага на стаята и нежно ме сложи на леглото.

Съблече ме бавно, като ме целуваше навсякъде. Когато останах по онова зашеметяващо ягодоворозово бельо, той стана и внимателно започна да сваля дрехите си, без да откъсва поглед от мен. Гледах ръцете му, докато разкопчаваше ризата и колана си. Панталонът му падна на пода и Пит се усмихна, после събу гашетата си. Пенисът му беше възбуден — огромен и дълъг, не толкова дебел като на Уил, но извит.

Наведе се към мен и разкопча сутиена ми. За пръв път носех сутиен със закопчалката отпред, между гърдите, но Пит знаеше къде да я намери и как да я разкопчее. Ръцете му не трепереха. Не се суетеше. Беше съвсем различен от Уил. Внимателно надигна тънкия сутиен и аз отметнах от раменете си презрамките. Имам късмет, че гърдите ми все още са хубави. Не са се отпуснали и зърната им са розови като на момиче. Той започна да ги целува, а после плъзна устни по тялото ми.

Направи с мен неща, за които не бях и сънувала, нито чуvalа. Вместо да се стегне, тялото ми започна да откликва и сякаш пееше под

неговия допир. Сетне, след като почти веднага проникна в мен, аз изпитах първия си оргазъм. Останах изумена, защото не го очаквах и нямах време дори да се замисля дали се страхувам. Предполагах, че ще изпища или ще се разплача. Гърчех се и се извивах, и дори се надигнах, но Пит ме бутна на леглото.

Бяхме се слели в едно. Тялото ми се тресеше конвулсивно и трепереше, а Пит продължаваше да се движи бавно и настоятелно, прониквайки дълбоко в мен. Вълните идваха една след друга, докато накрая помислих, че ще ме погълнат. Хрумна ми, че една възрастна жена като мен може да получи сърдечен пристъп, но не исках всичко това да спира.

Пит тласкаше все по-силно и бързо, докато и той — пъшкайки и стенейки — изведнъж се скова. Притисна се още по-надълбоко в мен и сетне бавно започна да се отпуска.

И двамата бяхме облени в пот. Леглото и завивките бяха влажни. Той се претърколи на сухата страна и ме сложи върху себе си. Завихме се и заспахме. Не мисля, че можех да остана будна.

Спомням си, че на сутринта усещам езика на Пит в ухoto си. Лежа върху него. Надигам се на колене и го възсядам. Той обвива в шепи гърдите ми и ги целува, после ги притиска една към друга, за да засмуче и двете зърна и прокарва език по тях. Чувствам, че отново съм възбудена. Пенисът му е опрян до бедрото ми. Протягам ръка да го докосна. Твърд е. Стискам го. Усещам, че пак подлудявам. Пит го пълзва в мен и аз се нагласям върху него, после се надигам, докато почти излезе и отново се нахлузвам. Гледам го в очите. Той също. Бавно продължаваме така. По устата и очите му разбирам кога да забавя и кога да ускоря ритъма. Чувствам се като истинска любовница. Радвам се, че му доставям удоволствие и същевременно се отдавам все повече на себе си. Усещам прииждането на конвулсиите — все едно раждам, но не боли.

Този път изпитваме оргазъм едновременно. Истински сблъсък. Едва сега разбирам значението на неща като любовни ухапвания и драскотини по гърба. Виждала съм такива резки по телата на хората на плажа и винаги съм имала чувството, че това е някакво самохвалство и проява на взаимна агресивност за демонстриране на превъзходство над другите. Комбинацията от сила, нежност, грижовност и страсть е

съкрушителна. Струва ми се, че това продължава цяла вечност и същевременно — кратък миг. Отново заспиваме.

Събуждам се и виждам, че Пит стои до леглото.

— В колко часа трябва да бъдеш вкъщи?

— Имаме още много време, Пит. Не ме оставяй.

— Наближава шест. Искам да се върна в леглото при теб, но можеш ли да останеш цяла нощ?

Скачам и запалвам нощната лампа. Господи, наистина е шест без десет. Няма начин да обясня къде съм била девет часа. Божичко!

Заставам до Пит. Той ме притегля към едрото си и кораво тяло, прегръща ме и ме целува.

— По-добре да се прибираш. Кажи, че някоя колежка те е поканила на обед. Ще измислиш ли нещо? Аз ще остана тук. Ако можеш да се върнеш, направи го. Не знам за теб, но аз никога не съм бил толкова развлънуван.

Знаех, че говори сериозно, предимно защото и аз изпитвах същите чувства. Но наред с това се притеснявах за прибирането си вкъщи.

Нахлузих набързо дрехите си и отново се целунахме. Пит се изтегна на леглото, за да ме гледа как се обличам. После стана и се приближи до мен. Още беше гол и отново възбуден. Посочи пениса си и рече:

— Виждаш ли? И той не иска да си отиваш.

В този миг бях в състояние да се съблека и да легна до него, но начинът на живот, който бях водила, ми въздейства. Не можех да го направя.

През следващите осемнайсет месеца ние се възползвахме от всяка възможност да се срещаме и винаги бяхме обезумели като първия път. Помежду ни сякаш имаше нещо химично — както в час по химия, когато изливахме прозрачното съдържание на две епруветки в колба и течността започваше да дими, да клокочи и да променя цвета си. Ние бяхме същите. Но не губехме останалото от себе си — развлечението, радостта и удоволствието, че сме заедно и споделяме мислите си. Сексът беше отделно — нещо, което според мен и двамата не очаквахме.

Знам, че започнах да се променям. В някои дни се чувствах красива. Обличах се по-грижливо, стараех се да изглеждам по-привлекателна и сияех, когато отивах на среща с Пит. Нямам представа как Уил е пропуснал да забележи всичко това. Понякога заставах пред него и се молех да ме види и да разбере, че с мен става нещо важно. Изпитвах желание да му кажа и да споделя радостта си. Но не можех. Вероятно това доказваше, че никога не съм вярвала на приказките му — как хората, които се обичали, искали другият да бъде щастлив, независимо от всичко.

Но сега се налага да му кажа. Ако ще бъдем заедно до края на живота си, той трябва да знае това. Само не съм наясно как ще го възприеме — Уил е непредсказуем. Ще изчакам, докато по-големите деца заминат за Париж. Бих искала и Бен да отиде с тях, но това е невъзможно.

В известно отношение Бен и Уил си приличат — и двамата отбягват да се изправят пред действителността. Бен се крие зад книгите си, а Уил се затваря в себе си. Е, разбира се, само когато не търчи като луд насам-натам, не оправя нещата и не покровителства всички, независимо дали те го искат или не.

Вече дори не съм убедена, че знам какво е любовта. Може би това понятие е само заместител на живота. Започнем ли да усещаме, че губим интерес към живота, а детството, игрите и радостта отминат, ние прибягваме до идеята за любовта.

Не знам какво изпитват един към друг Майк и Женевиев и доколко използват взаимоотношенията си, за да възпрат настъпването на зрелостта. Пък и много често любовта се превръща в бягство от онова, което се смята за действителност. Господи, започвам да разсъждавам като Уил!

Преди да срещу Пит, никога не съм се увличала по някого. Мисля, че не знаех дори какво еекс. Съзнавах, че съм способна да изпитвам силни чувства — личната ми сигнална система винаги беше на мястото си и слушаше, но никога не ме изоставяше и нищо не забравяше. Имам чувството, че Уил е същият.

Вече не съм сигурна и чия е вината. Нямам представа защо Уил така и не ми помогна да изпитам оргазъм и да дам воля на страстта си. Знам, че го искаше. Не мога да лъжа. Съзнавам, че проблемът е предимно у мен, но Уил не направи нищо и не пое инициативата. Той е

предпазлив и колеблив. Дори да се престоря, че изпитвам оргазъм, какво всъщност би означавало това?

Но винаги съм искала да стигна върха едновременно с него. Някак стана така, че беше невъзможно да говорим по този въпрос, а после дори не изпитвахме желание да обсъждаме нищо, свързано съсекса. Самата мисъл за Пит ме възбужда. Но чувствата ми към Уил са различни. През последните години той дори не направи опит да ме целуна с език. Отказа се. Прегръща ме в леглото, притиска се гълъвно до гърба ми и милва гърдите ми, но това е всичко.

А четирите ни деца са чудесни. В живота ни има много малко спорове и никакви шумни скандали. Никой от нас не е заплашвал, че ще напусне, нито дори се е *опитвал* да причини болка на другия. А това е голямо постижение в днешно време и аз съм склонна да го нарека обич.

Но ако децата имат представа върху какво се гради бракът ни, вероятно ще умрат. Слава Богу, че родителите ни са покойници, защото едва ли щяхме да съумеем да им обясним всичко това.

Уил не прилича на никой от хората, които познавам. За човек, който е толкова приказлив, пълен с идеи и наивен, той може да бъде и много потаен. Още не знам какво всъщност мисли.

Когато се запознахме, аз смятах, че Уил само се шегува с приказките и действията си. Постоянно ме предизвикваше и ме молеше да му посоча нещо, което е реално. После разбиваше всичко на пух и прах с екзистенциалните си и идеалистични доводи. Намразих дори името Камю. Накрая му казах да престане и че няма да се омъжа за него, ако продължава с твърденията си — ние всъщност не сме съществували, а любовта ни била открито пространство, ограничено от собствената си нищожност.

Убедена съм, че глупостите му смущават децата. От една страна той играе с тях, сякаш е хлапе. Развърта им невероятни истории, особено онези за Франки Фърбо. Уил твърдеше, че този тип съществува и настоява да вярват в тази измислица. Това беше достатъчно, за да обърка умовете им.

Учил ги е на разни неща и е чудесен преподавател. Но неизвестно защо имаш чувството, че не е край теб, а някъде другаде. Уил е нещо, което съзираш с крайчеца на окото си, но погледнеш ли

натам, той вече е изчезнал. Понякога си мисля, че самият Уил е Франки Фърбо.

Сигурна съм, че живее на друго място — негово лично кътче, където не допуска никой друг. Но предполагам, че с всички е така.

Ала сега на всяка цена трябва да говоря с някого. Боя се, че ако му разкажа за Пит и за случилото се между нас, ще загубим и малкото, което все още ни свързва. От друга страна, може би нещо чисто физическо няма да му се стори достойно за обсъждане. Възможно е да престане да ме уважава, защото съм се вълнувала за нещо толкова несъществено. Не, само се шегувам със себе си.

Господи, какви ужасни мисли в навечерието на Коледа! Винаги се чувствам така в началото на месечното си неразположение. Всичко ми се струва черно и се вгълбявам в себе си.

Трябва да изляза от състоянието, в което се намирам. И без това положението е достатъчно лошо. Щеше ми се двамата с Пит да бяхме отишли някъде миналата седмица. Когато през юли казах на Уил, че бих искала децата да бъдат с нас за Коледа, нямах представа за заминаването на Пит — при това на първи януари. Вероятно никога повече няма да го видя. Божичко, трудно ще го понеса!

Знам, че нещо беспокои Никол. Тя пие вино по онзи безразсъден начин, както правеше Нора, сестра ми, когато се чувстваше зле. Пък и тази нощ стоя до късно и танцува със селските момчета. Опитах се да не заспивам и да я чакам — досущ майка на ученичка. И тогава усетих, че менструацията ми идва. Станах и си сложих малко тоалетна хартия. Надявам се, че ще свърши работа, защото би било ужасно точно на Коледа сутринта да се мия и да пера чаршафи.

Мисля, че Никол не се забавлява. Съжалява Пол и се нуждае от нещо, което да я накара да забрави неприятностите си. Убедена съм, че нещо я измъчва и се чудя какво е то. И толкова е напълняла, че сигурно е по-тежка от Маги, която е цели трийсет сантиметра по-ниска от нея.

И Майк се беспокои за нещо. Може би само защото оценките му този семестър не са добри. Но мисля, че по-скоро е свързано с Женевиев. А вероятно се чувства въвлечен в бъркотията около развода на родителите ѝ. Знам, че на Женевиев ѝ е трудно, но Майк не може да

направи нищо по въпроса. Желанието им беше да се разделят, при това колкото е възможно по-безболезнено. Може би са чакали, докато Женевиев и Морис пораснат достатъчно, за да се оправят сами. В края на краишата, бракът е договор, който може да бъде разтрогнат, когато се изконсумира.

Дали и ние с Уил ще стигнем дотам? Толкова е лесно да изречеш думите, които ще причинят болка. После няма връщане назад. Мисля, че с Уил случаят е точно такъв. Той вероятно тихо ще се оттегли в себе си и ще стане още по-невидим. Едва ли ще се нуждаем от нещо официално като развод. Пит има семейство, затова аз никога няма да се омъжа повторно.

Чудя се как ще го преживея. Може би ще бъда доволна да живея сама с Бен, докато и той замине да учи някъде.

Но Бен ужасно би страдал от отсъствието на Уил. Детето е много чувствително. Наблюдавам го и ми идва да заплача — все едно гледам Уил. И двамата са откъснати от този свят. Знам, че и аз съм странна, затова не се оплаквам.

Най-много обичам да бъда сама. Дори да бях омъжена за Пит, пак щях да се нуждая от уединение. През повечето време се занимавам с разни неща, домакинство, пазаруване, преподаване и с всичко останало, където работата или планирането са основното, и взаимоотношенията с хората, макар да са важни, не са интимни. Тогава играя различни роли и не съм самата аз, нито искрено казвам какво мисля.

И накрая идва интимната страна — взаимоотношенията с хората, които обичам — Пит, Уил и децата.

Това е най-трудното за мен. Държа ли на някого, не мога да му позволя да обърква нещата и да върши глупости. От друга страна, любимите същества могат много лесно да ми причинят болка, но изглежда не го забелязват, затова винаги съм нашрек. *Искам* да се държа интимно, но се страхувам. Дълбоко в себе си не вярвам, че хората, които обичам, ще отвърнат на любовта ми, ако разкрия истинските си чувства.

Преподавателската работа е също много важна за мен. В училище мога да помагам на малките деца да се научат да обичат себе си такива, каквито са. В днешно време обществото се опитва да ги

промени и да ги моделира в нещо нетипично за тях — за удобство на всички останали.

Трябва да призная, че Бен изглежда изобщо не се нуждае от мен. Много е сладък и не се перчи като другите, но е недостъпен за мен — той определено прилича на баща си. Мисля, че Уил обича най-много Бен.

Сигурно смята, че много се е издигнал, защото преподава в Американския колеж. Във Франция сме толкова отдавна, че едва ли някога ще се върнем в Щатите. Не мисля, че на неговата възраст ще получи работа дори в гимназия. В училище не се нуждаят от философи-онтологи.

Уил знае това, макар че никога не сме разговаряли по този въпрос. *Би трябвало* да публикува някакъв материал, но още не е написал нищо. Не губя надеждата да видя негова публикация, но мисля, че няма да го направи. Отказал се е. Той е като мен — обича преподавателската работа и няма нито време, нито склонност да свърши цялата изследователска работа, необходима за изготвянето на нещо, годно за публикуване. Де да можеше да го напише и сподели с мен, вместо да крачи напред-назад и да дърдори как всичко е нищо, следователно, нищото е всичко. Такива приказки ме отегчават до смърт.

Знам, че децата го обичат, но и те като мен се страхуват да не бъдат наранени. Уил може да бъде много жесток, дори без да се опитва или да го желае. Не атакува, а сякаш иска само да изчезнеш и да те направи невидим — все едно вече не съществуваш. И го прави. При това, без да пророни дума. Внушава ти някакво чувство за психична слепота или нещо подобно и ти се изпаряваш. В същото време говори нещо и се опитва да общува, но се отнася толкова сериозно към неща, които не означават нищо за никого, че е непоносим. Отидем ли на гости, хората го отбягват — толкова е досаден.

Трябва да се опитам да поспя. Не спя ли поне седем часа, знам, че ще се наложи да подремна, а няма да имам време за това, докато пригответя пуйката. Чудя се дали някой е забелязал, че не сме окачили чорапи. В бързината забравих да го сторя и когато се прибрах в къщи от селската вечеринка, бях толкова уморена, че едва се довлякох до

леглото. Господи, безсънието на Бъдни вечер ми напомня за детството, когато в главата ми се въртяха видения за захаросани сливи — с единствената разлика, че сега не са ми толкова сладки.

ПЕГ

Селската вечеринка ми дойде твърде много. Хората тук са толкова недодялани. Не знам как издържат мама и татко, особено мама. Татко всъщност има малко вулгарен вкус — това е част от неговата ексцентричност. Просто се вмъква бързо и безшумно в онова, което става. Но мама е предпазлива и изтънчена. Предполагам, че се примирява с всичко това заради татко.

Той непрекъснато се опитва да контролира живота, независимо колко е объркан. Сигурна съм, че е газил в кръвта, когато са заклали горкото прасе. Не мога да го гледам как яде онази кървавица. Когато я режеше, тя пускаше почти черна кръв.

Не знам какво ѝ стана на Ники. Тя ненавижда мъжете, които се правят на много отворени и интимничат. Всички те се държат като тринайсетгодишни. Ръцете им са груби, с дебели пръсти, драскотини и рани, които приличат на брадавици и с потъмнели, счупени и мръсни нокти, а някои — криви като конски копита.

Как е възможно хората да живеят по този начин? Господи, счупи ли ми се нокът, направо пощурявам! Но другите не са като мен. Ще ми се да престана да мисля за това и да не съм толкова чувствителна, ала не мога да го превъзмогна. Смятам, че съм наследила умението да се отдръпвам в себе си от татко, но не и отчаяното му безразсъдство. Чудя се как не се е опитал досега да се самоубие. Може и да го е правил, но мама никога няма да каже, а той вероятно не е забелязал или не си спомня.

Джордж непрекъснато ме тормози заради натрапчивите ми мисли, но е същият като мен. Наложи ли му се да облече една риза два дни подред, той се държи така, сякаш работи в помиен канал. Не отстраня ли мръсните петънца по яката и маншетите, няма да облече ризата, макар току-що да съм я изпрала, колосала и изгладила. Не иска да носи немачкаеми платове, защото бил алергичен.

Пак започвам да се оплаквам от Джордж. Дам ли воля на въображението си, винаги стигам до едно и също. Може би изпитвам вина и си измислям оправдания, за да се почувствам по-добре. Шарън,

моята психоаналитичка, казва: „В другите ни дразни най-много онова, което не харесваме у себе си.“

Точно в това се състои бедата. *Не мога да измисля нито една сериозна причина, за да обясня защо искам да напусна Джордж.* Наистина няма за какво да се хвана.

И в същото време причините са много. Всичко у него ме дразни — начина, по който мие зъбите си, оставя влажни хавлии на пода в банята, след като се изкъпе, как яде, говори през носа си, пикае толкова шумно, че се чува из цялата къща, как се оригва и пърди, гаси фасовете си в чашите за кафе и оставя кибритени клечки в джобчетата на ризите си и когато ги пера, изпоцапват всичко.

Друг път си мисля колко съм несправедлива. Джордж прави всичко, което може да се желае от един мъж. Ходи на работа и понася тъпотиите на шефа си. Поема всички неприятности, за да запази службата си и да получи повишение. И наистина се издига сравнително бързо в една голяма корпорация. Не се напива. Е, вярно, че пуши и бих искала да откаже цигарите — щом аз го сторих, когато забременях със Сет, и Джордж може да го направи. Всъщност се опита, но отново пропуши, когато го назначиха за шеф на отдел.

Шест месеца пуши, без да ми каже. Но аз усещах. Не само дрехите, а и устата му миришеше. Особено сутрин. Вонята се процеждаше през порите му. Накрая се наложи да го попитам. Той не изпита никаква вина и не се извини. Джордж не обича да го карат да чувства, че е сгрешил. Но предполагам, че с всички е така.

Доколкото знам, в живота му няма други жени, но онази глупава фирма често го изпраща в командировки ту в Хюстън, ту във Филаделфия. Ала от друга страна, как бих могла да знам? Не ми каза за цигарите. И все пак, мисля, че няма друга. Щях да усетя.

Знам, че обича Сет. И детето го обича. Джордж е чудесен баща. Де да беше и толкова добър съпруг. Ревнувам, само като ги гледам как играят. Според мен една от причините е, че Сет прилича повече на Джордж, отколкото на мен. Двамата са замесени от едно тесто. Чувствам се като страничен човек, когато сме тримата, а уж аз съм майката.

Господи, надявам се, че мама и татко няма да повдигнат въпроса! За малко да не дойда — страхувах се, че ще направят грандиозен скандал. И двамата твърдо вярват в издръжливостта.

Знам, че на мама не ѝ е лесно. С татко сигурно се живее трудно. Той наистина е невидим, а понякога излъчва криптонови лъчи. Не знам как го понася. Чудя се дали нямаше да е по-щастлива, ако се бе развела, когато е била на моите години. Трудно е да се каже. Е, не мога да твърдя, че е най-нешастната петдесетгодишна жена на света. Всъщност, вероятно е щастлива колкото могат да бъдат всички жени на нейната възраст.

Сигурно е ужасно да си стар. Ще ми се да можех да направя нещо за нея — да я измъкна от онзи безумен капан, в който са се окопали тук, във Франция. Смятам, че дори на татко му се иска да се махне, ако измисли начин. Когато родителите му починаха, помислих, че нашите ще се върнат в Илинойс. Той има приятели там и вероятно може да си намери работа като преподавател. Ще живеят в къщата на баба.

Е, ако повдигнат въпроса, ще кажа само, че повече не желая да живея с човек, когото не обичам и дори не понасям и който ме отегчава до сълзи. Джордж и аз не сме разговаряли за нищо съществено, с изключение може би на молбата ми за развод преди повече от четири години. Единственото голямо нещо, което направихме заедно, беше покупката на къщата, но Джордж уреди почти всичко. И сега аз трябва да я поддържам и дори да садя и поливам тревата. Ала решението взе той — досущ истински бизнесмен.

Пак започвам. Винаги се връщам към него. Изпълнена съм с гняв и враждебност. Според Шарън това се дължи на други причини, свързани с детството и взаимоотношенията с родителите ми. Тя казва, че само се съсредоточавам върху Джордж.

Може би е така. Те ни накараха да водим странен живот, изолирани от родината си. Нямахме телевизор, живеехме с малко пари, буквално гладувахме и износвяхме стари дрехи, които си предавахме един на друг. Бяхме най-бедните деца в училище, където учеха някои от най-богатите хлапета в света. И на всичко отгоре имахме баща, когото всички мислеха за откачен.

Мисля, че той всъщност не е луд, а просто има странны идеи — как само нещата, в които вярваме, са реални и че ако достатъчно много хора вярват в нещо, то се превръща в истина. Това ме кара да сънувам овесена каша, подобна на плаващи пясъци, които ме поглъщат. И като капак на всичко, татко твърди, че всичко е реално и същевременно не

е. И наистина си вярва. Може би наистина е малко откачен. Вероятно измишълотините за Франки Фърбо са доказателство за това.

Щях да бъда много по-щастлива, ако бях израснала в някой малък град — да речем на сто и петдесет километра от Чикаго — и ако бях мажоретка на футболните мачове. Вместо това посещавах френски училища и после Международното, когато мама започна да преподава там. Първият ми любовник беше наполовина германец, наполовина сириец. Това ви дава известна представа в какъв смахнат свят съм се развила. Живеехме в един стар дърводелски магазин, който татко преустрои в нещо като апартамент. Дори не можех да поканя приятелите си — толкова ми беше неудобно. Той се държеше така, сякаш всички щяхме да пипнем проказа, докато мама успя го убеди да си прокараме телефон. Предполагам, че съм изпълнена с враждебност и възмущение.

Но чувствата ми към Джордж нямат нищо общо с всичко това. И все пак, трябва да призная, че вероятно се свързах с него, защото родителите му бяха важни клечки — работеха в посолството и тъй нататък.

А тази мелница е *най-лошото*. Съучениците ни ходеха на ски или на екскурзии в Египет, Русия и Гърция, а ние бяхме затворени тук, с плъховете и паяжините, без топла вода, душ и вана. Зиме духаше вятър, а през лятото растителността избуяваше като в джунгла и навсякъде гъмжеше от оси, мухи, комари и други буболечки. Толкова са шумни, че не чуваш птиците — с изключение на ранните утрини, когато ни събуджаха преди зазоряване, като вряскаха и се биеха.

Татко и мама плуват в езерото, когато няма рибари, но водата е толкова мътна, че не се вижда дори на петнайсет сантиметра под повърхността. Аз дори не потапям крака. Вероятно е пълно със змии.

Почти всеки ден или вали, или е облачно, така че е изключено да хванеш тен. През септември се връщаме в училище и всички имат великолепен тен, а аз — малко по-тъмна кожа и огромни лунички. Подобре да заспивам. Няма полза от тези размисли. Никой не е окачил чорапи на камината. Какво ли ще стане, ако сляза в дневната и окача чорапа си на полицата? Дали някой ще забележи? Не, страхувам се да сляза по стълбите сама по това време на нощта.

Другото, което забравихме, е супата от камъчета. Всяка Коледа татко държи да сготвим супа от камъчета.

В Германия, където по-рано карахме Коледа, той запалваше огън. После, когато купиха мелницата, правеше огнище точно пред вратата, до бента, където се предполагаше, че ще спрат Дядо Коледа и елените.

Всеки слагаше по няколко камъчета, отговарящи на броя на годините му. Когато бяхме в Германия, това ми харесваше, но не и тук. Претърсвахме цялата околност, за да намерим подходящи камъчета, после ги измивахме. Татко ги преглеждаше едно по едно, сякаш изучаваше диаманти, сетне ги пускахме в тенджерата, а той произнасяше някакви вълшебни думи.

Разбъркваше супата с голяма пръчка — винаги една и съща. Дори я донесе от Германия, когато се преместихме. Отнякъде беше намерил голяма желязна тенджера, в която готовеше супата. Огънят гореше и водата клокочеше, а той приличаше на дрипав келтски жрец. Наливаше вода от езерото. Твърдеше, че водата от кухненските кранове ще развали магията.

Преди да пуснем чистите и прегледани камъчета, ние трябваше да ги наречем — морков, картоф, ряпа, лук, цвекло или зеле. Нещо като ритуал. Татко винаги слагаше едно специално камъче, което предварително намираше и измиваше. Камъчето на мама. „Подправката“. Пускаше и още едно за себе си — „застойката“. Преди това ни даваше да ги разгледаме. Нямам представа откъде намираше онези последни две камъчета. Те винаги бяха съвсем различни от нашите.

Всички се редувахме да разбъркваме врящата супа с голямата пръчка. Само мама не трябваше да го прави. Тя оставаше вътре да готови „истинската“ супа. Щастливка. В Германия и дори тук ние мръзнеме на снега и умирахме от студ. Огънят сгряваше супата, но не и нас.

Накрая, когато бяхме почти вцепенени, татко опитваше нашата супа от камъчета. Използваше дървена лъжица. Духаше врящата течност и ни гледаше. И винаги казваше едно и също, преди да я вкуси.

— Мисля, че тази година направихме най-хубавата супа досега. Сигурен съм.

После наистина я опитваше, издавайки най-различни мляскащи звуци и повтаряше колко е вкусна. След няколко минути и ние получавахме възможността да сърбнем малко. Всяка година правеше същото и винаги ни заблуждаваше. Молехме го да ни даде да я

опитаме. И всеки път супата имаше един и същ вкус — преварена вода с мириз на кал и мръсотия. И това беше всичко. И досега не знам защо правеше този номер. Това беше нещо ужасно за Бъдни вечер — все едно да намериш въглища в чорапа си. Винаги оставахме разочаровани.

Сетне татко набързо ни вкарваше в трапезарията, където мама вече бе сготвила „истинската“ коледна супа. Правеше я все по-вкусна. Трябва да я попитам за рецептата. Татко ядеше чудесната супа и твърдеше, че е хубава почти като нашата, от камъчетата. А мама не възразяваше. Той винаги донасяше една чаша от „нашата“ супа и я изсипваше в чинията на мама, настоявайки, че това е за вкус. Мама се примиряваше и с това. Мисля, че е изтърпяла ужасно много. Не знам дали аз бих понесла всичко това.

Но откакто баба почина, татко изглежда вече не прави такива щуротии. Чудя се дали разказва на Бен историите за Франки Фърбо. Предполагам, че оstarява. С всички ни е така.

Не знам как ще се оправям, ако напусна Джордж. Става все по-трудно да изкопчиш издръжка и дори да успееш, мъжете не плащат. Знам, че ще ми дава някакви пари за Сет, но те едва ли ще са достатъчни. Ще трябва да си намеря работа, но такава, че да съм вкъщи, когато Сет тръгне на училище. Джордж и аз се оженихме толкова млади, че не успях да завърша колеж. Не знам дали ще мога да продължа образованietо си и да получа учителска правоспособност. Ако Джордж ми помага, това ще ми отнеме само около три години и после ще бъда независима. Но не искам да живея сама.

Всъщност няма да бъда сама, защото имам Сет. Ала може и да го загубя. Все повече съдилища дават родителските права на бащата, особено в случаи като нашия, когато аз нямам основателни причини за развод.

Някой съдия наистина може да даде родителските права на Джордж, при положение, че не се ожени повторно. И тогава ще виждам Сет само през лятото и през почивните дни. Няма да го понеса. Освен това се обзалагам, че някоя ще вземе Джордж, веднага щом остане свободен. С неговата професия и външност ще го грабнат за нула време и аз ще бъда сама. По дяволите, всичко изглежда толкова мрачно, че не знам какво да правя.

Опитвам се да дишам дълбоко и потискам желанието си да смуча пръсти. Мисля, че мама вече спи. Чувам я, че леко хърка. Бих искала да събера достатъчно смелост, да седна до нея и да поговорим — да ѝ разкажа какво мисля. Но тя изглежда напълно вгълбена в себе си. Усмихва се и прави всичко възможно Коледата да е идеална, но аз имам чувството, че всъщност не е с нас, нито се интересува от проблемите на другите.

Чудя се дали наистина тя е помолила татко да ни събере за празника. А може би идеята е на татко и той само е използвал името на мама, за да бъде сигурен, че ще дойдем, независимо дали искаме или не. Това е в стила му.

Надявам се, че ще съм заспала, когато татко и Ники се върнат. Ако трябва да слушам хъркането на татко и да се свивам в едно легло с Ники, едва ли ще мигна.

Бен е заспал пред камината. Видях го, като влязох. Всъщност човек не може да е сигурен дали спи, защото никога не маха очилата си, но когато порасне, ще стане хубавец. Вече е доста висок. Мисля, че мама и татко го глезят, но той изглежда не им създава много неприятности, за разлика от повечето деца на неговата възраст. Той е затворен в себе си и странен — като татко. Господи, Бен спеше, скръстил ръце на гърдите си и човек би се заклел, че е мъртъв, ако не дишаше! Обикновено се завива през глава, но сега не го е направил.

Аз още смуча пръстите си, докато спя, особено когато съм разстроена. Джордж ги издърпва от устата ми и ме събужда. Не казвам нищо, но това ме влудява. Казва, че съм вдигала такъв шум, че не можел да спи.

Още смуча средните си два пръста. Според Шарън развитието ми е спряло в кърмаческа възраст. Изненада се, когато ѝ казах, че мама ме е кърмила девет месеца. Майк е кърмен повече от година и не смуче пръстите си. Ники и аз го правим. Но Бен не. Може би е свързано с пола — жените по природа обичат да смучат.

Чудя се кога Ники и татко ще се върнат от селската вечеринка. Майк постъпи умно като не отиде.

МАЙК

Странно е на Бъдни вечер да бъдеш толкова близо до дома си и да не си със семейството си. Не ми се ходеше на селското празненство. На Маги също. А Женевиев просто *не можеше*. Господи, колко е потисната. Ала не я обвинявам. Хората, които се развеждат, говорят така, сякаш им вадят апендикса, но случаят тук не е такъв.

И така, след повече от десет хиляди километра аз съм тук, на хълма, на около три километра от мястото, където семейството ми ще празнува Коледа. Чудя се какво мислят. Вероятно са изчислили всичко — няма начин да запазиш в тайна големи емоционални промени от чувствителен човек, а нашето семейство е свръхчувствително. Поне някои от нас са такива.

Беше невъзможно да оставя Женевиев. Не и в нейното състояние. Ужасно страда, когато вижда как двама души, които много обича, се нараняват взаимно, а тя не може да направи нищо. Мисля, че тази Коледа ще бъде много трудна.

Майка й и баща й се държат учтиво и цивилизирано — така, както се очаква от интелигентни и образовани французи, но в същото време наранените чувства са много. И двамата са изготвили списък на нещата, които искат да вземат от къщата. Доколкото разбирам, и двамата искат едно и също — всичко. Това е невъзможно. Обзала гам се, че ако са искрени, желанието им ще бъде никога да не се бяха захващали с този развод. Никой от тях няма да се ожени повторно. Разбира се, може да живеят с други хора, ако го искат, но защо да си навличат всички онези неприятности с адвокати и тъй нататък?

Не разбирам тяхното поколение. Но от друга страна, и с моето става същото. Ето, например, Маги, Джордж и малкият Сет по средата. Ако продължават в посоката, в която са се отправили, ще катастрофират.

Господи, може би в основата на всички тези главоболия е самият брак! Ако се замислиш сериозно по този въпрос, желанието ти да се ожениш за някого означава, че не му вярваш. Дори да му вярваш, бракът си остава като някаква отрова, за да ти напомня как си започнал

с някоя лицемерна църква или законодател — цяла тълпа пиявици, които ти дават разрешение да се ожениш.

Децата променят всичко. Може би трябва да се уреди нещо така, че и двамата родители да им дадат възможност и да им помогат, докато станат достатъчно големи да се грижат за себе си. Това не бива да се оставя само на жената. И мъжът трябва да е съпричастен.

Но аз не мисля, че това е причината хората да се женят. Повечето го правят защото смятат, че така е редно. Или жената се уморява да ходи на работа и иска да си стои вкъщи. Или мъжът не може да се грижи за себе си и се нуждае от жена, която да го гледа като майка. А в много случаи причината е самотата. Вероятно е много трудно да живееш и да се храниш сам и да няма с кого да споделяш мислите си. Но всеки един съквартирант би ти помогнал в това отношение. Достатъчно е да търсиш, докато намериш някой мъж или жена, които ти допадат.

Всеки, който в днешно време се жени заради секса, трябва да е ненормален. Това се отнася както за мъжете, така и за жените. Сексът не е основателна причина. Няма смисъл.

Има и други случаи — като Женевиев или баба, които са искали да напуснат родния си дом, защото животът там е станал твърде труден и болезнен и са започнали да мислят, че като се омъжат, ще имат свое гнездо. Но, за Бога, защо е необходимо да се женят, когато могат да живеят с някого? Ала Женевиев не разсъждава така. Тя е типична френска буржоазка. Трябва да призная, че това е едно от нещата, които харесвам у нея. Писнало ми е от „ексцентрични“ жени.

Никак не ми се ходеше в хижата днес следобед. Имам толкова много лоши спомени от онова място. Всеки път, когато отида там, си припомням цялата лудост. Деби наистина беше малко откачена, но не подозирах, че е толкова зле, за да сложи край на живота си. Господи, колко се уплаших. Беше гълтнала десетина таблетки успокоително, докато съм събидал дърва край дъскорезницата. Когато се върнах, Деби беше в кома. Удрях ѝ плесници и я обливах със студена вода, но тя се свличаше на земята. Натърках устата ѝ със сапун, за да повърне. Тупах я по гърба, влачих я из гората и я карах да тича, а тя плачеше.

Страхувах се, че ще умре. Селяните не разбират тези неща. Морван не е Венеция, Калифорния или Пало Алто. Тук всичко е примитивно.

Когато най-после се уверих, че Деби е добре, аз я заведох обратно в хижата. Постройката още не беше завършена и подът бе покрит с дъски само наполовина. Завих я в един спален чувал, сетне надух гумения дюшек и го пъхнах под нея. Разгърнах и своя спален чувал, метнах го върху двама ни и я притиснах до себе си. Тя спря да плаче, но продължи да трепери — толкова силно, че тресеше и мен.

Тогава разбрах, че това не ѝ е за пръв път. Цяла нощ я държах в прегръдките си, а на сутринта ѝ казах, че ще я заведа в Париж и ще се обадя на родителите ѝ. Не можех да поема отговорността. Освен това, по някакъв странен и натрапчив начин съзnavах, че Деби не е подходяща за мен. Тя обичаше да рискува. Катереше се на най-опасните места по скелето и се преструваше, че лети. Винаги вършеше шантави неща — търкаляше се надолу по хълма, като се смееше и пищеше. Часове наред правеше глинени фигурки и съдини.

Знам, че е много по-умна от мен, но Деби не разсъждава трезво. Не иска да води обикновен живот — както и аз, между другото. Съзnavах, че ако бях живял твърде дълго с нея, чувствата ми щяха да бъдат наранени.

Ето защо, в представите ми хижата е свързана с нещо зловещо. Деби замина, а аз довърших пода, направих врата и веранда и я заключих. След случилото се там, не можех да прекарам сам нито една нощ, а оттогава минаха почти пет години. Онова лято с Женевиев беше хубаво. Тя сякаш премахна проклятието от къщата и прогони злите духове.

Но трябва да призная, че танците и коледните песни със семейството бяха страховитни. Ники е малко като Деби — отдава се на нещо изцяло и безразсъдно. Може би това наричат артистична или творческа натура. Ала Ники се възползва от дарбата си — прави скулптури. Понякога е груба, но не мисля, че е причинявала болка някому и по характерния за нея начин обича така, както живее.

Чудя се какво я измъчва. Вероятно има неприятности с приятеля си или нещо подобно. Тя е от онези жени, които се увлечат от женени мъже на възрастта на татко, защото ѝ се виждат интересни. Но едва ли

би имала нещо общо с мъж като татко, защото той е ексцентричен, а тя не понася такива хора. Ала ако е срещула някой свестен тип, на който всичко му е на мястото, Ники би могла да налага въдицата. Надявам се, че не е така.

Женевиев се е обърнала с гръб към мен. Изглежда най-после е заспала. Имах чувството, че никога няма да спре да плаче. Ако родителите имат представа колко е трудно за децата, макар да са пораснали, много щяха да се замислят дали да се разведат. Е, освен ако случаят не е изключителен.

Пред тях Женевиев се държи така, сякаш нищо не е станало. Не иска да взима ничия страна, нито да бъде с тях, когато започнат да се карат. Но когато е с мен, тя дава воля на чувствата си. Казва, че никога няма да разбере какво се е случило. Бракът на родителите й бил толкова стабилен — такъв, какъвто би трябвало да бъде. А може би само й се е струвало така, защото е била твърде млада. Или наистина е настъпила промяна, както твърдят те. Доколкото разбирам от думите на Женевиев, майка й се увлякла по еманципацията на жените. Имала чувството, че Морис, бащата на Женевиев, е надменен и се държи с нея като с малко момиче. Казала на Женевиев, че той имал нещо като „синдрома на гуруто“ — обичал и разбирал всички и ги поучавал как да живеят.

Е, Морис наистина е до известна степен такъв. Има брада и чудесна усмивка. Предразполага хората да разговарят с него и ги изслушва. Но какво лошо има в това? Една жена би трябвало да се радва, че има интересен съпруг, а не дръвник. Но Валънтайн се увлякла по едно старо гадже, с когото се срещала, преди да се запознае с Морис. Станала му любовница. Всичко беше толкова глупаво. Казала на Морис. Той имал желание да се примери за известно време с връзката й, но после Валънтайн поискала развод. Имала намерение да изживее детската си мечта. Подобно на повечето французи, майката на Женевиев е ужасно наивна. Истинска романтичка.

Но сега от цялата история остана само тъгата. Валънтайн има чувството, че е съсипала живота си, а Морис намери едно младо момиче, което го оценява и няма нищо против неговия „синдром на гуру“. Според мен тя е пълна простачка, но му се глези и това му харесва.

И така, тази вечер съвсем неочеквано Женевиев ми казва, че иска да се оженим. Като имам предвид онова, което става с родителите й, бих помислил, че това ще е последното ѝ желание. Заедно сме от три години и никога не сме разговаряли по този въпрос — само се забавлявахме. За пръв път срещах човек, който харесва същите нещо като мен и е толкова забавен.

Мисля, че тя иска да се махне от дома си. Разбрах, че нещо не е наред, когато получих писмото ѝ. Съобщаваше ми, че няма да може да дойде с мен на пътешествието, което бяхме запланували. Очаквах с нетърпение да видя онези пустини и слънцето — ясно и горещо. Притесних се за нея. Знаех, че и тя иска да заминем. Освен обичайните неща, в писмата си пишехме почти само за това пътуване.

Една от възможностите беше да кажа, че не мога да дойда, но не го сторих и това би трябвало да говори нещо. Вече не съм сигурен дали идеята беше толкова добра. След като ме попита така, със сълзи на очи, не можех да кажа не. Господи, трябва да помисля сериозно.

Какво да направя? По дяволите, дори да се откажа от докторската си степен, пак ще ми трябва поне още една година, за да завърша магистърска и да получа учителска правоспособност! С моята специалност в някоя гимназия ще имам четири месеца ваканция — като никой друг учител. Но се страхувам, че може да се наложи да прекарам целия си живот в Америка. По дяволите, аз съм по-скоро французин и знам, че Женевиев би предпочела да умре, отколкото да напусне Франция и да живее в Калифорния или на друго такова място, французите не се експортират лесно.

Затова казах да.

Въпросът е как ще се оправям. Първо трябва да кажа на родителите си. Господи, татко няма да ме разбере, но той никога не разбира нищо и дори не се опитва да го направи! Сякаш единственото, към което се стреми, е живот без сътресения. Разхожда се из своята въображаема вселена, изглаждайки нещата и премахвайки грижите. В това се състои *неговата* отговорност. На мама ще ѝ бъде по-трудно. Знам, че тя очаква много от мен.

Едно от нещата, които мога да сторя, ако зарежа учението, е да работя за мосю Коста на Ру Мен д'Ор в Париж. Бил съм там през летните ваканции и той каза, че ако искам да му стана помощник, ще

ме вземе. Добър съм в тази работа. Дърводелството не е лош занаят, пък и аз обичам да работя с дърво.

И без това като учен вероятно ще стигна до задънена улица. Знам, че не съм маниак в това отношение. Може и да имам идеи и богато въображение, но те са свързани с дребните неща. Можете ли да си представите палеонтолог с богато въображение? На повечето лекции съм като риба на сухо. Уча се добре, но старите скали някак загубиха очарованието си за мен.

Мосю Коста използва ателието си само през деня. Има апартамент в Двайсети район на Париж. Но притежава законно разрешение да живее на работното си място. Вътре има тоалетна и мивка. Мога да сложа сгъваемо легло на мястото на онзи окъсан стар диван до прозореца. Ако ни позволи да нощуваме там, можем да направим подобрения.

В замяна ще почистваме ателието и ще мием прозорците. Ще плащаме електричеството и газта. Мосю Коста вероятно ще се съгласи. И Женевиев може да си намери работа, за да имаме достатъчно пари, докато успея да отворя собствен магазин. След време, когато мосю Коста се пенсионира, може да купя ателието. Той оstarява и би трябвало скоро да се пенсионира. Ще се оправим някак.

По дяволите, как ще обясня всичко това на мама и татко? Дори на мен ми звуци налудничаво. Вероятно разсъждавам повърхностно. Вече дори не съм сигурен чия беше идеята да се оженим. Женевиев ридаеше силно, а аз не обичам да я гледам разплакана. Всичко в главата ми се обърка. Вече не съм сигурен в нищо.

По дяволите, винаги съм се заричал, че това няма да ми случи, аeto ме сега в същата задънена улица, по която тръгна татко. Дори да продължа образоването си, пак ще стигна дотам. Ще се забутам в някоя гимназия, където ще преподавам по двайсет и пет часа седмично и няма да мръдна никъде. Нямаш ли докторска степен, не можеш да получиш работа в колеж.

Откровено казано, бих бил щастлив да имам местенце като татковото. Вярно, че отдавна се е заврътал там, но има работа, преподава нещо, което му харесва, зает е около петнайсет часа седмично и най-важното — живее в Париж. Но назначението му беше една щастлива случайност. В днешно време едва ли би му провървяло така. На мен също. Палеонтолозите се търсят точно колкото онтолозите.

Ала аз съм на двайсет и пет. Татко е бил на двайсет и две, когато се е оженил, а мама — на двайсет и една. Дядо — на двайсет и една. Баба — на деветнайсет. Хората винаги са се женили млади.

Известно време няма да имаме деца. Ще почакаме. Женевиев е само на деветнайсет години.

Татко няма да ми даде пари да продължа образованието си, ако Женевиев живее с мен. Не знам защо мисля така, но съм сигурен в това. Винаги е бил такъв — смята, че семейните доходи трябва да отиват на едно място и ако ти потрябват пари, искаш. Ожения ли се, решението и отговорността според него са мои. Ето например Пег и Джордж. Отначало им беше много трудно. Татко вероятно им е помагал, но не много. А отидем ли в Калифорния, Женевиев няма да може да си намери работа — преди всичко английският ѝ не е достатъчно добър.

Господи, колко е тихо тук, в стаята на Женевиев. И студено. Миналото лято, когато в къщата беше истинска лудница, тя си я обзаведе сама, за да има уединено кътче. Родителите ѝ не говореха помежду си, а чрез нея и Женевиев предаваше съобщенията от единия на другия. Това е достатъчно, за да подлуди когото и да е. А отгоре на всичко майка ѝ непрекъснато плачеше.

Помещението е било обор, когато във фермата са отглеждали животни. Старите камъни са пропити с миризмата на стотици крави. Обикновено харесвам стаята, но тази вечер обстановката ми навява мисли за Йосиф.

Дева Мария е била бременна, не са били женени и са живели в стар краварник преди почти две хиляди години.

Женевиев е сложила на пода черги, а по стените — ковърчета, които е тъкала сама. Толкова е тъмно, че не ги виждам, но знам, че са там. Тя е от онези жени, които умеят да превърнат всяко място в удобен и уютен дом. Наистина се нуждая от такъв човек в живота си.

Женевиев стene и се обръща по гръб. Надявам се, че няма да заплаче отново. Облягам се на лакът и се вторачвам в нея. Това може да бъде съпругата ми до края на живота. В мрака различавам само очертанията на скулите и вдълбнатините около очите ѝ.

На горния етаж всичко е много изискано. Преди да се скарат, родителите ѝ са работили като роби, за да превърнат тази стара ферма в шедьовър на френския земевладелски стил. Тук всички правят така. Запазиха оригиналните греди и гладко измазаха с гипс камъните между тях. Изградиха камина там, където е било старото огнище.

Всичко е подредено, чисто и красиво — почти като апартамент в Париж. Столичаните харесват изложените на показ селски вещи. После, когато отидат в провинцията, те се опитват да направят всичко като в Париж. Дори французите понякога вършат безумия.

Трябва да отбележа, че що се отнася до ремонтите, моите родители са или много умни, или мързеливи. Още живеят в старата мелница, където воденичните камъни стоят на местата си и всичко — дори интериорът — е от камък. Никак не е уютно и дърводелските изделия са малко грубовати, но това е част от живота в Морван.

И сега, тук, горе, по нищо не личи, че е Коледа. На пръв поглед няма да разбереш, че има празник. Но като се замисля, едва ли има какво да се празнува.

Но и друг път атмосферата не е била подходяща — само красиви тънки свещи и няколко клонки, грижливо подредени в една ваза на масата. Никога не е имало елха. Вярно, че французите не почитат много Коледа, особено интелектуалците с леви убеждения, каквито са родителите на Женевиев. Всичко, което намирисва на религия и на обичаи, е отстранено от живота им.

А моето семейство посреща Коледа както подобава. Смятам, че спазват всяка коледна традиция, която са измислили хората по света. Мама изпълнява целия ритуал по немски образец на шести декември, деня на Свети Никола и после отново, на шести януари. От първи декември до Бъдни вечер пеем коледни песни край адвентистските свещи и всяка седмица запалваме по още една, докато накрая настъпи великата нощ.

Още когато бяхме деца имахме църковни каландари, преди всички останали — с изключение на германците — да знаеха за съществуването им. Спомням си, че бяха много красиви — с двайсет и четири прозорчета, които отваряхме всяка нощ след вечеря, преди да изпеем коледните песни. Зад всяко прозорче имаше картичка — ангел, бонбон или снежен човек. Приличаха на китайски сладкиши, но с коледни изображения. Всички имахме по един календар и татко ги

нареждаше пред свещите така, че отворените прозорчета изглеждаха като цветни стъкла. Беше истинско вълшебство. Татко е специалист по магиите.

Мисля, че всичко това започна през онези девет години, които прекарахме в Бавария. Не си спомням предишните Коледи. После отидохме в мелницата и пренесохме там голяма част от германската коледна атмосфера. Сетне добавихме и някои френски нюанси.

Господи, спомням си колко неприятна беше първата ми Коледа в калифорнийския университет. Прекарах я в общежитието, далеч от дома си. Всички други се прибраха при родителите си, но за мен пътуването беше много скъпо и семейството ми нямаше толкова пари. Много е трудно да имитираш Бъдни вечер, когато си съвсем сам. Купих евтина елха и я занесох незабелязано в стаята си. Изрязах украсения от хартия и ги оцветих. Сложих няколко свещи и пях коледни песни, като си акомпанирах с китарата. Вечерта беше топла и аз дръпнах пердетата. После прочетох на глас приказката „В нощта преди Коледа“. Накрая заспах и когато се събудих, останах разочарован, че под елхата няма подаръци. Едва ли не очаквах, че татко ще скочи върху Бимбо, дресирания орел на Франки Фърбо, и ще долети през нощта в Калифорния с много подаръци. Вероятно подсъзнателно се надявах, че Дядо Коледа ще предприеме това извънредно пътуване.

Чудя се какви ли ще бъдат коледните празници с Женевиев и децата ни. Тя ще трябва да свикне да живее с един пламенен почитател на Коледите. Нямам намерение да седя в празна къща, без украса от борови клонки и голям, саморъчно направен венец, окачен на вратата. Няма да пия спокойно шампанско от чаши с високи дръжки, нито да крещя на някаква дивашка селска вечеринка. Където и да живеем, Коледата ще бъде старомодна. Мразя дори песните като „Рудолф, еленът с червения нос“ и „Бяла Коледа“. Трябва да има закон срещу амбулантните търговци, които осакатяват Коледа.

Това е семеен празник и е необходимо някой от семейството да се занимава с организацията. Мисля, че при нас това е татко, но и мама допринася много. Татко държи на традициите, опитва се да ги съчетава и се старае да има приемственост. В същото време може да бръщолеви часове наред как нищо не е реално. Но на Коледа е страхотен. Това сигурно се вмества някак в шантавия му свят.

Трябва да го чуете как говори за дупките, които имали в другия си край вселените и за ентропията. Има цяла теория за достоверността на грешките. Господи, горката Пег запушваше уши и затваряше очи. Чудя се дали всички философи са странни като татко.

Вечеринката у Калве вероятно е свършила. Искрено се моля Пег и Ники да са останали разочаровани. Аз обикновено се забавлявам на такива празненства. Дали някой е забелязал, че си тръгнах, без да окача чорапите си на камината? Мама все ми напомня да го направя, но този път просто не съм бил там, когато го е сторила.

НИКИ

Едва се сдържам. Ще се опитам да преглътна бавно шейсет пъти. Това обикновено помага. Господи, комбинацията от вино и въртене в кръг с онези каубои повлия зле на стомаха ми.

Трябва някак да сляза по онази разклатена стълба. Не искам да будя Пег. Тя се нуждае от сън. Много пъти ми е казвала, че нощем не спи повече от два часа. Тревожи се за Джордж и Сет. За цялата история.

Преглъщането не помага. Става по-лошо. Устата ми се изпълва със слюнка.

Измъквам се внимателно от леглото, като се държа за стомаха и устата. Можех да повърна в онова преносимо биде, което мама е оставила горе за нас, но ще вдигна шум, пък и ще вони. Трябва някак да сляза долу.

Ще се държа с две ръце за стълбата. Каква ли каша ще стане, ако повърна от най-горното стъпало в дневната? Бен вероятно ще умре от шок и ужас.

Най-после стигам до последното стъпало. Знам, че няма да успея да се добера до тоалетната. Време е да направя най-голямото усилие.

Премествам бутилката с газта, която подпира външната врата, за да не се отвори от вятъра и излизам на заснежената веранда. Уморените ми крака са боси. Навеждам се и повръщам в замръзналото езеро. Чувам звука, но не виждам какво излиза от устата ми и къде пада. Бълвам три пъти и за минута изпитвам онова главозамайване, което усещам, преди да припадна. Вдигам глава и дишам дълбоко.

Протягам крак и затварям вратата. Мисля, че не събудих никого. Краката ми се вцепенени от студа, но се чувствам по-добре. Пъхам шепа сняг в устата си, за да измия тръпчивия вкус. Потребността да повърна поне ме събуди.

Още вали сняг и вятърът е леденостуден. Не знам защо мама и татко идват тук всяка Коледа. В Париж организират такива хубави празненства. Вероятно в родителите ми има някаква мазохистична жилка, но по-скоро са жертви на невероятните илюзии на татко. И

мама — макар и по свой начин — е същата като него. Двамата наистина *вярват* в Коледа — радостта, огъня, украсата, Дядо Коледа и цялата безумна лъжа.

Знам, че преди да замина, трябва да разговарям с тях. Първо ще кажа на мама. Нямаме много време. Пег иска да бъде в Париж на двайсет и шести вечерта. Има среща с един стар приятел, французин. Вероятно иска да разбере как би се чувствала отново свободна. Не знам какво иска да прави Майк. Може би ще остане тук с Женевиев. Или тя ще дойде с нас.

В колата беше много тъжно да гледам лицето на Пег, докато Майк ни разказваше за неприятностите с родителите на Женевиев. Вкамени се и пребледня, но не каза нищо, само гледаше през прозореца. Все едно се взираше в кристална топка и виждаше бъдещето си.

Надявам се, че знае какво прави, но според мен Джордж не е толкова лош. Не, не е вярно. Лично аз искам някой наистина интересен тип за баща на децата си. Мъж, на когото да се възхищавам и уважавам. Не ми пuka дали е осемдесетгодишен или грозен като смъртта. Щом ще рискувам живота си, ще приличам на плондер в продължение на девет месеца и после двайсет години ще отглеждам дете, трябва да съществува някакъв шанс потомството ми да е необикновено. В края на краишата, раждането е завършекът на една художествена творба. Би било глупаво да я създадеш, без да използваш по възможност най-добрите материали. Повечето мъже не струват — да имаш бебе от тях е все едно да извяяш „Пиета“ с детски пластелин. Предполагам, че точно заради това съм толкова хълтнала по Спайк. Обичам да си представям какво дете ще mi направи.

Всичко му е на мястото. Само дето не иска да бъде баща и да се жени. Ала Спайк е точно каквото искам — мъжествен, чудесен любовник, нежен, чувствителен и талантлив. По дяволите, наистина е много надарен.

Мисля, че свърших с повръщането. Открехвам внимателно вратата, затварям я след себе си и тихо намествам бутилката с газта на мястото й. Струва ми се, че всички спят. Сядам на люлеещия се стол до камината. Огънят весело гори. Поглеждам Бен, който е глух за света. Седя там, люлея се и се опитвам да проясня съзнанието си.

Запознах се със Спайк, когато неколцина от съучениците ми от „Ла Джола“ казаха, че познавали един „истински“ скулптор, който живеел в пустинята. Всички съзнавахме, че лекциите ни нямат нищо общо с изкуството. Само носехме разни материали, играехме си с пластелин и папие-маше и правехме нескопосани фигури. Проклетото ателие прилича на сметище. Всички влачат счупени перални и автомобили, които запояват, боядисват и лакират. Други лепяха парчета шперплат и ги оцветяваха в златисто или черно. Винаги съм мислила, че скулптурното изкуство означава да вземеш чук и длето и да извяш някой къс дърво или камък. Но не и в „Ла Джола“. Това е детска градина, изпаднала в амок. Всеки се подмазва на преподавателите и не знае нищо за истинските методи на скулптурата. В това число и аз.

И така, качихме се в ландроувъра на Хари и потеглихме. Само той бе виждал онзи тип. Каза, че го срещнал случайно, докато изprobвал джипа си в сухото дере.

Стигаме там — малък каньон на сред дивата пустош — и аз не мога да повярвам на очите си. Онзи си е построил жилище от кирпичени тухли и циментови блокчета. Но те не са обикновени. Скулптурът ги е направил саморъчно с помощта на форми, които изкопава в пясъка. Всъщност си е изградил ателие в пустинята, което само по себе си представлява скулптура.

До тази чудата постройка е паркиран стар пикап с открита платформа и без брони и преден капак. Виждам скулптура и едва не се изсмивам на глас. Той е само по срязани джинси — толкова къси, че хастарът на джобовете му се вижда — и големи тежки туристически обувки. Няма чорапи. Покрит е с бял прах. Помислих, че се е боядисал в бяло.

Само очите му светят. Носи кръгли очила, но сложени на главата. Косата му е толкова късо подстригана, че изглежда плешив. В едната си ръка държи чук с къса дръжка, а в другата — длето. Веднага разбрах, че е истински скулптор.

Вероятно съм се влюбила в него, още преди да сляза от ландроувъра. Не знам дали Спайк беше на двайсет, четирийсет или шейсет. Не ме интересуваше. Оказа се, че е двайсет и осем годишен. Стоеше там, докато ние петимата се изнизвахме от джипа.

Той познава Хари и това е хубаво, но аз имам чувството, че прекъсваме нещо. Спайк се държи любезно, само за да се махнем по-

бързо. Наоколо няма друг. Той е съвсем сам в пустинята. Дава ни да прием вода от стари германските канчета, които е натрупал в ъгъла. Топло е. Спайк сяда при нас, но не оставя чука.

В средата на пода има огромен камък — речна скала, откъртена от коритото. Върху нея Спайк извайва спиралите на охлюв, които до известна степен следват релефа на камъка. Главата вече е грубо оформена. Прилича на гигантските вкаменелости, които съм виждала в палеонтологическите и антропологическите музеи. Спайк използва контурите на камъка, но влага и нещо от себе си. Посочвам скулптурата и казвам:

— Страхотна е. Някъде наблизо ли намери скалата?

Той ме поглежда и оставя канчето. Водата, която е пил, е измила мръсотията около устата му.

— Роско ли имаш предвид? Да, страхотен е, нали? Постоянно намирам дефекти в камъка и се страхувам да не се счупи, докато го дялам. С рогцата ще бъде много трудно. Мисля да ги направя извити, каквите са понякога на охлювите в природата. Де да имах няколко за модел. Но тук е твърде сухо. Увлякох се в този проект и не съм ходил на някое хладно и влажно място да търся охлюви.

Той говори и ме гледа. Погледът му не е проницателен, а само спокоен, но човек усеща огъня, който гори у него. Виждам, че очите му са сиви като камъка, който обработва.

Разглеждаме жилището му. Има най-различни чудати неща — фигури на сгушени животни и хора, но предимно по двойки и тройки. Някои са в естествен размер.

Не всички са издялани от камък. Има и отливки от цимент. Той ни показва как ги прави. Издълбава формата в пясъка, намокря я, за да получи очертанията, които иска, после слага найлон, за да запази влагата. Основата на скулптурата е в пясъка, а горната част е от цимент. Извайва я, когато изсъхне. Не съм чувала някой да работи по този начин. Едната от фигурите прилича на изровена от пясъците мумия или на вкаменено тяло от Помпей. Спайк ни показва и контурите на гигантска мечка.

— За нея ще са ми необходими най-малко шест чувала цимент. Обикновено използвам пет. Трудно се намират достатъчно големи камъни. Влача ги с пикапа. Изваял съм някои камъни на място, защото не можах да устоя. Ще боядисам мечката Шорти и ще я изправя до

вратата. Би трябало да изплаши всеки, който иска да ме ограби или нападне.

Той се смее. Не мога да си представя, че някой може да е толкова смел или достатъчно луд, за да се опита да го нападне. Пък и от жилището му няма какво да се открадне.

Спайк обяснява как замесва нещо като гипс от мазилка и лепило и покрива циментовите статуи, след като изсъхнат. Сетне ги боядисва. Скулптурите му са невероятни. Рисунките също са страховити. Хари споменава нещо от сорта, че добър кон и под скъсан чул личи. Може би само откровеността на цимента била достатъчна.

Той го поглежда и се усмихва. Между другото, цялото му име е Спайк^[1] Тейт. Убедена съм, че малкото му име не е така, но му приляга. Така и не разбрах как се казва всъщност.

Той отново взима длетото. Става и се вторачва в охлюва.

— Не знам, Хари. Древните гърци и римляните са боядисвали повечето статуи. Боята просто е избледняла и сега ние мислим, че скулптурите са били само от камък. А и чувството, че рисуваш върху скулптури е страховито. Няма подвеждащи светлосенки, нито илюзии за пространство. Много по-истинско е от обикновеното рисуване. Статутите сякаш оживяват.

Трябва да се съглася с това. Неговите творби не са нагласени като в музей на въсъчните фигури, но изглеждат по-реалистични от традиционните. Някои от животните са в по-голям размер от естествения, а хората — по-дребни, но онези, върху които е рисувал, са изключителни.

Спайк се залавя с охлюва. Очевидно ни е отделил повече време, отколкото е възнамерявал. Не искам да тръгвам, но нямам желание и да му досаждам.

— Хайде да се прибираме. Да оставим този маниак с работата му.

Отправям се към ландроувъра. Другите тръгват след мен. Спайк се приближава до вратата на жилището си и ни гледа. Потегляме и той ни маха с ръката, в която държи длетото. Знам, че маха на мен.

През следващите седмици всичко, което правя, ми се струва маловажно. Сънувам Спайк Тейт. Сексуални съновидения. Не съм

сънувала такива неща, откакто пораснах достатъчно, за да излизам и да вкуся малко от действителността. Две седмици се чувствам объркана, крача напред-назад и накрая събирам смелост.

Взимам назаем колата на Ейми Лу. Казвам й, че ще я върна на другата вечер. Измъквам се рано сутринта и обикалям района около колежа. Намирам десетина големи охлюва. Взимам хляб, шунка, сирене, бутилка вино и шише вода и ги слагам в една раница. Запомних пътя, когато ходихме с джипа и знам къде да се отклоня. Намирам мястото, паркирам колата, заключвам я и мятам раницата на гръб. Облякла съм джинси и фланелка. Нямам сутиен. Горещо е.

Започвам да се влача из пустинята. В осем часа сутринта. Говорех съвсем сериозно, като казах, че съм станала рано. Пък и не можах да спя. И докато будувах, хрумна ми да потърся охлюви. Знам, че в района на колежа ги има, защото съм виждала лъскавите им дири по пътеките.

Опитвам се да видя следи от гумите на ландроувъра, но има твърде много прахоляк. Намеря ли сухото дере, ще вървя по него и няма начин да не стигна дотам. Мъкна се в пясъка цели два часа и накрая съзирам жилището му. Господи, ако някой иска да се усамоти, трябва непременно да дойде тук. Още е април, а е ужасно горещо. Приближавам се колкото е възможно по-тихо. Той не работи върху охлюва. Виждам го, че бърка цимент и пълни формата на онази гигантска мечка, която ни показа. Заставам до него. Спайк вдига глава и ме вижда. Обляга се на лопатата и се оглежда.

— По дяволите, как дойде тук?

— Пеша.

— Вървяла си от „Ла Джола“?

— Не. Взех назаем колата на една приятелка и я оставил на магистралата, сетне продължих пеша.

— Можеше да се загубиш. Лесно е да се объркаш в пустинята, където всичко е еднообразно.

Той се вторачва в мен. Започвам да съжалявам, че съм дошла. Знам, че ако попита защо съм го направила, няма да мога да отговоря. Смъквам раницата от гърба си, бърквам вътре и изваждам охлювите.

— Ето, нося ти няколко модела.

Спайк оставя лопатата, приближава се до мен и взима бурканата.

— Божичко, колко са красиви. Много мило от твоя страна.
Благодаря.

После занася охлювите в жилището си. Тръгвам след него. Слага буркана между две канчета.

— Не знам дали ще изкарат дълго в тази жега и суша.

Пробила съм дупчици в капака, за да могат да дишат — ако охлювите изобщо дишат. Той го пръска с вода, която се процежда надолу.

— Господи, какво ли ядат? Тук няма много храна за охлюви.

Спайк отново придобива онзи угрижен вид. Пак имам чувството, че съм прекъснала нещо. Сетне започва да работи и след малко ме поглежда.

— Имаш ли нещо против, ако се върна към работата си? Смесил съм водата с пясъка и цимента и трябва ги объркам, преди да са се втърдили. Пък и искам да напълня онзи звяр, инак в средата ще се получи сух слой, който няма да се слепи с горния.

Той минава покрай мен. Сядам на купчината торби с цимент, покрити с найлон. Спайк хвърля в бъркачката още няколко лопати цимент, после започва да го меси с ръце. Господи, страхотно е да гледам движенията на мускулите му. Той е слаб и жилав и сигурно кожата му е тънка, защото всеки мускул се очертава ясно — на ръцете, на гърба, на краката, дори на врата. Смуглата му кожа прозира там, където се стича потта. Тялото му пак е покрито с бял прах. Едва ли има достатъчно вода, за да се къпе.

Изсипва сместа и започва да оформя фигурата. Стигнал е до надземната част и докато моделира, загребва пясък, за да заздрави цимента. Страхотна техника.

— Искаш ли да напълня бъркачката, докато ти работиш?

Той ме поглежда през рамо.

— Предупреждавам те, че е трудно. Но много ще mi помогнеш.
Това ще ускори нещата.

Следващите три часа действам с лопатата. Почивам само, когато Спайк замесва и изсипва цимента. Онова, което прави, е почти невъзможно. Нямам представа как го е измислил. Разговаряме малко. Той е вглъбен в мечката. Излива десетата бъркачка, изправя се, разкършва тяло, приближава се до мечката и я оглежда отвсякъде. Протяга ръка и оформя цимента. Работи с голи ръце.

— Е, засега стига. Хайде да си починем. Не предполагах, че тази сутрин ще свърша толкова много работа. Благодаря ти още веднъж.

Поглежда ме и се усмихва. И без това се потя обилно, но сега цялата съм вир-вода. Фланелката ми е мокра. Виждам го, че ме оглежда. Зърната на гърдите ми сигурно стърчат като юнски малини.

— Да влезем вътре. Ще пийнем вода и ще се разхладим.

Протягам ръце и взимам раницата. Напекла се е. Трябваше да я оставя вътре. Виното ще бъде топло като пикня. Тръгвам след Спайк.

Той разчиства място на пода с метла, направена от съчки. Изтупва две възглавници, от които се разнася прах, сетне ги слага на пода. Напълва две големи чаши с вода. Не виждам да има нещо за ядене. Няма хладилник. Започвам да разопаковам обяда. Изваждам виното. Той кляка и се вторачва в мен.

— Брей, отдавна не съм виждал такава храна.

— Имаш ли тирбушон?

— Не, но мога да изкарам тапата от бутилката.

Спайк донася чука и един гвоздей. Не искам да мисля какво ще направи с моята петнайсетдоларова бутилка „Шабли“. Той забива гвоздея в корковата тапа. После някак успява да я издърпа и се чува едно приятно „пук“. Сложила съм сандвичите. Спайк излива водата от чашата върху себе си, а аз изпивам моята. Той налива виното.

Протягам чаша, но Спайк вече поднася своята към устата си. В същия миг улавя погледа ми и прави леко движение към чашата ми.

— *Ala votre*^[2] — казвам аз.

Той затваря очи. Приятно е да го гледам как се наслаждава на виното. Сякаш минават цели пет минути, преди да отвори очи. Поглежда ме и се усмихва.

— Това е първата ми гълтка вино от три години насам. Заслужавало си е да чакам.

Сетне се вторачва в чашата си.

— Когато бях на двайсет и пет, бях започнал да пия много. Мисля, че бях на път на стана алкохолик. Сега не мога да си го позволя и се чувствам по-добре, но това вино е нещо друго. В онези дни се наливах заради въздействието, но после се научих да ценя вкуса.

Залавяме се със сандвичите. Той отхапва, затваря очи и дълго дъвче. Когато прегльща, мога да се закълна, че виждам как храната минава в гърлото му, защото отмята глава назад. Преди да поеме

следващата хапка или глътка, се погрижва устата му да е празна. Обядът — макар и само няколко сандвича — продължава почти час и половина. Опитвам се да ям по-бавно, за да се изравня с него, но не мога да дъвча толкова дълго — трябва да прегълтна, инак вкусът на храната става отвратителен.

Свършваме с обяда и преди да се е измъкнал, аз правя предложението си. Питам дали ще ме вземе за ученичка. Отначало ми се струва, че не ме е чул, защото отпива от виното.

— Името ти е Ники, нали? Мисля, че Хари те нарече така.

Учудена съм, че помни.

— Ники, нямаш представа в какво ще се забъркаш. Първо, аз не съм учител. Мразя учителите и преподаването. И няма жена, която да издържи на начина ми на живот. Не искам всеки вторник и четвъртък да се влачиш из пустинята. Ненавиждам установения ред. Нямам тоалетна, нито течаща вода. Онова окъсано парче дунапрен е моето легло. Невинаги спя в него. Имам много работа и тук просто няма място за нищо друго.

Поглежда ме. Главата му е вирната като на птица. Отвръщам на погледа му. Спайк отново придобива онзи вид, който ме кара да мисля, че съм прекъснала нещо.

— Защо не опитаме? Не е необходимо да ме обучаваш и да ми даваш уроци. Само ми позволи да те гледам как работиш и да ти помогам. По-издръжлива съм, отколкото изглеждам. Не се страхувам.

— А би трявало. Откъде знаеш, че не съм като Чарлс Мансън и не примамвам хубави млади момичета да идват тук, в пустинята и да живеят с мен? Хълмовете наоколо може да са пълни с жени, изнасилени и убити от мен. Помисли ли за това?

Няма какво да кажа. Вглеждам се в бледосивите, жарки и сякаш стоманени очи и за пръв път разбирам жертвите на Мансън.

— Ники, аз ходя в града веднъж седмично. Отивам до най-близкото населено място и си купувам соя, ориз, брашно, сорго, десетина торби цимент, олио и дузина яйца. С това се храня. Без цимента, разбира се. Нямам много пари и не продавам скулптурите си. Дори не се опитвам да го правя. С удоволствие бих се възползвал от парите, но цялата работа ще ми отнеме твърде много време... Печеля малкото пари, от които се нуждая, като от време на време работя в

града. Там всички ме познават. Трудолюбив съм. Обикновено за два-три дни изкарвам достатъчно, за да преживея един месец.

Той става и се протяга. Изпили сме виното. И аз се надигам.

— И така, гониш ме оттук.

— Не съм казал такова нещо. Само се опитвам да ти обясня какво е положението. Ако ми плаща достатъчно, за да не се налага да ходя в града и да се занимавам с разни тъпотии, това ще бъде страховто за мен. Само не ми пречи. Ако можеш само да поддържаш нещата тук, без да смущаваш работата ми, и това ще бъде страховто.

Усмихва се.

— Научиш ли се да живееш в ателието на един скулптор, без да го смущаваш, значи си научила много. Не съм Чарлс Мансън, а само един обикновен любител наекса сред природата, но те предупреждавам, че ако се мотаеш край мен с онези хубави щръкнали гърди, непременно ще си го изпросиш. Ако това не ти харесва, по-добре се върни в „Ла Джола“ и остани там.

Той минава покрай мен и се отправя към вратата, за да започне работа върху мечката си. Заставам пред него и разкъсвам потната си фланелка. Воня, но не повече от него.

— Мисля, че ще се оправя.

И той започва да ме оправя. Ето, така започна всичко. Няма да повярвате, но в разгара на най-страхотното чукане, което ми се е случвало, Спайк става, взима едно от онези германски канчета и гол-голеничък отива да поръси с вода мечката.

Върнах колата на Ейми Лу, взех си багажа, отидох в административния отдел и им казах, че напускам. Трябваше да се срещна с педагог-консултант, за да обясня защо. Съчиних никакви лъжи, че семейството ми във Франция се нуждае от мен.

Изтеглих от банката всичките си пари — изпратените от мама и татко и спечелените миналото лято, когато работих като сервитьорка. Общо две хиляди долара. Поисках ги в банкноти от двайсет. После помолих Ейми Лу да ме закара до онова място на магистралата, откъдето поех пеша. Носех много лични вещи, но ги скрих в един

храст на около петдесет метра от шосето. Можех да се върна да ги взема по някое време или Спайк да ме закара. Метнах каквото можах на гърба си и тръгнах. Ейми беше убедена, че съм откачила. Предполагам, че наистина беше така.

Положението беше лошо — точно както той го описа. Денем беше горещо, а нощем — студено. Макар че добре изтупах онзи мръсен дунапрен, вонята на пот остана. Готовех в една тенджерка над огъня в дъното на ателието. Опитах всички комбинации от ориз, соя и сорго, които можах да измисля. Спайк нямаше дори сол, пипер и кафе.

Той пикае където му падне. Понякога дори не прекъсва работата си, а просто го изважда и поръсва камъка. Казва, че урината придавала индивидуалност на скулптурата. Така е, но вони ужасно. Според Спайк, когато си живял твърде дълго в пустинята, фактът, че тялото ти все още отделя течности, е истинско чудо, нещо, на което трябва да се радваш.

Аз отивах някъде встриани, когато ходех по нужда. Но постепенно свикнах да не ми пука, особено нощем, под онова невероятно небе.

Спайк върши своя дял от домакинската работа — цепи дърва и пали огъня. Пере и дрехите. Прави го, като ги слага в една циментова вдълбнатина, която е изкопал в дъното на жилището си и ги тъпче с крака. Големият проблем е водата. Той твърди, че по този начин изразходва най-малко вода. Сетне простира прането върху храстите. Дрехите съхнат на слънцето и ухаят на чисто.

Всъщност няма много неща за пране. Спайк има три чифта от онези страховити срязани джинси „Ливайс“, които е купил от Армията на спасението. Не носи бельо. Аз имам бельо, джинси и няколко фланелки. Денем става толкова горещо, че се събличам до кръста. Разхлаждам се и дори зърната на гърдите ми започват да почерняват от слънцето. Търкаме чиниите, тенджерите и тиганите с пясък.

Не се любим често. Спайк се държи като обсебен. Често заспива в три-четири сутринта, сред отломките, които е дялал в продължение на десет-дванайсет часа. Понякога го довличам до леглото, но друг път той е като труп и не мога да го помръдна.

Не разбирам какво се опитва да направи, защото не говори много.

Показва ми как да си служа с дървения чук и как да остря длетото. Донася няколко големи камъка, тежащи по петдесетина

килограма и ме кара да ги обработвам. Когато за пръв път отиваме в града, аз си купувам ръкавици, защото ръцете ми са изранени. Ала не виждам раните да заздравяват. След всичките тези години Спайк има ужасно груби ръце — сякаш е водил юмручен бой на живот и смърт.

Установих, че боравенето с камъка донякъде прилича на юмручна схватка — поне както аз си я представям. След известно време човек загубва всякакво чувство за време и болка. Единственото ти желание е да се преобриш с проклетия камък и да го превърнеш в онова, което искаш. Въпрос на надмощие.

Стоя при Спайк пет месеца. Разбирам, че никога няма да стана добър скулптор. Тъпотиите, които ни преподаваха в „Ла Джола“, бяха ужасни, но за съжаление, аз мога да правя само това.

Спайк проявява деликатност по въпроса, но аз знам, че нямам талант. Е, бележа напредък, но някак не мога да работя в три измерения. А Спайк сякаш се е слял с камъка.

С помощта на теглича на пикапа успяваме да измъкнем мечката от дупката, влачим я и я изправяме до вратата. Цяла седмица Спайк изглежда краищата. После я измазва с гипс и започва да рисува. Това продължава още две седмици. Накрая скулптурата сякаш оживява — не само мечка, а въплъщение на цялата мощ и слава на природата. Така прави Спайк — надминава обикновените неща и ги прави необикновени.

Започвам да изпитвам силно желание да имам бебе от него. От три години взимам хапчета против забременяване и искам да ги спра. Да бъда истинска жена. Всички приказки, които съм чувала и клетвата ми да бъда самостоятелна и да живея сама, изглежда се стопяват тук, в пустинята. Заприличала съм на индианка и най-лошото е, че това ми харесва.

Една нощ, след като сме се любили, казвам на Спайк, че искам да имам бебе. Той лежи по гръб, а главата ми е на гърдите му. Спайк не помръдва. Това се случва често и ти не си сигурен дали те е чул, защото се бави с отговора си. Накрая прокарва пръсти през косите ми.

— Щом искаш, Ник, аз нямам нищо против. Твоя работа. Моята е да правя скулптури. Но не мога да бъда баща на детето. Пък и точно

сега не искам. Няма място. Онези камъни и скали са децата ми. Ще имам чувството, че ги изоставям. Разбираш ли?

Разбирам и знам, че той говори сериозно. В живота му едва има място за мен. Дори аз го притеснявам. Лежа будна цяла нощ и с мъка сдържам сълзите си.

На сутринта му казвам, че заминавам. Той работи върху един огромен, почти вертикален каменен блок. Два дни го влачихме от сухото дере. Спайк никога не ми казва какво ще прави. Чака да се досетя. Казва, че самата скулптура трябва да говори.

Той спира, стиснал в ръце чука и длетото — така, както го видях за пръв път. По тялото му се стича пот.

— Щом така искаш, Ники, добре. Можеш да стоиш тук, колкото желаеш. Както решиш. Ще ми липсваш.

Мисля, че последното изречение беше единствената лъжа, която ми е казвал.

Натоварихме моите вещи на пикапа и той ме закара чак до „Ла Джола“. Не разговаряхме много. Нямаше какво да си кажем. Остави ме пред входа на университета. Знаех, че Ейми Лу ще ме приеме. До началото на следващия семестър имаше само няколко дни. Спайк зави и потегли, като ми махна за довиждане. Гледах го и усещах колко много искам да имам нещо от него. Каквото и да е. И тогава реших, че ще намеря начин да забременея.

Записах се в последната минута и лекциите започнаха. Всичко ми се струваше още по-скучно и тъпо от преди. Копнеех да се върна при Спайк, но никак успявах да се преборя с желанието си. Получих писмото, в което татко ме канеше да се съберем за Коледа и започнах да кроя планове и да разучавам някои неща. Обадих се по телефона и се учудих, когато татко отговори. Попитах го дали ще има нещо против, ако доведа един приятел.

— Стига и ти да дойдеш, Ники. Ще кажа на майка ти. Сигурен съм, че няма да възрази.

Установявам, че със студентската си карта ще мога да взема два билета за отиване и връщане с парите за самолет, които татко ще ми изпрати.

Родителите ми нямат представа, че пет месеца съм живяла в пустинята със Спайк. Не си пишем често. Ейми Лу бе събрала пощата ми и когато се върнах, видях писмото от татко. Беше го писал преди месец.

Първо отидох в Армията на спасението и намерих сравнително запазено парче дунапрен, дебело десет сантиметра. Само за десет долара. Беше съвсем малко използван. После купих бутилка вино и я увих в дунапрена. Завързах го с въже, за да мога да го нося на гръб. Ейми Лу се съгласи да ме закара до онова място на магистралата, но беше крайно възмутена от мен. Бях ѝ разказала всичко, но тя имаше друго отношение към мъжете и не ме разбра.

Много е горещо. Стигам дотам, но не виждам Спайк. На пръв поглед в жилището му цари истински хаос. Но аз вече знам, че всяко нещо си има място. Спайк е нечистопътен, но подреден. Храната и инструментите му са грижливо наредени. Само дето не разтребва и почиства по традиционния начин.

Пикапът го няма, затова предполагам, че е някъде в сухото дере и търси камъни. А може би е в града. Решавам да чакам.

Залавям се за работа. Навивам стария дунапрен и го завързвам с въжето, което съм донесла. Правя нещо като стол. Единственият тук. Разстиlam новия дунапрен на мястото на предишния. Господи, изпитвам удоволствие, само като го гледам. Дано Спайк не си помисли, че се опитвам да контролирам живота му. Това беше единият от въпросите, по които спорехме. Исках ли да преместя нещо, трябваше предварително да му казвам. Спайк твърди, че можел да работи в това ателие със завързани очи, защото знаел къде се намира всичко и когато нещо се променяло, не се чувствал същият. Рискувам.

Слагам виното в сянката на канчетата за вода. И там е топло, но няма по-хладно място. Вече се потя като прасе.

Опитвам се да запаля огън, за да сготвя нещо за ядене, когато чувам бръмченето на пикапа. Толкова съм нервна, че не мога да стоя на едно място. Иска ми се да изляза и да го посрещна, но насила сядам на новия „стол“.

Спайк дръпва ръчната спирачка, тряска вратата и обувките му започват да скърцат по каменните отломки. Насочва се към канчетата с вода и ме съзира. Вторачва се в мен, без да каже нищо. Аз ставам.

Сетне се приближава и ме прегръща. Вкопчвам се в него като в живота — неговия и моя. Почти съм забравила как мирише. Ако някой успее да бутилира този миризис и да го продава на мъжете, жените ще пощуреят.

Спайк слага ръце на раменете ми и се дръпва назад. Още не ме е целунал.

— Каква огромна изненада. Изглеждаш страхотно, Ник. Тъкмо си мислех за теб. Дълбаех дупка в един голям камък и толкова се възбудих, че си спомних колко хубаво си живеехме двамата.

Той поглежда натам, където обикновено е проснат дунапренът му.

— Божичко. Виж ти. Това място се превръща в луксозен палат.

Сетне съзира стария дунапрен.

— По дяволите. Имаме дори стол. Страхотно.

Спайк подсмърча и подозрително оглежда хранителните запаси.

— И дори си разтребила тая бърлога на греха. Да бъда проклет!

Взимам бутилката и му я подавам.

— Виното изглежда много добре, Ник. Но в момента онова легло ми се струва по-хубаво. Какво ще кажеш?

Отново се отпускам в прегръдките му и той ме вдига на ръце. Разсъбличаме се толкова трескаво, че кракът ми се схваща, докато се опитвам да събия обувката си, без да я развързвам. Ала не усещам нищо друго, освен Спайк. Той е обезумял — напълно отговаря на представата ми за мъж, който живее сам в пустинята и дълго не е виждал жена. Направо ме плаши. Може би наистина е като Чарлс Мансън и първият път ми се е разминал по чудо.

Най-после се успокояваме. Изтощени сме. Протягам ръка и взимам виното. Този път съм донесла тирбушон. Измъквам тапата, а Спайк ме наблюдава. Редуваме се да пием от шишето — бавно и наслаждавайки се на вкуса. Спирате да пием всеки път, когато Спайк се възстанови. Още не сме разговаряли. Чакам подходящия момент, когато той сам повдига въпроса.

— И така, връща ли се при мен, Ник? Както вече казах, когато заминаваше, винаги си добре дошла.

— Не е толкова лесно, Спайк.

Устата му е пълна с вино. Преглъща бавно.

— Няма лесни неща.

— Спайк, остави ме да бъда сериозна само няколко минути и това ще бъде всичко.

Той пак отпива и кима, вторачил поглед в нагънатия метален таван на къщата си.

— Искам да имам дете от теб. Знам, че в живота ти няма място за мен, нито за бебето. Разбирам и уважавам това.

Спират да говорят и чакат. Той още държи виното в устата си и съзерцава металния таван.

— Ще гледам бебето сама. Ще отида да родя във Франция, при родителите си. После ще се върна в Калифорния и ще оставя държавата да се грижи за мен като самотна майка. Проучих всичко и ще живея с онова, което ми дадат. Знаеш, че мога да се оправям с малко пари.

Той прегльща и ме поглежда.

— Ти си ненормална, Ник. Не мога да участвам в такова нещо. Знаеш, че все никак ще съумееш да ме обвържеш. Познаваш ме добре. Аз дори не позволявам да докоснат камъните, които извайвам. Мога да се посветя на бащинството и да загубя контрола над живота си. Съзнаваш това, нали?

Проналям се. Опитвам се да започна отначало, но с мъка сдържам сълзите си.

— Добре, да забравим този въпрос. И без това първо искам да разговарям с родителите си. Те заслужават поне това. Но има и още нещо. Татко ми изпрати пари да отида при тях за Коледа. Ще стигнат и за двама ни. Семейството ми прекарва празниците в една долина с повече камъни, отколкото някога можеш да изваеш. Бих искала да се запознаеш с мама и татко. Може да отидем до Париж, където ще видиш скулптурите на Майо, Роден и Худин. Какво ще кажеш?

Убедена съм, че той пак ще отпие от виното, затова взимам бутилката от ръката му и вместо него, пия аз. Лягам по гръб и чакам. Както обикновено, Спайк мълчи и се бави с отговора. Решавам да чакам до утре — щом той иска така. Ала Спайк проговоря.

— Ще започна отзад-напред, Ник. Не искам да видя онези скулптури и стари градове. Аз нямам нищо общо с тях. И без това не мисля, че съм голям скулптор — само дялкам камъни и бъркам цимент. Произведенията ми нямат нищо общо с онези в музеите. Сигурен съм,

че родителите ти са приятни хора, но не желая да се запознавам с тях. Трудно общувам. Затова обичам камъните — не се движат и са последователни. Пък и не мога да зарежа всичко това. Някой смахнат може да дойде тук с чук или с динамит и да унищожи всичко, което обичам. Постоянно ще се притеснявам.

Знаех, че ще реагира така. Прегльщам виното, което държах в устата си, докато той говореше.

— Добре. Не искаш да бъдеш баща, нито да дойдеш във Франция. Разбирам те. Наистина. Мисля, че си се вкопчил в себе си, в лудия у теб и в онези камъни. Освен това смятам, че може би си най-големият скулптор на нашето време. Никога няма да си простя, ако по някакъв начин разруша чудесния творчески свят, който си създал за себе си.

Вярвам на думите си. Но премълчавам факта, че Спайк ще бъде баща, независимо дали го знае или не. *Това* не може да нарани чувствата му.

Той ме поглежда. Претъркалям се върху него и изливам последната капка вино в устата му.

— Ще бъде както искаш, приятелю. А сега, хайде да се чукаме. Нямаш нищо против чукането, нали? То не пречи на работата ти. Само ми позволи от време на време да идвам тук и да лягам на този хубав мек дунапрен, а?

Той ме хваща за косите, доближава лицето ми до себе си и допира устни до моите. Иска да изпия виното, което се излива от устата му. И двамата се опитваме да прегълътнем, но се задавяме. Смеем се и що се отнася до Спайк, въпросът е приключен.

Вдигам глава. Огънят е почти угаснал. Слагам едно дърво и пламъците лумват. Домъквам от купчината още две цепеници и ги хвърлям в камината. Духам и жаравата се разпалва. Бих искала да знам повече за изкуството как се пали огън. Винаги татко се е занимавал с това. Майк и Бен са наясно с въпроса. В семейство ни или има силен елемент на полово разделение, или наистина има разлика между момчетата и момичетата, мъжете и жените? Когато живеех в пустинята, Спайк палеше огъня. Така че това не се отнася само до нашата фамилия.

Влизам в хамбара и домъквам голямата жълта чанта. Божичко, колко е тежка. Слава Богу, чувствам се много по-добре, но краката ми още са вцепенени от снега и отчасти от морванските танци.

Прекарах страхотно. Беше ми приятно да виждам, че мъжете ме харесват. Лигите им започваха да текат, когато ме докоснеха или погледнеха в очите. Изглежда не забелязваха, че съм се закръглила. Всъщност това дори им допадаше — големи цици като на крава.

Когато след съжителството си със Спайк се върнах в цивилизацията, започнах да се тъпча като прасе. Може би се опитвах да забременя от храната. Но вероятно само наваксвах за онези помии от соя и сорго. Не знам, но за четири месеца напълнях с дванайсет-тринайсет килограма.

Знам, че мога да хвана някой от онези селяни, който да мине през целия установен ред и да се ожени за мен, но това е тъпо — все едно да си купиш кон, когато съществуват автомобили. А аз бях разглезена с дизелов двигател. Тук ще доя крави и ще паса овце на студа до края на живота си. И това не искам.

Там е въпросът. Пег и аз сме израснали в този странен междуинен свят. Аз държа да направя нещо значително с живота си — да го превърна в истински. Мислех да се занимавам със скулптура, но сега знам, че контролираната лудост, която се изисква, за да бъдеш творец, не е присъща на нашето семейство. Може би само татко е такъв, и то без да е творец. Ала неговото изкуство е невидимо. Той се променя за секунди и обърква себе си и всички останали кое е реално и кое не. Господи, сигурно сме нещо средно между мама и татко!

Тя е праволинейна и здраво стъпила на земята, макар татко да казва, че земя *не съществува*. Организирана е и знае какво иска и как да го постигне. Татко е програмиран провал и псевдо философ. Би било страхотно да изваеш истински философски камък. Спайк би желал да опита такова нещо. Това е в стила му.

И все пак, макар да е странно, татко е чувствителен, интелигентен и отговорен. Жалко. Вечно върши нещо и се опитва да помага на мама в къщната работа. Домошар е, но същевременно ходи и на работа. Много ни е разглезил. Няма мъже като него. Всъщност, не е такъв. Всичко е част от някаква безумна игра, в която само той знае правилата и непрекъснато ги променя.

Подобно на Спайк, мъжете, с които продължавам да се срещам, са или чувствителни, интелигентни, интересни и жизнени, или обикновени, що-годе поносими жребци, които ту ме възбуджат, ту не, а единственото им желание е да имат постоянна работа, деца и успешна кариера.

Средно положение няма. Мисля, че точно това се случи с Пег — омъжи се за човек, който ставаше за момента. Но сега тя иска повече вълнения и мъж с буйно въображение. Трябва да я запозная със Спайк. О, не! Прекара ли и един ден в пустинята, тя ще се моли да се върне при Джордж. Опитвам се да й обясня, че идеалната комбинация вече не съществува. Нещо е станало.

И така, възможностите са следните — или раждаш бебе от интересен мъж, когото наистина уважаваш, или се обвързваш с някой смотаняк, който ще бъде постоянно с теб, дори когато вече не го искаш. Страхотен избор, няма що.

Най-после приключвам с нещата, които трябваше да направя. Надявам се всеки да ги хареса, когато ги получи.

Качвам се по стълбата и тихо се мушвам в леглото. Вече не ми е топло. Лягам по гръб и главата ми не се върти. Мисля, че най-сетне съм готова да се отпусна и да заспя, когато съвсем неочеквано започвам да плача като бебе. Хленча в навечерието на Коледа — точно когато очаквах, че ще бъда най-щастлива.

Избърсвам сълзите, но те продължават да се стичат по лицето ми. Сподавям риданията. Не искам да будя Пег. Нямам желание да разговарям с никого, да обяснявам и да изслушвам другите. В този живот има някаква загадка.

Досега не вярвах в това, но сега искам тази загадъчност да съществува. Да се уповавам на нея, без да разполагам с доказателства. Ей-така, без нищо. Може би защото сега знам някои неща. Ако ще ставаш човек на изкуството, трябва да умееш да вярваш в нещо. В каквото и да е. А аз съм забравила какво е вяра. Умишлено съм си я избила от главата. Докъде ли може да стигне човешката глупост?

Светът ми се струва противен. Ако имах близък човек до себе си, всичко щеше да бъде по-различно. Може би единственият смисъл в живота е да се забавляваш. Весела Коледа!

Трябва да поспя, защото утре тук ще бъде истинска лудница.

Вероятно плача от радост. Само че нямам такова чувство. А може би е така, но не го съзнавам. На татко това би му харесало.

---

[1] Spike — шип (англ.) — Б.пр. ↑

[2] За твоє здрав'є (фр.) — Б.пр. ↑

БЕН

Още е тъмно. Заспал съм. Отварям очи и виждам, че Ники слага дърва в огъня. Надявам се, че ги нареджа правилно, защото не си спомням да се е занимавала с паленето на огъня. Справя се добре и аз отново затварям очи, за да проверя дали мога да изпадна в полуслънно състояние. С премрежен поглед наблюдавам как пламъците стават все по-буйни.

По дяволите, тази Коледа е само една преструвка! На камината няма окачени чорапи, нито изненади за сутринта. Вярно, че под елхата са наредени подаръци, но аз знам какви са, а самият Дядо Коледа не е донесъл нищо. Няма ли трепет и загадъчност, Коледата не е истинска.

Бях толкова уплашен и развълнуван — нямах навика да заспивам на Бъдни вечер. Предполагам, че наистина съм заспал, защото друг път мама и татко винаги успяват да наредят подаръците под елхата, без да разберем. Мислех, че ще стоя буден цяла нощ.

По дяволите, никак не искам да пораствам! Нямам нищо против да ставам по-едър и силен, пенисът ми да се уголемява, да се окосмявам и да ми никне брада. Това е забавно — все едно гледам как поповите лъжички се превръщат в жаби. Но да си възрастен изглежда съвсем не е забавно.

Ники, Маги и Майк не приличат на щастливи хора. Само си доказват един на друг колко са велики. И вечно гледат дали някой забелязва колко са пораснали.

Нищо не е естествено. Тази Коледа дори татко се държи като възрастен. Няма време да играе с мен. Само тича насам-натам, оправя това-онова, разнася разни неща и се преструва, че нищо не се е случило.

Беше ми приятно, когато пригответяхме курабиите, но лично аз не свърших нищо съществено. Ники, Маги и Майк направиха почти всичко. Не, тази Коледа е само една преструвка, а още колко Коледи ми остават да прекарам тук?

Честно казано, никой в училище вече не знае да играе. Мислят ме за луд, когато донеса някое от самолетчетата си и го пусна да лети над футболното игрище. Сигурен съм, че съучениците ми искат да играят с мен, но се страхуват някой да не помисли, че се държат като деца. Дори Серж. По-рано винаги го убеждавах да поиграем на „Бойни кораби“ или на нещо друго, но сега и той се бои да играе с мен, защото другите ще му се подиграват.

Единственото, за което всички мислят, е да се правят на големи — пушат цигари, дъвчат тютюн като бейзболисти от висшата лига, говорят колко бира са изпили в събота и неделя, колко им е лошо, как са откраднали алкохол от родителите си или взимат наркотици.

Момчетата говорят за момичета — как ги опипвали в храстите и коя им позволила да направят оная работа. Предполагам, че и момичетата говорят за момчета — кой има най-големи мускули или най-дълъг пенис. Знам ли?

Другото, за което говорят, са онези безумни хватки от карате или джудо. Вървят и се бълскат, но и това не е игра — само се преструват на големи, и то на смахнати. Никой не се смее. Правят го, само когато се подиграват на някого.

Пък и момичетата не мислят за нищо друго, освен как изглеждат и с кого имат среща да ходят на танци или на кино. Много бих искал да познавам някое *сериозно* момиче, с което да мога да разговарям. Половината удоволствие от четенето е да споделяш с някого какво си прочел. Единственият човек, с когото разговарям за книги, е татко, но и той вече не чете. Романите на мама не ме интересуват. Във всичките се разказва за някое хубаво бедно момиче, което се омъжва за богат земевладелец или за проповедник.

Татко не иска да прочете повечето книги, които аз харесвам — за войната или нещо подобно. Най-много да прегледа някоя научна фантастика, и то, ако е от автор, когото той смята за добър — Хайнлайн, Кларк или Азимов. Много скоро изобщо няма да има с кого да разговарям.

Хората изглежда забравят как да се забавляват, когато навършат тридесет години. Започват да си съперничат или просто се перчат. Дори Майк. Понякога двамата играехме, но сега той е непрекъснато с

Женевиев. Станал е сериозен като останалите. Рядко се смее, за разлика от преди. Доставяше ми удоволствие само да го слушам как се смее.

Не си спомням Пег или Ники някога да са се смяли. Правят го така, сякаш са актриси в някаква пиеца и репликата им изисква да се смеят — насила и продължително. Чудя се дали наистина е толкова ужасно, колкото ми се струва.

Искам да живея в тази къща. Ще стоя тук и ще ги оставя да се грижат за мен, докато порасна достатъчно и завърша висше образование или нещо такова, за да печеля пари. После, когато татко и мама останат, аз ще се грижа за тях. Сделката ми се вижда справедлива. Не искам да бъда баща. Няма да издържа. Дори проклетият дребен Сет ме влудява. Малките деца са шумни и не разбират, че понякога човек иска да остане сам, за да размишлява или да чете.

Ще порасна, ще бъда висок около метър и деветдесет и никой няма да ме бълска. Ще си пусна хубава черна брада и ще продължа да нося очила. Обичам очилата си, зад тях се чувствам в безопасност. С тях и с брадата всъщност ще бъда невидим. Може би ще приличам на президента Линкълн, само дето няма да стана президент на нищо друго, освен на себе си.

Но ако искам да бъда напълно сериозен, бих бил щастлив да прекарам живота си тук, в мелница — сред купчините суhi вършини за огъня, обикновената храна и книгите. Това отговаря на представата ми за идеален живот. Дълго ще се разхождам и ще ловувам на хълма. Ще правя самолетчета и ще ги пускам в небето, а един ден може да си купя истински свръхлек хидроплан и да кръжа над езерото.

Не искам да ходя никъде, но би било хубаво да гледам отвисоко, сякаш съм ястреб и да виждам цялата долина. Но от друга страна, за да го направя, може и да се качвам пеша на хълма.

Е, Бъдни вечер е, но аз нямам чувството, че е празник. Може би следващата Коледа ще е по-весела. Не искам и да си помислям, че отсега-нататък всички Коледи ще бъдат такива. Не, няма да го допуснем. Ще ги направим хубави както предишните.

VI

ШЕСТ ГЪСКИ СНАСЯТ ЯЙЦА

Събуждам се, преди да отворя очи. Лежа, без да знам кой съм и къде се намирам. Наистина ли съм на петдесет и две, женен от трийсет години, баща на четири деца и преподавател по философия в една чужда страна? Или съм седемгодишно дете и всичко останало е сън?

Раздвижвам се, опипвам тялото си и проверявам — и едното, и другото може да са истина. Отварям очи, но това пак не доказва нищо. Може би е сън, както и всичко, което следва.

Отново усещам световъртеж. Де да можех да се убедя, че има нещо реално. Поемам по утъпкания път и се озовавам пред Бога.

Преди около хиляда години в доказателството си за Божието съществуване Ансемл Кентърбърийски характеризира Господ като „същество, по-съвършено от което не можем да си представим“. Същевременно се предполага, че Господ е неизменяем, невеществен, безгранич, безвременен и безусловен. А онова, което ние знаем, възприемаме и преживяваме, е променливо, веществено, пределно, временно и условно. Но Бог е всичко. Космосът. Нещо повече, Той е несравним. Бог не е нито причината, нито следствието, а в същото време е по-висшият във вселената. „По-висш“ намеква за сравнение, нали? Твърде съм тъп, за да бъда онтолог. Извинявай, Ансемл. Но наистина вярвам в съществуването на Бог или на никакви непознати за мен сили. Вярата ми се основава на нещо толкова лично, че не мога да го споделя.

Щом е всичко, тогава Господ е и нищо, защото нищото е всичко. Дори нищото да е нищо, и Господ трябва да е това. Но Кант твърди, че съществуването не е предикат и не добавя нищо за усъвършенстването на субекта. Следователно съществуващият субект не е по-съвършен от несъществуващият.

Пак започвам. И отново не стигам доникъде. Същевременно съм убеден, че всичко е нищо. Следователно нищото трябва да е нещо, макар и без Господ, но то не може да бъде нищо или всичко без Него.

Трябва някак да се настроя да мисля за действителността и да не позволявам на въображението ми да се изпълзва. Да мисля за нещата едно по едно и да се придържам към някакъв ред в този постоянно променящ се космос. Щом не можем да преустановим ентропията^[1], то поне трябва да оставим всичко да изчезне, но в определен ред, не хаотично. Необходимо е да вярвам в реалното съществуване на всичко. Това ще ми помогне. Тайната е някъде там. Сигурен съм, че животът е една огромна самоподдържаща се система и всяка част е част от нещо друго, а всички ние — един дух.

Долавям миризмата на огън. И всепроникващия мирис на влага и мухъл, характерен за нашите мръсни каменни мелнични стени. Това вероятно не е сън. Може би наистина съм един мъж, прехвърлил средната възраст, който се събужда, за да посрещне Коледа. Отново трябва да ръководя нещата, да осъществя празника и да го направя щастлив и весел, независимо от чувствата, които изпитвам.

Отварям очи. Още е тъмно като в рог. Възможно ли е да съм заспал само за няколко минути и Коледа още да не е дошла?

Иzmъквам от леглото тихо, за да не събудя Лор. Трудно е да повярвам, че утре ще се навършат трийсет години, откакто сме женени. Много са, но се надявам, че още нищо не е свършило. Вече не става въпрос само да издържим. Сега в нашата инерция има нещо положително, което смяtam, че си заслужава да запазим. Напоследък усещам, че Лор ме гледа така, сякаш не ме познава или поне ѝ се иска да е така. Разбирам я.

Огънят продължава да гори. Сигурно някой е станал и е сложил дърva в камината. Може би Бен. Не, той почти никога не се буди нощем. Вероятно е била Никол, когато се е върнала от танците. А може би още не се е прибрала. Часовникът ми е на кухненския буфет и не знам колко е часът.

Разбърквам жаравата и хвърлям още две дървета. След няколко минути ще лумне буен огън. Прекосявам стаята и поглеждам термометъра. Деветнайсет градуса. Огънят е горял цяла нощ. Проверявам газените котлони, които весело блестят с отразена светлина.

Връщам се, стъпвайки на пръсти, взимам джобното фенерче и пристягам пижамата си, защото, освен че закопчалката се е развалила и ластикът се е разтегнал, долнището непрекъснато пада. Надничам през пердетата, за да видя външния термометър. Минус двайсет градуса! Разликата между температурата вътре и вън е цели трийсет и девет градуса. Сигурно това е защото в къщата има много тела, излъчващи топлина. Или одеалото, което сложих на прозореца, е повишило изолацията.

Поглеждам към елхата. Не искам воськът от свещите да капе върху подаръците. Бен спи. Диша дълбоко и същевременно тихо.

Подаръците не са нещо особено. Тази Коледа е като всички останали.

Обзема ме обичайното коледно чувство за вина и започвам да се чудя дали сме направили достатъчно. Вероятно никога няма да го сторим. Дори изведнъж да станем милионери, може би пак няма да мога да купя достатъчно неща за Коледа. В такъв съдбоносен момент аз винаги имам усещането, че съм пропуснал нещо и съм се провалил.

Нахлувам чехлите и обличам пулover върху пижамата. Слагам си и колан, за да не пада панталонът. През зимата винаги спя с вълнена шапка. Смъквам я над ушите си. Леглото ни е точно до студената западна стена, където е прозорецът. През пукнатините на камъка духат мразовити ледени ветрове.

Внимателно изкачвам трите стъпала и отварям вратата за хамбара горе. Господи, колко е студено! В банята е светло. Облекчавам се със силна струя, тихо и продължително, и пускам водата. Учудващо е, че водата в тоалетната чиния не е замръзнала. Сигурно защото е пускана достатъчно често. Оставил водата в мивката да тече бавно и я чувах, когато се будех, така че канализацията не е замръзнала. Поне аз мисля, че е така. Надявам се.

Двамата с Майк сме прекарали много студени утрини нания етаж, с бутилка с газ, дълъг маркуч и кибритени клечки, за да подгряваме медните тръби там, където водата извира от земята, минава по външната стена и отива в мазето и после нагоре, към мивката, опитвайки се да разтопим проклетия лед. Започне ли да се пука, ледът пращи и това е най-хубавата музика за мен. Пускам още вода. Изливам малката тенджера, в която се отича водата от спуканото казанче зад тоалетната чиния. Вероятно заради него водата не замръзва.

Сега идва ред на най-трудното — да сляза в мазето и да донеса подаръците, които съм скрил. Надявам се, че никой не е претърсвал мелничния механизъм, макар че подаръците не са нещо особено. Успях да запазя в тайна поне формата за печене на вафли. Лорета се престори, че не забелязва миксера „Молине“, но сигурно го е видяла, докато чакахме на опашката в „Карфур“. Тя е роден Шерлок Холмс.

Купил съм ѝ и шишенце „Екюсион“. Един приятел го взе от безмитния магазин в Париж, но тя сигурно знае и за това. Няма начин. Всяка Коледа ѝ подарявам един и същ парфюм. Това е наша традиция.

Мога да отворя шишенцето и да усетя уханието на Лорета — на орлови нокти, което ми напомня за лято, паркетин и коледни курабии и ме връща в детството.

За Майк не съм купил нищо. Мога да му дам видеогратата „Бойни кораби“, която взех за Бен. Знам, че Бен обича да я играе. Майк също я играеше, когато беше по-малък. Но е ужасно детинска за един двайсет и пет годишен мъж, дори за петнайсет годишно момче. Ала какво друго да му подаря? Той наистина ни изненада.

И какво ще остане за Бен? Ще получи пушка, но вече я видя. Мога да му дам мотоциклета си. Скоро ще бъде достатъчно голям, за да го кара законно, но и без това тук няма кой да го спре. Въпросът е, че той никога не е проявявал интерес към мотоциклетите, нито дори към велосипедите. Понякога го возя, но за него това е само начин за придвижване от едно място на друго. Не изпитва никаква тръпка.

Тихо спускам капака над главата си. Тук долу е повече от студено и толкова влажно, че въздухът пронизва белите ми дробове. Водата, която е изтекла под вратата и стената, е замръзнала. Не си спомням това да се е случвало преди. Тази Коледа сигурно е най-мразовитата от всички досегашни. Трябва да преместя горе виното и безалкохолните напитки, преди шишетата да са се пръснали от леда.

Осъзнавам, че не съм поглеждал навън, за да проверя дали още вали сняг. Надничам през прозореца на мазето. Не виждам почти нищо заради останалите от лятото паяжини. В трескавото си почистване съм забравил да измия този прозорец.

Избърсвам стъклото. Да, снежната покривка е около трийсет сантиметра, но вече не вали. Стоя на ледения гранитен под, взирям се навън и треперя. Обзема ме някакво странно вълнение — все едно

умирам. Успокояващо е. Не ме плаши и само за миг изпитвам чувството, че се отдалечавам от всичко.

Трудно ми е да се отдръпна от прозореца.

Внимателно се качвам на мелничарската фуния и отстъпвам назад по гигантските зъбчати колела, които преди години са движили воденичните камъни. Подаръците са там. Върху тях е паднал малко сняг. Взимам ги.

Не сме купили нищо и за момичетата. Само онези портрети, които поръчахме. Това беше най-доброто, което можахме да измислим. Лор написа поздравленията. Двамата се подписахме и сложихме вътре по двайсет долара — парите, които преди две години ни останаха от последното пътуване до Щатите.

Идеята за портретите ми харесва. Ще ги рисува Жо, един дългогодишен мой приятел. Момичетата го познават и обичат. За тях ще бъде приятно преживяване да седят в уютното му ателие и да разговарят с него, докато ги рисува. Жо е интересен събеседник.

Едно от нещата, които ме изумяват у него, е колко много обича хората. При това, такива, каквито са. В същото време, макар да звучи парадоксално, той ги обича и такива, каквито биха могли да бъдат. На всичко гледа с любов и вярва на онова, което вижда. Отнася се така не само с хората, но и с пейзажите и натюромортите. Влага себе си и своята вяра във всяка картина и я превръща в реалност. Погледна ли някоя от творбите му, аз имам чувство, че въртележката на живота сякаш е спряла и за пръв път виждам ясно и спокойно.

Пъхам подаръците под мишница и забързвам нагоре. Вдигам капака и топлината ме лъхва като дъха на самия живот. Миризмите на горящи дърва и на топли камъни са се слели в нещо неповторимо.

Задрасквам името на играта „Бойни кораби“ и пиша „За Майк“. Надявам се, че Лорета има някакъв допълнителен подарък за мен. Всяка година ме изненадва с нещо специално. Всъщност, прави го всеки ден. Тя е непредсказуема. И най-стренното е, че никой не забелязва тази нейна особеност.

Стоплям ръце над огъня. Пламъците са буйни. Използвам една скиорска щека вместо ръжен, за да разбутам дървата. И в същия миг

забелязвам чорапите. Как не съм ги видял досега? Може би не са били там. Не мога да повярвам на очите си!

Окачени са от единия до другия край на полицата на камината, а огънят хвърля червеникави отблъсъци върху тях. Огромни са и плетени на ръка. На всеки е избродирano име. Има чорап дори за Майк. И за Женевиев! Вторачвам се и не мога да го проумея. Сякаш са се появили от нищото.

Радвам се като дете. *Наистина* ще бъде Коледа. Чорапите ще компенсират всичко. Стоя там и сияя. Огънят и вълшебните отблъсъци по чорапите ме карат да затая дъх. Обръщам се и поглеждам часовника си, който е на кухненския бюфет. Седем и седем минути. Утрото на Коледа!

Знам, че няма да заспя, но отново се вмъквам в леглото и чакам да се зазори. Наистина съм взел най-подходящата за мен жена. Как е възможно да съм бил толкова умен на младини? И как е успяла да направи онзи номер с чорапите след всичко, което става в живота й? Може би е поръчала да ѝ ги изпратят по пощата от Париж до мадам Калве и после ги донесла тук, докато сме били на вечеринката. Кой ли ги е изплел? Вероятно мадам Сибела, италианката, която живее над нас в Париж. Тя вечно плете нещо. Веднъж Лор я помоли да изплете чорапи за нея и за Сет.

Господи, каква страхотна идея. Чудя се какво ли е сложила в тях. Наистина имам чувството, че съм дете, очакващо коледното утро. Толкова съм развълнуван, че е изключено да заспя.

Мисля пак да стана, да запаля свещичките на елхата и да открия празника с моята шумна и малко изопачена версия на „Радост за света“. Но Бен спи дълбоко, пък и снощи всички стояха до късно. Можем още да полежим.

Внимателно се обръщам и се сгушвам до Лор. Тя мънка нещо в съня си. Иска ми се да я събудя и да отпразнувам с нея чудото, което е сътворила, но няма да е честно, затова само я притискам до себе си и я целувам по рамото през памучната нощница.

Тъкмо се унасям, когато будилникът на Бен започва да писука. Нагласил го е за седем и двайсет и пет — времето, по което става да ходи на училище в Париж. Винаги го чувам. Нашият радио-часовник звъни пет минути след неговия. Ала никога не събужда Бен. И този път

е същото. Вслушвам се в звуците и както обикновено, отброявам трийсет секунди, докато спре.

Обръщам глава и поглеждам през прозорчето на капандурата. Топлината отвътре стопява снега по стъклото. Това вероятно е ужасно разхищение на топлина, но пък в стаята е светло. Стените са толкова дебели, че през другите прозорци не влиза много светлина. Небето е още тъмно. Цветът му е тъмносив като на олово. Съзирам дори клоните на брезата, които са надвиснали над покрива на мелницата.

Осъзнавам, че съм затаил дъх и очаквам да чуя тропота на еленови копита и *наистина* долавям нещо. Мисля, че това е само ледът, който се пука под тежестта на снега върху плочите.

Обикновено не се излежавам, след като съм се събудил. Тогава ме обземат най-потискащите мисли — за празнотата, безмислеността и небитието. В известен смисъл това са моите оръдия на труда и аз мога да боравя с тях по абстрактен начин, но не и в едно ранно зимно утро.

Ала днес нямам проблеми. Аз съм доволен и щастлив — сгущил съм се до съпругата си и усещам топлината, жизнеността ѝ и уханието на познатия парфюм. Завладян съм от загадъчността и чудото на самия живот.

На горния етаж някое от момичетата се размърдва. Вслушвам се в звуците, опитвайки се да разбера дали е станала, за да използва преносимото биде.

После чувам мотоциклета. Сигурно са Майк и Женевиев. Трябва да е луд, за да кара в този сняг, но инак го бива. Надигам се и заставам на колене. Отново целувам нежно рамото на Лор и я разтърсвам.

— Майк пристига, Лор. Мисля, че е време да празнуваме Коледа. Чорапите са много красиви. Не мога да си представя по-хубава коледна изненада. Ще запаля свещите.

Тя ме поглежда. Очите ѝ са още замъглени от съня, но съсредоточени. Усмихва се, придърпва главата ми към себе си и леко ме целува със стиснати устни.

— Весела Коледа, Уил. Какви чорапи? Би ли стоплил малко вода за миене?

Лор се вторачва в тъмното небе.

— Не е ли ужасно, че забравихме да окачим чорапи? Сетих се, едва когато си легнах, но бях твърде уморена, за да стана отново.

Изправям се и я поглеждам. Обувам чехлите. Не съм свалил пуловера и колана. И така, Лор е решила да играе докрай ролята на Дядо Коледа. Наистина, много мило от нейна страна.

Приближавам се до полицата на камината, където е кибритът и запалвам свещите. С онези чорапи полицата изглежда призрачно очарователна и мистично вълшебна. Сякаш виждам Дядо Коледа, който седи в люлеещия се стол и се усмихва, а отблъсъците от огъня го карат да примигва.

Започвам от най-големите свещи на елхата, които хвърлят отражения върху разноцветните топки. Не мога да не си помисля колко хубаво би било да има и разноцветни електрически светлинки. Ще почакаме, докато момичетата отидат в Париж.

Лорета е станала и е облякла халата си. Стои с отворена уста и гледа чорапите. В училище беше звезда в писата, която играеха, но днес мисля, че изпълнява най-великата роля в кариерата си.

— Боже мой, Уил! Колко са красиви. Откъде ги намери?

Тя минава покрай Бен, протяга ръце и докосва чорапите, прочитайки имената, избродирани на всеки от тях.

— Но те са плетени на ръка, Уил. А имената са избродирани най-отгоре. Великолепни са.

Лор се приближава до мен и ме прегръща. Духвам пламъчето на свещта, която държа, за да не изгоря косите ѝ. Тя плаче. Това вече е малко прекалено. И аз съм на път да се разридая. Чудесен начин да започнем Коледа.

— Хайде, Лор, не е необходимо да плачеш.

— О, Уил, понякога си много мил. Вярно, твоята недействителна, несъществуваща и безнадеждно безразсъдна глава е пълна с онези чудесни налудничави идеи. Но това е най-невероятното нещо, което съм виждала. Обзала гам се, че си мислил и действал по въпроса още от лятото, когато ме попита дали искам децата да дойдат за Коледа. Никога няма да забравя това, каквото и да се случи.

Тя се отдръпва и се вторачва в очите ми. Разплаканото ѝ лице разцъфва в усмивка.

— Извинявай, скъпи. Такава съм си. В най-важния момент ми се налага да ходя по нужда. Ей сега ще се върна. Стой, където си.

Тя се освобождава от прегръдките ми, минава покрай елхата и изкачва трите стръмни стъпала към хамбара.

— Внимавай, Лор. Там е замръзнато, но тоалетната работи. Не знам защо водата продължава да тече. Да запаля ли и другите свещи?

Тя ми се усмихва през рамо.

— Не забравяй да стоплиш вода, скъпи.

Лор носи нещо увито в хартия. Пак ли се е свършила тоалетната хартия? Маги веднъж се оплакала на Лорета, че когато е тук, никога нямаме тоалетна хартия. И оттогава Лорета складира по десетина рула. Трудно им намираме място.

Тръгвам към кухнята. Лор се държи много странно. Ужасно е разстроена. И с двама ни е така. Но това, че се преструва за чорапите, после се разплаква и избягва, е истинска лудост.

Безспорно, щеше да бъде хубаво, ако бях малко *по-чувствителен* или *не* толкова чувствителен. А онези ридания са безсмислени — Лор много рядко плаче. В това отношение е като мъж — не показва чувствата си.

Може би наистина ѝ се е наложило да отиде в тоалетната. Сутрин това е по-скоро мой проблем, но неизвестно защо, тази година всичко в мелницата е различно.

Напълвам чайника — както обикновено догоре. Запалвам най-големия газен котлон и слагам водата. Няколко капки се разливат и цвърчат. Аз съм човек, който се възхищава от красотата на кибритената клечка, на лекотата, с която тя се запалва и как лумва газта — тихо и настойчиво затопля водата, която дори не се е наложило да донеса от кладенеца.

Навярно не израснах правилно в умствено отношение. В мен продължава да живее едно дете. Нещата от живота, с които би трябвало да съм свикнал, още ми се струват чудеса. Но в такъв случай, може би не забелязвам чудесата, които стават наоколо. За мен те са непознати и невероятни. Дори нямам чувството, че живея в същия свят като всички останали. Сякаш съм извънземен.

Маги слиза по стълбите. Облечена е в яркочервена пижама с розов ластик на глезените и китките. Стъпва на пода. Обула е дори пухкави червени чехли.

— Харесваш ли ме, татко? Приличам ли на Госпожа Коледа? Как искаам Сет да е тук.

Поглежда ме. После спира и ококорва очи.

— Божичко! Приличаш на пират, който се е загубил в някой бедняшки квартал. Откъде намери този шантав костюм?

— Много си красива, Маги. Развеселяваш мрачното и студено коледно утро.

Чакам я да забележи чорапите. Тя се приближава до умивалника и се взира в огледалото. Бен е отворил очи. Ако не беше това движение, човек не би разбраł, че се е събудил. Бавно протяга ръка, взима очилата си и се вторачва в часовника с калкулатор.

— Коледа ли е вече?

Маги отива при него. Завързала е косите си с меко парче червен вълнен плат. Отива ѝ и подхожда на чорапите. Навежда се над Бен и импулсивно и нервно го целува. Той е уязвим и безпомощен.

— Разбира се, глупчо. Какво мислиш, че е?

Чувам, че долу Майк отваря вратата и тропа по стъпалата. Бутва с глава капака и го вдига. Сложил си е червено-оранжево мотористко яке и черна вълнена шапка на оранжеви ивици. Сигурно ги е взел назаем от Морис.

Лицето му е по-червено и от дрехите. Метнал е някакъв сак на рамо и прилича на Дядо Коледа от Ангелите на Ада.

— Весела Коледа на всички. Къде е мама? А Ники?

От горния етаж се разнася неясен и сънен глас.

— В леглото съм, Майк. Там, където би трябвало да е всеки разумен човек. Защо сте станали, преди слънцето да се е показало над хълма? Трябва да сте откачили.

Майк сваля шапката и якето си и ги окачва до вратата.

— Нали знаеш, че това е семейна коледна традиция, Ники. Винаги ставаме рано. Никога не се излежаваме, докато слънцето изгрее. Може да пропуснем Дядо Коледа. Трябва да спазваме обичаите.

Господи, колко е прав Майк! През последните двайсет и пет години, дълго преди да се зазори, ту единият, ту другият скачаше от

леглото и питаше дали се е съмнало. Когато бяха малки, това започващо още в единайсет часа на Бъдни вечер.

Предполагам, че във всяко семейство е така, но в нашето винаги всичко се преувеличава. Чуваме, че Ники става.

— Добре. Идвам. Между другото, колко е часът? Пет сутринта?

Бен седи на ръба на леглото си. Отново поглежда часовника.

— Сега е точно седем и трийсет и четири. Може да се каже, че е Коледа сутринта.

Той провесва крака от леглото и нахлuzва огромните си чехли. Взима дрехите си и тръгва към студената тоалетна. Преди да влезе или да успея да го спра, той вижда чорапите и се вторачва в тях.

— Божичко, Дядо Коледа наистина е идвал. Погледнете какви гигантски чорапи. И са пълни догоре.

Бях започнал да мисля, че никой няма да ги забележи, но не казвах нищо. Чаках Лор. Тя би трябвало да е тук, за да се наслади на удоволствието от труда си.

Майк и Маги също гледат чорапите. Стъписани са. Устата им са отворени. В същия миг Лор открехва вратата на хамбара. В очите ѝ още има сълзи.

Застава на стъпалата, а Майк и Маги едновременно се приближават до чорапите.

Ники слиза по стълбата на плевника. Обула е памучния си клин и притиска няколко пакета до гърдите си. С другата ръка се държи за стълбата. Стига до най-долното стъпало и също се вторачва в чорапите.

— Боже мой! Какво се е случило? Откъде се взеха тези неща?

Силният ѝ писклив глас е в пълен контраст със святото благововение на другите деца. Говори така, сякаш декламира реплики от гимназиална пиеса. Върви с наведена глава. За нея разстоянието е огромно.

Лорета още стои на трите стъпала пред банята и пристяга колана на халата си.

— Господи, колко е хубаво! Чудесно е, че всички са у дома за Коледа. Ще се опитам да запомня тази сцена до края на живота си. Погледнете чорапите. Баща ви е направил най-вълшебния коледен подарък, който можете да си представите.

В стаята настъпва тишина. Само огънят пращи. Никол — превита на две и с разрошени коси — бавно и тихо оставя подаръците под елхата, сетне протяга ръка и докосва чорапа, на който е избродирano нейното име.

— Как го направи, татко? Знам, че не можеш да плетеш. Веднъж се опитах да те науча. Спомняш ли си? Кой ги изплете? Вярно, че обичаш да се правиш на невидим и си дяволски потаен, но как успя да го сториш? Чудесни са.

Мисля, че това продължава прекалено дълго. Наистина не разбирам какво се опитва да постигне Лорета.

— Чакайте малко. Нито съм изплел чорапите, нито съм ги напълнил. Имаш право, Ники, такова нещо е непосилно за мен. Бих искал да съм аз. Да бях имал нужното въображение или да се бях сетил. Но не е така. Замислете се, деца. Кой ви напомня всяка Коледа да оказвате чорапите си над камината?

Мълквам и оглеждам всички, после се вторачвам в Лорета, която продължава да стои на стъпалата.

— Тази година е Мадам Коледа. Не съм аз. Тя се преструва дори пред мен. Слез, Мадам Коледа и приеми нашия поклон. Това е най-удивителната изненада, която си ни поднасяла. Хайде, признай си.

Всички — дори Бен — започваме да ръкопляскаме. Учуден съм, че забелязвам сълзи в очите му. Мисля, че той не съзнава за присъствието им. Майк подава ръка на Лор, за да й помогне да слезе по стъпалата.

— Ура за истинския Дядо Коледа!

Маги също протяга ръце към Лорета.

— Трябваше да се досетя. Мамо, този път се престара. Двамата с татко ни разглезихте твърде много, но това надминава всичко.

Бен намества очилата си с палец. Още държи дрехите си в ръце.

— Да, благодаря, мамо. Но все пак ми се иска да беше Дядо Коледа. Нямаше ли да е страхотно?

Никол го поглежда, слага ръце на кръста си и поклаща глава.

— Господи, Бен, наистина си много глупав.

Лорета продължава да стои на стъпалата. Не поема ръката на Майк. Впила е юмруци в хълбоците си и стои с разкрачени крака — нещо нетипично за нея. Лор обикновено заема благоприлични пози. Застане ли така, очаквай неприятности. Какво ли ще бъде този път?

— Достатъчно, Уил! Прекаляваш. Наистина, забавно е да се правиш на Дядо Коледа и тъй нататък, но ти нямаш мярка. Всяка година излизаш на снега, ядеш моркови и ги плюеш наоколо. После тропаш тук, вътре с ботуши и с онези еленови копита, които издяла от дърво и държиш в хамбара. Една година си купи широк черен кожен колан и го остави на масата, след като се натъпка с оставените за Дядо Коледа курабии и мляко. Ако ядеше и пиеше колкото теб, истинският Дядо Коледа нямаше да може да се провира в комините.

На светлината на свещите сцената прилича на театрално представление. Червеният ѝ халат блести с отразена светлина като костюм на истински Дядо Коледа. Протягам ръка да ѝ помогна да слезе.

— Стига, Лор. Престани да се опитваш да ме победиш на собствената ми игра. Тук аз съм въображението и специалистът по нереалността. Децата пораснаха, дори аз. Само искаме да ти благодарим. Всичко, което направи, е твърде прекрасно, за да мине така, сякаш го е сторил някакъв загадъчен и митичен Дядо Коледа. Стига толкова.

Лорета се обляга на вратата и не поема ръката ми.

— Уил, това е много обезпокояващо. Как може да си толкова безчувствен? Не разбираш ли какво изпитвам? Децата мислят, че изненадата е моя, а не е така. Освен това се чувствам глупаво и не като истинска майка. Може би една истинска майка би направила това, но ти много добре знаеш, че не умея да плета. Слушайте, искам да ви задам един въпрос.

Чакаме. В очите ѝ отново бликват сълзи, но този път различни — на гняв и в същото време на тъга.

— Лъгала ли съм ви някога?

— Не, Лор.

— Добре. Сега ви казвам, че *не съм* изплела онези чорапи, нито съм поръчвала на някой да ги изплете. Не съм купила онова, което е в тях. Нямам абсолютно нищо общо с тази история и ти го знаеш. Бих искала да си признаеш, преди да си развалил всичко с глупавото си държание.

Тя поема ръката ми, слиза и се отпуска в прегръдките ми. Децата мълчат.

Бен пръв нарушава тишината. Навежда се и разбутва дървата в огъня.

— Тогава *трябва* да е Дядо Коледа. Честно казано, да казваш на децата си, че Дядо Коледа не съществува, е една жестока шега, която родителите измислят, за да ни накарат да пораснем. Също както ни заставят да ходим на училище, без да се интересуват дали искаме или не, да мием зъбите си, да изрязваме ноктите си, да се къпем, да взимаме уроци по пиано, плуване, тенис и езда, да мълчим и да не тичаме — всичко, което принуждава детето да не се държи като човешко същество и го превръща във възрастен.

Произнесъл монотонно този монолог, Бен сграбчва дрехите си и тръгва към тоалетната. Аз се навеждам и издърпвам шнура на електрическия нагревател.

— Включи печката там, Бен, инак ще измръзнеш. Навън е най-малко минус десет градуса.

— Няма ми нищо. Усещам студа, само когато искам.

Той отваря вратата и излиза. Сега е ред на Никол да сложи ръце на кръста и да вирне глава.

— Странно хлапе. Как е възможно да *не* чувстваш студа? Мисля, че то е по-зле и от теб, татко. Няма представа кое е реално. Но аз имам и тук ми е студено. Някой да се размърда и да ми направи място до огъня.

Сгъвам походното легло на Бен и прибирам дюшека под стълбите. Чудя се кое от децата е поднесло тази чудесна коледна изненада с чорапите. Лор не би ме излъгала — поне за такова нещо.

Когато се връщам, трите деца са донесли столове от трапезарията и са се сгущили около огъня. Спирам за миг и се вглеждам в тях. Лорета е отишла в кухненския ъгъл и е изключила кипящата вода за миене. Излива малко в легена. Никол ме поглежда.

— Хайде, Дядо Коледа, вземи един стол и се сгрей.

— Не ми е студено, Ники, пък и без това няма място. И не съм Дядо Коледа.

— Я стига. Всички знаем, че мама не лъже, затова трябва да си ти. Ти си големият лъжец в семейството. Не, и това не е съвсем вярно. Как е възможно някой да лъже, когато не вярва, че съществува истина?

Щом няма нищо реално, тогава и лъжата е нереална. Може да си направил всичко това и да не съзнаваш, че е така, защото действителността е нереална. А вероятно не е достатъчно важно, за да си спомняш.

Майк леко я побутва с рамо.

— Престани, Ники. Според мен Бен има право. Дядо Коледа е минал оттук и е оставил чорапите. Какво значение има дали го е сторила мама, татко, Дядо Коледа или Великденското зайче? Защо да спорим? Хайде да видим какво има в чорапите.

Маги го поглежда.

— По-добре да изчакаме Бен. Инак ще бъде ужасно разочарован. И аз мислех за онова, което той каза. Не смятам, че греши, Ники. Просто гледа по друг начин на нещата.

Лорета свършва с миенето на зъбите. Тя е единственият човек, когото познавам, който мие зъбите си преди и след закуска. Измива и лицето си, но още е по нощница и халат. После се приближава до огъня.

— Майк има право. Да престанем да играем на детективи и да видим какво има в чорапите. Умирам от любопитство. Да видим какво ни е донесъл Дядо Коледа. Да си призная, трудно ми е да измислям какво да купя на всеки, дори на себе си.

Майк откача чорапа с неговото име. Кукичките стоят над камината през цялата година. На тях във влажно време сушим дрехите си, а в слънчево — банските костюми или затопляме чорапите си, когато ходим да се пързалајме на замръзналото езеро. Майк слага чорапа на воденичния камък, върху който е изградена камината.

— Хей, погледнете. Има чорап дори за Женевиев. Онзи Дядо Коледа наистина си знае работата.

Семейна традиция е да отваряме подаръците един по един, за да може всеки да им се радва. Пък и това удължава коледния ритуал.

Заглеждам се в свещите на елхата. Скоро ще изгорят, затова взимам други, но преди да ги сложа, започвам да махам остатъците от воська по металните щипки. Ники ме хваща за ръката.

— Хайде, татко. Остави свещите и се радвай на Коледа заедно с нас.

— Не може без елха и свещи, Ники.

Слагам една свещ. В същия миг Бен се появява на стъпалата. Облякъл се е и носи пижамата си в ръка. Ники поглежда него, сетне мен.

— Добре, щом искаш, включи ултрамодерните си електрически светлинки, но после ела да се веселим.

— Светлинките не са ултрамодерни, Ники. Донесох ги от Илинойс. Те са от къщата на родителите ми, където израснах. Съвсем същите са като онези, които имах, когато бях малък.

— Стига само да не мигат като неонови реклами, татко.

Навеждам се, включвам светлинките и елхата засиява в ярък блясък — досущ като в детството ми. Чудесно е. Лор се приближава до мен и хваща ръката ми.

— Мисля, че това е най-хубавата елха, която сме имали, скъпи Дядо Коледа.

Усмихва се и ме гледа в очите. Всички се струпват около Майк. От чорапа се подава човешка фигура — Дядо Коледа. Има бяла брада и червен костюм. Поглеждам и виждам, че от всеки чорап наднича такъв Дядо Коледа.

На ръката му е завързано чувалче. Майк внимателно го отваря и изважда сгънат лист хартия — жълта и набръчкана по краищата.

Майк бавно я разгръща. Лор запалва лампата с абажур от жълта коприна, която виси над масата в трапезарията.

Писмо от Дядо Коледа. Също като онези, които пиших на всички деца, когато бяхме малки. Вглеждам се и виждам, че е написано със собствения ми почерк — големи закръглени букви и огромни снежинки вместо точки.

Майк ме поглежда усмихнат и сочи писмото.

— Сега вече всичко е ясно. Хайде, татко, не знам как си успял да направиш останалото, но трябва да признаеш, че това те издаде.

Приближавам се до него и протягам ръка към писмото. По гърба ми лазят странни тръпки.

— Дай да го видя, Майк. Не мога да повярвам.

Той ми дава бележката и ето какво е написано там:

Драги, Майк,

Надявам се, че подаръците, които съм ти донесъл, ти харесват. Весела Коледа и бъди мил с братята, сестрите и родителите си. Не забравяй, че те обичам и ще мисля за теб през цялата година. Моля те; кажи на родителите си, че курабиите и млякото ми липсват. Елените ми биха желали дногодина да има моркови. Те работят много. Още веднъж, Весела Коледа!

Дядо Коледа

— Това е фалшификация. Кой фалшифицира коледните ми писма? Двайсет години усъвършенствам този почерк.

Никол отмята глава и се смее престорено.

— Хей, а може би това е оригиналът. В края на краищата, Дядо Коледа е решил да участва във всичко това. Всъщност, фалшификаторът си ти. Ти се опитваше да ни накараш да повярваме, че Дядо Коледа е писал писмата.

Взират се в текста. Не съм писал писмото, но мога да се закълна, че почеркът е мой. Маги се приближава до мен и протяга ръка. Давам й бележката.

— Имаш право. Това е почеркът на истинския Дядо Коледа. Никой не може да го имитира. Знаеш ли, аз пазя всички писма, които съм получавала на Коледа. Когато Сет е послушен, сядам и му ги чета. Той също ги харесва. Сякаш са послания от космоса. Миналата година и аз се опитах да напиша едно. Мислех, че ще бъде лесно, защото пиша с лявата ръка, а при вида на онези писма, винаги съм оставала с убеждението, че Дядо Коледа е като мен. Но се оказа много трудно. След десетина опита се отказах и смятах да ти се обадя, татко, за да изпратиш по едно писмо на Сет и на мен. Джордж се държа така, сякаш бях полудяла. Господи, ужасно е сам да напишеш истинско коледно писмо!

Тя връща бележката на Майк и се вторачва в очите ми. Толкова е срамежлива, че много рядко го прави.

— Хайде, татко. Трябва да си ти. Никой друг не може да пише коледни писма.

— Освен самият Дядо Коледа.

Усмихвам се и също я поглеждам в очите. Обикновено ми е трудно да гледам хората в очите, особено онези, които обичам. Не знам в кое око да гледам, нито как да гледам и двете едновременно, без погледът ми да се замъгли. Освен това се страхувам, че може да падна и да потъна в нечия празнота. Трудно е да живея със себе си.

Но този път щастието ни се усмихва — и двамата отместваме поглед към Майк, който е извадил някакъв цилиндричен пакет, опакован в красива коледна хартия.

— Какво е това? Дядо Коледа е станал ужасно загадъчен на стари години. Може би Франки Фърбо му е дал от онзи вълшебен звезден прах, с който е намазал шейната си, за да лети по-бързо.

Той отваря подаръка.

— Господи, калейдоскоп! При това не с пластмасови, а с истински разноцветни стъкла.

Майк го вдига към грейналата елха и бавно го завърта.

— Прилича на „Шартр“ или на „Сен Шапел“. Увеличава светлинките на елхата и все едно гледаш светлинно шоу. Не мога да повярвам.

Всички се изреждаме да погледнем стъкълцата. Изключителна красота. Бен не е виждал калейдоскоп и не иска да го пусне.

— Истинска магия. Не ми казвайте какво се прави с него. За мен това е едно вълшебство и искам да остане такова.

Майк бърка по-надълбоко в чорапа и изважда голям бинокъл, сложен в кожен калъф. Доближава го до окото си като монокъл и се вторачва в нас.

— Е, доктор Уотсън, не знам какво е естеството на тази загадка, но наистина съм озадачен.

Той се кикоти по характерния за него начин, после се приближава до елхата и фокусира бинокъла върху една от топките.

— Само отражението върху нея изпълва цялата лупа.

Вече сме се събрали около него. Изглежда подаръците са интересни колкото самите чорапи.

Сетне Майк изважда чифт старомодни пантофи от агнешка кожа. От вътрешната страна има нарисувано заешка муцуна — точно каквите ми подаряваха, когато бях дете. После всяка Коледа търсехме такива с Лор, но така и не намерихме. Майк ги вдига, за да ги видим и подскача от радост като малко дете.

— Брей! Погледнете. Обзала гам се, че са ръчна изработка.

Лор се навежда към него.

— Дай да ги видя, Майк. Сигурен ли си, че ще ти станат?

— Разбира се, мамо. Дядо Коледа знае всичко, дори номерът на обувките ми.

Той продължава да вади подаръци — все по-вълнуващи и оригинални.

В чорапа има кристали във всякакви форми — сърцевидни, ромбовидни, овални, правоъгълни и дори един, поставен в края на стъклен жезъл.

После, когато всички започваме да бъркаме в чорапите, ние намираме множество подаръци като на Майк, но и по нещо специално за всеки.

За Маги има геоложко чукче в красив кожен калъф. Идеалният подарък за човек, който следва геология. А за Ники — пълен комплект инструменти за дърворезба.

— Кажете ми, как Дядо Коледа е разбрал, че искам да се пробвам в дърворезбата. Цялата работа наистина става изключително загадъчна.

За Бен има телескоп, а за Маги — книги в кожени подвързии. Лор получава подставки за салфетки с имената на децата. Още се чудя кой е направил всичко това. От една страна е лесно да бъда като Бен и да отдам на Дядо Коледа дължимото, но от друга, наистина искам да знам какво става и кой е купил тези чудесни подаръци. Кой е имал толкова много пари, да не говорим за въображението?

Два часа вадим подаръци и се чудим. Всеки получава и по едно джобно фенерче със самозареждаща се батерия.

За Лор има и комплект книги на Джейн Остин в кожени подвързии. Тя продължава да ме гледа така, сякаш аз съм направил всичко това. Тя получава и шишенце парфюм — този път „Моят грях“.

Има и по още един подарък, пред който останалите някак бледнеят. Кутийка за бижута, а в нея — пръстен. Златен. Досущ като онзи, който майка е купила на татко, преди да се оженят. Татко ми го даде, когато беше на смъртно легло.

Миналата година го загубих в езерото. Бях съкрушен. Цяло лято се гмурках, пресявах калта и се проклинах за нехайството. Как можах да загубя нещо, толкова грижливо пазено цели петдесет години? Имах чувството, че съм спукана гума или счупена скорост на машина на времето.

Но на тези пръстени не са гравирани инициалите на татко, а фамилното ни име, оградено в кръгче. Те са съвсем обикновени — нито женски, нито мъжки. Единствената разлика е в размера. Готовя се да го сложа на пръста си, когато Ники казва:

— Чакайте малко. Мисля, че Дядо Коледа иска тези пръстени да бъдат част от някаква церемония или ритуал. Може да направим семейна сватба. Да застанем в кръг и всеки да сложи пръстена на човека до себе си. Искате ли?

Тя не ни оставя време да отговорим и започва да ни дърпа.

— Ще се наредим според възрастта. Ти застани тук, татко.

Слага ме пред камината. Всички се въодушевяват от идеята ѝ.

— Мамо, ти застани от дясната страна на татко.

Лор взима кутийката с пръстена за нея. Цялата маса и някои от столовете са отрупани с подаръци. Маги застава до Лор, която ме поглежда и се усмихва. Явно идеята ѝ харесва. После следва Майк. Никол хваща Бен за ръката и го намества между себе си и мен. Сякаш група полуоблечени келтски жреци се подготвят за някакъв ритуален танц. Никол ни се усмихва.

— И така, всички ли взеха пръстените си?

Кимаме — не съвсем едновременно и малко учудени от всичко това.

— Извадете ги от кутийките и ги хванете с лявата ръка, за да ги сложите на дясната на човека вдясно от вас. Всеки ще сложи пръстен на по-младия от него, с изключение на Бен, който затваря кръга и ще сложи пръстен на татко. И всички трябва да го направим едновременно.

— Чакай малко. Трябва да сложим пръстените на човека вляво, инак няма да ни станат.

Хващаме пръстените с другата ръка. Чудесно е, че всички приемат това сериозно. Дори Бен. Напълно сме завладяни от коледната фантазия.

— А сега, татко, би ли казал нещо загадъчно и мистично, подходящо за случая? Да ни шашнеш, както винаги правеше, когато бяхме деца?

Чувствам се хванат натясно, но от друга страна харесвам такива неща. Вдигам пръстена си, като леко го обръщам към елхата. Другите правят същото.

— В името на това дърво, символ на природата, което сме взели от гората и сме донесли в дома си, за да ни помогне да отпразнуваме раждането на новата година, нека да бъдем благословени като семейство — досущ горичка от хора, която се извисява нагоре и търси мир и любов в този свят.

Не съм убеден дали казах онова, което исках, но се обръщам и слагам пръстена на дясната ръка на Лор. На лявата тя носи венчалната халка — вече трийсет години без един ден. Всеки прави същото. Майк слага пръстен на Никол.

— Бих искал Женевиев да е тук. Дали и в нейния чорап има такъв пръстен?

Лор поглежда мен, после Майк.

— Ако няма, ти винаги можеш да ѝ купиш, Майк. Стига да искаш. Ще ти дам пари.

Стоим и гледаме пръстените, без да знаем какво да правим.

— Шест златни пръстена... — подхваща Майк.

Присъединяваме се към него и без да бързame, запяваме. Приключваме с дванайсетия стих и настъпва кратко мълчание. После Никол се обажда:

— Тринайсет бебета подскочат...

Тя, разбира се, си измисля. Разсмиваме се, после весело и танцуваики, довършваме песента, като започваме отначало и спираме след яребицата на крушата. Бавно се въртим в кръг и аз пак се озовавам с гръб към огъня.

Разпръсваме се и всеки започва да разглежда подаръците под елхата. Пускам електрическата печка, но слабо. Навън вече не вали, ала е натрупал много сняг. Виждам, че Лор шепне нещо в ухото на Никол. Предполагам, че е във връзка с някакви други подаръци, затова се изненадвам, когато Ники отмята глава назад и се смее превзето.

— О, мамо, сигурно се шегуваш!

После и двете се качват горе, където спят момичетата. Какво ли ще последва? Изглежда живея в загадъчност. Когато бях дете, имаше едно радиопредаване, наречено „Обичам загадките“, което много ми харесваше, но сега не мога да кажа, че е така.

Всички чакат Коледа да продължи. Маги ме поглежда и свива рамене по френски маниер. Майк и Бен са коленичили на пода и разглеждат подаръците, като се преструват, че не чакат.

От горния етаж се разнася шепот. Отначало Лор и Ники сякаш се карат, после настъпва тишина и отново се чува шушукане. Решавам да кажа нещо. Все някой трябва да го направи.

— Хей, какво става там горе? Хайде, идвайте. Коледа е. Чакаме ви.

Лорета дръпва завесата и поглежда. Помещението горе е нещо като балкон, който свършва над дневната и е преградено със завеса.

— Ей сега слизаме, скъпи. Ако искате, може да продължите без нас. Идваме след минутка.

В лицето и в гласа ѝ има нещо, което ме озадачава. Говореше така, когато ми се обади бързо да се прибера вкъщи, защото Маги е изгълтала цяла опаковка успокоителни хапчета. Имаше същия вид, когато получи писмото, в което майка ѝ пише, че баща ѝ е починал. Лицето ѝ беше сивобяло и съкрушен, но тя продължаваше да се усмихва по типичния за нея начин — спокойно, сякаш иска да каже: „Спокойно, моряци, корабът потъва.“ Господи, какво ли е станало сега?

Стоим като препарирани още две-три минути. Свещите са изгорели до половината. После чувам шум и виждам краката на Ники на най-горното стъпало. Тя наднича оттам. Усмихва се — една по-младежка, агресивна и позитивна версия на усмивката на майка си. Лорета върви след нея, като внимателно държи халата си, за да не се спъне.

Ники настоява Бен да разопакова видеониграта. Двамата с Майк му показват указанията. Бен се усамотява вътре и се съсредоточава върху нея. Жалко, че не донесохме телевизора, за да я включи към него, но във фиата няма място дори за един уокмен.

Майк е приготвил саморъчно направени подаръци. За Лорета има подставка за кибрит, която да окачи над печката. Майк дори донася чук от хамbara и заковава един гвоздей. Изрисувал е подставката с цветята на Морван и я е лакирал.

Лорета изказва благодарността си, като го целува, но сякаш е другаде, а не тук.

За мен Майк е направил кожен калъф за ножа ми, тип швейцарска армия. Украсил го е с цветя — същите като на подставката за кибрит. За Ники и Маги е приготвил кукли, които вървят, като движат дървения кръст с четири връвчици над тях. Подаръкът за Маги е патица, а за Ники — пиленце. Майк им показва как вървят на пода. Ники закарва пиленцето си до мивката, за да се види в огледалото.

— Виждаш ли, това си ти. Пиленце.

Бен получава лентички за отбелязване на страницата в книги — изрязани на ръка и оцветени, двайсет на брой и всяка със заглавието и името на автора на произведение, което Майк е прочел и харесал. Бен е очарован и ги размесва като карти за игра. Знам, че до Великден ще е прочел всички книги, написани на лентичките, включително „Зен и изкуството да поддържаш мотоциклет“, „По пътя“, „Престъпление и наказание“ и „Степният вълк“.

Лорета ме целува, когато стеснително ѝ подарявам парфюма. Формата за печене на вафли отбелязва мигновен успех. Единодушно решаваме, че трябва да ядем вафли за закуска. Лорета изважда готоварската книга, за да потърси рецептата, а Майк прочита указанията за ползването. Лорета се радва и на миксера „Молине“, но не подскача и не танцува, преструвайки се, че не знае за него. Още сме зашеметени и озадачени от вълшебните чорапи, но не мога да не се зачудя какво стана там горе между Никол и Лорета.

После изведнъж, но тихо, Лор излиза и отива в тоалетната. Стои там най-малко пет минути, точно когато разопаковаме коледните подаръци. Това е неприсъщо за нея.

Връща се и усмивката ѝ е някак по-ведра. Не е плакала. Носи подарък, завързан с голяма панделка. Подава ми го.

— Заповядай, скъпи. Мисля, че това ще е подходящо както за теб, така и за мен.

Обикновено не получавам подаръци. Внимателно развързвам панделката и махам лепенките. Лорета го е опаковала собственоръчно — познавам стила ѝ. Отварям кутията. Пижама. С ластик на китките и глезените, почти като анцуг, но лека и тъмнокафява. Слагам я на гърдите си.

— Погледни ме. Приличам на манекен от френско модно списание.

Лорета мие ръцете си. Поглежда ме.

— Скъпи, омръзна ми да те гледам как сутрин пристягаш с колан онази дрипа. Ще я изхвърля.

— Трябва ѝ само нов ластик, Лор. Дори не е скъсана.

Оставям новата си пижама на масата и поглеждам старата.

Едва сега виждам, че яката е изтъркана и карираният плат е избелял. Нещата се променят, без да забележа. Продължавам да нося тази пижама, сякаш е нова.

— Веднага ще се кача да се преоблека, Лор. Весела Коледа. Можем да накъсаме старата пижама и учениците ти да я използват за парцалчета в часовете по рисуване.

— Не, Уил, няма да направя такова нещо с онези мили дечица. Ще я изхвърлим в кофата за боклук. Това е коледният подарък, който най-много искам от теб.

— Добре. Разбрах.

Изтърчавам в тоалетната и обличам новата пижама. По мярка ми е. Малко е стегната в кръста, но напоследък с всичките ми дрехи е така. Трябва да призная, че вече не съм на трийсет и три.

Връщам се и Ники и Майк ме посрещнат с ръкопляскане и възторжени викове.

Отваряме и останалите подаръци и аз хвърлям хартиените опаковки в огъня — още една коледна традиция, създадена от мен. Опасна, но вълнуваща. Коледното утро може да заприлича на циклон, ако не се погрижиш за всичко. Лорета и Никол пекат вафли, а Майк им дава технически указания. Маги и Бен нареждат масата. Бен дори сяда.

Обзело ни е истинско коледно настроение. Това се дължи на чорапите и особено на пръстените. Изключвам печката в ъгъла и отивам да пусна нагревателя в банята. В дневната е повече от двайсет

градуса, а горе, където ще се обличат момичетата вероятно е още по-топло, но в тоалетната е хладно.

Изваждам пликовете с поздравленията и двайсетдоларовите банкноти. Връчвам ги на Лор и тя ги раздава на момичетата. Изглеждат доволни. Надявам се, че подаръкът не е твърде egoистичен. В края на краишата, няма да стоят толкова дълго в Париж, пък може и да не искат да ги изхарчат, докато позират.

За Майк съм приготвил специален плик с чек за петдесет долара. Тайно го подавам на Лор, за да напише и тя нещо и да сложи подписа си. После му го занасям.

— Това е за теб, Майк. Не е за таксата за образование, нито за самолетен билет. Нещо допълнително, за да си купиш каквото искаш за Коледа. Признавам, че малко ни изненада, но приятно. За съжаление, още не сме добре финансово.

Той отваря плика, прочита поздравлението и не помръдва. Очите му се наслъзяват. Обръща се, приближава се до елхата, вторачва се в нея и избърска лице с ръкава на пуловера си. Гледам го и усещам, че сърцето ми се свива.

Господи, та това са само петдесет долара. Защо трябва да плаче? Дали пак не казах нещо неправилно? Да отида ли при него и да сложа ръка на рамото му или да се престоря, че не забелязвам? Божичко, колко вълнения! Започвам да се чувствам като Бен — всичко това е твърде много за мен. След две минути и аз ще избухна в сълзи, ако не внимавам. А може би трябва да направя точно това.

Майк се обръща, приближава се до Лор и я целува по рамото. После стиска ръката ми.

— Благодаря и на двама ви. Разбира се, че ще използвам парите, но не ги заслужавам. Имам чувството, че непрекъснато взимам от вас и с нищо не ви се отплащам.

Объркан съм. Положението е извън моите възможности. Ала нещо трябва да се каже. Ники ме спасява.

— Не се притеснявай, Майк. Все някога ще се наложи да се отплатиш. Знаеш какъв е татко — никога не губи. Един ден ще платиш за всичко. Не се тревожи.

Тя го прегръща през кръста, изплезва ми се и се смее.

Това оправя нещата, формата за печене на вафли пожънва голям успех. Прави ги толкова бързо, колкото ги ядем и това е страхотно.

Лорета приготвя сиропа по обичайния начин — разтопена кафява захар и сок от клен за цвят и аромат.

Разчистваме масата, обличаме топли дрехи и излизаме. Времето е ясно и мразовито. Майк пробва леда върху езерото. Лорета слага ръка на устата си, когато той започва да подскача, за да ни покаже колко е твърд. Дори Бен се престрашава да стъпи върху заледената повърхност. Снегът се разпръсва лесно и оставя ясни и прозрачни ивици лед.

Лор излиза с подаръците за децата на Кати. Вече минава десет, но в къщата им не се забелязват признания на живот. Решаваме да изчакаме. Вероятно са танцуvalи до шест сутринта.

Майк взима метла и започва да мете леда. Никол слиза в мазето и изважда кънките. Стояха неизползвани повече от четири години. Изчистваме ги от паяжините и паяците, изтъркваме ръждата, избърсваме праха, смазваме ги и ги обуваме. Всичко това правим вътре, край огъня.

Взимам друга метла от мазето и още една от стаята на Маги. Майк, Никол и Маги започват да разчистват място за пързалияне. Снегът се трупа и натежава удивително бързо. Работим усилено и след петнайсет минути измитаме едно хубаво пространство от десет на десет метра. Само за Бен няма кънки. Но дори да имаше, той нямаше да ги обуе.

Почти съм забравил колко е забавно да се плъзгаш по леда. Лор и аз се пързалиме хванати за ръце. Трудно ѝ е да държи изправени глезените си — винаги са били слаби, дори в онези чудесни зимни дни в Бавария, където се пързалихме почти всеки ден. Глезените ѝ все се огъват.

Майк решава да доведе Женевиев. Качва се на мотоциклета както е с кънките. Предполагам, че може да кара и да спира в този сняг, но не знам как го прави.

След около пет минути се връща. Не можал да изкачи хълма към къщата на семейство Вашо.

Никол, Бен и аз сме разчистили още сняг и сега имаме сто и петдесет квадратни метра. Никол и Маги се пързалят заедно. Майк завързва няколко къси въжета, които е отрязал от волейболната ни мрежа и ги усуква около гумите на мотоциклета. Толкова е студено, че не знам как стяга възлите.

— Хайде, татко. Ела да те повозя.

Плъзвам се към мотора и се хващам за багажника. Майк потегля бавно, помагайки си с крака, за да поддържа равновесие. Издърпва ме до неутъпканите преспи. Имам чувството, че се пързалият в пудра. Около мен хвърчи сняг. Майк креещи и свири с уста. Това със сигурност ще събуди семейство Калве.

Стигаме до края на езерото. Той подпира мотора с крак и прави завой. Пускам се и бавно спирам, затънал до коленете в тръстиците. Майк ме изчаква. Връщам се при него и отново се хващам за багажника. Набираме скорост и се приближаваме до разчистеното пространство, където го пускам, завъртам се и спирам до Лор. Майк качва мотоциклета на бента.

— Ей сега ще се върна. Женевиев ще бъде очарована.

Той минава по бента и внимателно се спуска на пътя.

Надявам се, че ще слезе по хълма също така безпрепятствено и ще отиде до семейство Вашо, без да скъса въжетата. По дяволите, все никак ще се оправи.

Ники и Маги търкалят снежни топки, за да разчистят езерото. Снегът е малко сух за тази цел, но сега слънцето е напекло земята, небето е ясносиньо и снегът е по-мек и лек. Снежните топки скоро стават големи. Пространството за пързалияне се увеличава.

Ники сяда на една от топките. Изпотила се е. Маха шала и разкопчава якето си. Неуморна е.

— Имам страхотна идея.

Тя оглежда езерото, сякаш го измерва. Задъхала се е. Маги търкува своята снежна топка до Никол и също сяда. Не си спомням да е полагала такива големи физически усилия. Смъква шапката до ушите си, сваля вълнените ръкавици, отърска ги от снега, потрива ръце, затопля пръстите с дъха си и отново слага ръкавиците. Сетне поглежда Никол, която започва да се смее. Не мога да преценя дали смехът ѝ е истински, но кой съм аз, че да съдя хората?

— Погледнете колко много материал имаме. Хайде да извяме в естествен размер сцената с раждането на Христос. Тук, на леда. Майк, Бен и аз ще бъдем скулптурите, а татко, мама и Маги ще носят сняг. Ще направим нещо, което ще съперничи на Шартр, Фатима, Лурд, Нотр Дам и Сен Дени взети заедно.

Отказвам да отговоря, но ще се присъединя към останалите. Бен е влязъл в мелницата. Лор поглежда Маги, сетне мен.

— Идеята ти е чудесна, Ники. Няма нищо по-подходящо за Коледа. Ти си гений.

— Е, мамо, крайно време беше някой да го признае. Аз съм творческа личност според всички онези шантави тестове, които ни правят в „Ла Джола“. Защо мислиш, че следвам скулптура? Мислех да ставам първият велик скулптор-жена на този свят... Хайде да започваме. Татко, можеш ли да вдигнеш онази снежна топка, която Пег току-що дотъркаля? Сложи я върху тази.

Маги и Никол стават. Минавам зад снежната топка, която е най-малко един метър в диаметър и с помощта на Никол я премествам върху другата. Никол започва да заглажда снега и да запълва дупките.

— Това ще бъде Дева Мария.

Тя се отдалечава на една-две крачки и разчиства с крак място върху леда.

— Люлката ще бъде тук. Пазиш ли още онова старо магаре за рязане на дърва?

Кимам. Магарето е долу в мазето.

— Добре. Ще го преобърнем и ще затрупаме със сняг долната част, а отгоре ще бъде люлката. Майк ще направи бебето. Това е по неговата част.

Какво ли иска да каже? Дали не е някакво тайно послание? За това ли говореха с Лорета там горе? Бременна ли е Женевиев? Главата ми отново се замайва. Опитвам да се отърся от новата натрапчива мисъл. Вероятно Ники искаше само да ни напомни, че преди години Майк нарисува малкия Исус в бебешката люлка.

Майк довежда Женевиев. И той се въодушевява от идеята на Ники. Радвам се, че виждам Женевиев. Тя е въплъщение на французите — дребна, енергична, с бързи очи и ръце и интелигентна. Двамата с Майк осъществиха първия си истински контакт тук, в мелницата, на двайсет и първия му рожден ден. Имаше празненство. Какъв чудесен подарък! Понякога Лор и аз си говорим какви хубави внучета може да ни родят.

Целуваме се четири пъти. Лицето ѝ е гладко и гладно. Женевиев се държи за човека, когото целува, но повечето французи не го правят. После Майк я завежда в мелницата, за да ѝ покаже чорапите. Искам да

видя дали и за нея има пръстен. Тръгвам след тях, но забелязвам, че Лор леко клати глава.

Правим още снежни топки. Ники ги извайва, използвайки градинска лопатка. След около пет минути Майк и Женевиев излизат. Тя е очарована. Гледа пръстена на ръката си и сериозно говори на Майк.

— Но, Мишел, Дядо Коледа не съществува. Това е приказка за деца. Кой би могъл да направи всичко това? Да купи такива чудесни подаръци? Нищо не разбирам.

Майк се усмихва, прегръща я и ни вика да излезем от езерото.

— Горката Женевиев не вярва в Дядо Коледа. Какво мислите?

Женевиев стъпва на леда. Много е красива. Приближава се до мен. Току-що съм дотъркалял поредната снежна топка.

— Не трябваше да го правиш, но ти благодаря. Пръстенът много ми харесва.

Тя разперва пръсти и го поглежда. По мярка ѝ е.

— Не благодари на мен, Женевиев. Дядо Коледа ще се ядоса и всичко ще изчезне. Ще се изпари.

Майк ми помага да дотъркалям снежната топка до останалите.

— Точно така, Женевиев. Това се случва непрекъснато.

Никол изпраща Майк в мазето да търси магарето за рязане на дърва. Той и Женевиев натрупват сняг в долната му част и да бъда проклет, ако всичко това не прилича на ясла. Ники има набито око. Трябва да го е наследила от някого, но не е от Лор, нито от мен. И двамата имаме добро зрение, но не сме наблюдателни, особено аз. Женевиев продължава да говори с Майк на френски — за подаръците и за Дядо Коледа. Умът ѝ не го побира. Логичният ѝ френски разум не може да забрави тази мисъл.

Маги и аз се забавяваме страхотно, докато търкаляме и наместваме огромните снежни топки. И двамата сме потни, а ръкавиците ни са мокри, но сме обзети от творческо вдъхновение. Лор е успяла да придума Бен да излезе и дори той се увлича. Неговият специалитет са лицата или поне Никол му позволява да прави това, защото е най-интересно. Тя оформя красиви фигури с развети наметала. Отначало се появява Дева Мария, после Йосиф — малко по-големи от естествен размер, но по-дебели. Снегът би се разпаднал, ако фигурите са тънки. Зад тях стоят двама пастири и една крава. Само за

нея са необходими шест снежни топки. Има и магаре, и две овце. Лежат на леда, с лице към яслата. Няма начин Никол да им направи крака. Но това придава на цялата група по-въздействащ вид — около люлката са коленичили майката, бащата и двамата пастири, а животните са легнали в снега до тях.

Майк се е справил чудесно с младенеца. Лицето е абсолютно ангелско. Но може би това е принизяване за Исус. Дали не трябва да е месианско като на Распутин? Фигурата на Христос е единствената с ореол. Направен е от гумен маркуч, подпрян на купчина сняг зад главата на бебето.

Майк и Никол настояват да направим скулптури и на тримата вълхви. Лор и аз сме изтощени. Тя влиза в къщата, за да се заеме с приготвянето на коледната вечеря. Часът е три. От дома на семейство Калве още не се е показал никой. Сигурно са изпаднали в алкохолно опиянение.

Трескавото правене на фигури от сняг се превръща в обсебеност. Но е забавно. Не си спомням някога да съм се увлечал в такъв грандиозен проект. Скулптурите сякаш оживяват.

Ще помня тази Коледа до края на живота си. Въпреки усложненията, загадъчността и притесненията, тя е най-хубавата досега. Превъзхожда дори Коледите в детството ми. Не вярвах, че това е възможно. И знам, че е хубава, именно защото е объркана, неразбираема и загадъчна.

Довършваме и последния мъдрец. Фигурата е на самия бент. Сякаш току-що пристига. Мадам Калве отваря вратата, за да изтърси покривката за маса. Още е облечена в синия си домашен халат — същия, който носи от дванайсет години, откакто идваме в мелницата.

Тя замръзва на мястото си. Слиза две стъпала, вторачва се, после се обръща и изтичва в къщата.

— Кати, Клод, *venez voir! Venez voir ce qu'ils ont fait!*^[2]

Никол и Маги са прикрепили градинския маркуч към крана навън и пръскат с вода снежните фигури. Температурата още е под нулата и ледът замръзва и става гладък. Много е красиво. Може би, защото е нещо, което сме направили заедно, но според мен снежните скулптури съперничат на онези, които съм виждал в Рим и във

Флоренция. Има някаква наивна простота, массивност на формите и монолитност на материала, която им придава великолепие. Краткотрайната светлина на зимния ден започва да избледнява и розовото зарево от запад прави цвета на лицата почти човешки.

Майк тегли Женевиев с мотоциклета. Тя се пързала с кънки за пръв път и непрекъснато пада. Държи се за въжето, което Майк е завързал за багажника. Писъците, виковете и смехът им контрастират на величественото мълчание на снежните фигури — истинска коледна музика за моите уши.

Но аз съм премръзнал. Маги и Бен също. Никол изглежда не усеща ни умора, ни студ. Отново слага кънките, за да се присъедини към Майк и Женевиев. Внимателно слизам по стъпалата. Влизам в мелницата, сядам на люлеещия се стол и свалям кънките. Краката ми се радват на свободата и топлината. Приближавам се до Маги, за да ѝ помогна да събуе кънките. Окачаме палтата и ръкавиците си на кукичките над камината. Сега вълшебните чорапи и *реалните* подаръци са сложени на леглата ни. И Бен окачва ръкавиците и палтото си. После се намества на люлеещия се стол, където седях аз. Лор работи в кухненския ъгъл.

— Уил, скъпи, ще омесиш ли пълнката за пуйката? Знам, че я харесваш по някакъв начин, а аз все не мога да я направя така.

Измивам ръцете си. *Наистина* има точно определен начин, по който харесвам пълнежа на пуйката. Обичам да го мачкам, докато всичко се слее в едно — хапките хляб, целината, подправките, кестените и ябълката. Този ефект се постига само ако бръкнеш с двете ръце и стискаш, и мачкаш, докато не останат цели и твърди парченца. Ръцете ти стават лепкави, но това занимание ми доставя удоволствие. Вероятно е останало от детството, когато се стисках и не ходех по голяма нужда. Омесването на пълнката сигурно е първи братовчед на потребността ми от ред.

Правя сместа, както трябва и напълвам пуйката. Зашивам я с конец и оставям малко пълнка, за да я сложа в алуминиево фолио. Пълнежът никога не ми стига, особено когато е мек и влажен като сегашния — компенсира за сухото месо на пуйката.

Скоро пуйката е във фурната и картофите са залети с масло и готови да влязат вътре, четирийсет минути, преди да извадим всичко. Лорета предлага да отидем на разходка. Тя вари червените боровинки, които имах късмета да намеря на Марше Алигр в Париж. Сега ни остава само да чакаме. Проверявам газената бутилка. Все още е тежка. Газта няма да свърши по време на печенето, както се е случвало преди.

— И така, кой ще дойде с нас на една разходка за изостряне на апетита?

Лор сваля палтото си от кукичката. Сложила си е шапката и ръкавиците. Уморен съм, но разходката преди вечеря също е наша коледна традиция. Ала от друга страна, никога не сме правили цяла ясла, пълна с хора и животни от сняг, точно преди да започнем да готвим. Маги протяга крака.

— Не мога. Ще заспя над яденето. Ще остана вкъщи и ще заливам пуйката на половин час.

Никол се е изтегнала на нашето легло. Лицето ѝ е бледо, но скулите ѝ са зачервени.

— И мен не ме бройте. Мисля да подремна.

Бен се е навел над огъня и разбутва дървата.

— Аз също ще остана тук да се грижа за огъня. Искам да чета книгата, която Маги и Никол ми подариха.

Книгата е огромна и се разказва за историята на авиацията. Сигурно струва петдесет долара. Има стотици цветни илюстрации на всеки по-крупен самолет от началото на въздухоплаването.

Никол разказа някаква шантава история, свързана с книгата. Сложила я на багажника в купето на влака, с който пътувала от летище „Дьо Гол“ до Париж. Книгата паднала и едва не кастрирала младият французин, който седял до Никол. Не била виждала толкова изумен и уплашен човек. Скочил от мястото си и изтичал накуцвайки до тоалетната, вероятно за да провери дали е невредим. После се преместил.

Майк събува кънките. Седи на воденичния камък под елхата, а коледните украшения го удрят по главата. Женевиев стои до него.

— Женевиев и аз ще отидем у тях, за да видим какво става. Ще се върнем за голямата вечеря. В колко часа ще ядем?

Лорета поглежда швейцарския часовник, на който липсва кукувицата.

— Пуйката би трябвало да е готова в седем и половина.

Никол вдига глава от възглавницата и сънено казва:

— Ако не успеете да дойдете, аз ще изям вашия дял.

Майк става и взима ключовете за мотоциклета. Още една кукичка остава без дрехи, изпускащи пара. Хвърлям две дървета в огъня.

— Добре, ще отидем сами. Бен, от време на време отмествай поглед от книгата, за да проверяваш дали огънят гори. Това е нашият главен източник на топлина. Мръкне ли, ще стане по-студено.

— Добре. Няма да мърдам оттук. Кога съм оставил огънят да угасне?

Разстроен е. Никога не е бил толкова докачлив. Винаги сме се спогаждали. Обръщам се към Лор.

— Е, скъпа, предполагам, че ще бъдем само двамата. Накъде да тръгнем?

— Бих искала да погледам кравите и агнетата. Да минем покрай къщата на Пинсон и после надолу, по онзи стар и дълбоко набразден римски път. Ще излезем пред дома на семейство Вашо и ще се върнем по пътя.

Кимам. Излизаме и внимателно затваряме вратата. Чувам, че Бен става и слага газената бутилка, за да я подпре. Поглеждам термометъра. Минус четири градуса. Мислех, че е по-студено.

Качваме се на бента. Клод, Филип, Кати, Пиер Русо и двете момиченца гледат нашите скулптури. Пиер се приближава до нас и стиска ръката ми. Говори тихо, сякаш сме в църква.

— *Ah, ca c'est quelque chose. Est-ce-que c'est vrai que vos enfants ont fait cette miracle?*^[3]

Усмихвам се и му казвам, че Маги, Лорета и аз само сме правили снежните топки, а Никол, Майк и Бен са оформили фигурите.

Сега композицията е великолепна. Слязлото на хоризонта розово слънце удължава сенките и придава още по-голяма монолитност на фигурите. Жалко, че не могат да останат завинаги. В същия миг се сещам за фотоапарата, който купих за Лорета. Извинявам се и се връщам в мелницата, като бутвам газената бутилка, фотоапаратът е в кутията под елхата. Подозирам, че Лор прави също като Бен — запазва малко от коледната атмосфера за по-късно, когато е по-спокойно. Не

бърза да отваря подаръците. Излизам и ѝ давам пакета. Лор разговаря с Кати и с момиченцата. Разхождат се около ледените статуи.

Лорета поглежда пакета, после мен.

— Сега ли трябва да го отворя?

— Ще се зарадваш, ако го направиш.

Тя дръпва панделката и разопакова подаръка. Вижда, че е фотоапарат и се усмихва.

— Знаеш, че не мога да снимам, Уил. Но си постъпил правилно. Трябва да си направим снимки.

Подава ми кутията. Изваждам фотоапарата, слагам филмче и ѝ обяснявам как се снима. Няма нищо по-лесно. Доближавам го до окото си. Светлината е достатъчна. Натискам копчето. Чува се характерното за „Полароид“ жужене и снимката излиза. Вълшебството на фотоапарата почти засенчва нашите ледени скулптури. Всички охкаме и ахкаме на два различни езика.

Снимката е сполучлива, фигурите се виждат ясно. В тях има някакъв мистичен ореол на вечност и неизменност и същевременно — усещане за нещо човешко, присъщо на живата картина. Има и атмосфера на духовен символизъм.

Едва убеждавам Лор да откъсне поглед от фотосите и да се опита да снима. Напомням ѝ да държи фотоапарата неподвижен, докато натиска копчето. Това са единствените му неконтролируеми променливи величини. Инак прави всичко сам.

Тя иска да види какво е излязло от първия ѝ опит, но аз я карам да продължава да снима от различни ъгли близо до фигурите, защото светлината намалява. Издърпвам снимките и ги държа в ръка ветрилообразно като карти за игра. Събираме цялото село. Лорета изщраква филмчето и се приближава до нас. Лицето ѝ е оживено и радостно. У нея се е промъкнало някакво силно коледно чувство. После, докато разглеждаме снимките — една от друга по-хубави и невероятно прекрасни — и двамата сме завладени от мига, погълнати от настоящия момент в екзистенциалния смисъл, отдалечени от всичко и изживяваме пълноценно радостта си. Даваме снимките и на другите, за да ги видят и Лорета се обръща към мен. Говори на английски.

— Уил, това е най-хубавият подарък, който би могъл да измислиш. Парите си заслужават. Ще запазя снимките до края на

живота си. По някакъв начин те говорят какъв е животът ни. И като си помисля, че нашите деца и ние двамата заедно сме направили всичко това.

Прибирам фотоапарата и снимките в кутията и я оставям на верандата. Никой няма да го открадне. Доколкото знам, в радиус от двайсет километра няма такъв човек.

Тръгваме към Уи дъо Бра. Минаваме по моста, влачим се нагоре по хълма и изведнъж усещам промяна в атмосферата. Не става дума за времето, макар че и то се променя — над нас надвисват облаци. Говоря за Лорета. Превключила е на друга емоционална скорост — от еуфория до нещо сериозно. Чакам. Няма как. От опит знам, че не можеш да ускориш този процес. Направиш ли го, чака те катастрофа.

— Уил, искам да ти кажа нещо, но не знам как да започна.

О, Боже! Продължавам да чакам, а сърцето ми ускорява ритъма си. Може би трябва да побегна. Не, ще посрещна това като мъж. Ще го споделя. Правя опит да успокоя положението и да се разсея.

— За Майк ли се отнася? Бременна ли е Женевиев?

Тя ме поглежда. В очите ѝ има страх и изумление.

— Какво те кара да мислиш така?

— Не знам, само се мъча да отгатна.

— Става дума за Никол. За това разговаряхме, докато вие чакахте да отворим подаръците. Месечният ми период настъпи неочеквано и я помолих за дамски превръзки. И тя започна да говори. Изпитваше потребност да го стори. Ето защо се забавихме толкова много. И двете съжаляваме, че ви задържахме, но нямаше как.

— Искаш да кажеш, че *Никол* е бременна?

— Не, но иска да бъде. Да има бебе.

— Ами, това е лесно. Само трябва да намери подходящия мъж, да свършат оная работа и ако ѝ провърви, ще има бебе. Какво толкова ужасно има? Срещнала ли е някой?

— Да, един скулптор в Калифорния. Онзи, когото искаше да доведе тук за Коледа. Но той не желае да се ожени за нея и да бъде баща. Но въпреки това, Никол иска да роди дете от него.

— Това е лудост.

— Моли да ѝ помогнем да отгледа детето.

— Предавам се. Как бихме могли да ѝ помогнем?

— Тя би искала да живее тук през последните три месеца от бременността и да роди в Американската болница, където имаме семейна застраховка. После, когато стъпи на краката си, ще заведе детето в Америка и ще се опита да се оправя някак.

— Страхотно. И как ще се издържа?

— Не си го изкарвай на мен, Уил. Само ти предавам думите й. В Калифорния имало много самотни родители, които получавали помощ от държавата. Съществували дори комуни, където се грижели един за друг. Можеш ли да си представиш нашата Никол да живее по този начин?

— Не мога. Всичко това е толкова нереално, че действителността прилича на мираж.

Искам да призная, че не съм потресен. Предполагам, че би трябвало да бъда, но не е така. Живеем през осемдесетте. Хиляда деветстотин осемдесет и четвърта дойде и си замина. Тези безумни неща не са толкова налудничави, колкото бяха.

Продължаваме да вървим. Трудно ми е да подредя мислите си. Не мога да понеса толкова много промени. Нищо в тях няма смисъл в един безсмислен свят.

Лор ме поглежда и се усмихва по характерния за нея загадъчен начин. В изражението й има състрадание, доброта и разбиране. Ако не беше толкова студено и вълнените й ръкавици не бяха мокри, мисля, че щеше да протегне ръка и нежно да ме погали по лицето — както потупваш кон, преди да е прескочил трудно препятствие или куче, след като ти донесло отстреляна яребица.

— Уил, не можем ли да й помогнем финансово през първите шест месеца, когато ще трябва непрекъснато да стои вкъщи при бебето? Само си помисли — пак ще ставаме баба и дядо.

Бързо пресмятам на ум. Това ще ни струва най-малко пет хиляди долара.

От невероятно и невъзможно, положението се превръща във фантастично. По дяволите, откъде й е хрумнала подобна идея, като знам какво е семейството ни? Лор отново ме гледа. Спира и се обръща към мен. И аз спирам. Тя протяга ръце. Намираме се до една пролука в живия плет. Поглеждам през рамото й към хълмистите побелели ниви. Два ястреба или гарги се реят над долината. Вторачвам се в очите на

Лор. Може успешно да изиграе ролята на Света Филомена, Майка Тереза или някоя друга великомъченица.

— Бих искала да вземем детето, ако Никол реши да продължи образованietо си, Уил. Мисля, че така ще е по-добре. Държа да го направя. Чувствам някакъв самарянски дълг и ще го изпълня.

Виж ти! Как е възможно един мъж да живее толкова дълго с една жена и да знае толкова малко за нея? Не, греша. Щях да знам, ако имах време да помисля. Не познавам единствено *себе си*.

— Боже мой, Лор! Ти си по-луда и от Никол. Аз съм прехвърлил петдесетте. Няма да можем да се грижим за такова малко бебе. Ще се побъркаме. Ами, ако Никол срещне човек, за когото иска да се омъжи? Кой ще я вземе, след като има дете от друг? Може цял живот да остане сама. Ще се наложи да работя, докато стана на седемдесет и пет, за да го издържам, докато се изучи. Няма да мога. Не съм сигурен дали ще се оправя дори с Бен.

— Хайде, скъпи. Сега изглеждаш по-млад, отколкото когато Бен се роди. Важното е с какво се занимаваш, а не на колко си години. Отглеждането на още едно дете може да ни се отрази добре. Пък и нали познавам моята Никол. Няма да зареже бебето си. Вероятно няма дори да изслуша идеята ми. Но аз ще ѝ го предложа, ако ти се съгласиш. Според мен тя иска предимно нашата морална подкрепа и да чувства, че сме с нея, независимо какво решение ще вземе.

Отново съм объркан. Знам какво ме беспокои, но не знам как да го кажа. Вечният ми проблем. Страхувам се от вината. Мисълта, че ще се почувствам виновен, може за секунди да заличи всичко благородно у мен. Не се сдържам.

— Добре, Лор. Изслушах те. До известна степен съм съгласен с теб, но пак помисли. Да предположим, че след три или пет години в живота на Ники се появи човек, за когото тя иска да се омъжи. Но той отказва заради детето. И в края на краищата Никол остава сама до края на живота си, безсилна да направи нещо заради това решение. Няма ли да ни попита защо не сме я спрели и не сме ѝ обяснили какво може да се случи? Няма ли да ни обвини? Имам предвид всичко онова, което сме направили за децата си. Навремето сме смятали, че постъпваме правилно. А сега чувам какво мислят те. Загубих увереността си. Омръзна ми непрекъснато да греша. Това някак не ти въздейства — ти си извисена над нещата, но с мен не е така. Може би съм високомерен,

имам невярна представа за себе си и искам всички да ме обичат. Знам ли. Но в момента се притеснявам, че след пет или десет години Никол ще ни се сърди. Толкова голям egoист съм — ако можеш да го повярваш. Навярно да получиш шамар в лицето е част от факта, че си добър родител, но мен не ме бива в това отношение.

Още не съм казал онова, което чувствам и имам предвид, но вече съм наблизо. Лор плаче. Макар да няма този навик, днес ѝ е за втори път. Животът ни се обърка. В бръчките, издълбани от всички онези истински фалшиви усмивки, се стичат сълзи. Не издържам. Отмествам поглед.

— Горкият. Не знаеш ли, че децата много те обичат, Уил. Именно затова изпитват необходимост да ти причиняват болка. Чувстват се смутени от твоята любов и от начина, по който ги обичаш — безумно, всеобхватно и индивидуално. Понякога усещат, че трябва да отвърнат на удара, само за да оцелеят. Това са вътрешни особености и емоции, за които можем само да се досещаме.

Защо ли ми се струва толкова трудно? Какво ще си помисли Лор за мен, когато направя онова, което трябва? Ще бъде ли по-щастлива?

Продължаваме да стоим там. Опитвам се да не разсъждавам. Усещам, че част от стегнатия възел и задръжките у мен омеква и се отпуска. Отново тръгваме. Държим се за ръце. Обикновено не обичам да се разхождаме така на публично място, но сега нямам нищо против. Може би защото носим ръкавици.

Мракът настъпва все по-неумолимо. Тъмните очертания на дърветата се сливат и придобиват виолетов оттенък. Коледният ден е обречен на нощта. Но не става по-студено. Снегът под краката ни е мек. Не скърца, а шляпа. Поглеждам небето — сиво и забулено с бързо движещи се облаци, почти като пред лятна гръмотевична буря. Навеждам глава.

— Добре, Лор, но *ти* ѝ го кажи. Не вярвам на себе си. Или ще започна да крещя, или ще си гълтна езика и ще разваля всичко. Знаеш, че децата са свикнали да се правя нарочно на невидим.

Продължаваме да вървим. Излизаме на главния път. От двете ни страни има тъмни каменни къщи и само тук-там, през спуснатите капаци проблесват светлинки. Поглеждам Лор, която ме наблюдава.

— Имаш право, Лор. Може да е забавно да имаме бебе вкъщи. И отново да си стоиш у дома — домакиня, майка и съпруга. Като в добрите стари времена. И в същото време ще бъдем баба и дядо. Само си помисли. Но кажи честно, наистина ли го искаш?

Тя се обръща към мен и спира, за да ме прегърне. Вдига лице и се целуваме — толкова силно, че шапката ѝ пада в кишата. Над мен сякаш плисва дъжд. Разделяме се. Взимам шапката, избърсвам я и я слагам на главата ѝ, а Лор я съмъква над ушите си. Оглеждам се да проверя дали някой наднича през капаците, обаждайки се на местния полицейски отдел за борба с порока.

— По-добре да се връщаме при пуйката и при децата, Лор. Няма съмнение, че ще завали дъжд. Ако не друго, то поне в Морван времето е разнообразно.

Забързваме се, после започваме да се пързалиме. Много е приятно е да се плъзгаш в кишата. Непрекъснато се бълскаме един в друг. Спускаме се по хълма и се задъхваме, докато стигнем до мелницата. Лорета е обула ботуши с гумени подметки и се пързала, независимо дали иска или не. Моите стари ботуши ни дават устойчивост, ако я държа здраво.

Минава шест, когато се прибираме вкъщи. Никол още спи. Маги затваря фурната, след като е заляла пуйката. Бен е разглобил пушката си и я почиства на масата, същата, която ще украсим с нашата коледна вечеря. Вдига глава и пита:

— Кога ще ядем?

Лорета проверява пуйката. От фурната се разнасят страхотни ухания. Лорета маха напоената с масло кърпа от гърдите на пуйката и нарежда картофи около нея.

— Хайде, Бен. Време е да прибереш пушката. Коледната вечеря ще започне скоро.

Другите нареждат чиниите, ножовете и вилиците. Слагаме прибори и за Майк и Женевиев, макар че още не са дошли. Отново усещам световъртеж и губя чувство за ориентация. Поглеждам Никол, която спи с леко отворена уста и се опитвам да я възприема като майка. Тя е умна, но не мога да си представя, че ще прояви достатъчно

последователност и всеотдайност, за да бъде майка. Ала по всяка вероятност майчинските сокове ще избият на повърхността.

Опитвам се да помогна в подреждането на масата, но Бен и Маги — под вешите указания на Лорета — се справят отлично. Затоплят чиниите на газения котлон. Чувам бръмченето на мотоциклета на Майк. Никол се обръща и отваря очи. Сяда, прозява се и провесва крака от леглото.

— Господи, тук е като в работилницата на Дядо Коледа! Каква задача имате за едно уморено малко джудже?

Лорета се приближава до нея и й подава ръка да стане. Прегръща я. Никол изглежда смутена. А може би е само сънена.

— Ники, ще ми помогнеш ли да пригответя соса от червени боровинки? Доколкото разбирам от готварската книга, първо правим част от него, после взимаме малко за желето. Прочети рецептата. Не мога да намеря очилата си, пък и буквите са много дребни.

Никол и Лор махат капака на димящата тенджера с червени боровинки. Моята задача е да нарежа пуйката, затова се изтягам на леглото, на което доскоро лежа Никол и събирам сили. Топлината ѝ прониква в гърба ми.

После ми хрумва да сложа нови свещички на елхата, за да ги запала, докато се храним. Ставам и отварям два пакета. Трудно ми е да ги поставям, защото клонките се огъват и не намирам лесно щипките. В бързината, докато тръгвахме от Париж и аз съм забравил очилата си. Господи, мразя да завися от тях, след като цял живот съм имал отлично зрение!

Майк и Женевиев идват, като тропат по стъпалата и бъбрят. Надявам се, че е почистил мотоциклета от кишата. Хромираните части, разбира се, ще ръждясат, но когато изсъхне, ще бъде истински дявол. Ала Майк е на друго мнение. Знам, че предпочита мотоциклетът да изглежда така, сякаш току-що е минал през кален мотокрос. Вероятно това е съвременната представа за мъжественост. Нали и ние навремето засуквахме ръкави, за да приличаме на Марлон Брандо или на Джеймс Дийн. Обичам да карам мотоциклета, когато е лъснат. Имам чувството, че е колден подарък и се качвам за пръв път — вероятно неизживяно детство.

Женевиев отива да помогне на Лор и Никол. Бен отново слага дърва в огъня. Хвърля още един пън. Сигурен съм, че съм сложил

свещи навсякъде.

В седем и четвърт изваждам пуйката от горещата фурна. Изглежда идеална. Лор е сложила на масата големия нож, вилица и дълбока чиния, в която да натрупам нарезаното месо. Никол оставя двете разновидности на соса от червени боровинки в хладилника и изважда изстуденото бяло вино, което ще пием с вечерята. Майсторски накъдря металното фолио около корковата тапа, изважда я бързо и сръчно и я закача отстрани на бутилката. Тя работи две лeta като сервитьорка на коктейли и това е едно от придобитите й тогава умения.

Разрязвам пуйката и соковете бликват. Отделям бутчетата. В нашето семейство оставяме частите с тъмно месо цели. Отрязвам крилцата по същия начин. Наточвам ножа. Имам проблем. Така и не можах да усъвършенствам движенията на месар, но се старая да им подражавам. Не научавам лесно такива неща.

Започвам да режа бялото месо на дълги и суhi ивици. Виж, това ми се отдава. От всяка страна на гърдите излизат по десет парчета. После отбирам всички най-вкусни скрити късчета, които обикновено пропускам в началото. В единия край на чинията съм натрупал бялото месо, а в другия — черното. Въщност пуешкото е светло, само бутчетата са по-суhi.

Сетне прерязвам конците и изсипвам пълнежа. Лор е приготвила затоплена чиния, в която вече е сложила плънката от алуминиевото фолио. Купчината ухае чудесно. Сместа не е нито твърде влажна, нито твърде суha. Устата ми се напълва със слюнка. Отмъквам едно крехко парченце от филето. Каквото и да режа — пуйка, патица, гъска, пиле или кокошка — винаги си откъсвам малко като награда. Много е вкусно. Пъrvата хапка винаги е най-хубавата. Дъвча бавно и се опитвам месото да се слее с мен и да mi помогне да навляза в същността на нашата чудесна вечеря.

Обръщам се. Всичко е на мястото си. Помагам на Лор да седне на стола — още една коледна традиция, после се настанявам и аз. Другите също сядат. В нашата къща казваме молитви два пъти в годината — в Деня на благодарността и на Коледа. Макар че произлизаме от католически семейства, Лорета и аз не използваме

традиционната формула. Предпочитаме по-естествената и може би езическа благодарност за изобилието на тази земя. Оглеждам се. Майк ми прави знак, че иска той да произнесе молитвата.

Никой не възразява и аз кимам. Семейна традиция е по време на молитвата да държим ръцете си на масата и да се гледаме в очите. Сетне взимаме чашите и вдигаме наздравици. Никол е наляла виното. Майк се навежда към Женевиев. Явно ѝ обяснява какво става. После се изправя.

— Бих искал да изкажа благодарността си, че днес съм тук. Прекрасно е да бъда с най-близките си и да споделям част от изобилието на тази красива земя. Ако дължим това на някого или на някаква сила, благодаря им. Аз съм сред вас, защото моите родители са ме заченали, за да споделят любовта си. Благодаря и на тях.

Майк поглежда Лорета и мен. Смутен съм. Виждам, че той има моя проблем — не разбира кога е прекалил. Задържам погледа си върху него, но ми е трудно. В очите ми напират сълзи. Майк вече плаче. После издърпва Женевиев от стола. Тя е навела глава — от стеснение или от сдържана радост.

— А сега, Женевиев и аз искаме да заявим, че ще продължаваме да бъдем благодарни на света и на живота по най-добрия и естествен начин — като го споделим. И с надеждата, че един ден ще го споделяме и с други хора от нашата кръв. Весела Коледа на всички!

Той протяга ръка. Чукаме се с чаши от мляко, ябълков сок, кокакола и шоколадово мляко, в които сега има вино. Настъпва суматоха. Едва сега дебелата ми глава проумява какво каза Майк — ще се жени. Или поне нещо такова.

Никол скача и се хвърля да го прегръща. Бълска чашата му и по гърба ѝ потича студено вино. Но тя явно не забелязва това. После сграбчва Женевиев и я притиска до себе си. Издърпва я стола и започва да танцува с нея. Бен става и се отдалечава от масата. Лор минава покрай мен и отива да целуне Женевиев и Майк. Седя и гледам храната, като си мисля, че изстива и се чудя дали да не я върнем във фурната. Колко съм далеч от нещата.

Майк ме поглежда. Ставам и заобикалям масата. Минавам покрай Бен, който седи на люлеещия се стол. Майк е заел обичайното му място. Протягам ръце и ги слагам на раменете му.

— Моите поздравления, Майк. И на теб, Женевиев. Надявам се, че ще живеете дълго и ще бъдете щастливи като майка ви и мен.

Навеждам се да открадна целувка от Женевиев. Тя е дребничка и по-ниска от Никол. Предполагам, че ще имам дребни внучета, но един гигант в семейството е достатъчен.

Лор се приближава до нас и с едната си ръка прегръща Майк, а с другата — мен. Поглежда ту единия, ту другия.

— Чудесно е да имаме двама женени мъже в семейството. Знаеш ли, Майк, когато баща ти беше на твоите години, ние вече бяхме женени, а аз — бременна.

Това беше предназначено за мен. Вярно е. Но в днешно време младите хора изглеждат по-млади. Ала Лорета не спомена, че тогава вече имах учителска правоспособност и преподавах в една гимназия. Печелех по петстотин двайсет и седем долара на месец, но в онези дни в средата на петдесетте, тези пари бяха достатъчни, за да издържам съпруга. Не мога да не се зачудя какво мисли Майк по въпроса, но продължавам да се усмихвам.

Никол още прегръща Женевиев. Бъбрят на френски. Моят акцент е ужасен, но разбирам всичко.

— Господи, Женевиев, извади голям късмет. Жениш се за последния интересен мъж на света. Надявам се, че съзнаваш това. Ако промениш решението си, кажи ми. Нямам нищо против малко кръвосмешение.

Майк се включва в шегата.

— Добре, Ники. Ти си втората на опашката. Ако Женевиев ме зареже, ще потърся теб.

Не мога да погледна Никол. Направя ли го, тя ще разбере, че зная в колко неприятно положение се намира — иска бебе, а няма мъж, на който да се опре. Нуждае се от родителска помощ. Сигурно ѝ е трудно. Започвам да разбирам какво се опитваше да ми каже Лорета.

Като капак на всичко, освен че вечерята изтича и Бен мърмори недоволно, Маги стои настрани и плаче. По лицето ѝ се стичат сълзи. Раменете ѝ се тресат от ридания. Трудно ми е да погледна и нея.

Не мога да не се замисля колко се забавлявахме на нейната сватба тук, в мелницата. Аз фалшифицирах свидетелството за раждане

на Джордж, за да сключат църковен брак. Маги няма религиозни предпочтания, но искаше истинска старомодна церемония. Дойдоха сестра ми, Джоун, и нейният съпруг. Тя помогна на Маги да ушие булчинската си рокля. Сил Бърнстейн, стар приятел, свири на цигулка по време на литургията. Маги беше шаферка на сватбата на дъщеря му. Въсъщност, нашата Маги е кръстена на нея. Пяхме песни от „Цигуларят на покрива“. Станах за смях, когато се разплаках, докато изпълняваха „Къде е момиченцето, което носех“.

После в мелницата дойдоха повече от петдесет гости от селото. Танцуваха и тропаха, докато помислих, че хамбарът ще се срути. Като по някакво чудо, стадо крави нахлу в нашето езеро и не можа да излезе от тинята. Никой не помнеше такова нещо. Всички мъже отидаха да ги измъкват.

Най-стрannото беше, че докато слизахме по хълма на връщане от църквата и моят приятел Сил свиреше на цигулката, наоколо започнаха да се разнасят изстrelи. Минехме ли покрай някоя къща, избухваше истинска канонада — досущ като на война. Okаза се, че това е стар морвански обичай. Мъжете изтичват напред и се скриват в хамбарите и когато сватбената процесия мине, стрелят.

По-късно осуетих още един местен обичай. Долу, в мазето, мъжете разпалваха огън, в който се готовеха да хвърлят влажно сено и бомбички. Едва успях да ги разубедя да не го правят, защото булката е нервна и това няма да й хареса.

А сега стоя, усмихвам се и не мога да погледна нито Маги, нито Никол или Лор. Дори Майк. Той се хили по типичния за него начин — с широка замръзнала усмивка. Прави го, когато е смутен и изпитва вина. Устните му изтъняват и закриват зъбите. Мога да се закълна, че очите му са сини като на сиамска котка, която се готови за скок. Познавам тази усмивка. Ухили ли се така, време е да си затворя устата и да се махна. Това е вариант на усмивката му на гуру. Враждебна, решителна и самодоволна.

След като не мога да гледам никого, може би е по-добре да съм сляп. Вероятно тогава щях да пиша като Омир. Не, никога няма да бъда като него.

Започвам да чувствам, че е време да вляза в ролята си на баща.

— Добре. А сега, сядайте да отпразнуваме това паметно събитие.
Храната изстива.

Никол взима чашата си.

— Първо искам да вдигна наздравица.

Всички взимаме чашите. И без това аперитивът е преди яденето. Никол се вглежда в очите на всеки от нас. На нея не ѝ трябва да ослепява.

— Да пием за плодовитите жени и за мъжете, които се женят.

Отпиваме по една гълтка. Всички стоим около масата, с изключение на Бен. Маги вдига чашата си. Очите ѝ още са насълзени. В ръката си стиска разпадаща се хартиена кърпичка. Гласът ѝ е тих и задавен.

— За дълъг живот и брачно щастие като на мама и татко.

Отново пием. Имам чувството, че се намираме на руски дипломатически прием, където всеки трябва да вдигне наздравица. Съсредоточавам се върху онова, което ще кажа — не бива да е твърде лицемерно. Опитвам се да не мисля колко ще изстине храната. Лор е готова с поздравлението си.

— За дълголетие, щастие, здраве и брак не като *нашия*, а самобитен, съдържателен и неповторим в живота ви.

Настъпва миг тишина. Опитвам се да проумея какво иска да каже Лорета. Понякога все едно превеждам думите на делфийския оракул. Идва моят ред. Бен още не обръща внимание на церемонията.

— За самия живот и за нашата обща радост от него.

Това е горе-долу върхът на творческата ми изобретателност.

Майк се обръща към Женевиев. Лицето ѝ зачервено и над горната устна има капчици пот.

— О, не, Мишел.

Майк я окуражава. Тя вдига чаша.

— Надявам се, че Майк и аз ще бъдем щастливи сто години... и никога няма да се караме... Правилно ли го казах, Мишел?

Никол се приближава до Бен и го дръпва за ръката.

— Хайде, Бен, брат ти се жени. Не можеш ли да му пожелаеш щастие в този паметен ден?

Макар и с нежелание, той се оставя да го убедят да отиде до масата. Главата му е наведена. Протяга ръка с дланта напред — досущ поздрав от картина на Давид.^[4]

— Добре, за щастието. Кога ще ядем?

Това разсейва напрежението и наситената с чувства атмосфера. Сядаме. Храната не е толкова изстинала, колкото предполагах. Може би затоплянето на чиниите е помогнало. Или емоционалният заряд на онова, което става тук, е накарал времето да спре. Всъщност, температурата на храната е идеална. Пълнката, сосът от червени боровинки, пуйката и картофите са съвършени — топли, но не чак толкова горещи, че да не усещаш вкуса им. Мислех, че няма да имам апетит след прилива на толкова много адреналин, но ям като изгладнял вълк.

Разговорът около масата е оживен. Маги и Никол изтръгват подробности от Майк и Женевиев. На френски и на английски. Как са решили да се оженят? Кога? Наистина ли искат да има сватбена церемония? Ако е така, в църква ли ще се венчаят или другаде?

Главното, което разбирам, е, че сватбата ще бъде скоро, бракът — граждански и ще се женят във Франция. Поне Майк ще се сдобие с френско гражданство, ако иска. Но все още не разбирам как ще се издържат? Женевиев споменава нещо за работа в пощата, но това е всичко. Дали Майк ще остане да живее във Франция? И какво ще работи? Твърде много се притеснявам, но не мога да го превъзмогна. Такъв съм си. И какво от това?

Опитвам се да ям бавно и да не гълтам направо храната. Лесно е да претупваш нещата на такъв голям празник. Завършваме с тиквеник — изненада от Маги и Лор. Приготвен е от консервираната тиква, която Маги е донесла от Америка. Тя се радва като дете, че всички го харесваме.

— Помислих си, какво е Коледа без тиквеник? Вероятно съм имала предвид Деня на благодарността, но се получи много добре, нали?

Всички се включват в разтребването на масата. Дори Бен помага, като изтупва покривката и подставките за чиниите. Всъщност, по-скоро си пречим, отколкото да вършим нещо съществено.

Качвам се горе, все едно ще ходя до тоалетната. Излизам през страничната врата и отивам на бента.

Навън е невероятно топло. Появил се е южен вятър и снегът бързо се топи. На оскъдната светлина виждам, че нашите ледени фигури се изглаждат, омекват и започват да приличат на скулптурите

на Хенри Мур. Езерото още е покрито с лед, но и през ум не ми минава да стъпя на него. Минавам по бента и излизам на пътя. Селото е притихнало. У семейство Калве светят няколко лампи, но у мадам Лемоан е тъмно. Заставам в средата на пътя и се протягам. Преядох. Чувствам се потиснат. Може би това се дължи на южния вятър, който понякога ми въздейства така.

Отивам в гаража да проверя дали Майк е смъкнал въжетата от гумите на мотоциклета. Вероятно няма да се нуждае от тях, когато изкачва хълма, защото снегът бързо се топи. Клякам до мотора и в тъмнината докосвам колелата. Въжетата са накъсани и заплетени в спиците. Това може да бъде опасно.

Намирам големия фенер, който държа тук долу за спешни случаи и осветявам колелата. Трудна работа. Взимам нож и едни стари клещи. Започвам да размотавам въжетата, но после осъзнавам, че ще бъде по-лесно, ако вдигна мотоциклета на трупчета и го изключва от скорост. Залавям се за работа, когато чувам, че навън някой шляпа в кишата и маха резето. Вратата се отваря. Майк.

— Господи, татко! Не трябва да правиш това. Въжетата се прориха, докато идвахме насам, но закъснявахме за вечерята и бяхме толкова развлнувани, че реших да сляза по-късно и да ги махна. Не знам как винаги отгатваш какво не е наред и веднага скачаш да го оправяш. Сигурно е някакво специално умение или вълшебство.

— Мога и да не го правя, Майк. Майка ми беше такава. Знаеше какво съм сбъркал, още преди да съм го сторил. Бях убеден, че е вешница.

Изправям се. Майк започва да маха въжетата — мазни и усукани. Коленича и режа остатъците. Работим мълчаливо. Знам, че трябва да кажа нещо, но не е лесно.

— Наистина ли искаш да се ожениш, Майк?

Той не вдига глава, а протяга ръка да размотае едно от въжетата.

— Какво имаш предвид, татко?

— Бременна ли е Женевиев?

— Не. Нищо подобно.

Срязвам още две въжета. Невъзможно е да ги разплета. Предполагам, че Майк е стегнал здраво възлите.

— Къде ще живеете, Майк? Как? Неприятно ми е да се държа толкова бащински, но аз съм единственият баща, който имаш. Пък и

трябва да го направя. Дори само, за да успокоя съвестта си. Не разговарях достатъчно с Маги за нейния брак. Тя взе всички решения сама и виж какво стана сега.

Майк работи клекнал. Също като баща ми. Може да клечи един час, но аз издържам само пет минути, защото се схващам. Това е едно от уменията, които са ме прескочили и са наследени от следващото поколение. Той се обръща и ме поглежда.

— Не се притеснявай за Пег. Всичко ще се уреди. Може би двамата с Джордж са направили грешка, това е всичко.

Изправям се. Прерязах въжетата. Майк наглася фенера, за да се съсредоточи върху другата страна на колелото. Взимам фенера и възсядам мотоциклета, така че да осветявам мястото, където той работи. И двамата сме по пуловери, но не е студено.

От устата ни излиза пара. Майк се качва на задната седалка, с гръб към мен и стисва гумата между краката си.

— Зарязвам университета, татко. Затова престани да изпращаш чекове за учебната такса. Женевиев и аз ще живеем тук, във Франция. Тя е намерила малък апартамент в Двайсети район. Само за шестстотин франка на месец. Аз ще помогам в магазина на стария мосю Коста. Вероятно ще ми плаща по четири хиляди. Женевиев ще работи в пощата. Двете заплати би трябвало да ни стигнат. Сигурно ще ми дадат разрешително за работа, след като се оженя за нея.

— Това ли искаш, Майк? Твоят прадядо, дядо и повечето чиковци бяха дърводелци. Труден занаят и не носи много пари... Виж какво, остани в университета още две години. После ще имаш карта за Академичния съюз и докторска титла. Аз не успях да го направя, защото се ожених твърде рано. Не искам и ти да допускаш същата грешка. Това може да промени целия ти живот.

— Твоят живот не ми изглежда толкова лош, татко. Ще бъда доволен, ако моят е наполовина толкова хубав.

Достатъчно ли говорих? Не искам да споря, а само да му помогна да огледа нещата от всички страни. Никой не познава същината на живота на другия. Изумен съм, че *моят* му харесва. Господи!

— Виж какво, Майк. Ако учиш само още *една* година, ще имаш учителска правоспособност и вероятно магистърска степен. С тях ще получиш работа навсякъде по света, дори тук, във Франция, в

Международното училище, където преподава майка ти или в Американския колеж. През тази една година ще ви помогаме финансово, ако искате. Жivotът ти ще бъде различен... Но най-важното е дали наистина искаш да се ожениш. Не го ли правиш само от състрадание към Женевиев, защото родителите ѝ се развеждат? Имаме желание да ти помогнем, но не и ако това се задълбочи в нещо, за което после ще съжаляваш. Като Маги.

Майк маха последното въже. Проверява и предната гума. Става, протяга се, повдига се на пръсти и се прозява. Може би иска да mi каже, че се е уморил от разговора и смята да се измъкне. Не, това е само от напрежение.

— Татко, ти беше ли наясно с всичко, когато се ожени за мама? Знаеше ли, че я обичаш? Притесняващо ли се какво ще стане, след като двамата сте толкова различни? Мама произхождаше от заможно семейство, от което се опитваше да избяга, нали? Безпокоеше ли се дали само я съжаляваш, искаш да я спасиш и да я защитаваш от света?

Той мълква. Слизам от мотоциклета и насочвам фенера към пода. Как е възможно да имам толкова умно дете?

Как е разбрал тези неща? Неговият живот трябва да е по-хубав от моя. Не обичам да мисля колко малко знаех за родителите си, когато бях на неговата възраст. Те бяха само биологичен фон. Едва когато станах на четирийсет и пет и те умираха, разбрах какво е потеклото им.

Майк отваря вратата, за да влезе малко светлина.

— Е, татко, аз съм си такъв. Понякога съм уверен, друг път съм убеден, че греша. Всичко, което ти каза, mi е минавало през ума. Не мога да гарантирам нищо за себе си или за Женевиев. Това е риск, но смяtam, че имам желание да го поема. Ще поговоря с нея дали да отидем в Калифорния и да продължа образоването си. Вече не мога да взимам сам решенията, свързани с *нашия съвместен* живот. Благодаря за предложението, но не трябваше ли първо да разговаряш с мама? Парите са и нейни, нали?

— Майк, когато си женен от трийсет години, не е необходимо да питаш за тези неща, просто ги знаеш.

— Ето, това имах предвид, татко. Разбираш ли?

Той отваря широко вратата. Изгасям фенера и го окачвам на стената, над водомера. Излизаме и нагазваме в калта. Заобикаляме

къщата и се качваме на бента. Спирате и гледате бавно топящите се ледени фигури, после влизате в мелницата.

Разтребването е към своя край. Лор накисва тенджерата в умивалника. Маги и Женевиев бъбрят на френски, бършат чиниите и ги нареждат в кухненския шкаф. Никол почиства масата. Поглежда ни.

— Идвате точно навреме. Наяждате се и оставяте жените да разтребват. Типично.

Но в тона ѝ няма язвителност. Усмихва се. Майк окачва палтото си.

— Бихме се с полярни мечки и вълци, Ник. Цели глутници се разхождат навън. Опитахме се да хванем нещо за ядене, но беше твърде тъмно.

В същия миг забелязвам, че съм забравил да запаля свещите по време на вечерята. Може да го направя и сега. Взимам кибрита от подставката, която Майк ни подари.

Никол слага покривката и бодливата зеленика на масата. Ще започна от най-горните свещи и ще продължа надолу, за да не пропусна някоя. Може да се изгоря, ако протегна ръце над някоя вече запалена свещ. Никол се приближава до мен и ми помага.

— Татко, наистина ли искаш да запалиш твоите електрически светлинки? Нямам нищо против. Само се заяждах.

— Не. Те са резерва, Ники. Използвам ги, когато свършат свещите или ме мързи да сложа нови и да ги запаля. Ще се придържаме към старомодния начин.

Пламва и последната свещ. Отстъпваме назад, за да видим ефекта. Другите седят около масата. Обърнали са столовете с лице към елхата. Бен е в люлеещия се стол, но не чете, а гледа ту огъня, ту елхата.

Майк подема „Там, в яслата“, после изпяваме „Зелени ръкави“. Все не мога да запомня думите и си измислям. Лор и Никол помнят всичко, затова се вслушвам в тях. Майк и Женевиев се преместват на леглото. Тя се изтяга до него и слага глава на гърдите му. За нея тези песни не означават нищо.

Започвам следващата с „*Il est ne le divine enfant*“^[5] и тя ме поглежда, усмихва се и започва да пее с нас. Ще бъде хубаво да я имаме в нашето семейство. Приказките, че щом синът ти се ожени, се сдобиваш с дъщеря, не са съвсем безпочвени.

Пеем, докато угасне и последната свещ. Всички гледаме така, сякаш някой умира, как пламъчето потрепва, проблесва, намалява и накрая угасва. Остава да гори само огънят, който хвърля отблъсъци върху украсенията на елхата. Чудесен завършек на коледния ден.

След малко Майк и Женевиев решават да тръгнат за тяхната къща. Усещам, че тя става нервна и се притеснява за родителите си. Предлагам на Майк да вземе колата, защото пътят е толкова кишав, че с мотоциклета ще се намокрят. Давам му ключовете.

— Не забравяй, че няма трета скорост, спирачките са несигурни, амбреажът заяжда и прозорецът не се затваря.

— Нещо ново, татко? Някога имал ли си кола, която да е в пълна изправност? Едва ли ще мога да карам превозно средство без три сериозни повреди.

Той протяга свободната си ръка и ме прегръща. Говори тихо, почти шепнешком.

— Ще обсъдя с Женевиев онова, което ми каза. Още веднъж благодаря за предложението и не забравяй да питаш мама.

Маги и Никол се качват да си легнат. Денят беше дълъг и снощи никой не спа достатъчно. Едва се влача. Бен изважда сгъваемото легло и дюшека и се настанява пред камината. Включвам електрическите светлинки на елхата. Блясъкът им е приятен и топъл. Лорета вече си е сложила тъмносинята памучна нощница. Бен отива в тоалетната да се преоблече. Бързо свалям дрехите си и нахлувам новата пижама. Страхотен коледен подарък. Тъкмо се вмъквам в леглото, когато Бен излиза от банята. В едната си ръка държи дрехите, а в другата — два пакета, увити в хубава хартия. Оставя ги под елхата, после се мушва в спалния чувал, слага си очилата, поставя часовника на масата и се изтяга. Явно възнамерява да празнува Коледа по свой начин.

Чудя се какви ли подаръци ни е приготвил. Дали има нещо за Майк, Никол и Маги? Съмнявам се. Утре вероятно ще бъде истинската Коледа за него. Надявам се, че другите деца няма да останат разочаровани, когато разберат това. Опитвам се да решавам дали да изключам светлинките на елхата, когато усещам, че заспивам.

[1] Мярка за степента на хаоса в една субстанция или система. В една затворена система, каквато е вселената, ентропията винаги се увеличава, а наличната енергия намалява. — Б.пр. ↑

[2] Елате да видите! Елате да видите какво са направили! (фр.) — Б.пр. ↑

[3] А, това вече е нещо. Вярно ли е, че вашите деца са направили това чудо? (фр.) — Б.пр. ↑

[4] Жак Луи (1748–1825). Придворен художник на Наполеон. — Б.пр. ↑

[5] Роди се Божи син (фр) — Б.пр. ↑

VII

СЕДЕМ ЛЕБЕДА ПЛУВАТ

Събуждам се. Тъмно е. Отварям очи веднага, сякаш някой ме е разтърсил. Не ми се ходи до тоалетната, следователно не е минало много време, откакто съм си легнал. Всички спят. От леглото на Бен се разнася равномерно дишане. Надигам се да погледна огъня. Последният пън, който сложих, е изгорял. Трябва да хвърля още дърва, но сигурно не е необходимо, защото навън е топло. Лягам по гръб. Опитвам се да видя колко е часът, но комбинацията от оскудна светлина и замъглено зрение ми попречва. Макар да съм уморен, имам чувството, че няма да заспя. В главата ми сякаш трескаво се върти някаква машинка.

Накрая решавам да стана, да пия вода, да прочистя организма си от виното, да хвърля дърва в огъня и да се изпикая, за всеки случай. Така може да изкарам до сутринта.

Долепям се до стената, отмятам завивките и внимателно се измъквам от леглото. Не искам да будя Лор. Първо изпивам две чаши вода — толкова студена, че зъбите ми изтръпват. Лор я затопля, когато мие зъбите си и никога не пие направо от кранчето, дори през лятото. Налива водата в шише и я оставя да придобие стайна температура.

Хвърлям в огъня два големи пъна. Горим дърва така, сякаш запасите ни са неизчерпаеми. Ала дървата свършват. Както и моите дни — може би ми остават само девет хиляди, ако ми провърви. Решавам да пикая навън. Обувам чехлите, взимам джобното фенерче, безшумно отмествам газената бутилка, отварям вратата и я затварям, колкото мога по-плътно. Запалвам фенерчето и се изпикавам във водата, която вече не е замръзнала.

Внимателно се качвам на бента. Осветявам мястото, където бяхме направили яслата. Все едно наблюдавам потъването на „Титаник“.

Вероятно ме е събудило движението на леда. Фигурите — разтопени почти до неузнаваемост ovalни парчета — още се извисяват

над повърхността, но ледът, върху който са извяни, се е откъснал, наклонил се е на една страна и водата бавно погъща скулптурите. Двама от вълхвите са вече под водата, а третият се е превърнал в безформена буза. В мрачните дълбини плават снежни топки. Водата бавно и безмилостно се покачва. Единият пастир и младенецът в люлката потъват. Дева Мария, Йосиф и животните се накланят. След десет минути всичко изчезва.

Става ми студено, макар че духа южен вятър.

Внимателно слизам по стъпалата. Съзнавам, че лесно мога да падна и да си счупя нещо. Смъртта ни дебне незабележимо. Вероятно можем да се борим с нея с физически упражнения, природосъобразна храна, тичане и йога, но може ли да отблъснеш тигър с навит на руло вестник? Насочвам лъча на фенерчето към термометъра. Плюс десет градуса. Поглеждам часовника си. Полунощ.

Треперейки, събувам мокрите и студени чехли и лягам. Леглото е още топло. Как ще обясня на Лор защо чехлите са мокри? И двамата ги използваме. Носим един и същ номер обувки. Може би трябва да стана отново и да ги сложа до камината да съхнат. Не, студено ми е. Знам, че няма да заспя. Лорета се обръща и слага ръка на устата ми. Целувам я. Пръстите ѝ са като удължени устни.

— Съжалявам, Лор. Събудих ли те?

— Не, бях будна.

— Излизах навън.

— Знам.

— Намокрих чехлите.

— Досетих се. Не се тревожи за това. Няма значение.

Тя лежи по гръб. Не мога да видя дали очите ѝ са отворени.

— Гледах как яслата потъва в езерото. Ледът се наклони и се плъзна във водата. Все едно наблюдавах потъването на кораб.

— Много жалко, скъпи. Надявах се, че скулптурите ще издържат, докато момичетата заминат. Работиха толкова усърдно.

Имам чувството, че Лорета е полуzasпала. Гласът ѝ е много по-тих, спокоен и ясен от обичайния. Би трябвало да мълкна и да я оставя на мира, но се чувствам самотен. Претъркалям се на другата страна и слагам ръка върху нея. Тя се обръща с гръб и ме бълсва със задник.

— Честита годишнина, Лор.

— Още не е станало утре, скъпи.

— Минава дванайсет. Женени сме от трийсет години. Кой би повярвал?

— Аз. Само че се оженихме в Илинойс, а там са седем часа след нас. Пък и сключихме брак в девет сутринта. Дотогава има още шестнайсет часа.

Сега знам, че тя е напълно будна. Сънен човек не може да направи тези изчисления. А може би отдавна е пресметнала всичко.

— Разговарях с Майк. Мисли да работи при мосю Коста и да живее в Париж. Иска да зареже образованието.

— Щом наистина го иска, предполагам, че не можем да направим нищо. И без това не мислех, че има желание да стане палеонтолог. Някак си не му подхожда. Смятам, че се е въвлякъл в някакво сложно премеждие.

— Да, може би. Но аз се притеснявам, че всъщност не иска да се жени. Възможно е да се залавя с брака, както с науката — по случайност. Просто поема най-лесния път.

— Така става с почти всичко, скъпи. Не се съпротивлявай толкова усилено. Остави нещата да следват естествения си ход. Няма върховен господар, нито предсказуем план. Трябва да имаш повече увереност.

Отново лягам по гръб. Лорета не помръдва. Клоните на дърветата се удрят в покрива. Не ги ли отрежа, ще строшат плочите. Преди да заминем, може да накарам Бен да държи стълбата, за да се кача и да се справя с тях. Искам да говоря с Лор още.

— Опитах се да убедя Майк да продължи образованието си и да получи поне учителска правоспособност. Така ще може да си намери някъде работа като преподавател. Казах му, че докато учи, ще им помагаме финансово. Имаш ли нещо против?

— Съвсем не, Уил. Ще направя каквото е необходимо, за да стъпят на краката си и да живеят щастливо. Нищо друго няма значение.

И тя ляга по гръб. Мръсен номер. Събудих я, а сега се е вторачила в тавана. Надявам се, че не забелязва клоните. Не мога да мълкна.

— Но после се замислих. Ако Никол роди и ти останеш вкъщи с половин заплата, ако Маги се разведе и отгоре на всичко издържаме Майк и Женевиев, не знам дали ще остане нещо за нас.

Лорета се обръща към мен, подпира се на лакът и слага ръка на гърдите ми. Целува ме по бузата и после съвсем леко по устата.

— Всичко ще се нареди, скъпи. Престани да се тревожиш. Обзалагам се, че кръвното ти налягане е скочило и безсънието не ти помага. Нямаме грижи. Всички са здрави. Това е най-важното. А що се отнася до парите, можем да продадем къщата на майка ти. Ще бъдат повече от достатъчни.

Навеждам се над Лор.

— Но, Лорета, тя е нашето гнездо с яйца — бели пари за черни дни. Всичко, което имаме, освен мелницата. Сигурно се шегуваш. Къщата е единственото, на което можем да разчитаме, когато останеем.

Тя се усмихва. После ме притегля към себе си за хубава и страстна целувка. Отдавна не сме се целували така. Забравил съм колко е приятно. Лор ме поглежда в очите.

— Виж какво, скъпи. Въпреки че след неколкотомесечна пауза пак имам менструация, вече нямаме нищо общо с яйцата. Тази част от живота ни свърши. Да, гнездата ни останаха — тази мелница и апартаментът в Париж. Наемът е дългосрочен и ще можем да го плащаме. Не се нуждаем нито от гнездо, нито от яйца. Но нашите деца се нуждаят. Не виждам как бихме могли да изхарчим парите си подобре, отколкото да инвестираме в техните яйца и гнезда. Мисля, че и родителите ти са разсъждвали по същия начин. Убедена съм, че това е най-разумното вложение за *техните* пари.

И така, пак се провалям. Изглежда тези неща не са ми ясни. Някой трябва да ми ги обясни. Сгушвам се в нея.

— Как си могла да живееш толкова дълго с един глупак, Лор? Не съм изпълнил никое от обещанията си към теб. Ти се омъжи за човек, който щеше да става велик философ, а сега си забутана в една чужда страна, далеч от децата и единствения ни внук. Трябва да работиш, за да свързваме двата края. Не получи нищо от сделката. Пак ще попитам, както правя на всяка годишнина, макар че според въртенето на земното кълбо и твоите изчисления сме на осемнайсет часа от действителното събитие — искаш ли да се откажеш? Не си се променила. Защо не се измъкнеш, докато все още можеш? От онова, което съм чел по въпросите наекса, психолозите биха ни осъдили на двайсет годишни сеанси и обучаване в чувственост. Сигурна ли си, че искаш да продължаваш така?

Отначало не мога да разбера дали тя се смее или плаче. Цялото ѝ тяло се тресе и трепери. После осъзнавам, че е комбинация от двете. Притискам я до себе си. Когато докосвам лицето ѝ, усещам, че е плакала. Бузите ѝ са студени, хълзгави и мокри.

— Аз съм тук, Уил. Не съм срещала по-мил и добър човек от теб. Малко жени биха казали това за съпрузите си. Правя всичко възможно. Само те моля, дай ми малко време.

Няма какво повече да си кажем. Притискаме се един до друг и ми се струва, че тя заспива в прегръдките ми. Измъквам се от ръцете ѝ и се изтягам по гръб. Все едно съм изпитал оргазъм. Чувствам се напълно отпуснат. Бавно се разтапям и се рея. Главата ми вече не се върти и постепенно се заема с мислите — не се колебае, а се задълбочава в тях. Приятно усещане. Дали и другите хора го изпитват? За мен е неповторимо.

Размърдвам се, лягам на лявата страна и се вторачвам в каменните стени, които ту се озаряват в розово и оранжево от пламъка на огъня, ту помръкват до сивосиньо и тъмната охра на естествения камък. Знам, че мога да лежа така не повече от пет минути. Инак ще ме заболи кръстът. А заспя ли в тази поза, гърбът ми ще се схване и ще разваля Коледата. Ала забраненият плод е съблазнителен. Позволявам си още няколко минути като подарък за Коледа и за годишнината.

Убеден съм в едно — не можеш да обичаш другите, ако не обичаш себе си. Това е главният ми проблем. Не знам къде загубих увереността си.

Всеки вид любов, ако е нещо повече от уважение, възхищение или страсть, има някакво митично свойство, с помощта на което човек чувства и участва в чувствата на другите, в тяхната радост, скръб, възторг и отчаяние. Щастлив си заедно с тях и плачеш, когато те са тъжни. Но за да го направиш, трябва да имаш личен опит с тези емоции.

Лягам по гръб и се вторачвам в дъските на тавана. Де да можех да обичам така! Заспивам.

Събуждам се и виждам, че е съмнalo. Снегът по стъклото на капандурата се е стопил. Клоните на дърветата се поклащат. Вятърът изглежда е утихнал.

Бен вече е станал. Походното легло и дюшекът му са прибрани. Огънят гори силно. Чувам, че Лор прави нещо в кухнята. Горе момичетата се кикоят и местят разни неща. Лор ме поглежда.

— Е, най-после се събуди — отбелязва тя и се взира в часовника си. — След шест часа ще сме женени от трийсет години.

Отдалечавам часовника от лицето си и присвивам очи. Лорета има право. Часът е почти десет. От години не съм спал толкова до късно. Скачам и започвам да оправям леглото. Чувствам се освежен, но движенията ми са мудни. Бухвам възглавниците, приглаждам юргана и отивам при Лорета, която ме прегръща.

— Честита годишнина, Уил! Стоплила съм вода да се измиеш, преди момичетата да слязат. Ще заминат за Париж с Майк и Женевиев. После Майк и Женевиев ще се върнат тук за няколко дни. Девойките изгарят от нетърпение да се позабавляват в добрия стар град на светлините.

Изглежда толкова безгрижна. Още не мога да се разсъня.

Хуквам да се мия. Воня от вчерашното нервно потене, затова бързо се натърквам със сапун и вода. Използвам една от кесиите, които Лор ни купи за Коледа, после си пръскам малко от нейния парфюм. Уж ѝ го подарих, пък го използвам.

Бързо навличам всекидневните си дрехи. Слагам си обувките, когато момичетата се появяват на стълбата. Никол застава на най-долното стъпало, а Маги мъкне чантите.

— Здрави, татко. Започнахме да мислим, че си умрял. Наспа ли се?

— Да. Не си спомням нищо. Размишлявах и изведенъж, сякаш някой ме удари по главата — все едно с торбичка с пясък.

Маги прескача последното стъпало.

— Честита годишнина, татко! Вече поздравих мама. Не мога да си представя, че сте женени от трийсет години.

Ники струпва багажа върху капака на мазето.

— Мислехме да направим нещо като празнична закуска и после да тръгнем.

Тя се приближава до хладилника и изважда бутилка шампанско.

— Виждаш ли, снощи тайно сложихме това в хладилника. Правим, каквото можем.

Ники е облечена в същите дрехи, с които дойде. Пътуването беше дълго. Прозорецът на колата не се затваря, но този път въздухът не е толкова студен. Бен се приближава до елхата и взима двета си подаръка. Слага ги до чиниите, наредени за Лор и мен.

— Това не са подаръци за Коледа, а за годишнината. Мисля, че още съм твърде малък, за да раздавам коледни подаръци. Освен това тези за годишнината са по-важни.

Лор го прегръща леко, за да не го смути и пуска една вафла в чинията ми.

— Хайде, Уил, започвай да ядеш. Бен, ще отворим подаръците, докато пием шампанското. Имаш ли нещо против?

— Не.

Лор пече вафли, а ние ядем. Майк и Женевиев пристигат с форда, оставят го пред мелницата и изтрополяват по стълбите. Бъбрят весело и изглеждат безгрижни. Дали винаги е било така или само мрачните ми мисли придават на всичко тъмен нюанс?

— Здравейте. Извинявайте, че закъсняхме. Едва се измъкнахме, пък и снощи стояхме до късно. Но истината е, че се успахме.

Двамата заемат местата си. Лор е опекла достатъчно вафли, затова сядат при нас. Много по-приятно е, отколкото да отидем в ресторанта на мадам Льопаж, както възнамерявахме. По-весело е и прилича на нашата сватба. В десет и трийсет сутринта закусихме в един чикагски хотел с изглед към Мичиганското езеро. Денят беше студен и слънчев.

Никол отваря шампанското и налива, без да изсипе капка. Налива дори на Бен. Чашите ни са обикновени, а не за шампанско, и затова наистина се изисква голям майсторък. Вдигаме чаши. Очите на всички са приковани в мен. Поглеждам Лор, която кима.

— Добре, но този път ще има само една наздравица. Емоциите ми са на привършване.

Вдигам чашата си и оглеждам всички.

— За изминалите трийсет години, които не бяха толкова лесни, колкото изглежда мислят някои от вас. Но си заслужаваха. Бракът не е купа с череши, нито легло от рози. Не е и само легло. Ако изобщо

може да се окачестви, бракът е клуб за двама за взаимна подкрепа и възхищение.

Допирате чаши и отпиваме. Шампанското е превъзходно — достатъчно студено и сухо и с дъх на изсушени гроздови стебла. Бен го помириства, пийва една гълтка, избърска носа си и оставя чашата.

— Отвори подаръка си, татко.

Слагам чашата на масата и дръпвам връвта на непохватно опакованата кутия. Внимателно разгъвам хартията, разтърсвам пакета и се вслушвам в звука, като се усмихвам — така, както правеше баща ми. Дали Бен и Майк ще постъпват по същия начин? Обзатагам се, че ще е така.

Вдигам капака на кутията и се втрещявам. Потискам желанието си да извикам и да заразя всички с емоционалния си порив. Мислех, че продължителният ми сън е възстановил съсираните ми нерви, но очите ми се напълват със сълзи, докато изваждам от кутията подаръка на Бен. Как е разбрал? Не съм споменавал нищо.

Слагам го на масата. Снегът бавно пада върху стилизирания снежен човек. Има метла, бомбе, черни очи като от въглен и морков вместо нос. Всички ръкопляскат. Бен се усмихва широко — както никога досега.

— Ами, когато го купувах, беше още топло и ти все ми обещаваше, че ще завали сняг. Сега имаме истински сняг и направихме истински снежни човеци, така че този е само един повече.

— Отвори твоя подарък, мамо.

Лор сръчно разопакова пакета. Не се бави, но и не бърза. Прави го стъпка по стъпка. Накрая изважда старомоден стереоскоп с процеп от едната страна, където се слагат диапозитивите. Има и кутия с четирийсет диапозитива. Бен протяга ръка, взима един и го пъха в процепа. На лицето на Лор разцъфва прекрасна усмивка.

— Много е красив, Бен.

Той коленичи до нея и наглася копчето.

— Погледни, мамо. Сякаш наистина си там. По-реално и от действителността.

Лор ми подава стереоскопа. Съзирам червениковкафяв пейзаж с камели, застанали пред една пирамида. Все едно гледам миналото. Отдалечавам уреда от очите си. Изработката е изящна. Всеки

диапозитив е поставен в стъкло, оградено с дървена рамка. Бен е толкова развлнуван, че ръцете му треперят.

— Намерих го на Марше Алигр. Гледах го толкова дълго, че мъжът ми го продаде на половин цена от тази, която каза в началото. За пръв път започвам да осъзнавам колко е забавно да си Дядо Коледа. Това много ми помага.

Лор целува Бен по обраслата с меки косъмчета буза. Той леко се дръпва, но не много.

— Благодаря, Бен. Чудесен подарък. Ще гледам диапозитивите часове наред. Бих искала да споделя това вълшебство с малките първокласници. Знам, че и на тях ще им хареса. Може ли?

Той кима.

От време на време разклащам моя снежен човек, гледам как снежинките падат и си припомням последните няколко дни — танците в хижата на Майк, правенето на ледените скулптури, потъването им във водата и акумулатора на фиата. Спомените са най-хубавият сувенир от всички.

Майк става. В едната си ръка държи чашата, а с другата трака по чинията с вилицата си. Отправяме поглед към него. Много е сериозен.

— А аз искам да съобщя, че двамата с Женевиев отлагаме сватбата. Решихме аз да се върна в Калифорния и да взема учителска правоспособност, а тя ще работи в пощата тук. Ще живее при майка си и ще спестява пари. Не отменяме сватбата, а просто я отлагаме.

Хвърлям бърз поглед към Женевиев. Тя се усмихва на Майк. Чудя се как са стигнали до това споразумение. Надявам се, че не съм им повлиял и решението е тяхно. Отново поемам по пътеката на вината.

Сега Никол трака по чинията си. Лицето ѝ е сериозно, но в крайчеца на устните ѝ трепти усмивка.

— И аз се връщам в университета. После искам да изучавам скулптура при човека, когото се надявах да доведа тук за Коледа. Смятам да го убедя да живее с мен. Оная работа с Дева Мария не е за мен. Видях какво стана с нея — всичко се топи, ледът се накланя и бавно потъва във водата. Ще преследвам онзи мъж, ще го накарам да разбере колко много го обичам и ще намеря начин да го доведа в нашето семейство — дори ако трябва да го ударя по главата с дървен чук или да пронижа сърцето му със стоманено длето... Сигурна съм,

че ще бъде чудесен съпруг и баща. Ще го харесате. Той знае какво е истинска любов, но я прахосва за камъните и цимента. Вероятно може да извае целия Морван в една гигантска скулптура и да направи това място известно.

Поглеждам Лор. Усмихва се — този път искрено.

Сядаме, изпиваме шампанското и изяждаме последните вафли. Момичетата започват да пренасят багажа си. Майк и Женевиев отиват да видят езерото. Лор и аз заставаме до капака на пода. Той хлопва и Лор се отпуска в прегръдките ми. Стоим така, а капакът отново се вдига. Маги. Поглежда ни.

— Мамо, татко. Надявам се, че няма да възразите, но аз реших да се разведа. Странно е, като си помисля, че точно вие ми помогнахте да взема това решение, макар да не искате да напускам Джордж. Ние с него никога няма да бъдем като вас... Мъчно ми е за Сет. Двамата с Джордж много се обичат. Не желая да ги разделям, но държа да прекарам живота си, както аз искам. Не се притеснявайте. Аз съм голямо момиче. Ще се справя.

Маги започна добре, но накрая по лицето ѝ се стичат сълзи — по-бързо, отколкото може да ги избръше, макар че държи две носни кърпи. После излиза. Тръгваме след нея.

Стигаме до пътя. Нашият „Форд Капри“ е натоварен с багаж. Никол се е свила на задната седалка. Маги се притиска до нея. Женевиев сяда до Майк.

Всички знаем, че не сме по грандиозните прощални сцени, затова бързаме да приключим.

Майк включва двигателя и потегля. Махат ни. Гледаме как се отправят към хълма, където живеят семейство Вашо, за да вземат чантите на Женевиев. Надявам се, че старата кола ще издържи на тежестта на целия този багаж.

Господи, пак започвам. И така, много от големите ми грижи изчезват и сега ме очакват нови. Това е болестно състояние. Лор слага ръце на раменете ми.

Сега ли е моментът? Оглеждам се да проверя дали сме сами. Не виждам Бен. Мисля, че не слезе да каже довиждане. Надявам се, че

другите деца са изгаряли от нетърпение да тръгнат и не са забелязали това.

Обръщам глава към Лор, която още гледа към завоя, където се скри колата. Господи, дано да направя всичко това, без да й причиня болка и без да я накарам да мисли, че съм подлец или egoист! Вече не съм сигурен в себе си. Това заличава всяко мое качество, което съм ценели. Усещам, че ставам като всички останали.

Премислил съм го хиляди пъти, опитвайки се да намеря най-подходящите думи, но сега се чувствам неуверен като малко дете.

Продължавам да държа ръце на раменете на Лор и да гледам красивите ѝ избледняващи очи. В много отношения тя е по-хубава, отколкото когато я видях за пръв път в Евънстън. Лор мига и се усмихва — машинално и без да прикрива тъгата и бдителността си. Гласът ѝ е тих, овладян и съвсем различен от моите чувства.

— Тържеството по случай трийсетата ни годишнина беше прекрасно, нали, Уил? Децата бяха чудесни.

Още се взирям в очите ѝ, търсейки нещо, което да ми помогне. Започвам да губя смелост. Може би трябва да почакам още малко. Но не искам да се връщам в мелницата — нашия коледен дом, докато не излея цялата си отрова. Имам чувството, че ако чакам твърде дълго, никога няма да кажа онова, което трябва и ще продължим да живеем по същия начин, а Лор ще се отдалечи още повече от мен.

Чудя се дали мога да имам доверие на гласа си. Душата ми е пълна и същевременно празна.

— Да, Лор, страхотни бяха. Явно не подозираха, че това може да е последната Коледа и годишнина, която празнуваме заедно. Опитах се да им го кажа, но те не слушаха.

Усмивката ѝ бавно изчезва. Лицето ѝ пребледнява и очите сякаш блестят, сияещи на студената светлина.

— Какво искаш да кажеш, Уил? Сигурна съм, че може би още дрогодина отново ще ги съберем. И Сет ще дойде.

— Не говоря за тях, Лор, а за нас.

Поемам дълбоко въздух и чакам. Все още мога да се откажа, но не го правя.

— Много ми е неприятно да ти го кажа, Лор, но аз знам за теб и Пит. Ужасно съжалявам.

Лицето ѝ е станало сиво като кишата в канавката на шосето. Продължава да ме гледа в очите, но по бузите ѝ започват да се стичат сълзи. Още я държа за раменете. Гледаме се така, както не сме правили от години.

Неизвестно защо моите очи остават сухи. Не мога да плача. Може би защото дълго мислих за този миг, страхувах се от него, избягвах го, исках да не настъпва и се преструвах, че не съществува. Но сега изпитвам облекчение. Някаква буза у мен се стопява и се разпада. Лор на два пъти отваря уста, но не казва нищо. Накрая продумва.

— Моля те, Уил, не може ли да почакаме? Да влезем вътре.

— Съжалявам, Лор. Влезем ли, няма да мога да го направя. Тази мелница е всичко, което сме били. Не разбираш ли?

— Добре, Уил. Съжалявам, че не изчака още малко. Исках да ти разкажа всичко и да ти обясня. Сега няма да ми повярваш. Вероятно аз съм тази, която чака твърде дълго.

— Вярвам ти, Лор. Винаги съм ти вярвал. Знаеш това.

Мълчим. Притискам я до гърдите си. Вече не мога да я погледна в очите. Усещам как нещо засяда на гърлото ми. Знам, че ще се разплача, затова трябва да побързам.

— А сега, *ти* трябва да ми повярваш. Знаеш ли как започнах да подозирам, че има нещо? Господи, колко типично за мен! Изнасях лекция на семинара в един съботен следобед, когато изведнъж земята под краката ми се разтресе. Наложи се да спра да говоря и да седна. Бях изумен, когато установих, че съм се възбудил... Всичко това продължи само няколко минути. Не знам какво си помислиха студентите. Имах чувството, че съм получил лек сърдечен удар. Смятах да отида на преглед в Американската болница. Исках да ти кажа, но както обикновено, забравих... Това се случи на единайсети май, преди около година и половина. Означава ли тази дата нещо за теб? Мисля, че тогава си изпитала първия си оргазъм, към който се стремяхме толкова усилено през всичките тези трийсет години.

Лор ридае на рамото ми. Притискам я още по-близо до себе си. Тялото ѝ е толкова отпуснато, че трябва да я държа да не падне. Не реагира. Само кима. Опитвам се да събера смелост, за да продължа. По-лошо е, отколкото предполагах. Потрепервайки, поемам дълбоко въздух.

— После ми се случи още няколко пъти. Обикновено в събота или в дните, когато ходеше на родителска среща. Не беше толкова силно, колкото първия път и не се плашех. Но нали съм си глупак, не го свързвах с теб. Помислих, че се дължи на критическата възраст у мъжа или нещо подобно. Изненадваше ме ненадейната ерекция. Сетне тестисите ме боляха. Но напоследък това не се случва.

Чакам. Лор още не казва нищо. Сега идва най-трудното.

— После, един ден, когато ти не беше вкъщи, се обади някаква жена. Името ѝ беше Каролин. Плачеше. Искала да разговаря с мен. Това беше съпругата на Пит. Знаеш какво е отношението ми към съпрутите на служителите в многонационалните компании, но тя беше много разстроена и аз се съгласих да се срещнем на другия ден след часовете. Беше събота и знаех, че няма да си у дома. Отдавна не го правеше. Все измисляше нещо — Лувъра, някоя изложба, оранжерията, „Комеди Франсез“, пазаруване или Операта. Чувствах, че си щастлива и аз също бях щастлив, но ми липсваше... Тя дойде у нас. Държеше няколко твои писма до Пит. Изпратила си ги до службата му. Не знам защо ги е занесъл вкъщи. Вероятно са били толкова хубави и изпълнени с любов, че е искал да бъдат близо до него. Каролин настояваше да ги прочета. Били любовни и изобилствали от мръсотии. Беше бясна и трепереше от гняв. Въпреки грима, лицето ѝ беше бяло. Отказах да ги прочета. Писмата бяха лични. Не е правилно друг да ги чете... Ще призная, че бях много насърбен. Ала не се изненадах. Дълбоко в душата си чувствах твоята радост и удовлетворение през изминалите две години. От една страна съзнавах, че си намерила човек, когото можеш да обичаш така, както никога не си обичала мен. И това ме радваше. Трябва да ми вярваш.

Опитвам се да я отдалеча от себе си, за да я погледна в очите, но Лор се е вкопчила в мен. Вече не ми се говори по този въпрос.

— Както и да е. Въпреки възраженията ми, Каролин показала писмата на Пит. Предупредила го, че ще се разведе и ще вземе децата, ако той незабавно не поискда го преместят, за да престанете да се срещате. Според нея някои от нещата, които си написала, могат да доведат до уволнението ти, без право да преподаваш където и да е... Пит поискда го преместят. Знам, че продължавате да се виждате, но, разбира се, не казах на Каролин. Пък и едва ли щеше да повярва как съм разбрал. Успях да я убедя да не ходи в училище с писмата. Не

беше трудно. Не моите думи, а нейната гордост я спря. Накарах я да обещае, че няма да се свързва с теб и няма да прави сцени. Стана по-добре, отколкото очаквах.

Усещам как Лор се сковава. Притискам я до себе си, но ръцете ѝ се отпускат от двете страни на тялото. Не желае да ме погледне. Правя точно онова, което не исках — причинявам болка на най-любимия си човек. Но вече съм стигнал почти до края и трябва да продължа. Не искаам да бързам, но не искаам и да протакам.

— Едва сега съзnavам, какво съм преживял тогава. Отначало ми беше трудно да го възприема. Но го проумях внезапно и понякога беше невъзможно да работя. Наблюдавах те и разбрах много неща — начина, по който се обличаше, правеше косата си и дори вървеше. За пръв път изпитах ревност — емоционална, психическа и умствена. Едва се сдържах да не повърна, когато мислех за това. Знаех, че трябва да говоря с теб, да излея чувствата си и да споделя болката си. Много исках ти да ми го кажеш. Чудя се какво ти е говорил Пит и колко си знаела.

Лор все още не реагира. Стои вцепенена и макар да е в прегръдките ми, не се притиска до мен.

— Обичам те, Лор. Знам, че ужасно страдаш. Сигурно истински обичаш Пит. Съзnavам, че никога не би ми причинила болка, ако не се отнася до нещо изключително важно за теб. Знам, че по своему обичаш и мен, макар че понякога ти е трудно да го проявиш. Аз съм откъснат от този свят. Пилея твърде много време, за да тичам напред-назад, да оправям нещата, да влагам смисъл в тях, да се правя на глупак и да се опитвам да повярвам в цялата тази реалност, която всички останали с лекота приемат за даденост.

Лор се отдръпва от мен и отново ме поглежда в очите. Лицето ѝ е зачервено, а бузите блестят от сълзите. Клати глава — не достатъчно бързо, за да е твърдо „не“, нито достатъчно бавно, за да бъде само знак на отказ да повярва на думите ми. Поглеждам към къщата на мадам Лемоан. Капаците са спуснати. Ако някой ни гледа, ще помисли, че тъгуваме, защото децата са заминали.

— Слушай, Лор. Не е лесно да го кажа, но говоря сериозно. Щяхме да изхарчим много пари за Никол, но това вече не се налага. Защо не ги използваш и не си вземеш отпуск? Заслужаваш го... Отиди в Кънектикът и разговаряй с Пит и Каролин. Провери какво е

положението. Бих сторил всичко, за да станеш отново същата жена, която обичах през всичките тези години. Направи го. Не само заради себе си, а заради мен и цялото ни семейство. И когато си наясно, ще измислим нещо. Убеден съм, че така ще бъде най-добре за всички.

Никой от двама ни не помръдва. Лор е престанала да клати глава. И вече не плаче. Стигнал съм почти до края.

— Лор, единственото, което знам, е, че не искам да продължаваме така, както през последните години. Нямам предвид самоекса, а отчуждението, потайността и преструвките. Това не е хубаво нито за нас, нито за Бен. Сигурен съм, че неговото четене на книги и отдалеченост от всичко не е само генетично наследено от мен, а начин да се прави, че не забелязва и не знае какво става.

Лор още стои с отпуснати ръце. Стискам пръстите ѝ — леденостудени. Вторачвам се в очите ѝ. Сега са безизразни, унили и безжизнено кафеви. Това ме плаши.

— Лор, повече от всичко на света искам ти да си щастлива. Ако останеш с мен, далеч от Пит, как бих могъл да се убедя, че истински те обичам? Разбираш ли? Колкото и да е болезнено, аз те моля да го направиш. Заради мен.

Очите ми се изпълват със сълзи на самосъжаление. На радост, че всичко свърши. На срам от онova, което съм сторил. На моята загуба, може би? Не знам. Един от проблемите ми е, че никога не съм сигурен.

Тя ме поглежда право в очите. В изражението ѝ има сила и същевременно въпрос. Дръпва ръцете си и се отдалечава от мен.

— Уил. Всичко това е ужасно. Първо, искам да ти кажа, че те обичам и съжалявам за случилото се. Мъчно ми е, че си разбрал по този начин. Сигурно си бил много нещастен. Как е възможно да съм била толкова сляпа и да не го видя?... Няма смисъл да обяснявам каква беше връзката ми с Пит. Все едно да разкажеш сън, който е бил толкова реален и емоционален, че е неописуем и същевременно изчезва почти толкова бързо, колкото се е появил... Знам, че не искаш да нараняваш чувствата ми. Това не ти е присъщо. Но ти го направи. Не знаех нищо от онova, което ми каза. Пит не е споменавал нито дума. Нямах представа, че Каролин е намерила писмата. Нито, че той е поисквал да го преместят. Спомените от него, които пазех в сърцето си сега избледняват, дори се заличават от тази измама. Съзнаваш ли какво

означава това? Чувствам се предадена. Не съм предполагала, че мога да бъда по-нещастна, отколкото бях, но е така. Иска ми се да умра.

Гласът ѝ е изпълнен с чувства. Вече не само плача, а ридая като бебе. Искам да я прегърна, но тя се държи настрана.

— Единственото хубаво нещо от цялата история е, че вече не изпитвам вина. Трийсет години страдах, че не водим истински полов живот и не откликам на желанието ти. Мислех, че вината е моя, но сега знам, че съм способна да бъда страстна. Ти и аз не сме родени един за друг. Въпрос на химия или нещо подобно. Предполагам, че това имат предвид, когато казват, че хората са сексуално несъвместими. Смятам, че нашият случай е такъв. Омъжих се за теб, защото ти беше един от малцината мъже, които не ме плашеха. Беше нежен и не ме караше да правя нищо насила. Никога не ме принуди да опитам сексуални игри, които не искам. Бях привлечена от онова, което сега ме тревожи и от манията ти към теориите и концепциите. Чувствах, че мога да живея с теб. Само не знам защо *ти* се ожени за мен.

— Защото те обичах, Лор. Исках да бъдеш моя съпруга и да имам деца от теб. Знаех, че си много стеснителна и скромна. Това също ме привличаше. Харесваше ми да бъда с теб.

Тя препръгва устни. От дългия си опит знам, че се готови да каже нещо, но се бои да не ме обиди. Ала трябва да го каже на всяка цена. Сякаш предварително се наказва, като хапе устни. А може би се опитва да попречи на думите да излязат от устата ѝ.

— Уил, мисля, че ти се страхуваш от секса и от мен. Да го правиш с мен. Не смятам, че имаш силен животински инстинкт, нагон, или либидо — наречи го, както искаш. Изглежда се нуждая от мъж, който притежава тези неща. Пит беше такъв. Вероятно, преди да е минал и месец, той ще вика в леглото си друга жена, освен Каролин. Това е в кръвта му. Може би съм блудница. При това детска учителка. Каролин с право е искала да занесе писмата ми в училище. Доставяше ми удоволствие да бъда любовница и да се любя до умопомрачаване. Направих живота си толкова вълнуващ, че не можех да мисля за нищо друго. Съжалявам, Уил, но е истина. Предполагам, че съм си такава.

Тя навежда глава, сетне отново ме поглежда.

— Но аз те обичам, Уил. Заради любовта, която можеш да дадеш. Заради начина, по който обичаш децата ни. Затова се ожених за теб.

Харесваше ми да бъдем заедно. Но това няма да промени сексуалния ни проблем. Иска ми се да мисля, че ще правим добър секс, но не съм сигурна. Съжалявам, Уил. Мъчно ми е и за двамата. Вината не е твоя, нито моя. Просто не съществува... Постъпи, както намериш за правилно. Ще продължа да преподавам — благодарение на теб. Бен може да остане при теб или при мен. Както иска. Може да живеем заедно или да се разделим. Както кажеш. Бих желала да продължа да живея с теб и да се опитам да компенсирам за случилото се, но ще прояви разбиране, ако ти не искаш. Решението е твое.

Лор ме гледа още една минута, претърсвайки очите ми.

— Извинявай, Уил. Не издържам повече. Имам чувството, че ще припадна. Пък и оставих чайника на печката. Нали не искаме мелницата да изгори?

Тя се обръща. Грациозно прескача вършините и треските, останали там, където влашихме дървата за огъня. Отваря вратата, влиза и я затваря, без да погледне назад. Накрая чувам, че спуска капака на пода.

Тръгвам покрай мелницата и нагоре, към бента. Краката ми треперят. Студено ми е. Вдигам ципа на якето, което наметнах, преди да излезем. Облаците се разсейват. Виждат се късчета синьо небе. Може отново да се застуди, но изглежда няма да вали сняг.

Спирал до езерото. Точно пред нашата врата. Ледът се е стопил почти напълно. Поглеждам надолу. Неизвестно защо, водата е невероятно чиста. Снежните топки със сърцевина от лед още се носят по повърхността като гигантски зърна нафталин. Парчето гума от ореола на младенеца е потънало и се поклаща върху скалите на дъното. Пъхам ръце в джобовете и напипвам нещо твърдо. Камъче. Третото камъче, което не успях да хвърля в утрото на Бъдни вечер. Моето камъче. Останало е у мен.

Изваждам го. Камъчето е гладко, плоско и затоплено от джоба ми. Слагам го в извивката на показалеца си и го подпирам с палец. Държа го само за миг и го гледам, после лекичко го изстрелявам като стъклено топче. Камъчето описва дъга и цопва във водата. Сетне, поклащаики се напред-назад, пада на дъното.

Обхождам с поглед езерото. Няма момичета, които доят крави, но не ми и трябват. Няма лебеди. Само една дебела сива гъска, която съвсем сама весело пляска във водата.

*Девет барабанчика бият барабани
Десет гайдаря свирят на гайди
Еднайсет дами танцуват
Дванайсет лорда подскачат*

*Дванайсет лорда подскачат
Еднайсет дами танцуват
Десет гайдаря свирят на гайди
Девет барабанчика бият барабани
Осем момичета доят крави
Седем лебеда плуват
Шест гъски снасят яйца
ПЕТ ЗЛАТНИ ПРЪСТЕНА.*

*Четири прелетни птици
Три кокошки
Две гургулици
И една яребица,
Кацнала на круша.*

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.